

Riksdagens protokoll

1989/90:95

Protokoll
1989/90:95

Onsdagen den 28 mars

Kl. 9.00–22.38

---

1 § Anmälan om kompletteringsval till riksbanksfullmäktige

Talmannen meddelade att socialdemokratiska riksdagsgruppen som ny suppleant i riksbanksfullmäktige efter planeringschefen Klas Eklund anmält Lisbeth Staaf-Igelström.

Talmannen förklarade utsedd till

suppleant i riksbanksfullmäktige

Lisbeth Staaf-Igelström (s)

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 22 mars.

3 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1989/90:116 till näringsutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Trafikutskottets betänkanden 1989/90:TU17, TU20 och TU21
Bostadsutskottets betänkanden 1989/90:BoU13 och BoU14

5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 mars

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1989/90:NU19, NU23 och NU27 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 90).

Näringsutskottets betänkande NU19

Mom 1 (statens roll)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 18 för reservation 1 av Lars Norberg.

Mom. 2 (uppdelning i två system, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 38 för reservation 2 av Rolf L Nilson och Lars Norberg.

Mom. 3 (samarbete med utländska institut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (reimbursgarantier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (miljögarantier)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 93 för reservation 5 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 6 och 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8 (u-kreditgivning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Per-Ola Eriksson och Kjell Ericsson – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande NU23

Mom. 1 (nedläggning av 1989 års affärstidsutredning)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 131 för reservation 1 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 2 (uttalande om fria affärstider)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 134 för reservation 2 av Hadar Cars m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (kundservice inom detaljhandeln)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 3 av Hadar Cars m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande NU27

Mom. 1 (mål för tekopolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 68 för reservation 1 av Per-Ola Eriksson m.fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (importbegränsningar)

Först biträdades reservation 2 av Hadar Cars m.fl. med 100 röster mot 69 för reservation 3 av Per-Ola Eriksson m.fl. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 146 röster mot 100 för reservation 2 av Hadar Cars m.fl. 68 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (importlicensavgifter)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 4 av Hadar Cars m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (utvecklingslån)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 58 för reservation 5 av Per-Ola Eriksson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 6 (stöd till industripolitiska åtgärder för tekoindustrin m.m.)

Först biträdades reservation 8 av Per-Ola Eriksson och Kjell Ericsson med 38 röster mot 19 för reservation 9 av Rolf L Nilson. 261 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 8 av Per-Ola Eriksson och Kjell Ericsson med 57 röster mot 40 för reservation 7 av Hadar Cars och Gudrun Norberg. 221 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 6 av Per Westerberg m.fl. med 64 röster mot 57 för reservation 8 av Per-Ola Eriksson och Kjell Ericsson. 198 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 177 röster mot 58 för reservation 6 av Per Westerberg m.fl. 76 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (offentlig upphandling av tekoprodukter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Per-Ola Eriksson m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att justitieutskottets betänkanden JuU22, JuU19 och JuU23 samt finansutskottets betänkanden FiU17 och FiU32 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

7 § Anslag till kriminalvården

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1989/90:JuU22 Anslag till kriminalvården (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 1 GÖTIE KNUTSON (m):

Herr talman! Vi kan i dag konstatera att vädret är vackert och att det är vår! Det betyder ännu en rymningssäsong vid våra fängvårdsanstalter, förmodligen också vid våra slutna avdelningar i mentalvården. Förmodligen kommer svängdörrarna där att åter rotera, precis som de gjorde i fjol somras då praktiskt taget var och en av dem som var intagna i den slutna psykiatriska vården var ute i frihet, dvs. på en självständigt tagen permission.

Nu finns det naturligtvis några som invänder att det ärende vi behandlar i dag inte handlar om den psykiatriska vården. Ärendet handlar inte om de brottslingar som har haft turen eller lyckats att bli förklarade sjuka. Det handlar om kriminalvården och våra anstalter.

Det betänkande som vi nu har framför oss innehåller, som alla konstaterar, en mängd reservationer. Jag ber, herr talman, att redan nu få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5, 8, 10, 17, 21, 23 och 24.

Om kammaren beslutar i enlighet med dessa reservationer kommer vi att få en bra kriminalpolitik och en bättre kriminalvård. Dessa reservationer kan sägas komplettera det betänkande som socialdemokraterna i huvudsak står för. Vi moderater har skrivit dels egna reservationer, dels reserverar vi oss tillsammans med de båda andra borgerliga partierna folkpartiet och centern. Vi kan då konstatera att här finns mycket av gemensamma nämnare i kriminalpolitiken.

Men, herr talman, det finns tyvärr fortfarande alltför mycket av 70-talets flumpolitik över kriminalvården. Det tar sig många uttryck, dels i byggnadernas utformning, dels i de generösa permissionsregler som gäller, dels, och inte minst, i den s.k. 50-procentiga rabatten på strafftiderna.

Vi moderater anser att det är skandalöst att det finns två straffskalor: dels en straffskala som vederbörande brottsling döms efter, t.ex. två års fängelse – da måste man ha begått mycket grova brott för att det skall bli en sådan påföljd, dels en straffskala som utgör tillämpningen av det som skall vara påföljden och strafftidens längd. Man friges efter i princip halva strafftiden. Detta utan att man har varit en föredömlig intern som har skött sig bra, utan helt enkelt för att det skall vara så.

Personligen hyser jag misstanken att det numera finns en stark önskan inom socialdemokratin, bland de vanliga väljarna, kanske också bland partimedlemmarna, kanske rent av bland de aktiva socialdemokratiska politikererna, att man i stället skall tillämpa den straffutmätning som domstolen har fastställt. Det är precis vad vi moderater anser. Dock kan man naturligtvis tänka sig att de dömda som har skött sig föredömligt bra skall kunna få bli frigivna tidigare än vad påföljden anger. Den gissning som jag just gjorde om att det finns socialdemokratiska politiker som verkligen vill ha det så grundar jag på åtskilliga uttalanden. Det gäller bl.a. när riksdagsledamoten Anna-Greta Leijon var justitieminister och jag var en av dem som hade ställt frågor och interpellationer till henne. Jag frågade henne om det verkligen skall vara så här. Då fick vi beskedet att systemet med rabatterning skall ändras.

Men det tycks inte bli så. Det är därför som vi moderater har måst reservera oss. Jag har personligen tron att regeringen, kanske även den socialdemokratiska gruppen i justitieutskottet, är rädd för att fängvårdsanstalterna

inte räcker till om internerna skall avtjäna hela straffet. Det är något fel på kriminalpolitiken om bristen på förvaringsplatser är styrande för strafftidens längd.

Herr talman! Bakom de reservationer som vi moderater har avgett eller har avgett gemensamt med folkpartiet och centern ligger givetvis utförliga motioner från moderata samlingspartiet. Det rör sig om partimotioner, kommittémotioner och enskilda motioner.

Jag vill särskilt nämna en enskild motion som, i likhet med några andra enskilda motioner, haft framgång. Motionen har avgivits av Wiggo Komstedt, hemmahörande i Kristianstads län. Han har yrkat att fångvårdsanstalten i Kristianstad icke skall läggas ned, utan att den skall fortsätta att drivas. Denna motion har resulterat i att utskottet uttalar att riksdagen bör göra ett tillkännagivande som måste innebära att regeringen nu ser till att anstalten i Kristianstad får fortsätta att ingå i kriminalvården. Till saken hör också att anstalten är renoverad – kanske inte totalt och dyrbart, men den är ändå fullt tjänlig som anstalt.

Häromdagen anordnades en debatt i Göteborg av jägare från västra Sve- rige. I denna debatt deltog bl.a. kriminologen Leif G W Persson, sakkunnig i justitiedepartementet. Debatten rörde sig inte bara om vapenlicensgivning och det som dess värre har föreslagits att bli ett slags husrannsakan hos jä- gare, utan också i stor utsträckning om brott och straff.

Flera konstaterade att man från regeringens sida försöker vända på ansva- ret för brottsutvecklingen. Vi vet att utvecklingen är skrämmande. Miljon- vällen när det gäller antalet uppdagade och beivrade brott är passerad. Det finns skrämmande exempel på gatuvåld osv. Vapen kommer ofta till använd- ning, dock i en ganska liten omfattning som redskap för dem som tar andras liv.

Vad har då justitiedepartementet gjort för att råda bot på detta? Jo, man har pekat på en speciell grupp av människor i vårt land, nämligen de som innehar jaktvapen. Därmed gör man dessa människor presumtivt skyldiga till att den grövre brottsligheten ökat och att det används vapen.

I detta sammanhang fick Leif G W Persson, som företrädare för justitiede- partementet, ganska mycket kritik, vadan han slog tillbaka genom att kon- statera att han minsann inte tillhör dem som vill ha denna flummiga kriminal- politik. Nej, Leif G W Persson företräder rent av någonting som innebär en betydande uppstramning. Som ett exempel anförde han det nu aktuella fallet med den presumtive brottslingen, intagen på Sätters fasta paviljong och tidi- gare lystrande till namnet Svartenbrandt. Svartenbrandt har inlämnat en nå- deansökan till justitiedepartementet som nådeavdelningen var benägen att bifalla – detta skulle nyligen ha inträffat. Men då hotade Leif G W Persson med att avgå från sin tjänst på justitiedepartementet. Han ville inte dra slut- satsen att det var därför som Svartenbrandt fick nåd. Men ändå!

Detta är ett belysande exempel på hur litet de som har att styra och be- stämma inom kriminalvården egentligen vet om internerna. Det är kanske därför som det är så många som inte bara släpps ut i förtid utan också bok- stavligen får röra sig fritt i samhället, trots att de har fällts för brott.

Det här vållar ju rätt stora men i samhället. När t.ex. 200 interner som borde sitta på slutna anstalter har varit ute i samhället på längre eller kortare

rymningar lämnar de ganska många brott efter sig. Det innebär dels att vår redan överansträngda polis får ännu mer att göra, dels att väldigt många människor blir brottsoffer och skadas både till liv och egendom. Detta är tragedier som sker i onödan.

Vi kan konstatera att den svenska kriminalvården har rätt många brister. Vi måste gemensamt ta krafttag för att åstadkomma den uppstramning som är nödvändig för att på så sätt komma till rätta med brottsligheten. Det fordras också naturligtvis att vi i grunden skapar ett bättre samhälle härvidlag. Vi moderater pekar i våra motioner på familjens roll, på skolans fostrande betydelse och på människorna själva.

Herr talman! Jag vill avsluta mitt inlägg med förhoppningen att de reservationer som är fogade till detta betänkande skall läsas även av de ledamöter som utgör en majoritet i denna kammare. Det finns anledning att tillsammans i så stor enighet som möjligt åstadkomma den förbättring av kriminalvården som gör att vi kan skapa ett tryggare och bättre samhälle, liksom nå större framgång när det gäller momentet vård på våra kriminalvårdsanstalter.

Anf. 2 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Så sent som i november förra året debatterades kriminalvårdsfrågor här i kammaren. Nu är det dags igen. Mycket av det som vi kommer att säga i dag blir väl en repris av kända ståndpunkter, eftersom det naturligtvis inte är mycket som har ändrats i sak. Det har inte kommit till just någonting nytt. Inom kriminalvården är det ju inte möjligt att genom några snabba beslut eller enkla åtgärder nå stora resultat – i så fall hade mycket varit enklare.

Kriminalvården i Sverige vilar på 1973 års kriminalvårdsreform, som riksdagen i stor enighet fattade beslut om. Då ville man sammanfattningsvis "främja de dömdas anpassning till samhället och motverka de skadliga följderna av frihetsberövandet".

Herr talman! Förra året sattes ett föga uppmärksammat svenskt rekord som i och för sig inte är så mycket att glädja sig över. Fler än 18 000 människor dömdes då i Sverige till frihetsstraff. Det är den högsta siffran någonsin hittills. Orsakerna är säkert flera. Människorna har kanske blivit kriminellare. Det har tillkommit nya lagar och strängare straff. Brottsligheten har blivit brutalare. Det är dessa 18 000 människor som till ett genomsnittligt dygnspris av 1 000 kr. skall återanpassas till samhället och som – enligt kriminalvårdsreformen – inte skall få några skadliga följder av frihetsberövandet.

Vi vet av erfarenhet, herr talman, att trots ett oftast gott arbete ifrån kriminalvårdspersonalens sida så kommer den att misslyckas med alltför många. Återfallsprocenten är förfärande hög. Den har inte minskat sedan kriminalvårdsreformen.

Missbruket av alkohol och narkotika utgör inte bara en av de vanligaste orsakerna till varför brott begås. Missbruket, främst av narkotika, försvårar eller förhindrar också ofta återanpassningen av den kriminelle. Narkotikamissbruket och de följder detta får både på anstalterna och utanför torde enligt folkpartiets mening utgöra den främsta förklaringen till varför krimi-

nalvårdsreformen inte har motsvarat de förhoppningar som från början knöts till den.

Detta är bakgrunden, herr talman, till varför vi i folkpartiet i en reservation återigen kräver en parlamentarisk utredning av kriminalvårdsreformen. Den har inte blivit vad vi hoppades på.

Menar Birthe Sörestedt kanske att målen i reformen fortfarande är realistiska? Räcker pengarna till för att förverkliga intentionerna i reformen? Hur ser ni t.ex. på närhetsprincipen, på en differentiering av de intagna eller på integritetsprincipen som vi alla höll på i den reformen? Trots detta når vi inte de resultat som vi hoppades på. Återfallsprocenten är förfärande hög.

Herr talman! Förutom att vi i folkpartiet vill ha denna utredning om kriminalvårdsreformen och ett mer intensifierat arbete på att få anstalterna narkotikafria, pekar vi i en rad andra reservationer som finns i detta betänkande på åtgärder som omedelbart skulle kunna vidtas för att skärpa kriminalvårdspolitiken utan att för den skull överge den humana kriminalvården. Humanitet, herr talman, är dock inte detsamma som kravlöshet.

I ett par motioner vill vi också gå vidare med samhällstjänst, som främst är ett alternativ till fängelse. Det dröjde innan ni socialdemokrater var beredda att införa samhällstjänst som en ny påföljd, något som vi i folkpartiet länge har arbetat för. Det är rimligt att den nu införs och att det görs inom ramen för en försöksverksamhet. Denna försöksverksamhet bör dock bedrivas över hela landet. Den bör också enligt vår mening kunna användas som alternativ till skyddstillsyn, i synnerhet när det gäller ungdomar mellan 15 och 17 år.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga de 15 reservationer som vi folkpartister i utskottet står bakom.

Anf. 3 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Det är i dag inte unikt att den gärningsman, som dömes till fängelse och aldrig tidigare har missbrukat narkotika, under sin anstaltstid utvecklar narkomani. Detta är i högsta grad oacceptabelt. Lika klandervärt är att narkotikamissbruk och handel med narkotika kan fortsätta i den skala som i dag sker inom anstalternas och fängelsernas väggar och områden.

Den höga återfallsfrekvensen i nya brott, som vi också hörde Lars Sundin tala om, bland de dömda är ett annat exempel som visar att 1973 års kriminalvårdsreform har stora brister. Den har inte lyckats att tillfredsställande främja de dömdas anpassning till samhället, vilket var en av grundprinciperna för reformen.

Det finns fler exempel på misslyckanden. Det förekommer inte sällan våld och övergrepp bland de intagna, vilket får till följd att många begär att frivilligt bli satta i isoleringscell.

Det ökande antalet psykiskt störda har ytterligare försvårat för kriminalvården att på ett bra sätt ge det stöd och den behandling som är nödvändig för en återanpassning till samhället. Nu diskuteras dessutom möjligheterna att placera fler psykiskt störda lagöverträdare på anstalterna. Jag tänker då på den grupp s.k. jämställda, som i dag huvudsakligen överlämnas till sluten psykiatrisk vård. Hur skall kriminalvården kunna ta hand om och behandla alla dessa på ett adekvat sätt?

Är våra anstalter rätt konstruerade för att kunna differentiera vården och vårdinnehållet för de dömda?

Dessa och många andra frågor anser vi vara av sådan dignitet att de måste penetreras i ett brett översynsarbete med parlamentarisk representation. Det översynsarbete som redan pågår inom regeringskansliet kan tillföra denna parlamentarikergrupp mycket viktig information och underlag.

Narkotikasituationen på anstalterna är mycket oroande. Vi har från centerpartiets sida under en rad år motionerat om olika åtgärder för att bättre komma till rätta med den allvarliga situationen. Bl.a. krävde vi för ett par år sedan att lokala åtgärdsprogram skulle upprättas på anstalterna för att bättre bemästra problemet. Då fick vi till svar att sådana redan fanns. I dagens utskottsbetänkande kan vi nu läsa om uppdrag till kriminalvårdsstyrelsen beträffande just lokala handlingsplaner för anstalterna. Det är ju beklagansvärt om inte dessa lokala handlingsprogram utarbetats tidigare. I så fall har ett antal år gått förlorade i den så viktiga kampen mot narkotikan.

Sedan får vi inte heller glömma aidsproblematiken! Det är inte så länge sedan vi kunde läsa i pressen att flera interner delat spruta med en aidssmittad, som därmed spridit smitta till flera av de övriga intagna missbrukarna. Sådana fall aktualiserar den stora nödvändigheten av att ta narkotikaproblemen på anstalterna på yttersta allvar. Det är också anledningen till att vi kräver långtgående åtgärder mot missbruket och en intensifiering av arbetet.

Anstalterna skall helt enkelt göras narkotikafria. Lätt sagt, svårt att genomföra, kan man invända. Men angelägenheten av att så sker är helt enkelt så framträdande att intresset av att de intagna helt garanteras personlig integritet måste ge vika för att detta resultat skall uppnås.

Därför måste kontrollen av de intagna och även av besökare skärpas. Vid missbruk från den intagnes sida bör sanktioner införas i form av indragna eller uppskjutna permissioner. Ökade satsningar på differentieringar av de olika kategorierna intagna måste ske. För att differentiera placeringarna av de intagna kan det inte uteslutas att närhetsprincipen kan få ge vika.

Herr talman! Från centerpartiets sida har vi under många år motionerat om olika påföljdsalternativ. En av anledningarna till detta är den höga återfallsfrekvensen bland de intagna inom kriminalvårdsanstalterna. En annan är möjligheterna att bättre anpassa påföljder efter brottets karaktär och gärningsmannens förutsättningar till återanpassning i samhället.

Många av våra tidigare motionskrav är nu helt eller delvis tillgodosedda. Det är bra, men mycket återstår ändå att göra, som vi ser det.

Nu har t.ex. kontraktsvård införts som en alternativ brottspåföljd. Det går redan att konstatera att denna påföljd i många fall gett ett positivt resultat för dömda med alkohol- och narkotikaproblem, men också för de som utsatt andra för sexuellt ofredande eller sexuella övergrepp.

Vi menar emellertid att påföljden kontraktsvård måste förenas med villkorligt fängelsestraff för att visa ett klart och entydigt budskap till den dömda, nämligen att om denne bryter vårdkontraktet hänger ett fängelsestraff över honom eller henne omedelbart. Vi ser detta villkorliga fängelsestraff i samband med kontraktsvården som ett stöd för den dömda att genomföra vårdprogrammet.

Ett annat motionskrav från centerns sida har varit införande av samhälls-

tjänst. Nu kommer denna alternativa brottspåföljd att utdömas vid ett fåtal tingsrätter. Därmed överges de grundläggande principerna om likabehandling inom straffrätten. Det skulle i stället ha inneburit möjligheten att döma till skyddstillsyn med samhällstjänst lika över hela landet. Det är det vi vill införa. Lika brott bör föranleda lika straffmöjligheter.

Det är sagt att samhällstjänsten skall vara speciellt lämpad för unga lagöverträdare. Så kommer inte att bli fallet i verkligheten så länge fängelse måste vara alternativet till samhällstjänst. Eftersom unga lagöverträdare sällan döms till fängelse utan i stället överlämnas till sociala myndigheter för vård blir syftet med påföljden samhällstjänst förfelat. Samhällstjänst bör därför även kunna användas som alternativ till skyddstillsyn, vilket Lars Sundin också var inne på, just för att nå de yngre lagöverträdarna. Det är just för de unga som möjligheterna till återanpassning bör vara störst. För dessa är också behovet av aktivt stöd och social gemenskap störst.

Vi menar från centerns sida att de arbetsuppgifter som skall kunna erbjudas inom samhällstjänsten inte enbart behöver anskaffas inom den ideella föreningsverksamheten. Under försöksperioden bör olika arbetsuppgifter kunna erbjudas också inom den ordinarie arbetsmarknaden för att finna meningsfull sysselsättning.

Herr talman! Just införandet av kontraktsvården och samhällstjänsten har inneburit ökad arbetsbelastning på frivårdspersonalen, som redan före införandet av dessa nya icke frihetsberövande påföljdsformerna var tyngd av arbete. Den ökade mängden av klienter med missbruksproblem och psykiska problem gör också arbetet tungt för frivårdens personal. Visserligen pågår en översyn inom regeringskansliet på området, men problemet är så akut att resurser behöver tillföras redan nu. Översynsarbetet behöver dessutom bedrivas ytterst skyndsamt.

Vi har från centerns sida velat anslå 5 milj. kr. utöver vad regeringen har föreslagit till frivården för att något förbättra den mest akuta situationen. I det sammanhanget har vi påtalat behovet av en högre ersättning till lekman- och övernattarna för att främja rekryteringen.

För dem som döms till anstaltsvård är det angeläget att vårdinnehållet förstärks. En grupp dömda som tycks återfalla i brott gång på gång, om inte behandling sker under anstaltstiden, är den grupp interner som dömts för olika våldsbrott, främst kvinnomisshandel, våldtäkter och andra sexuella övergrepp. För denna grupp måste behandling kunna erbjudas alla dem som vill ha det. I dagarna har många av oss fått brev från kvinnojourernas riksförbund. Där påtalas angelägenheten av att det finns vårdprogram under anstaltstiden.

Det är viktigt att intagna med missbruksproblem slussas ut i samhället var- samt, på ett planerat sätt. Ett viktigt inslag i rehabiliteringen är vårdplatser för § 34-placeringar. I dag saknas sådana platser. En tillbyggnad är på gång. Det saknas dock platser i dag, och därför försvåras återanpassningen till samhället. Det behöver avsättas så mycket resurser att alla som vill ha sådana platser kan få det.

En annan grupp dömda vars situation måste uppmärksammas i högre grad är de kvinnliga intagna. De måste ha en ovillkorlig rätt att bli placerade isolerade från manliga intagna. En utvärdering av gemensamma placeringar

måste skyndsamt genomföras. Det finns nämligen anledning att befara att kvinnliga intagna i vissa fall har blivit utnyttjade av manliga interner. Vi måste få klarlagt hur det ligger till, för att kunna ta nödvändiga hänsyn.

Herr talman! Systemet med halvtidsfrigivning stämmer inte överens med det allmänna rättsmedvetandet. Vi förordar från centerns sida villkorlig frigivning efter två tredjedelar av strafftiden. Då skall de dömda som skött sig under anstaltstiden kunna frigivas, medan de som misskött sig bör sitta av hela strafftiden. På det sättet stimuleras de dömda till skötsamhet, vilket är nödvändigt, enligt vad som framförts av vårdarna och övriga anställda på anstalterna.

I detta sammanhang vill jag också framföra att vi i centern anser att ett slopande av halvtidsfrigivningen inte får innebära sänkta straffskalor för egendomsbrotten t.ex., eftersom detta skulle ge fullständigt felaktiga signaler till alla dem som ägnar sig åt dessa typer av brott. Det är ofta unga lagöverträdare.

Rykten cirkulerar att man i regeringskansliet planerar en förändring av straffskalorna för egendomsbrott. Jag vill därför ställa frågan i dag om det är regeringens mening att göra en sådan förändring i samband med att man slopar halvtidsfrigivningen. Dessutom vill jag fråga: Kommer halvtidsfrigivningen att slopas, och i så fall när? När får vi besked om det?

I huvudsak vill vi i centern prioritera och förespråka en human kriminalvård med betoning på alternativa påföljdssystem och med stora satsningar på vård och återanpassning inom kriminalvården. På ett fåtal punkter vill vi däremot skärpa bestämmelserna och sätta allmänhetens behov av skydd mera i centrum.

Så t.ex. bör samtliga som dömts till minst två års fängelse särbehandlas. Enligt vår mening har alla som dömts till så långa fängelsestraff gjort sig skyldiga till svåra brott, vilket gör det befogat med särbehandling.

Vi anser också att reglerna för permissioner bör stramas upp ytterligare. Detta bör gälla dem som missköter sig på olika sätt. Obevakade permissioner bör dessutom starkt begränsas för dem som gång på gång återfaller i brott. För intagna som begått allvarliga våldsbrott och narkotikabrott bör permissioner bara få förekomma undantagsvis.

Nya anvisningar från kriminalvårdsstyrelsen har kommit som innebär att målsägande skall informeras när gärningsmannen lämnar fängelset för permission. Eventuellt behöver denna skyldighet lagfästas. Det vet vi inte ännu. I varje fall bör en uppföljning och utvärdering senare ske för att utröna hur denna informationsskyldighet följes. Dessa tankar utvecklar vi i ett särskilt yttrande.

Möjligheterna till straffskärpning vid återfall i brott är i dag alltför begränsade. Nuvarande reglering möjliggör inte tillräckligt effektiva reaktioner vid återfall i brott. I stället sker alltför ofta rabatteringar vid påföljdsval vid upprepad brottslighet. Det kan vi inte acceptera. Detta är särskilt vanligt om någon döms för att ha begått brott under avvaktan på att avtjäna straff. Det är fel signaler till omvärlden.

Regeringen bör därför få i uppdrag att utarbeta och lägga fram förslag på området. Hänsyn till återfall skall kunna tas även om straffvärdet för brotts-

ligheten understiger fängelse i ett år. Villkorligt medgiven frihet bör också i större utsträckning än vad som nu är fallet kunna förverkas.

Herr talman! I en motion till riksdagen krävde Karl-Erik Olsson och jag att fängelset i Kristianstad inte skulle stängas. Fler motionerade i detta ärende. Vi har bl.a. hört Göthe Knutson tala om detta. Utskottet uttalar nu att det skulle vara av stort värde med en fortsatt drift vid anstalten i Kristianstad. Utskottet utgår från att kriminalvårdsstyrelsen genom en analys av beläggningsutvecklingen och en omDispositionering av medel försöker få till stånd en fortsatt drift inom befintliga ramar. Eftersom kostnaderna för en fortsatt drift av Kristianstadsanstalten är relativt små, särskilt i förhållande till den totala budgeten för kriminalvårdsstyrelsen, tolkar jag detta uttalande som en garanti för fortsatt drift vid anstalten. Behovet av platserna där är väldokumenterat.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga reservationer som centerpartiet står bakom.

Anf. 4 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! 1973 års kriminalvårdsreform är en mycket bra målbeskrivning. Vi måste ständigt öka våra strävanden för att nå de målen. Det vore ett mycket stort nederlag om vi skulle tvingas revidera målen därför att vi på grund av felsatsningar inte har nått målen.

Det är inte målen, utan medlen för att nå dessa mål, som vi ständigt måste diskutera och förändra, för att nå de mål som finns beskrivna i 1973 års kriminalvårdsreform.

Kontraktsvård används i dag som ersättning för fängelsestraff, huvudsakligen i sådan fall då begånget brott har sin grund i alkohol- eller narkotikamissbruk. Kontraktsvård innebär att domstolen fastställer en behandlingsplan för gärningsmannen.

När det gäller sexualbrott eller grova misshandelsbrott har kontraktsvård använts i mycket mindre omfattning.

I årets budgetproposition konstateras att det inom kriminalvården för närvarande bedrivs och planeras en rad verksamheter med olika inriktningar för män som dömts för olika former av övergrepp mot kvinnor och barn.

Samtidigt har vi fått veta att det saknas medel för att anställa tillräckligt antal utredare ens för kontraktsärenden rörande alkohol- och narkotikamissbrukare. Skall vi hålla på så här och hur länge i så fall?

Om vi vet att det i samhällets perspektiv och att det för att skydda kvinnor och barn är bäst att våldsvärkarna får vård, om vi vet att ett vanligt fängelsestraff som inte inrymmer adekvat behandling hur långt det än är innebär att personen kommer ut lika sjuk och avvikande som innan han dömdes, kanske ännu mer våldsbäna, skall vi då fortsätta att läsa in folk och hänvisa till att det i alla fall finns planer på behandling, om än i liten skala?

Det som behövs är väl att vi tar till vara de erfarenheter som nu finns, att det upprättas behandlingsprogram i tillräcklig omfattning och, vilket vi föreslår i vår motion, ges möjlighet att döma en våldtäktsman eller miss-handlare till denna alternativa påföljd, nämligen kontraktsvård.

För att detta skall vara möjligt måste medel tillföras. I detta sammanhang liksom i andra som har med ekonomi att göra måste kanske en större sats-

ning göras *ett* år för att större vinster skall kunna göras andra år. Sett i ett ekonomiskt perspektiv så är ju ett vanligt fängelsestraff det absolut dyraste alternativet, både på kort och på lång sikt.

Samtidigt som det är vår uppfattning att det nu är dags att utvidga kontraktsvård till att omfatta dem som döms för sexuella brott och för grov miss-handel anser vi även att kontraktsvården måste kopplas till påföljden villkorligt fängelse. Det är nog endast ett fåtal av dessa brottslingar som spontant och självmant längtar efter att bli föremål för behandling. Det behövs i stället en tvingande komponent i form av ett alternativ som upplevs som mer ofördelaktigt, nämligen fängelse. Vi kommer därför, i år liksom tidigare, att yrka bifall till reservation 22, vilket jag missade vid utskottets behandling av ärendet.

Vpk föreslår riksdagen besluta om ett höjt anslag till frivården med 50 milj. kr.

Utskottet liksom justitieministern har vid olika tillfällen uttalat att strävan är att hitta och uppmuntra andra påföljder än fängelse i större utsträckning än vad vi gör i dag. Som jag sade tidigare måste man ju satsa också. Trots att man säger sig veta att frivården har otillräckliga resurser tillförs inte kontot de medel som skulle behövas.

Den ökning som frivården har fått handlar till största delen om pris- och löneomräkningar samt utbildningskostnader i samband med omplacering och rehabilitering av personal.

Alla försökverksamheter, såsom exempelvis samhällstjänst och nyanställningar av behandlingspersonal, förutsätts kunna rymmas inom anslaget. Det står helt klart att så stort utrymme för en utökning av frivårdsalternativ inte blir möjligt med de anslag som frivården i dag har.

Inte ens samhällstjänst – det påföljdsalternativ som äntligen blivit verklighet på försöksstadiet – får sina öronmärkta pengar utan skall konkurrera om medel med andra påföljdsalternativ.

Jag har i min bekantskapskrets några stycken idealister som har valt att arbeta som övervakare. Det krävs att man är idealist i det arbetet, idealist i den bemärkelsen att man har ett stort intresse för människor och att man tror att man kan göra en samhällsinsats genom att försöka hjälpa före detta straffade att finna sin plats i samhället.

Om man som övervakare skall lyckas i sitt arbete krävs det att man kan ställa upp både bittida och sent, att man finns till hands på andra tider än kontorstid, att man kan ta ledigt från sitt ordinarie arbete ibland osv. Men jag tycker inte att det är riktigt rättvist att man även skall vara idealist när det gäller den ekonomiska ersättningen. Om en övervakare får en ersättning som är dubbelt så stor som den är i dag, så är det ändå ett mycket billigt alternativ för samhället om övervakaren gör ett bra jobb, med vilket menas att de f.d. straffade inte begår nya brott utan kan fungera i samhället.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 7, 14, 16, 20 och 22.

Anf. 5 KENT LUNGGREN (mp):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till reservationerna 1, 2, 6, 7 och 13.

Om vi börjar med att tala om reservation nr 1, utvärdering av kriminal-

vårdsreformen, så står samtliga oppositionspartier bakom denna reservation utom vpk vilket gör mig litet ledsen. Det kan aldrig vara fel eller farligt att utvärdera någonting. Det skadar aldrig att få fram sanningen, om vi vill se om vi har lyckats med de föresatser vi hade då vi införde någonting. Kriminalvårdsreformen har ett antal år på nacken. Samhällsutvecklingen har gått förbi den flera gånger om när det gäller de förutsättningar som gällde vid den tidpunkt då den infördes jämfört med dem som gäller i dag.

Vi i denna kammare är väl rörande eniga om att den humana kriminalpolitiken är något som vi aldrig skall överge – oavsett vad en utvärdering skulle leda fram till. Nej, vad vi vill ta reda på är ju: Vad är det som skiljer samhället i dag från samhället i går då kriminalvårdsreformen genomfördes? Vilka nya saker har kommit till som vi inte räknade med då?

En av de stora sakerna är ju narkotikabrottsligheten och narkotikamissbruket, inte minst det som pågår på anstalterna. En annan sak som tillkommit är nedläggningen av institutionssjukhusen inom den psykiatriska vården, vilket egentligen är ett experiment som vi inte riktigt vet resultatet av. En sak vet vi: en del människor kommer självfallet i den nya situationen att ramla ur systemet. När det sker blir det oftast på det sättet att de slarvar med medicinerna, att de får abstinensbesvär, att de blir våldsamma och att de kan ta till andra droger och kombinationsdroger tillsammans med medicinerna. Resultatet blir ofta att de hamnar i kriminalitet.

Alla dessa saker behöver vi kartlägga och utvärdera för att se hur de kriminalpolitiska mål som sattes upp i mitten av 60-talet och början av 70-talet har uppfyllts. Och om de inte har uppfyllts – vad skall vi göra åt dem? På vilka nya vägar måste vi söka oss fram för att nå de mål som vi satte upp? För målet humanitär kriminalpolitik skall vi, som jag sade förut, inte överge.

När jag "pryade" på fängelserna i somras – eller i varje fall gjorde studiebesök – kunde jag konstatera att det fanns många positiva trender, ofta beroende på en personal och en ledning som hade hjärta och känsla för det de höll på med och ville göra någonting positivt av det. Men förutsättningarna för att kunna göra detta var ofta obefintliga, och en uppgivenhet märktes många gånger när det gällde den vilja som man skulle mobilisera för att göra sitt jobb.

Jag tycker att det är oerhört väsentligt att vi i en parlamentarisk utredning ser över vad det är som behöver tillkomma för att man skall kunna åstadkomma en kriminalpolitik som innehåller ett humanistiskt vårdtänkande, ett rehabiliteringstänkande, för att göra vården verklig. Den är inte verklig i dag. Vi har inte kriminalvård, vi har i mycket stor omfattning kriminalförvaring. Det kan bero på gamla lokaler, felaktiga typer av lokaler, felaktiga typer av resurser som finns tillgängliga, och det kan framför allt bero på resursbrist.

Vi behöver kunna skilja grupper åt, separera missbrukare från icke missbrukare. Vi behöver kunna ta hand om missbrukare som vill sluta med sitt missbruk, och vi behöver kunna separera kvinnor från män, om kvinnorna känner sig utnyttjade på anstalterna. Kvinnorna har särskilda vårdbehov. Det finns, som jag sade, psykiskt sjuka i kriminalvården, och vi har mycket begränsade resurser att ta hand om dem.

För att åstadkomma en kriminalvård som är vård namnet och som är base-

rad på denna humanitet som jag talar om, måste vi alltså kunna åstadkomma vård, rehabilitering, utbildning och social träning. Lyckas vi inte göra detta, så kommer bara fler och fler fängelser att behöva byggas.

I reservation 1 kräver vi alltså en parlamentarisk översyn. I min civila verksamhet har jag lärt mig att när man hållit på att lappa och laga tillräckligt länge, behöver man då och då ta ett rejält grepp, göra en ordentlig inventering, en översyn, och se efter hur vi skall nå de mål som vi har satt upp.

Jag vill nu gå över till att behandla problemet narkotika litet djupare. Vi har i dag oerhört svårt att hålla kriminalvårdsanstalterna fria från narkotika. Det är svårt att åstadkomma en narkotikafri placering. Men en mänsklig rättighet måste i rimlighetens namn vara att intagna utan narkotikaproblem icke skall behöva komma i kontakt med narkotika. Att sitta på anstalt innebär en psykisk belastning, som ofta medför att individen är mottagligare för påverkan än vad han är i vanliga fall. En människa som har hamnat i kriminalsvängen, som har hamnat på anstalt, löper alltså stor risk att bli narkoman, om vi inte kan åstadkomma en absolut garanti för att vederbörande skall slippa komma i kontakt med narkotika inne på anstalten. När missbrukare finns på anstalt, måste vi avskära dem från droger – och helst skall vi naturligtvis kunna göra det också när de är ute i samhället. Vi måste förhindra att narkotikahandel pågår inom fängelserna – och naturligtvis helst också ute i samhället.

Det vidtas åtgärder, men resultatet hittills är skrämmande; vi lyckas inte. Vi måste alltså finna nya vägar, vi måste gemensamt se över verksamheterna, se vad vi skall göra för att komma till rätta med detta problem. Tyvärr avvisar regeringspartiet ständigt de oppositionella inviterarna som innebär att vi är beredda att vara med och se över dessa verksamheter.

Att manliga interner utnyttjar kvinnliga interner har visat sig vara mindre ovanligt än vad man trodde. Att tillgodose kvinnors särskilda vårdbehov är också svårt i blandade verksamheter. Men ett grundläggande krav måste vara att en kvinna som anser sig ha behov av en vistelse på anstalt fri från manliga interner skall få sitt önskemål tillgodosett. Därför måste vi alltså se över hur vi skall åstadkomma fler differentierade anstalter också inom denna sektor.

Så litet om våldtäktsmän. Att vi skall rehabilitera människor som är dömda för våldtäkt och sexualbrott är för mig en självklarhet. Vi borde egentligen inte ha rätt att släppa ut dem om vi inte har rehabiliterat dem. Att stoppa in en våldtäktsman på en anstalt och inte göra någonting åt honom är detsamma som att man också släpper ut en våldtäktsman – ofta mer förhärdat, ofta mer cynisk och fördärvad till sin läggning än han var innan han kom in på anstalten. Den grundläggande defekt som denne våldtäktsman har i sitt psyke, och som har gjort honom till våldtäktsman, har han kvar om han inte rehabiliteras.

Det har visat sig i de undersökningar som har gjorts i utlandet, främst i USA men även i England, att våldtäktsmän oftast själva varit utsatta för sexuella övergrepp som barn. Med den vetskapen i ryggen, med litet satsning på beteendevetenskapsforskning, som vi vill ha i den forskningsmotion som vi från miljöpartiets sida väckte för ett tag sedan, är det ganska naturligt att vi tar oss an den här biten och försöker göra någonting åt den. Kvinnor skall

inte behöva vara rädda – inga människor skall behöva vara rädda – när de går på gatorna, det måste vara samhällets uttalade mål.

Det behövs alltså rehabilitering. Kartlägg vad som gått snett för en våldtäktsman! Bearbeta det! Rehabilitera sedan när det gäller de eventuella brister som finns i fråga om utbildning, social umgängesförmåga osv., innan vi släpper ut vederbörande igen! Annars har vi honom säkert som ett brev på posten tillbaka inom kort.

Slutligen gäller det frivården. Vi har lagt mycket arbete på frivården, men vi har tyvärr inte fått den att fungera. Skälen är ett par: Villkoren är svåra, men det kan inte riksdagen lägga sig i; lönevillkoren är inte vår sak. Vi kan ändå konstatera att det finns rekryteringssvårigheter.

Vi har kontraktsvård på detta område i dag, och vi kan konstatera att frivården skulle kunna friställa fängelseplatser om bara frivården hade tillräckligt med folk för att få ut exempelvis rattfyllerister i kontraktsvård. Vi håller på att införa samhällstjänst när det gäller ett par provområden.

Frivårdens personal går på knäna. Arbetsbelastningen för varje enskild individ är för stor. Därför slutar folk – och därav också rekryteringssvårigheterna. Att förbättra villkoren, att ge rationell hjälp, att ge stöd och inte minst uppskattning för deras fantastiska arbete – det är det minsta riksdagen borde göra för denna grupp.

Anf. 6 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Jag vill inledningsvis slå fast att de grundläggande principer som lades fast genom 1973 års kriminalvårdsreform alltså är gällande och att ambitionen måste vara att så långt som möjligt underlätta de dömdas anpassning till samhället. Denna grundtanke är förutsättningen för en human och meningsfull kriminalvård.

Kriminalvården har under senare tid varit föremål för ett omfattande översynsarbete. Sedan några år tillbaka har det också pågått en försöksverksamhet med decentralisering inom ett flertal kriminalvårdsmyndigheter. Försöksverksamheten har omfattat såväl klientärenden som administrativa ärenden. Med erfarenheterna från denna verksamhet föreligger nu ett förslag till en vidgad decentralisering. Huvuddelen av besluten beträffande klientarbeten skall fattas på lokal nivå. Detta innebär också en ny organisation, där kriminalvårdsstyrelsens arbete koncentreras på övergripande uppgifter, och den regionala organisationen får till uppgift att leda och stödja verksamheten vid de lokala myndigheterna.

Utskottet ställer sig bakom förslaget till en ny organisation. Det sägs att man i den nya organisationen inte kommer att gå ifrån intentionerna i kriminalvårdsreformen. Utskottet godtar också regeringens förslag till medelsanvisning till kriminalvårdsstyrelsen och till kriminalvårdsanstalterna. Den i budgetpropositionen föreslagna nedläggningen av Kristianstadsanstalten motsätter däremot ett enigt utskott. Där har det varit, som tidigare påpekats, borgerliga motioner men även en socialdemokratisk motion i ärendet. Vi anser det vara av värde att ha kvar fortsatt drift där och förutsätter att kriminalvårdsstyrelsen inom befintliga ramar kan få detta till stånd. Detta vill utskottet ge regeringen till känna.

Herr talman! Jag vill åter peka på det utvecklingsarbete som pågår inom

kriminalvårdsstyrelsen. Det gäller den nya organisationen med olika åtgärder, arbetet med att använda personalens resurser bättre, handlingsplaner och andra insatser och olika förslag för att förbättra innehållet i anstalterna. Förutom det nämnda utvecklingsarbetet pågår i en arbetsgrupp inom departementet en översyn av hela kriminalvården. En översyn av det framtida anstaltsbyggandet kommer också till stånd. Dessutom har nyligen tillsatts en särskild utredare som skall vidareutveckla innehållet i de påföljder som utgör alternativ till fängelse samt se över frågor om verkställigheten.

I reservation 1 anser man att kriminalvårdsreformens mål i dag inte kan ses som realistiska utan att en utredning bör tillsättas. När det gäller de ursprungliga målen anser utskottsmajoriteten att de alltfjämt är giltiga: en human kriminalvård där den grundläggande principen är att anpassa de dömda så långt som möjligt till samhället.

Reservanterna har rätt i att samhället har förändrats sedan kriminalvårdsreformen antogs. Problemen har förändrats likaså. Det innebär att det blir allt svårare att uppnå målen. Men det kan därför inte vara riktigt att göra avkall på målen, utan det gäller att förändra medlen, att utveckla och förbättra kriminalvårdens verksamheter. Det pågår ett ambitiöst och målmedvetet arbete inom kriminalvården när det gäller att komma till rätta med drogproblemen. I reservation 2 krävs att regeringen snarast vidtar åtgärder för ett nytt differentieringssystem, som är skisserat i reservationen. Att kunna differentiera de intagna, att intagna med olika problem skall kunna placeras på olika avdelningar i olika anstalter, har sedan länge varit ett mål.

Det i reservationen framförda förslaget är i och för sig inte nytt. På sina håll i landet har man redan, och det planeras på andra håll, delat upp anstalterna i olika avdelningar för missbrukare. Man placerar intagna med narkotikaproblem i särskilda anstalter och intagna med alkoholproblem i andra. När det gäller drogproblematiken vidtas en rad olika åtgärder inom kriminalvården för att komma till rätta med dessa problem. Det har vi diskuterat här i riksdagen vid flera tillfällen tidigare. Jag måste vända mig till Ingbritt Irhammar och ta ifrån henne den tron att anstalterna inte skulle ha gjort lokala åtgärdsprogram för narkotikaproblem. Det är faktiskt så, Ingbritt Irhammar, att arbetet har pågått under en lång tid. Man har inte negligerat drogproblemen.

I reservationer har framförts önskemål om ändrad lagstiftning när det gäller särbehandling av långtidsdömda, stramare permissionsregler och ytterligare åtgärder vid bevakning i anstalt. Dessa frågor behandlade riksdagen i november, och det finns nu ingen anledning för utskottsmajoriteten att göra en annan bedömning än då.

Behandling av våldsmän tas åter upp i motioner. Jag vill hänvisa till att det bedrivs en rad verksamheter med olika innehåll, så som kurser i sex och samlevnad, särskild behandlingsverksamhet och utbildning av personal. Utskottet vill nu som tidigare betona att det är angeläget att verksamheten inom detta område prioriteras.

I reservationerna 9 och 10 framförs krav på ändrade regler för villkorlig frigivning. Det pågår ett sådant övervägande i samband med en översyn av straffskalorna. Avsikten är att ta ställning till detta i ett större sammanhang då också frågor om verkställighetsformer och alternativ till frihetsstraff kom-

mer upp till behandling. Att moderaterna vill ha strängare fängelsestraff är väl känt. Det är också känt att moderaterna i fråga om ändrade regler för villkorlig frigivning vill att den generella fängelsetiden skall öka. Jag måste då fråga folkpartiet och centern om de ändrat inställning och anslutit sig till den moderata synen. Moderaternas inställning i denna fråga leder till att vi skulle bli tvungna att bygga ett stort antal nya fängelser. Jag hoppas att Göthe Knutson är medveten om detta.

Den folkpartistiska reservationen om krav på villkorligt frigivna gör mig något konfunderad. Den princip som folkpartiet hävdar bör gälla tillämpas redan i dag. De villkorligt frigivna som inte följer anvisningar och föreskrifter och som missköter sig anmäls till övervakningsnämnden för åtgärder av det slag som folkpartiet för fram.

Herr talman! Det översynsarbete som redovisats innefattar också frivården, dess framtida roll och arbetsuppgifter. Detta innebär naturligtvis också en granskning av samarbetet med andra myndigheter och organisationer. De i reservation 13 framförda kraven när det gäller frivårdens situation beaktas i det pågående översynsarbetet. Frivårdens arbete är väsentligt, vilket lyfts fram i det beslut som vi fattade 1983. Frivården utför ett bra arbete, och det bör prioriteras.

Vi är alla av den åsikten att det är väsentligt att vi får ha lekmanövervakare till hjälp i frivårdsarbetet. Dessa gör en stor insats. Naturligtvis kan de inte ersättas ekonomiskt för den stora insats de gör, utan det får bli ideellt arbete. Övervakarnas situation kommer också upp i det pågående översynsarbetet.

De nya uppgifter som tillkommit i form av kontraktsvård och försöksverksamhet med samhällstjänst har inneburit ett merarbete inom frivården. Anslaget till frivården har undantagits från besparing, vilket innebär en ökning med nästan 23 milj. kr. Utskottet kan inte instämma i vpk:s förslag om ytterligare medel. Utskottet anser att det är angeläget att de nya verksamheterna bedrivs enligt de intentioner som är uttalade och menar därmed att anslagsutvecklingen nog måste följas.

Det har sagts här i debatten att kontraktsvården inte skulle kunna fullföljas. Jag undrar vad detta påstående bygger på. Jag har inte mer än i ett fall under den tid som vi har haft kontraktsvård hört att det inte har kunnat göras en kontraktvårdsutredning. Det fallet har enligt kriminalvårdsstyrelsen klarats upp.

I tre reservationer, 17, 18 och 19, behandlas frågor rörande den alldeles nystartade försöksverksamheten med samhällstjänst. Riksdagen tog ställning till sådana krav som framförs i reservationerna så sent som i december. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande.

Kraven på en utökning av kontraktsvården till att gälla även sexual- och misshandelsbrott är också återkommande. Utskottet vidhåller sin bedömning att en längre tids tillämpning och en utvärdering är nödvändiga innan ett ställningstagande i detta avseende kan göras. I fyra reservationer berörs påföljdsfrågor. Utskottsmajoriteterna anser att det ställningstagande som gjordes så sent som i november alltså är giltigt. Villkorlig dom bör inte ersättas med villkorligt fängelse, inte heller bör villkorligt fängelse införas vid kontraktsvård. Det finns inte heller anledning att göra en annan bedöm-

ning när det gäller straffskärpning vid återfall eller att införa stramare skyddstillsyn.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 7 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt säger att det pågår förnyelsearbete, utvecklingsarbete och översynsarbete. Därför behövs ingen stor utvärdering av reformen. Är inte Birthe Sörestedt oroad? Menar Birthe Sörestedt att kriminalvården fungerar så som det var tänkt i beslutet från 1973? Delar inte Birthe Sörestedt uppfattningen att narkotikan i samhället och på anstalterna har gjort det omöjligt att bedriva arbetet så som det var tänkt? När så många återfaller till att begå brott kan kriminalvården rimligen inte anses fungera tillfredsställande! Det är så viktigt att den gör det, att det inte är nog med internt översynsarbete. Det är mål och medel som vi måste diskutera. Jag är rädd att det är en ren prestigesak från socialdemokraterna att säga nej till en utvärdering. Inte minst måste personalen känna sig frustrerad när målen är så högt satta av oss här i riksdagen de inte rimligen kan nås i verkligheten och att det inom kriminalvården sprider sig en uppgivensens anda.

När det gäller de narkotikafria anstalterna görs en hel del. Det planeras att göras ännu mer. Men narkotika på anstalterna är ett stort problem att drastiska åtgärder måste sättas in. Tycker inte Birthe Sörestedt att det är rimligt att de narkotikafria intagna inte skall behöva komma i kontakt med narkotika på anstalterna, att missbrukarna som finns där inte skall få tillgång till narkotika när de sitter där och att det inte skall kunna bedrivas handel på anstalterna? Det är självklart att Birthe Sörestedt anser att så inte skall vara fallet.

Är ni socialdemokrater beredda att satsa på en äkta differentiering? Det finns lokalanstalter i närheten av storstäderna. Men när differentieringen kommer i konflikt med närhetsprincipen, är ni då villiga att låta närhetsprincipen väga tyngre? Det är vi, för att man skall kunna snörpa åt narkotikan på anstalterna. Är ni beredda att tumma på integritetsprincipen för att komma åt narkotikan på anstalterna? Det är två konkreta fragor. Man måste tyvärr kanske uppge de två mycket viktiga principerna, integritetsprincipen och närhetsprincipen, för att komma åt narkotikan på anstalterna.

Anf. 8 BERITH ERIKSSON (vpk) replik:

Herr talman! Kent Lundgren är ledsen över att vpk inte är med på reservation 1. Det beror på att vi tycker att det inte är brist på utvärderingar. Det finns däremot en brist när det gäller att dra riktiga slutsatser av de utvärderingar som görs, att planera och genomföra förändringar som utredningarna har pekat på måste göras.

Det sägs i reservationen, vilket även Birthe Sörestedt tog upp, att en översyn måste göras därför att de ursprungliga målen enligt reservanterna i dag inte kan ses som realistiska. Det handlar inte om den typ av utvärdering som Kent Lundgren redogjorde för i talarstolen.

Vi i vpk anser att målen är realistiska men att medlen måste förändras. Kontraktsvården som en strukturerad behandlingsform är vad vi efterlyser.

Det som händer i dag är att en dömd kanske får litet sexualundervisning, medan en annan inte får någonting i behandlingsväg. Personalen kanske skall få utbildning nu eller nästa år. En tredje person kanske kan få ett vårdprogram. Vi anser att det finns tillräckligt med kunskaper för att nu utarbeta och upprätta vårdprogram som kan användas för alla som döms för dessa brott.

När det gäller frivården, blir det inga nya idéer utan nya medel. Frivården skulle bl.a. behöva medel för att utveckla samarbetet med andra vårdområden. Det är mycket angeläget i dag. Inom frivården finns det också många andra intressanta projektalternativ som man skulle kunna utveckla och göra någonting av, men med den resurssnålhet som drabbar frivården, trots att det är den vägen som vi säger oss vilja gå för att hitta alternativen, blir det inga nya pengar och därmed inga nya idéer.

Anf. 9 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! När det gäller frågan om att få till stånd narkotikafria fängelser och avdelningar förvånades Birthe Sörestedt över att jag var förvånad över att det inte hade utarbetats lokala åtgärdsprogram mot narkotikan. Nu vet jag att det har utarbetats sådana program på många håll, men jag sade detta därför att jag har läst innantill i majoritetsskrivningen i betänkandet. Jag skulle vilja göra Birthe Sörestedt uppmärksam på det allvarliga som står där längst ned på s. 11:

”Den tidigare nämnda översynen av kriminalvårdens innehåll och verksamhetsformer som bedrivs inom regeringskansliet har bl.a. resulterat i ett uppdrag till kriminalvårdsstyrelsen beträffande lokala handlingsplaner vid kriminalvårdsanstalterna. Strävan bör enligt uppdraget vara att varje anstalt utformar mål och metoder anpassade till anstaltens särskilda förutsättningar bl.a i fråga om klientel och andra lokala förutsättningar.”

Och nu kommer det: ”På anstalter med en hög andel narkotikamissbrukare bör inriktningen vara att lokala handlingsplaner mot narkotika upprättas och genomförs. I ett första skede bör de slutna lokalanstalterna i storstadsregionerna prioriteras. Samverkansformerna mellan anstalten och socialtjänstens narkomanvård bör, enligt uppdraget, ägnas särskild uppmärksamhet när handlingsplanerna utarbetas. Uppdraget skall redovisas genom delrapporter samt slutligt senast den 1 september 1991.”

Detta är vad majoriteten säger om lokala handlingsplaner för att komma till rätta med narkotika på anstalterna. Det är på grund av detta som vi i centerpartiet reagerar. Vi har alltså motionerat år efter år om detta, och så får vi läsa att handlingsplaner nu skall upprättas på i första hand slutna lokalanstalter. Vi anser att det är allvarligt att det sker så sent. Jag vet, som sagt var, att det finns anstalter som redan har jobbat med detta.

Jag vill haka på det Lars Sundin säger och fråga: Måste man inte sätta vissa principer åt sidan för att komma till rätta med narkotikan? Måste inte närhetsprincipen och integritetsprincipen få ge vika tills man kommer till rätta med detta? Det är bl.a bakgrunden till kraven i fråga om kriminalvårdsreformen.

Jag vill också fråga när halvtidsfrigivningen kommer att avskaffas och om det kommer att innebära att straffsatserna för egendomsbrotten sänks.

Anf. 10 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Inte oväntat kom socialdemokraternas företrädare Birthe Sörestedt att i stort sett upprepa vad som står i betänkandetexten. Men det hade varit mycket roligt om vi hade fått veta litet mera, t.ex. om när halvtidsfrigivningen äntligen skall försvinna som styrande medel i kriminalvården. När är det tänkt att det förslaget kommer, och hur kommer alternativen att utformas?

Då följer frågan: Är det verkligen meningen att det inte skall bli några längre strafftider i fängelser för dem som har dömts till sådana? Är det t.ex. meningen att den som har fått en påföljd på två års fängelse skall släppas efter halva strafftiden, men föras över till annan påföljd?

I så fall är nästa fråga: Är det samhällstjänsten som skall utvidgas? Vi vet att det i den verksamheten inte passar med brottslingar som har gjort sig skyldiga till våld och liknande handlingar. Det finns ingen rim och reson i detta.

Jag tar upp den frågan som ett exempel på hur svävande den socialdemokratiska kriminalvårdspolitiken är och hur lång tid som förflyter utan att någonting händer. Narkotikan på anstalterna har varit ett riksdagsärendet sedan mitten på 70-talet, men det hände inte särskilt mycket under följande år. Även om det gjorts vissa ansträngningar, är det tydligt att det inte hänt någonting efter 1982.

Det finns många inom kriminalvården som vet hur man kommer till rätta med narkotikan. Det är i första hand att stoppa införandet, och det kan man göra genom att placera ut narkotikahundar. Det är inte många gram som kan passera förbi en narkotikahund. Men av någon anledning anser kriminalvårdsstyrelsen att det finns tillräckligt många narkotikahundar. Jag kommer att närmare ta reda på det rätta förhållandet, och det har tills vidare föranlett ett särskilt yttrande från oss moderater till detta betänkande, med anledning av en motion av Hans Nyhage.

Jag hoppas att jag får tillfälle till ytterligare en replik, herr talman, och då skall jag komma till frågan om det skall behövas fler fängelser. Jag anser sammanfattningsvis att – och nu upprepar jag vad jag sade i mitt första inlägg – det skulle vara orimligt om bristen på fängelseplatser blev styrande för straffpåföljden. Självfallet är det nödvändigt med hårda straff mot framför allt narkotikabrottslingar. Livstid skall inte vara en domstol främmande.

Anf. 11 KENT LUNDGREN (mp) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Birthe Sörestedt: Har det socialdemokratiska samhället stått stilla sedan mitten av 60-talet? När man lyssnar på Ingvar Carlssons valtal får man uppfattningen att det har varit en oerhört positiv utveckling. Men det finns alltid en baksida på medaljen, och jag förutsätter att det även har varit en negativ utveckling. Jag anser att bl.a. kriminalvården finns på den negativa sidan i samhället, och därför behövs det en ordentlig parlamentarisk helhetsutredning.

Jag vill också vända mig till Berith Eriksson. Ja, det har varit så många små utredningar inom kriminalvården att man snart inte ser skogen för bara träd. Men helhetsgreppet saknas. Att utvärdera är aldrig farligt. En proposi-

tion baserad på ett resultat tar man separat ställning till. Att inte våga utvärdera är att gömma sig för sanningen.

Birthe Sörestedt säger att frivården prioriteras. Jag nämnde förut lönesidan, där man har gjort satsningar på domarna på grund av rekryteringsproblem. Det är nog dags att göra samma sak för frivårdens personal. Det är ju ett statligt verk som förhandlar. Villkoren behöver förbättras, då belastningen är för hög och folk inte orkar med. Hjälpmedel behövs också.

Birthe Sörestedt säger att hon inte har hört talas om att kontraktsvård inte har kunnat verkställas. Ja, det beror på om den över huvud taget har påbörjats. Utskottet uppvaktades på sin tid av föreningen för Sveriges frivårdstjänstemän, och de hade en helt annan uppfattning än den Birthe Sörestedt redovisar.

Ja, det finns kurser i sex och samlevnad, och det händer mycket positiva saker inne på kriminalvårdsanstalterna, som jag sade förut. Det är oftast fråga om projekt, men när projekten lyckas och skall permanentas ges det inga resurser. Den personal som står för det lyckade projektet kan i regel inte få någon anställning. Därför blir det ett lappverk av alltihop.

Anf. 12 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte hålla med Lars Sundin om att personalen är uppgiven. Jag tycker i stället att den personal jag möter är engagerad och vill förbättra verksamheten på anstalterna och inom frivården. Det pågår ett arbete för att ta till vara personalens resurser på ett bättre sätt.

Jag vill säga till Ingbritt Irhammar att det stycke som hon läste upp går ut på att regeringen har begärt att få in redovisningar av handlingsplaner. Varje anstalt har naturligtvis under ett flertal år utarbetat åtgärdsprogram, åtgärds paket och åtgärdsförslag som handlar om hur man skall komma till rätta med narkotikan på just den anstalten. Det var det jag menade att Ingbritt Irhammar inte hade upptäckt förrän nu.

Att dömda inte skall behöva sitta på anstalter där det finns narkotika måste vara målet. Det har vi också sagt tidigare. Detta är också utgångspunkten i det arbete som pågår. Det är viktigt att man kan differentiera de intagna, naturligtvis också utifrån andra utgångspunkter än narkotikaproblemen.

Vi har flera lokalanstalter i regionerna. Lars Sundin tar upp närhetsprincipen. Man kan diskutera om den ena eller den andra anstalten ligger nära eller om man bortser från denna synpunkt. Jag tror att vi hade den frågan uppe senast vi diskuterade kriminalvårdsfrågorna. Nu inrättas man narkotikafria avdelningar på vissa lokalanstalter, medan andra avdelningar tar hand om dem som inte vill ta itu med sitt missbruk. Anstalter inrättas dels för dem som har alkoholproblem, dels för dem som har narkotikaproblem. Man arbetar och planerar alltså vidare på denna differentiering, vilket är precis det som reservanterna tar upp i reservationen. Det är på gång.

Berith Eriksson, det är viktigt att frivårdens uppgift kan fullgöras. Det är möjligt om man har ett gott samarbete med övriga myndigheter. De klienter som finns inom kriminalvården är ofta socialt missanpassade. Andra myndigheter och organ behöver också bidra till återanpassningen. Därför är det

så viktigt att normaliseringsprincipen gäller, att klienterna har samma rätt som andra medborgare till service och omsorg i samhället.

Anf. 13 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Jag är mycket förvånad över att Birthe Sörestedt, trots att jag läste högt innantill, inte själv kan konstatera vad det faktiskt står i utskottsbetänkandet. Där står inte att någonting skall utvärderas, där står: "På anstalter med en hög andel narkotikamissbrukare bör inriktningen vara att lokala handlingsplaner mot narkotika" - lyssna nu "upprättas och genomförs." Detta skall redovisas 1991. Det är som sagt tråkigt att socialdemokraterna inte uppfattar vad de själva påtalar i betänkandet.

Jag fick inget svar på frågan om halvtidsfrivivningen. När kommer förslaget, och kommer det att innebära att man från regeringens sida kommer att ge presumtiva brottslingar budskapet att det inte är så allvarligt att begå egendomsbrott längre? Vi tänker sänka straffskalorna. Kan vi få ett besked om detta? Den här debatten försiggår ute i samhället och människor undrar vart vi är på väg.

Till frågan om hur personalen känner sig. Det kan vi inte riktigt veta. Vi upptäcker att en stor del av personalen gör ett fantastiskt fint arbete under mycket svåra förhållanden, på olika hall inom anstalterna och inom frivården. Men vi får vittnesmål, som har redovisats här tidigare, om att personal säger att nu orkar vi snart inte mer. De kommer t.ex. från frivården och talar om att nu slutar personal hos oss, personal som har jobbat i årtal, 10-20 år. De orkar inte längre. Belastningen på den personal som är kvar blir ännu större. Då talar Birthe Sörestedt om att de gör ett viktigt ideellt arbete. Ja, det gör de. Men man kan inte leva på att tro att de bara skall utföra ideellt arbete. De behöver ha ett rejält stöd, ekonomiskt såväl som annat, för att fortsätta detta arbete. Därför behövs det resurser även till frivården, och det har vi motionerat om. Vissertligen har vi från vår sida bara anslagit fem miljoner. Jag säger *bara*, för det skulle behövas mycket mer. Men det är i alla fall en bit på väg.

Några ord vill jag säga om samhällstjänsten. Är inte Birthe Sörestedt rädd att målet för införandet av samhällstjänst kommer att förfelas, i och med att man inte kommer att kunna nå de unga lagöverträdarna så länge fängelse måste vara alternativet.

Anf. 14 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! I mitt första inlägg sade jag att trots att kriminalvårdspersonalen oftast gör ett mycket gott arbete misslyckas de och de kommer att misslyckas med alltför många, för återfallsprocenten är förfärande hög. Det leder till en frustrerande inställning hos många av dem. Det är mitt intryck efter de besök jag har gjort ute på anstalter. Personalen upplever att det är för stort glapp mellan de mål som angavs i den reform vi antog här i riksdagen en gång och de medel som står till förfogande samt de resultat som är möjliga att nå. Det är för mycket att gå med nyckelknippan och läsa in, och det är för litet tid att bedriva den vård som var tanken bakom reformen en gång i tiden.

För övrigt vill vi av två skäl ha den nya påföljden samhällstjänst utsträckt

till hela landet. Dels tror vi på samhällstjänsten, som ni socialdemokrater efter mycket tjat äntligen gick med på, dels skall den gälla över hela landet därför att det är en rättssats att lika brott skall följas av lika straff. Det handlar alltså om lika behandling.

Anf. 15 GÖTBE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! När man lyssnar till socialdemokraternas företrädare då hon talar om narkotikan på anstalterna, får man ett bestämt intryck av att ni totalt har gett upp kampen mot narkotika som sådan i kriminalvården. Lösningen skulle alltså enbart ligga i en differentiering. De som är benägna att ställa upp för att bli av med narkotikamissbruket har sina specialavdelningar.

Malsättningen måste rimligen vara att stoppa knarket, inte bara i samhället i stort utan också inne på anstalterna. Får jag fråga Birthe Sörestedt eller annan företrädare för den socialdemokratiska gruppen i justitieutskottet: Har ni den uppfattningen att det inte går att bli av med narkotikan på anstalterna, har ni de facto gett upp detta? I så fall är mitt svar: Detta är oansvarigt. Kampen måste intensifieras. Det går att stoppa narkotikan i stort sett.

Sedan vill jag erinra om Birthe Söresteds fråga till de andra borgerliga partierna beträffande en förlängning av strafftiden. Här framställdes de moderata kraven på längre strafftider för narkotikabrott som ett hot. I själva verket skall väl det vara någonting att be om, för att vi också den vägen skall kunna stoppa narkotikan. Det är min uppfattning, och den delas säkert av väljarna i moderata samlingspartiet, att de som hanterar narkotika av olika slag, de som säljer den, de som smugglar in den osv., är marodörer i samhället. De förstör tiotusentals unga människors liv varje år. Det är en fruktansvärd verksamhet som de bedriver. När det inte går att få bukt med detta med de medel som hittills varit tillgängliga, måste vi väl ändå använda oss av så långa strafftider att de som hanterar narkotika i många fall bokstavligen blir inlåsta och därmed förhindrade att fortsätta denna verksamhet.

Det finns också en del annat som Birthe Sörestedt har tagit upp och som jag gärna skulle vilja gå in på i repliker. Men här har dels Ingbritt Irhammar, dels Lars Sundin redan gått in svaromål. Bl.a. gäller det den första reservationen. Tillåt mig fråga Birthe Sörestedt: Vad skulle det vara för fel i att man också omprövar själva malsättningen i det kriminalvårdsprogram som till stor del har visat sig misslyckat? Varför skall det bara vara medlen som prövas? Skall man så definitivt sticka huvudet i sanden – eller in i en anstalt, om uttrycket tillåts – att man inte med nya friska ögon skall kunna se också på det faktum att mycket i målet kan tänkas behöva förbättras.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 16 BERITH ERIKSSON (vpk) replik:

Herr talman! För att få till stånd ett samarbetsprojekt med andra organisationer, Birthe Sörestedt, behövs personal och medel. På samma sätt är det inom andra verksamhetsområden där man skall starta samarbetsprojekt. Ytterst handlar det om att komma bort från framtidsvyn av fler fängelser och längre fängelsestraff, eftersom vi vet att fängelsestraff har enbart negativa

verkningar för individen och i förlängningen även för samhället. Det är ingen lösning på problemet brottslighet att sträva efter längre fängelsestraff och fler fängelser. Därför måste vi verkligen på allvar satsa på frivårdsalternativ och andra alternativ i stället för fängelsestraff.

Anf. 17 KENT LUNDGREN (mp) replik:

Herr talman! Jag blev litet fundersam när jag senast lyssnade till Birthe Sörestedt. Jag fick inget svar på mina frågor, vilket jag inte heller hade räknat med i denna sväng. Med risk för att ge henne sista ordet tar jag ändå chansen att säga ett par saker.

Jag anser i likhet med Göthe Knutson att uppgivenheten tycks vara total när det gäller att komma till rätta med narkotikaproblemet på våra anstalter. Jag tycker dessutom att uppgivenheten verkar vara total vad gäller hela kriminalvården. Skall vi inom överskådlig tid ersätta förvaring med kriminalvård, Birthe Sörestedt?

I somras talade jag med en fänge på Härlandaanstalten och frågade honom vad som var positivt inom kriminalvården. Det finns en del positivt att säga om kriminalvården, och det pågår, som jag sade, en del projekt. Finns det inte mer positivt att säga om kriminalvården, frågade jag alltså, och den behandling som förekommer där? Han svarade mig: Jo, det är klart, vi har ju Österåkerprojektet. Roligt nog gick det ett TV-program om Österåker samma kväll som jag var på Härlandafängelset. Den intagne berättade att han hade varit på Österåker. Kravet där, sade han, är att man alltid skall le när man ser en TV-kamera, för det är TV-bilder därifrån som kriminalvården visar upp i alla sammanhang. Men på de andra anstalterna är det bedrövligt, ansåg han.

Jag fick inte heller något svar på min fråga om frivården. Jag vill höra socialdemokraterna uttala att frivården skall prioriteras ordentligt så att trycket på fängelserna kan minska. De som behöver den typ av behandling som kontraktsvård, dvs. frivård, kan ge skall inte sitta i fängelse. Frivården behöver tid för att ta alla de kontakter i samhället som behövs för att åstadkomma kontraktsvård och samhällsvård. Om trycket på de individer som skall arbeta med detta ligger på en alltför hög nivå, då lyckas de inte. Det medför att kontraktsvården och samhällstjänsten inte verkställs. Satsar vi inte på frivården går hela vårt kriminalvårdsprogram åt skogen.

Anf. 18 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag delar inte alls Göthe Knutsons uppfattning. Vi för enligt min mening en narkotikapolitik som går ut på att verkligen komma åt narkotikaproblemen inom kriminalvården och i samhället. Göthe Knutson tycks inte ha följt den tidigare debatten om hur olika insatser mot narkotikaproblemen har byggts ut inom kriminalvården. Det har handlat om dels motivationsarbete för att få de intagna att ta itu med sitt missbruk, dels utökad kontroll av både intagna och besökare, dels en utökning av de s.k. urinprovskontrollerna samt dels mycket annat. Jag vill alltså påstå, Göthe Knutson, att det har varit ett målmedvetet arbete för att komma till rätta med narkotikaproblemen på anstalterna. Men vi får inte bort narkotikan från anstal-

terna förrän vi har fått bort narkotikan i samhället. Målet är alltså att få bort behovet av narkotikabruk.

Till Kent Lundgren vill jag säga att det inte råder någon uppgivenhet inom kriminalvårdspolitiken. Jag anser att vi i Sverige har fört en human och bra kriminalvårdspolitik. Det tror jag vi är kända för i hela världen.

Kriminalvården behöver naturligtvis utvecklas. Jag anser de uppsatta målen vara realistiska, och dessa skall vi inte avstå från. I stället skall vi förändra medlen. Vi lever i ett föränderligt samhälle, och därför måste även kriminalvården förändras.

Jag skall inte föra en diskussion med Ingbritt Irhammar huruvida jag kan läsa eller ej. Jag påpekade att det pågick ett arbete på detta område innan regeringen begärde in handlingsplaner.

Ingbritt Irhammar hänvisade vidare till att man har begärt mer pengar till frivården. Men 5 milj. kr. är en spottstyver om de skall användas till ökade arvoden till nämndemännen. Det behövs fler och andra insatser för att stärka lekmanamedverkan.

Låt mig avslutningsvis säga att jag anser att kriminalvården med den nya organisationen, med det utvecklingsarbete som pågår och med det översynsarbete som sker i justitiedepartementet tillsammans med kriminalvården, har möjligheter att åstadkomma vad som saknas för att nå målen.

Tredje vice talmannen anmälde att Ingbritt Irhammar, Kent Lundgren, Göthe Knutson och Lars Sundin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 19 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! I motion Ju513 begär jag att den gamla kriminalvårdsanstalten i Kristianstad skall få fortsätta med sin verksamhet under ytterligare några år. Detta förslag grundar sig på den information jag fick och de samtal jag förde med personalen vid ett besök där. Utskottet föreslår med anledning av motionen att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet anfört. Det kan man i och för sig vara nöjd med, eftersom det inte är varje dag denna välvilliga behandling ges en enskild motion. Men jag känner mig ändå inte helt lugn, något som jag skall återkomma till.

Bakgrunden är att den nya kriminalvårdsanstalten i Vä utanför Kristianstad var färdig 1984. Då stängde man den gamla anstalten inne i Kristianstad centrum. År 1988 öppnades på nytt den gamla anstalten sedan den renoverats. Den behövdes då det saknades platser på den nya anstalten. Brottsligheten i vårt land är tyvärr sådan att det inte behövs färre utan fler platser på kriminalvårdsanstalterna.

Nu hade anstaltsledningen fått illavarslande information om att den gamla anstalten ganska snart åter skulle stängas. När den åter öppnades gavs löftet att den skulle vara i bruk under minst en femårs period. Den personal som arbetar där kommer från andra orter i landet. De anställda har sagt upp sina fasta tjänster och flyttat till Kristianstad. Skälen härför är naturligtvis av olika slag, men ett skäl är framför allt att man hade ett jobb för ganska lång tid framöver. Det är klart att de olika bud som nu ges skapar oro.

Det är också mycket intressanta vårdprojekt som man har börjat med på

gamla anstalten, och det vore synd om man inte fick möjlighet att slutföra dem.

Med det tillkännagivande som utskottet föreslår att riksdagen skall göra borde vi naturligtvis vara lugna, både jag och personalen på anstalten. Men det som gör mig fundersam är utskottets skrivning, som jag tycker att det ligger någonting dolt i: "Utskottet anser att en fortsatt drift vid anstalten i Kristianstad skulle vara av stort värde. Utskottet förutsätter att kriminalvårdsstyrelsen genom analys av beläggningsutvecklingen och möjligheterna till omdisponering av medel söker få till stånd en fortsatt drift inom befintliga ramar."

Det är just det, herr talman, som gör mig fundersam. Kriminalvårdsstyrelsen har ju flaggat för att den skulle vilja stänga anstalten, just om denna skulle drivas inom befintliga ramar. Det är det som gör anstaltsledningen bekymrad.

Jag vill därför fråga utskottets företrädare: Är det som utskottet skriver tvingande för kriminalvårdsstyrelsen att fortsätta driften vid gamla anstalten i Kristianstad under minst de fem år som utlovades när den återöppnades 1988?

Anf. 20 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag har också besökt Kristianstadsanstalten – ganska många har gjort det i samband med hotet om nedläggning – och tagit del av den verksamhet som bedrivs där och hur man planerar den framöver. Som det är sagt i utskottsbetänkandet, är det av stort värde att fortsätta driften, men vi menar att man naturligtvis måste titta på beläggningsituationen och analysera möjligheterna över huvud taget att ha anstalten kvar. Vi förutsätter att man klarar det på kriminalvårdsstyrelsen.

Anf. 21 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag tog upp frågan om gamla anstalten i Kristianstad i mitt första anförande och poängterade att jag förutsätter att skrivningen i utskottets betänkande, som alltså i riksdagens beslut blir ett tillkännagivande och ett enhälligt sådant – till regeringen, också innebär att anstalten kommer att fortsätta.

Dock förstår jag att Wiggo Komstedt ställer sig något frågande inför skrivningen, men vi har inte extra medel att anslå i det här läget, och då är det naturligt att det blir en skrivning av det slaget att vi vill att det hela skall analyseras innan det befinner sig nödvändigt att fortsätta anstaltens drift.

Jag är alldeles övertygad om att när man väl har analyserat behovet av anstalten, finner man att den behövs. Vi har faktiskt en överbeläggning på anstalterna, såvida nu inte kriminalvårdsstyrelsen och justitiedepartementet berordrar nya massutskrivningar eller gör det ännu lättare för internerna att rymma. Dock skall var och en ha sin säng och sin speciella plats, så det är ett mindre lämpligt sätt att lösa överbeläggningsproblemet.

Om vi äntligen så småningom får beskedet från regeringen att halvtidsfrigivningen upphör och det alltså blir längre reella straffpåföljder, kommer naturligtvis behovet av platser på fängelserna att öka. Min prognos är att om vi skall få en rimlig kriminalpolitik och straffpåföljderna blir reella, då kom-

mer vi att behöva bygga åtminstone ett par större anstalter – såvitt vi inte får bukt med brottsligheten, inte minst då narkotikan. Jag upprepar: Där finns också behov av anstalter som den i Kristianstad.

Jag förutsätter alltså, herr talman, att utskottets hemställan, som blir ett tillkännagivande från riksdagen till regeringen, innebär att Kristianstadsanstalten kommer att fortsätta. Det vore angeläget om Birthe Sörestedt vill meddela, om hon har en annan uppfattning än denna.

Anf. 22 WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Bara ett par korta kommentarer.

Jag hoppas att avsikten inte är att försöka lura mig och kammaren genom att tala om anstalten i Kristianstad. Jag har hela tiden talat om den gamla anstalten, för jag förutsätter att den nybyggda i Vä, som även den kallas anstalten i Kristianstad, inte skall läggas ned. Det är nödvändigt att hålla isär detta, så att ingen sedan skall kunna säga: Vi har inte stängt anstalten i Kristianstad. Den är kvar i Vä!

Helt klarläggande var inte det svar som Birthe Sörestedt gav. Göthe Knutson har mera tolkat utskottets inställning så att tillkännagivandet skulle, som svar på den fråga jag ställde, innebära att det är tvingande för kriminalvårdsstyrelsen att fortsätta driften vid gamla anstalten. Men det har också sagts att nu bygger man ett par nya anstalter, och då skulle man inte behöva den gamla anstalten i Kristianstad.

Jag vill ha fastslagit här i kammaren att man står kvar vid det löfte som gavs när man anställde ny personal och åter öppnade den gamla anstalten, att den skall drivas under minst fem år. Jag hoppas att det blir så och vi inte står här om ett år och konstaterar att den gamla anstalten är stängd. Då blir det icke bli nådigt för de debattörer som i dag representerar utskottet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 12 §.)

8 § Besöksförbud

Föredrogs

justitieutskottets betänkande
1989/90:JuU19 Besöksförbud.

Anf. 23 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Våld mot kvinnor är ofta osynligt, vilket gjort det till ett gömt och glömt våld. Ändå utgör det en stor del av det totala våldet.

46 % av våldet mot kvinnor utförs i hemmen. Var tjugonde minut blir en kvinna slagen. Var tredje timme blir en kvinna våldtagen. Varje vecka misshandlas en kvinna till döds. Dessa siffror säger då ingenting om den vanmakt, förnedring och fysiska och psykiska smärta som slagna och våldtagna kvinnor bli utsatta för.

Inte bara kvinnor blir utsatta för våld i hemmen, utan i många fall är det också barn som far förfärligt illa. Barn drabbas speciellt av misshandel och

sexuella övergrepp. Det är viktigt att uppmärksamma dessa brottsoffers situation.

Riksdagen har beslutat om införande av en besöksförbudslag, som tillkom 1988. Mycket snabbt insåg majoriteten i riksdagen, dock inte socialdemokraterna, att lagen var verkningslös. Majoriteten, däribland centerpartiet, motionerade om att höja straffskalan för brott mot besöksförbudslagen från sex månader till tolv månader, för att kunna anhålla och häkta den som bryter mot denna lag. Den förändringen skall nu genomföras, trots att socialdemokraterna inte ville det, från den 1 april, alltså om några dagar.

Det är en klar förbättring av besöksförbudslagen, men vi har sett signaler från olika brottsoffersorganisationer och från personer, främst kvinnor, som är utsatta för förföljelse och trakasserier av olika slag, om att denna lag inte är tillräcklig.

När vi i centerpartiet under den allmänna motionstiden motionerade om att besöksförbudslagen behöver skärpas ytterligare trodde vi att det var den lagen som behövde skärpas. Men efter hand som arbetet har pågått med att förbättra skyddet för dessa utsatta, i huvudsak kvinnor och barn, har vi fått information om att det finns andra vägar att gå fram på för att skyddet och stödet skall kunna kompletteras. Det har sagts att en väg är att tillämpa socialtjänstlagens regler. Man lär också ha tolkat socialtjänstlagens regler så, att kommunen har ett ansvar att se till att kommuninvånarnas skydd och säkerhet garanteras. Jag har erfarit att dessa regler har tolkats på ett sådant sätt i Malmö och Göteborg. Där har man i vissa fall gjort detta för att ge dem som fortfarande känner sig hotade av att de som har dömts till besöksförbud skall bryta mot detta och misshandla och trakassera dem. Då gäller det för dem som känner sig hotade att snabbt få hjälp av någon, helst av polisen men i annat fall av vaktbolag, t.ex. Securitas. I Malmö och Göteborg har socialtjänstlagens regler alltså tolkats på ett sådant sätt att kommunen är skyldig att se till att överfallsalarm skall ges till de personer som känner sig hotade. Larmet skall kopplas antingen till exempelvis Securitas eller direkt till polisen. Då kan dessa utsatta personer direkt påkalla hjälp för att snabbt få skydd vid de enstaka tillfällena då överträdelse mot besöksförbudslagen sker.

Vi i centerpartiet har fogat ett särskilt yttrande till betänkandet om besöksförbudslagen där det sägs att det finns ett behov av att en tolkning och ett förtydligande av socialtjänstlagens regler sker i dessa fall för att fler kommuner skall kunna använda sig av denna, som vi ser det, möjliga väg att gå fram för att förbättra förhållandena för dessa utsatta personer.

I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet.

I detta anförande instämde Kent Lundgren (mp).

Anf. 24 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tror att jag vågar säga att alla i den här kammaren och inte bara de ledamöter som finns här nu delar avskyn mot alla våldsbrott. Det gäller inte minst vålds- och sexualbrott mot kvinnor. Det är en brottslighet som ofta förstör hela tillvaron och leder till otrygghet och isolering, förutom skador på både kropp och själ, för de drabbade. Det är också en brotts-

lighet som ofta indirekt och ibland även direkt drabbar barn, som tvingas se och höra hur de vuxna som betyder mest för dem förgriper sig mot varandra.

Det arbete som bedrivs för att motverka sådan brottslighet är värt all respekt. Sådant arbete ägnar vi oss åt även här i riksdagen, både genom att stifta lagar som reglerar samhällets syn på denna brottslighet och genom att bidra med socialpolitiska åtgärder mot sådan brottslighet.

Lagen om besöksförbud, som vi nu behandlar, har nyligen skärpts. Det skedde så nyligen att lagen ännu inte har trätt i kraft. Denna lag träder i kraft på söndag. Trots detta har centern, som Ingbritt Irhammar sade, motionerat om en ospecificerad ytterligare skärpning av denna lag. På vilket sätt denna skärpning skall ske vet vi inget om. I utskottet har centern följaktligen inte heller framställt något särskilt yrkande om en sådan skärpning, utan utskottet är enigt om att den lag som riksdagen har fattat beslut om är till fyllest.

Men trots detta, och det är delvis därför som jag har begärt ordet, kan man läsa i tidningen hur centerpartiet annonserar sin vilja att skärpa lagen. I annonsen framgår detta. Ingbritt Irhammar citerade delvis denna annons, så hon måste ha läst den. Det sägs inte heller i denna annons på vilket sätt lagen skall skärpas. Därför anser jag att det finns anledning att säga att centerpartiet antingen måste presentera hur man vill skärpa lagen eller också dra in denna typ av annonser. Dessa dubbla budskap kan nämligen inte vara ägnade att annat än förvirra den som är intresserad av att det händer något på detta område och som faktiskt leder till att brottsligheten minskar och att tryggheten ökar för män, kvinnor och barn som lider av att en del människor förgriper sig mot varandra. Jag tycker att politisk hederlighet är viktig.

Anf. 25 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag vill börja med att instämma i det sista som Eva Johansson sade, nämligen att politisk hederlighet är viktig. Jag gläds åt att vi från socialdemokraterna får höra att det är viktigt att man på alla sätt bidrar till att de som utsätts för olika brott – våldsbrott, sexuella övergrepp och trakasserier – får stöd och hjälp. Därför är det anmärkningsvärt – vilket också är anledningen till att vi har fogat ett särskilt yttrande till betänkandet – att det sägs att frågan om att det behövs förbättringar för att man skall kunna stödja och hjälpa brottsoffren är för tidigt väckt. Det är därför som vi, genom detta särskilda yttrande om att stödet skall förbättras, väcker denna fråga. Det är vår hederlighet i detta sammanhang. Vi tar i ett särskilt yttrande upp det som vi anser är viktigt att göra för att förbättra för denna utsatta grupp. Vi hoppas att man inom regeringskansliet skall ta detta på allvar och arbeta utifrån dessa förslag. På det sättet tar vi upp det som behövs för att offren snabbare och bättre skall kunna få hjälp och stöd.

Anf. 26 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag har inte sagt att frågan om socialt stöd och annat stöd för dessa kvinnor eller några andra som är utsatta för brott är för tidigt väckt. Det som jag sade till Ingbritt Irhammar var att ni i centerpartiet har väckt en motion om en skärpning av en lag som inte har hunnit träda i kraft än. Ni i centerpartiet har inte heller kunnat presentera ett enda konkret förslag till hur ni vill att denna skärpning av lagstiftningen skall utformas. Detta tycker

jag är ett krav. Ett ospecificerat krav på en skärpning skulle ju kunna innebära att lagen ser ut precis hur som helst när den är färdig. Därför tycker jag att det finns anledning att säga till er i centerpartiet att ni antingen får precisera vilken skärpning ni vill ha eller också får sluta att genom era annonser ge allmänheten intryck av att ni i större utsträckning än andra verkar för dessa frågor. Det är nämligen ett felaktigt intryck.

Anf. 27 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Socialdemokraterna skulle ju kunna visa en vilja att öka stödet till dessa utsatta människor genom att säga att socialtjänstlagens regler börde tolkas och förtydligas. Då får ni se om det är vettigt att gå fram denna väg. Vi tror nämligen det, och det är därför vi skriver det. Det förvånar mig att socialdemokraterna inte mer aktivt tar del i detta arbete.

Anf. 28 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Om det behöver ske en precisering av socialtjänstlagen för att man ute i kommunerna skall vidta sådana åtgärder som jag tror kan vara alldeles utmärkta i vissa fall, är jag naturligtvis beredd att arbeta för att det görs. Men jag vet också, precis som Ingbritt Irhammar sade, att detta arbete pågår ute i kommunerna. Dessutom är justitiekottet kanske inte det utskott som i första hand skall föreslå kammaren att fatta beslut om åtgärder när det gäller socialtjänstlagen. Det är ett annat utskott som är ansvarigt för sådana åtgärder. Det var, såvitt jag förstår, därför som centern fogade ett särskilt yttrande till betänkandet och inte agerade på ett annat sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

9 § Anslag till åklagarväsendet

Föredrogs
justitiekottets betänkande
1989/90:JuU23 Anslag till åklagarväsendet (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 29 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Vi skall nu behandla justitiekottets betänkande nr 23, som gäller anslag till åklagarväsendet. Precis som domstolarna har åklagarväsendet under de senaste åren haft problem med rekryteringen av nya jurister. Rekryteringsproblemen tycks drabba hela landet men är ändå mest akuta i Norrland. Det är därför glädjande att konstatera att utbildningsutskottet helt nyligen uttalade sig positivt för en fullständig juristutbildning i Umeå. Det säkraste sättet att rekrytera jurister till norra Sverige är ändå att man får möjligheter att utbilda juristerna i regionen.

Förutom de akuta rekryteringsproblemen är emellertid personalläget inom åklagarväsendet bekymmersamt, eftersom avhoppet från åklagarbanan är påfallande många. Det har visat sig att under en femårsperiod antogs

205 åklagaraspiranter i Sverige, medan under samma period 164 åklagare slutade. En sådan utveckling är ohållbar.

Det finns säkert flera skäl till att unga jurister inte väljer åklagarbanan och till att etablerade åklagare lämnar banan. Ett har varit löneutvecklingen. Men detta skäl kan man nog säga numera är något så när justerat. Fortfarande återstår dock många förbättringar att göra. Det är därför tillfredsställande att notera att av budgetpropositionen framgår att regeringen har för avsikt att göra en översyn av åklagarväsendet. Denna översyn kommer förmodligen att ske i form av en parlamentarisk utredning, vilket jag tycker är utmärkt.

Eftersom utredningen ännu inte är tillsatt och direktiven inte heller är skrivna, har justitieutskottet nu möjligheter och tillfälle att påverka vad utredningen skall handla om. Tyvärr har utskottet valt att inte ha några egna synpunkter. Vi i folkpartiet har därför i reservation nr 1 pekat på några områden, som vi anser att utredningen borde behandla. Bl.a. har vi sagt att yrket måste moderniseras och att principerna för rekrytering av unga jurister måste göras mera flexibla. Vi tycker också att unga jurister borde få möjlighet att i större utsträckning välja placeringsort under aspiranttiden.

Det har också visat sig att åklagaryrket är anonymt för unga jurister. I en enkätundersökning bland unga jurister framkom att många inte visste vad åklagarbanan innebär. Av detta skäl är det angeläget att det i hela landet finns möjligheter att fullgöra notariemeritering vid åklagarmyndighet. På detta sätt skulle många fler unga jurister komma i kontakt med yrket.

Herr talman! Eftersom det har visat sig svårt att rekrytera åklagare till norra Sverige, kan vi i folkpartiet tänka oss någon form av belöningsssystem för dem som väljer att tjänstgöra på mindre attraktiva orter. Mot den bakgrund som jag nu har utvecklat vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

I betänkandet behandlas även en rad andra frågor. Jag tänker beröra några av dem. Den första gäller ordningsbot vid snatterier. 1980 anmäldes ca 35 000 snatterier, och 1988 hade detta antal ökat till drygt 59 000. Totalt bedöms snatterierna i dag kosta butikerna 2,2 miljarder kronor. Butikstillgreppen har nu fått en sådan omfattning att något måste göras. Stöldutredningen har i sitt betänkande "Stöld i butik" föreslagit att det skall bli möjligt att utfärda föreläggande om ordningsbot vid enkla erkända snatterier. Ett sådant förfarande menar vi skulle vara rationellt och effektivt. Det skulle dessutom för den enskilde medföra en betydligt snabbare handläggning av brottet än som sker i dag. Vi i folkpartiet tycker att tiden nu är mogen att göra detta möjligt. Det har vi föreslagit i reservation nr 5, som jag yrkar bifall till.

Herr talman! I debatten om ungdomskriminalitet har många efterlyst nya och skärpta regler. Man menar också att de signaler som utgår från beslutsfattare är alltför otydliga. Även om vi i folkpartiet generellt inte håller med om denna beskrivning, menar vi ändå att det är väsentligt att den som bryter mot en lag blir föremål för en reaktion från samhällets sida. Reaktionen är särskilt viktig när det gäller unga människor. Ungdomar har i allmänhet utvecklade rättsbegrepp.

I det s.k. Metropolitprojektet visade undersökningar att det hos en ålderskull stockholmare födda 1953 fanns en topp för brottslighet i åldersinterval-

let 15–17 år. Det är i det intervallet som åklagare har en befogenhet att i mycket stor utsträckning meddela åtalsunderlåtelse. Eftersom åtalsunderlåtelse kan uppfattas som om samhället inte reagerar på brott, skulle vi vilja förändra konstruktionen på åtalsunderlåtelseinstitutet och införa en typ av villkorad åtalsunderlåtelse. Det skulle betyda att åklagaren, när han eller hon meddelar åtalsunderlåtelse, på ett entydigt sätt skulle göra klart för den unge att samhällets reaktion är åtal, om den unge i fortsättningen inte sköter sig. Detta förslag har vi angivit i reservation nr 7, som jag yrkar bifall till.

I reservation nr 8 behandlas åtalsunderlåtelse mer generellt. 1985 gavs åklagarna vidgade möjligheter att underlåta att väcka åtal. Utvidgningen innebar bl.a. att åtalsunderlåtelse kan meddelas när det kan antas att påföljden vid åtal skulle bli enbart villkorlig dom. Den s.k. absoluta åtalsplikt som tidigare har åvilat åklagaren får numera anses närma sig en relativ åtalsplikt. Den absoluta åtalsplikten innebar en rättssäkerhetsgaranti för allmänheten och en trygghet och ett stöd för åklagaren. Den uppluckrade ordningen på detta område kan på sikt medföra att sådana centrala rättsprinciper som likhet inför lagen och förutsägbarhet i rättskipningen sätts åt sidan. Det är inte en främmande tanke att besluten vid en relativ åtalsplikt kommer att se olika ut i t.ex. en storstad jämfört med en mindre ort.

Eftersom vi i folkpartiet tycker att dessa centrala rättsprinciper är av stort värde, önskar vi återgång till den ordning som rådde före 1985. Vi vill helt enkelt bromsa utvecklingen mot en relativ åtalsplikt. Däremot vill vi icke, även om vi vill förändra åtalsunderlåtelseinstitutet till vad som rådde före 1985, ändra på den skärpning som genomfördes förra året när det gäller just unga lagöverträdare. Jag yrkar därför bifall till reservationerna nr 8 och 9.

Slutligen, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation nr 4, som handlar om barnolycksfall. Barnolycksfallen överstiger i absoluta tal antalet rapporterade arbetsolyckor. Lika många barn dör av barnolyckor som antalet vuxna genom olyckor i arbetslivet.

I en undersökning som gjordes av barnmiljörådet angående den rättsliga behandlingen av olyckfall visade det sig att det bland de 20 800 mål som granskades inte fanns ett enda som behandlade barnolycksfall. Det finns i dag bestämmelser på området i t.ex. boverkets normer, allmänna ordningsstadgan och byggnadsstadgan, och i flera av barnolycksfallen har man kunnat konstatera att bestämmelserna i någon av dessa stadgor har åsidosatts utan att det har blivit någon rättslig prövning efteråt. Polis och åklagare har uppenbarligen varit osäkra på hur barnolycksfall skall behandlas ur rättslig synpunkt, och man kan fråga sig om lagföring och sanktionsmöjligheter för närvarande utnyttjas till fullo.

I reservationen 4 har vi pekat på att det förmodligen behövs bättre utbildning av polis och åklagare när det gäller barnolycksfall, och det är också angeläget att föräldrar till drabbade barn får stöd och hjälp för att driva fall där olyckshändelser inträffat vidare i en rättslig process.

Med utgångspunkt i vad jag nu sagt yrkar jag en än gång bifall till reservationerna 1, 4, 5, 7, 8 och 9.

Anf. 30 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Det betänkande från justitiekommittén som kammaren nu har att behandla avser, som framgätt av Britta Bjelles anförande, anslaget till

åklagarväsendet. I betänkandet återfinns fyra reservationer som undertecknats av oss moderater i utskottet, och jag ber inledningsvis att få yrka bifall till reservationerna 5, 6, 8 och 9.

Åtalet och åklagarens ställning i rättsprocessen är av utomordentlig stor betydelse i en rättsstat som Sverige. Det rör inte enbart åklagarens möjligheter att fullfölja ärenden i domstol utan i lika hög grad de rättsregler som styr dennes verksamhet. Åklagaren spelar alltså en utomordentligt viktig roll, och det är mot den bakgrunden som inte bara ärade ledamöter av justitieutskottet utan även andra funktionärer i Rättssverige sett med stor oro på den flykt från åklagarbanan till andra verksamheter som ägt rum under senare år, vilket också utskottets värderade ordförande påpekat.

Detta förhållande visar dels på den höga kvalitet som åklagaren har som jurist, dels på den svaghet som finns när det gäller lönebildningen för skickliga rättsfunktionärer.

Herr talman! Det är enligt mening viktigt att vi i debatten i samband med behandlingen här i kammaren av anslagen till åklagarväsendet noterar detta förhållande, eftersom en fortsatt avtappning av dugliga jurister från åklagarbanan kan komma att påverka rättstatens funktion och handlingskraft. I den budgetproposition som vi nu diskuterar har regeringen ökat anslagen till åklagarväsendet med 40 miljoner. Om detta är tillräckligt vet vi inte. Jag menar dock att det finns anledning att fortsättningsvis fästa uppmärksamheten på den utveckling som jag nu aktualiserat.

I reservationerna 5 och 6 tar vi moderater upp dels frågan om gränsdragningen mellan stöld och snatteri, dels frågan om att införa institutet ordningsbot vid snatteri.

RA:s rekommendation i dag till åklagarna är att med anpassning till rådande praxis vid domstolarna utgå från en värdegräns mellan stöld och snatteri på 600 kr. År 1964 var denna gräns 15 kr. Gränsen förflyttas således i takt med inflationen i landet. Få områden torde, herr talman, vara mindre lämpade att knytas an till inflationen än just detta. Denna konstruktion leder ju faktiskt till att statsfinansiella åtstramningar medför ett sänkt rättsmedvetande på sikt.

Gränsdragningen mellan stöld och snatteri skall fastläggas av riksdagen. Den nuvarande gränsen vid 600 kr. bör sänkas. Resultatet härav blir naturligtvis att stöldområdet vidgas, medan det straffbara området för snatteri minskas. Denna ordning skulle ge till effekt att rättsstaten markerar avståndstagande mot det snabbt ökande antalet tillgrepsbrott, som Britta Bjelle gav exempel på, och även skapa en något mera riskfylld miljö för butikssnattare, som i dag inte behöver anstränga sig särskilt mycket för att nå upp till stöldbelopp i närheten av 600 kr.

Det kan, herr talman, synas politiskt petigt att ägna en del av kammarens tid åt just denna del av justitieutskottets område, men stölden eller snatteriet är för det första ett debutbrott, för det andra också ett mängdbrott. En mera skärpt hållning härvidlag skulle ge en positiv effekt på den unge brottslingen, som då snabbare skulle komma att betecknas som tjuv och därmed hanteras på ett mera handfast sätt i rättsstaten än som snattare. Det skulle också snabbt föranleda erforderliga och lämpliga åtgärder mot de vuxna, vanemäs-

*Anslag till åklagar-
väsendet*

siga brottslingarna, som kanske med en sjukdomsbild i bakgrunden stjälar för oerhörda belopp.

När det gäller behovet av ordningsbot vill jag understryka vad Britta Bjelle sade. Det gäller att för den enkle snattaren och för de obetydliga beloppen hitta en rationell hantering i rättsapparaten, en hantering som är billig men samtidigt effektiv. Det gäller också att överföra de stora resurserna till stöldavsnittet, där man på ett mera handgripligt och nära sätt kan tackla just tjuven.

Till sist, herr talman, har vi i reservation 8 från de borgerliga partierna pekat på den rättsrisk som en utökad möjlighet till rapporteftergift och åtalseftergift skapar. Redan när jag kom till riksdagen 1982 försökte vi från moderata samlingspartiet varna för denna utveckling. Då stod vi ensamma, men nu gläds vi åt att vi snart har 50 % av kammarens ledamöter med oss i vår uppfattning.

En utökad och ej förutsägbar eftergiftskonstruktion ger, precis som vi reserveranter anför, en oförutsägbarhet i rättskipningen. Denna situation är på kort sikt ohållbar, på medellång sikt en katastrof, och på mycket lång sikt vittrar rättsstaten sakta sönder, eftersom behandlingen i rättsapparaten blir olika för människor som begått samma eller likartade brott. Det är en bärande doktrin att ingen får behandlas olika i förhållande till en annan.

Om enskilda tjänstemän ges en utvidgad rätt att skönsmässigt avgöra om rapport eller åtal skall följa, kommer en betydande olikhet att uppstå i rätts-tillämpningen, och detta skapar en osäkerhet bland människorna. Denna situation får inte uppstå, och det är detta syfte som reservation 8 tjänar.

Jag kan avslutningsvis upplysa ärade ledamöter från socialdemokraterna, vpk och miljöpartiet att ni nästa år åter får chansen att ansluta er till vår linje. Vi ämnar nämligen återkomma i denna fråga. Kanske kan vi då skapa en ordning med litet fastare regler, vilken ger en större säkerhet och förutsägbarhet i rättskipningen.

Anf. 31 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Som tidigare sagts handlar detta betänkande om anslag till åklagarväsendet. Det har väckts ett antal motioner beträffande olika arbetsområden inom åklagarväsendet. Jag vill inledningsvis säga att jag tycker att det är bra att man nu skall göra en översyn av åklagarväsendets arbetsområden och att man också skall försöka renodla åklagarnas arbetsuppgifter. Jag vill vidare liksom Britta Bjelle och Göran Ericsson understryka att det måste vidtas åtgärder för att rekrytera och behålla åklagare. Det är väsentligt att så sker.

Vi har under hela efterkrigstiden haft en kraftigt ökande kriminalitet i vårt samhälle. Så är fallet på de allra flesta brottsområden – våld, stöld, skadegörelse, bedrägerier osv. Under senare år har i allt större omfattning också miljöbrotten kommit in i bilden.

För att kunna beivra olika former av brottslighet är det viktigt att ha ett effektivt och väl fungerande åklagarväsende. Det måste därför finnas relevanta lagar och bestämmelser som reglerar verksamheten.

När det gäller miljöfrågorna är det ofta fråga om synnerligen svåra ärenden där det krävs specialkunskaper. Det sker också här en mycket snabb ut-

veckling. Lagstiftningen på detta område befinner sig ständigt i ett skede av förändring, och det är därför viktigt att såväl polis som åklagare och domare har kunskaper i miljö rätt. På grund av denna ständiga förändring är det dessutom viktigt att det sker en fortlöpande fortbildning i dessa frågor.

Antalet miljöbrott är kanske inte så stort, och det finns av denna anledning ute hos åklagarna kanske inte heller så stor erfarenhet på detta område. Det vore därför en stor fördel att ha en speciell åklagare som, i varje fall under en övergångsperiod, finge ansvaret för miljömålen. En sådan person kunde också vara till stor nytta när det gäller att ge handledning till övriga åklagare i sådana här ärenden.

Så över till en del andra reservationer. När det gäller barnolycksfallen vill jag instämma i vad Britta Bjelle sade. Det finns förvisso bestämmelser om skyldigheten att vidta skadeförebyggande åtgärder, men detta är inte tillräckligt. I den rapport om rättstillämpningen vid barnolycksfall som barnmiljörådet presenterade 1988 påpekas att barn och ungdomar inte har ett godtagbart rättsskydd och att nuvarande lagstiftning inte är tillräcklig för sitt syfte. Barnmiljörådets undersökning har visat att bestämmelser om skyddsanordningar åsidosätts utan att det sker någon rättslig prövning. Det är därför viktigt att polis och åklagare får utbildning i den rättsliga behandlingen av barnolycksfall. Det är också viktigt att föräldrar till drabbade barn får hjälp och stöd i samband med att dessa ärenden behandlas i olika rättsinstanser.

Ett annat område som i dag har fått en mycket stor omfattning när det gäller brotten är butikstillgreppen. Dessa förekommer alltså i dag i ganska stor omfattning, och de kostar också butiksägarna stora pengar. Men eftersom det här rör sig om så stora summor, kommer detta till syvende og sist även att drabba konsumenterna. Det är därför viktigt att dessa brott beivras och att det sker snabbt.

Utskottets borgerliga ledamöter menar att man borde överväga att införa ordningsbot just när det gäller de mindre snatteribrotten. Detta skulle innebära en snabb lagföring och även medföra en förenkling för både polis och åklagare. Härigenom skulle man dessutom få till stånd ett bättre utnyttjande av resurserna. Vi vet att det ibland kan ta lång tid att handlägga dessa ärenden, och vi menar att det därför skulle vara en fördel om man kunde klara av dessa brott genom användande av ordningsbot.

Vi har i vårt samhälle under en lång tidsperiod gradvis tvingats acceptera en högre toleransnivå när det gäller brottslighet. Det har många gånger varit för lätt att få åtalseftergift. Det måste, som Göran Ericsson och Britta Bjelle sade, finnas vissa centrala rättsprinciper, såsom likhet inför lagen och förutsebarhet i rättskipningen. Om man tillämpar åtalseftergift på ett alltför långtgående sätt kommer dessa principer att sättas i fara, och tilltron till vårt rättsväsende skadas.

Vi måste sätta gränser, och vi måste reagera när brott begås. Om det inte följer någon sanktion på ett brott, kommer nämligen de lagar och regler som vi har satt upp att förlora i trovärdighet. Det kan också bli svårt att upprätthålla den allmänna laglydnaden om rapporteftergift och åtalseftergift används i alltför stor omfattning.

Särskilt för unga människor är det viktigt att samhället ställer upp klara

och konsekventa normer och handlingsmönster. Om lagöverträdelser sällan beivras, eller beivras på ett inkonsekvent sätt, kan det medföra en negativ inverkan på ungdomars rättsbegrepp. Ungdomar kan helt enkelt uppfatta det som att samhället accepterar brotten i fråga om vi ger åtalsunderlåtelse i alltför generös omfattning. Vi anser därför att man skall återgå till de mer restriktiva regler för åtalseftergift som tidigare gällde.

Jag vill också understryka att man måste vara synnerligen restriktiv med att ge åtalseftergift vid narkotikabrott. Man måste uppträda mycket konsekvent i bekämpandet av narkotikamissbruket. Inte minst är det viktigt att man när det gäller ungdomar som första gången ertappas med narkotika verkligen reagerar och talar om att samhället icke tillåter detta. Det skall därför också finnas en påföljd i fråga om narkotikabrott, och man skall vara synnerligen restriktiv med åtalsunderlåtelse.

Herr talman! Med stöd av vad jag nu har framfört vill jag yrka bifall till de reservationer som centerpartiet står bakom i betänkandet.

Anf. 32 KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Miljö – naturligtvis måste miljöpartiet tala om miljö, annars skulle vi ju inte vara här. Miljö och miljöbrott är någonting som mer och mer har aktualiserats i Svea rike och även i andra länder, men fokuseringen i denna kammar ligger på Sverige.

Inom miljökunskapen och miljölagstiftningen händer för närvarande ganska mycket men ändå inte så mycket som skulle vara nödvändigt. Okej, vi utreder, och vi skaffar oss kunskap. Att omsätta detta i lagstiftningstext går däremot litet långsammare. Detta skapar naturligtvis problem, bl.a. när det gäller mängden information, mängden kunskap som kommer fram. När detta skall omsättas i praktisk erfarenhet i rättsapparaten, för att vi skall kunna beivra miljöbrott när sådana begås, krävs ganska stora utbildningsinsatser.

Detta betänkande handlar om åklagarväsendet och dess tilldelning av resurser, men miljömål och miljöbrott berör naturligtvis hela rättsapparaten. Såväl hos polisen och åklagarämbetet som i domstolsväsendet måste kunskapen inte bara ökas utan ständigt underhållas. Kunskapen hos dessa instanser måste i alla händelser ligga på en sådan nivå att de kan ställa de rätta frågorna och kalla in de rätta experterna, detta även om man aldrig kan komma dithän att de själva har all den kunskap som behövs. Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservation nr. 2.

Herr talman! Reservation 5, som avser moment 8, berör ordningsbot vid snatteri. Det har där begåtts ett misstag av mig. Jag stödde reservationen förra året, jag vill naturligtvis stödja den även i år, och härmed gör jag också det. Man brukar säga att när man erkänner, så är hälften förlåtet; alltså är det fråga om ett halvt misstag. Miljöpartiet kommer således att stödja reservation nr 5, och jag yrkar härmed bifall till denna.

Anf. 33 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Det är en bred uppslutning kring huvuddragen i betänkandet, och jag noterar detta med tillfredsställelse. Åklagarmyndigheterna omfattas inte av huvudförslaget, utan i stället höjs anslaget med 40 miljoner, en

höjning med mer än 10 %. Riksåklagaren föreslås få en höjning med drygt 1 miljon. Detta får naturligtvis ses som en bekräftelse på att regeringen är medveten om åklagarverksamhetens centrala roll i vårt rättsväsende.

Genom att ingå i försöksverksamheten med treåriga budgetramar har åklagarväsendet fått bättre möjligheter att långsiktigt planera och effektivisera sin verksamhet. Inom myndigheten arbetar man nu intensivt för att förbättra rekryteringsläget, som enligt utskottets ordförande är prekärt. Jag hyser gott hopp om att man kommer att vara framgångsrik i detta sammanhang.

I reservation 1 framförs synpunkter på vilka åtgärder som bör övervägas vid den översyn av åklagarväsendet som pågår i regeringskansliet. Jag ser ingen anledning till att riksdagen i dag binder upp sig vid några delförslag, oavsett hur välgrundade dessa är. I stort sett är ju Britta Bjelle också nöjd med sakernas tillstånd.

Reservation 2 är en gammal bekant som handlar om utbildning i miljö rätt för poliser, åklagare och domare. Poliser och åklagare utbildas fortlöpande i miljö rätt, och även domarna är nu föremål för sådan utbildning. Därmed torde de behov som påtalas i reservationen vara ganska väl tillgodosedda.

Reservation 3 tillhör också avdelningen gamla bekanta. De skäl som anförts för ett inrättande av en särskild statsåklagare för miljömål har naturligtvis blivit svagare för varje år som går, eftersom utbildningen på regional nivå har fortsatt.

Reservation 4 handlar om barnolycksfall. Dessa är naturligtvis djupt tragiska händelser, och de bör på alla sätt motverkas. Det är därför mycket angeläget att det beredningsarbete som pågår i regeringskansliet snart fullföljs och leder till effektiva åtgärder. I det avseendet tror jag att utskotts majoritetens och reservanternas uppfattning sammanfaller helt och hållet, men med tanke på det arbete som pågår är det lämpligast att riksdagen avvaktar. När det gäller den översyn av åklagarväsendet som pågår sägs det i budgetpropositionen att en utvidgning av användning av ordningsbot skall undersökas. Låt oss även på den här punkten avvakta resultatet innan riksdagen tar ställning.

Kravet i reservation 6 har nyligen behandlats av riksdagen, och ingenting har hänt som föranleder en omprövning i det avseendet.

I reservation 7 anser man att återkallelse av beviljad åtalseftergift för unga lagöverträdare skall vara omgärdad av betydligt mindre restriktiva regler. Frågan behandlades senast i riksdagen hösten 1989. Jag utgår ifrån att den arbetsgrupp med företrädare från social-, justitie- och civildepartementen som ser över frågan också skall ha med detta i sina överväganden. Med samma motivering yrkar jag även avslag på reservation 8.

När det gäller reservation 9 måste man fråga sig om det är någon skillnad på att åtalsunderlåtelse i princip inte beviljas, vilket är det faktiska läget, och att åtalsunderlåtelse i princip inte bör kunna beviljas, vilket är vad man säger i reservationen. För mig tycks det som att detta reservationskrav redan är mycket väl tillgodosett.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande 23 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 34 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Bengt-Ola Rytter säger i sitt inlägg att riksdagen inte skall binda upp sig när det gäller den utredning som förmodligen skall tillsättas med uppdrag att se över rekryteringen till åklagarväsendet. Självfallet skall riksdagen inte binda upp sig, men det är ganska viktigt att en utredning från riksdagen får idéer och tankar som pekar på sådant som vi som arbetar med frågorna anser vara angeläget att utredningen behandlar.

Eftersom det visat sig oerhört svårt att rekrytera nya unga jurister till åklagarbanan, vilket är det svåraste problemet för åklagarväsendet just nu, är det enligt min mening rimligt att utskottet uttalar sig för vilken inriktning en sådan här utredning skall ha, om man nu har några synpunkter. Annars överlåter utskottet åt någon enskild tjänsteman inom justitiedepartementet att dra upp riktlinjerna. Det anser vi i folkpartiet att man inte skall göra. Vi anser att riksdagen skall ange de frågor man tycker är angelägna.

Detta har vi i folkpartiet gjort. Vi har bl.a. talat om att yrket är anonymt och föreslagit att man genom att införa notariemering i hela landet skulle få fler som känner till yrket. Vi har även andra förslag i reservationen.

Jag tycker att Bengt-Ola Rytter mycket snabbt gick förbi frågan om ordningsbot för snatterier. En utredning, stöldutredningen, har påpekat att det finns möjligheter att komma till rätta med en del av snatteribrotten genom att införa ordningsbot.

Att utdöma ordningsbot är effektivt och rationellt. Den enskilde som har begått ett brott får en snabb reaktion på vad som har inträffat. Jag har här i riksdagen lärt mig att en del frågor på något sätt behöver mogna och bearbetas ytterligare och att opinionen i samhället behöver förändras. Jag anser att vi nu är framme vid den punkt där det är dags att agera i den här frågan och se till att man för enkla, erkända, snatterier kan utfärda ordningsbot. Det skulle vara arbetsbesparande för polisen och för åklagarna, och det skulle innebära en snabb reaktion mot dem som överträder lagen.

Jag vill helt kort tillägga något om barnolycksfall, eftersom jag inte hinner säga mer. Det sker ingen rättslig uppföljning när det gäller barn som råkar ut för en olyckshändelse. Nog kunde utskottet ha uttalat att detta är ett viktigt område och att man som ett minimikrav borde se till att poliser och åklagare fick bättre utbildning på området så att det inte känns främmande.

Anf. 35 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att göra ytterligare inlägg med anledning av Bengt-Ola Rytters anförande. Men när det gällde reservation 6 sade han att riksdagen har provat frågan och ingenting har hänt som föranleder en omprövning. Vi har inom stöld- och snatteriområdet en beloppsgräns som på 26 år har ökat med 585 spänn, på ren svenska.

Har inte socialdemokraterna någon politisk uppfattning i den här frågan? Det går ju inte bara att stå här i talarstolen och säga att ingenting har hänt och sedan gå ner och sätta sig. Man måste ha en politisk vilja. Skall vi fortsätta att låta gränsen mellan stöld och snatteri skena i väg? Var är den år 1995, och var finns den år 2000? Det kommer att sluta någonstans uppemot 2 000–5 000 kr. Som regeringsbärande parti måste socialdemokraterna ha en uppfattning i denna utomordentligt centrala rättsfråga.

Riksdagen består av valda ombud för Sveriges folk. Det är rimligt att vi här i riksdagen får börja sätta några gränser, bl.a. denna gräns. Det vore inte besyrligt att skriva en proposition varje år eller var annat år i denna fråga.

Herr talman! Det som jag tycker är sensationellt är att regeringens företrädare här, Bengt-Ola Rytter, säger att ingenting har hänt och lämnar fältet öppet. Vad är det för budskap som Bengt-Ola Rytter och socialdemokraterna vill ge det svenska folket? Ingenting. Man lämnar frågan därhän och bordlägger den, återremitterar den, sätter sig, och fortsätter att regera. Detta är en central rättsfråga, och jag förväntar mig att Bengt-Ola Rytter har någon form av uppfattning om detta i sin replik.

Anf. 36 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Bengt-Ola Rytter säger att det finns en bra utbildning för poliser och åklagare i miljörett. Jag har varit i kontakt med många poliser och åklagare, och de säger att den är ganska undermålig. En del har inte fått någon utbildning, och en del har fått en kort utbildning.

Statistiken visar att så är fallet. 1985–1988 anmäldes det 1 100 miljöbrott till polisen. Endast 90 fall leder till åtal och färre än 60 till fällande dom. Detta är svåra ärenden, det vet vi. Koncessionsnämnden för miljöskydd sätter allt oftare riktvärden i stället för gränsvärden. Det gör att dessa fall kan bli svåra att bedöma. Därför behövs det bra utbildning på det här området.

Jag vill också i detta sammanhang säga att tredje vice talman Bertil Fiske-
sjö har väckt en motion i anslutning till forskningspropositionen om att in-
rätta en professur i miljörett vid Lunds universitet. Det vore en bra åtgärd
för att förbättra den här utbildningen.

Jag tycker att Bengt-Ola Rytter gick förbi frågan ordningsboten för snabbt. Vi vet att det förekommer många butiksstölder och snatterier. För att komma till rätta med detta måste det komma en reaktion. Vi vet också att både polis och åklagare är hårt belastade. Genom att då införa ordningsbot skulle det bli en snabb reaktion mot den som har snattat eller tillgripit i ett varuhus. Det får också en avskräckande effekt för framtiden, kanske speciellt för dem som råkar ut för en ordningsbot de första gångerna och som sedan gör inte om förseelsen. Jag tror att det är riktigt med denna snabba reaktion samtidigt som resurser skulle sparas för poliser och åklagare.

Jag återgår till frågan om åtalsunderlåtelse. Vi i centern kräver att man skall återgå till de mer restriktiva bestämmelser som gällde före 1985. Det skall framgå att vi inte tolererar detta i samhället. Just den litet slappa hållning som har varit är inte bra. Då kan det verka som om vi tolererar brott, men det gör vi inte. Därför måste det här vara en större restriktivitet.

När det gäller ungdomar tycker vi i centern att de regler som infördes 1988 skall gälla också i fortsättningen – dvs. den restriktiva hållning som föreskrivs där. Jag tycker att Bengt-Ola Rytter skulle ha gått med på en del av de reservationer som vi har avgivit från olika partiers sida.

Anf. 37 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Britta Bjelle säger att vi i och med detta beslut överlåter åt en enskild tjänsteman på departementet att avgöra hur denna översyn av

åklagarväsendet skall utformas. Så är det väl knappast. Vi överlåter detta åt regeringen, och det tror jag att vi kan göra med förtroende.

Snatteribrotten är naturligtvis en het potatis i rättsliga sammanhang. Att lägga snatteribrotten under ordningsbot innebär att man växlar ned tyngden i den typen av kriminalitet. I regeringskansliet kommer man att se över hur strafförelägganden skall användas i framtiden. Personligen skulle jag gärna se att man tittar på dessa problem i samband med strafförelägganden. Det är en personlig ståndpunkt jag har och inte något som jag framför å regeringens vägnar.

Göran Ericsson var mycket upprörd över att jag sade "sedan den senaste riksdagsbehandlingen". Sedan den senaste riksdagsbehandlingen har inget hänt som föranleder någon ändring av majoritetens förslag i detta avseende.

När det gäller beloppsgränser anser vi att det är en klar fråga för rättstillämpningen och inte en fråga för riksdagen i dagens läge. Jag tror inte att vi från socialdemokratiskt håll är beredda till den handfasthet som kanske föresvävar Göran Ericsson i kriminalpolitiska sammanhang.

När det gäller svårigheterna omkring miljöbrott, Kjell Ericsson, är jag beredd att skriva under på att detta är svårt att hantera. I februari 1991 är det meningen att en utredning om en ny miljölagstiftning skall vara klar. Förhoppningen är att den skall bli lättare att tillämpa, och jag utgår från att man då sätter in omfattande utbildningsinsatser. Man har inte varit passiv på det här området, utan det har skett en hel del utbildning när det gäller miljöbrott.

Anf. 38 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Bengt-Ola Rytter menar att vi med förtroende kan överlåta direktivskrivning till regeringen. Det kanske Bengt-Ola Rytter kan tycka. Men sett ur riksdagens synvinkel vore det väl ändå angeläget om alla de partier som finns i riksdagen har synpunkter på vad som egentligen borde behandlas i en utredning. Det är då grunden läggs för de förändringar som eventuellt skall komma till stånd. Jag tycker att det är en synnerligen passiv hållning.

När det gäller åtalsunderlåtelse kan man konstatera att efter förändringarna 1985 har vi gått mot en relativ åtalsplikt. Jag hörde riksåklagaren bara för några dagar sedan säga att i dag har åklagarna en sådan frihet att bedöma avskrivningsärenden att vi har nästan nått fram till relativ åtalsplikt. Vi i folkpartiet tycker att detta är en olycklig utveckling. Anser man att en enhetlig rättstillämpning det är angelägen, får man inte gå så långt som till relativ åtalsplikt, utan då måste man hålla fast vid den absoluta åtalsplikten – vilket vi anser att man skall göra. Men ni socialdemokrater tycker alltså att denna utveckling är bra och har inte för avsikt att föra den tillbaka till det gamla utan vill snarare öppna dörrarna åt ännu mera långtgående enskilda beslut hos åklagarna. Är det så man skall uppfatta socialdemokratins hållning?

Anf. 39 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Bengt-Ola Rytters andra inlägg skingrade ju inte några dimmor. Bengt-Ola Rytter säger att om snatterier skall överföras till ordningsbot växlas tyngden av brottet ned. Men vad man skall göra är att se reservatio-

nera 5 och 6 i detta betänkande från justitieutskottet i ett sammanhang. I reservation 6 säger vi från moderat håll att gränsen mellan stöld och snatteri skall sänkas. Det innebär att man inkorporerar ett ganska stort antal snattare i rättsområdet för stöld. Det är minsann inte att växla ned utan det är att växla upp vikten av tillgreppen. I reservation 5 säger vi från borgerligt håll att vi vill rationalisera rättsskipningen när det gäller de små och enkla snatterierna som avser obetydliga belopp.

Herr talman! Det är litet av den obotfärdiges förhinder när Bengt-Ola Rytta säger att beloppsgränserna för snatteri skall överlåtas till domstolarna och rättsskipningen att besluta om. Ni socialdemokrater skall ju leda utvecklingen även inom detta område. Socialdemokraterna har makten och har majoriteten i denna kammare! Ni skall inte komma traskande efter i en utveckling som ni inte styr. Detta är ett viktigt område, som jag sade i min första replik. Här måste utvecklingen ledas, man kan inte bara låta den gå. Det är ingen politik, Bengt-Ola Rytta, utan det är att stå vid sidan om och se på när något händer utan att ha möjligheten att ingripa. Naturligtvis skall denna kammare, precis som i fråga om många andra beslut inom rättsområdet, fatta beslut var beloppsgränsen skall ligga mellan stöld och snatteri. Annars kan det sluta med en tragisk utveckling där stöldgränsen bara bär i väg uppåt och gränsen för snatteri kanske är över 1 000 kr. om några år.

Anf. 40 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Jag tycker att Bengt-Ola Rytta intar en passiv hållning i den här debatten. Han vill inte ge några klara besked i de olika frågor vi har ställt här.

När det gäller miljöutbildningen skall vi vänta till efter 1991 när vi får en ny miljölagstiftning. Fram till dess är det tydligen inte så noga med de frågorna.

När det gäller ordningsbottsfrågorna anser Bengt-Ola Rytta att tyngden växlas ned. Men vi skall ha en snabb reaktion också. När det gäller de snattarierna som inte gäller så höga belopp är det väsentligt att det blir en reaktion och ett straff för det som har gjorts. Denna ordningsbot har ju använts på många andra områden tidigare, och det har fungerat. Det är ju ändå en bot och en snabb reaktion från samhällets sida. Jag tycker att man kan pröva det på det här området också.

Jag återkommer igen till frågan om åtalseftergiften. Precis som Britta Bjelle sade har det blivit något av en relativ åtalsplikt för åklagarna. Det är egentligen ganska allvarligt. Det måste vara en entydig handläggning av dessa ärenden så att det kan bli en liknande rättsskipning i hela landet och så att godtycke inte kommer med i bilden. Därför bör vi återgå till de regler som gällde före 1985!

Anf. 41 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Jag tycker att Britta Bjelle drar litet långtgående slutsatser av vår inställning till åklagarutredningen. Det är ändå bara folkpartiet som vill ge direktiv för direktiven till denna utredning. Övriga partier i utskottet har accepterat att det är regeringen som utformar direktiv.

Det är en viss inkonsekvens i Göran Ericssons agerande när det gäller

dessa frågor. Göran Ericssons inställning till åtalsunderlåtelse vid snatterier är något kliven. I det ena fallet skall rättsväsendet tillämpa millimeterrättvisa, i det andra är det fråga om mera summarisk tillämpning.

Göran Ericsson sade att socialdemokraterna har majoritet i denna kammar. Vid det här laget borde Göran Ericsson veta att vi inte har någon egen majoritet.

Kjell Ericsson efterlyste snabbare reaktioner. Också jag tycker att sådana är enormt viktiga. Inom rättsväsendet pågår en hel del arbete med försöksverksamheter för att få fram snabba reaktioner, speciellt när det gäller ungdomar som sysslar med kriminella saker. Detta arbete förefaller vara rätt så framgångsrikt och vi skall understödja det på alla sätt.

Många av debattörerna här visade över huvud taget en ganska bristfällig tilltro till de rättstjänare som vi har. Vi kan inte riskera att komma tillbaka till en situation där vi skall handlägga smörklicksmål, vilka skämmer ut hela rättssystemet. I ett läge med en stor arbetsbelastning på samtliga delar inom denna sektor måste vi se till att man inte fullständigt drunknar i onödiga arbetsuppgifter.

Anf. 42 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Bengt-Ola Rytta sade att det bara är folkpartiet som vill påverka direktiven för en åklagarutredning. Det är trevligt att konstatera att i varje fall folkpartiet tänker framåt och har önskemål. Men det är knappast någon ursäkt för den socialdemokratiska gruppen att inte ha några synpunkter, eftersom inte något annat parti än folkpartiet har det. Det är en svag argumentering.

Jag reagerade över att Bengt-Ola Rytta sade att vi inte skall ha några smörklicksmål, att vi måste ha tilltro till rättstjänarna och att de som är överbelastade inte skall ha alltför små mål att arbeta med. Det är precis de argument som ligger till grund för inställningen att småmål som handlar om erkända snatterier för mycket små belopp skall betraktas som smörklicksmål. Dessa skall inte handläggas med färdiga förundersökningsprotokoll, som sedan skall vandra vidare och skapa nya arbetsuppgifter i en byråkratisk verksamhet inom åklagarmyndigheten.

Med en mycket ringa arbetsinsats skulle man direkt kunna utfärda ett ordningsföreläggande när man haffar en person som gör sig skyldig till snatteri. Därmed är ärendet avgjort. De mål som skulle kunna handläggas på detta sätt rör erkända snatterier för små belopp. Det är sådana smörklicksmål som rättsapparaten inte borde behöva ha gående genom hela systemet.

Jag tycker att Bengt-Ola Rytta skall gå vidare med sina egna argument och anföra dem som skäl till varför det skall införas ordningsbot för erkända snatterier för små belopp.

Anf. 43 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Det är intressant att iakttä Bengt-Ola Rytta's mycket kraftiga slalomåkning mellan reservationerna för att undvika att dela reservanternas uppfattning.

Konsekvensen av det som jag tidigare har sagt här i dag är att vi inte skall

ha smörklicksmål. De skall inordnas under ordningsbottsinstitutet, och därvid – precis som utskottets ordförande sade – hanteras på ett rationellt sätt.

När det gäller den mycket snabba ökningen som också utskottets ordförande i sitt huvudanförande pekade på – 20 000 snatterier per år – måste någonting hända. Gränsen mellan stöld och snatteri är i dag för hög. För att inskräpa vikten av att samhället ser allvarligt på stöldbrotten bör denna gräns sänkas, vilket skall beslutas av denna kammare. Detta är mycket logiskt.

Man skall se allvarligt på snatterier när de utgör mängdbrott eller debutbrott. Skräpbrotten, smörklicksmålen när det gäller snatterisidan, skall handläggas rationellt. De större och allvarligare snatterierna skall föras över till stöldsidan och hanteras med förundersökningsprotokoll genom hela vägen i rättsapparaten för att man verkligen skall kunna få tag på gärningsmannen. Detta är logik, herr Rytta, och det är den logik som vi reserverar tillämpat i detta betänkande.

Jag inser och förstår att Bengt-Ola Rytta delar vår uppfattning, men på något sätt försöker han att med en våldsam slalomåkning komma mellan portarna. Det blir desto svårare, ju fler inlägg han gör.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

10 § Vissa anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1989/90:FiU17 Vissa anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde
(prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 44 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Jag vill bara mycket kort referera till det som står skrivet i vår reservation. Finansdepartementet har redan under detta budgetår förstärkt med 28 heltidstjänster. Nu vill man ha några ytterligare för att följa upp skattereformen. Det vore skillnad om dessa pengar skulle fördelas till riksskatteverket som just har hand om verkställigheten av skattereformen, eller om pengarna skulle ha tilldelats då man förberedde skattereformen. Jag tycker att det är inkonsekvent att tillföra dessa ytterligare tjänster. Därför yrkar jag avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen av Gunnar Björk och Ivar Franzén.

Anf. 45 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Majoriteten i utskottet anser att finansdepartementet har och har haft så mycket arbete med skattereformen att det utökade anslaget är motiverat.

I går behandlade utskottet de motioner som berör vårt område och som har avgivits i anslutning till forskningspropositionen. Centern stod då bakom en motion där man ansåg att det är viktigt att avsätta ytterligare medel för

att undersöka fördelningseffekterna av skattereformen. Även om centern ansåg att det är riksskatteverket som skall ha dessa pengar, är vi tydligen överens om att skattereformen måste följas upp och att resurser måste ställas till förfogande för detta.

Jag yrkar avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 46 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Det som då diskuterades var en ny arbetsuppgift. Man hade väl inte tänkt att använda just dessa tjänster till denna arbetsuppgift. Fördelningspolitik är inte någonting som haft någon hög prioritet i finansdepartementet under de senaste åtta åren. Man kan konstatera att ju fler tjänster som finansdepartementet tillförs, desto sämre sköts landets ekonomiska politik. Av hänsyn till detta föreslår jag att finansdepartementets begäran om de nya tjänsterna skall avslås.

Anf. 47 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror faktiskt att även finansdepartementet ser på fördelningseffekterna. Skattereformen har just börjat genomföras och det finns en stor bit kvar att både fatta beslut om och genomföra. Därför är det viktigt att finansdepartementet också ges möjlighet att följa upp dessa frågor på ett bra sätt. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

11 § Återförvisat ärende om tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1989/90:FiU32 Återförvisat ärende om tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag (prop. 1989/90:94).

Anf. 48 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! När finansutskottets ordförande Anna-Greta Leijon efter regeringens nederlag i den votering om lönestopp som gjorts till kabinetsfråga begärde att förslaget om utdelningsstopp skulle återförvisas till utskottet, uttryckte jag förhoppningen att det skulle ske en omprövning där så att mina kritiska synpunkter aldrig skulle behöva föras fram. Nu har utskottets socialdemokrater gått emot propositionen och biträtt de borgerliga avslagsyrkandena, så man kan kanske tycka att jag därmed borde vara nöjd. Den motivering som anförs är dock tyvärr både knapphändig och missvisande, varför vi på den borgerliga sidan sett oss föranlåtna att reservationsvis förorda en annan text.

I majoritetsutlåtandet framförs ståndpunkten att ett utdelningsstopp måste vara kopplat till ett lönestopp, vilket inte har förfäktats tidigare av socialdemokraterna. Det har många gånger förekommit alldeles för sig

självt. Det kan väl inte uteslutas att argumentationen i de borgerliga motionerna bidragit till ett visst omtänkande på regeringssidan. I syfte att förebygga en upprepning vill jag i alla händelser här redovisa våra principiella invändningar.

Om man jämför med ett fullständigt förstatligande av lönc- och prisbildningen i landet som också var med i paketet, kan naturligtvis ett utdelningsstopp framstå som mindre drastiskt. Det får ändå starkt skadliga effekter på ekonomin, samtidigt som det är högst diskutabelt om eftersträlvade fördelningspolitiska effekter kan uppnås.

Förra gången ett utdelningsstopp prövades var år 1984. Man hade då ett utdelningsstopp frikopplat från lönestopp. Vid den tiden var aktiebörsen genom valutaregleringen avskärmad från omvärlden. Nu är det däremot möjligt att köpa utländska aktier, och det sker också i mycket stor utsträckning. En svensk finansminister kan inte gärna komma åt utdelningspolitiken igenom t.ex. Deutsche Bank. Om vi försätter oss i den situationen att utdelningshöjningar är förbjudna för svenska aktier men kan förekomma i utländska företag, får vi räkna med att det redan starka utflödet av placeringskapital påskyndas.

Samtidigt påverkas naturligtvis utländska placerare i sin syn på Sverige. De har redan under flera månader – det är väl ett år nu – sålt av det innehav som tidigare förekom. Naturligtvis har de svårt att förstå att de skall ta hänsyn till fördelningspolitiska avvägningar som måste bedömas vara av inhemsk karaktär.

Flykten från svenska aktier skulle fortsätta med ett utdelningsstopp. Därmed försvåras även på det sättet de svenska företagens försörjning med riskkapital.

En annan synpunkt gäller den pågående reformeringen av företagsbeskattningen. Det finns nu en bred enighet om att man skall bredda basen och tillämpa en lägre skattesats för vinstskatt. Syftet är att man minskar inlåsningsavkastningen i bestående och mogna företag, som kanske inte har så många nya idéer att komma med. Med en lägre vinstskatt kan mera vinstmedel delas ut och användas för investeringar i sammanhang där de gör bättre nytta. Om man sätter in ett utdelningsstopp går det rakt emot de uttalade avsikterna med reformen på företagsskattesidan.

Nu kommer väl Anna-Greta Leijon att invända att syftet med ett utdelningsstopp främst är fördelningspolitiskt. Många föreställer sig säkert att ett utdelningsstopp skulle vara ett dråpslag riktat mot slemma kapitalister och kupongklippare. Även här har det skett stora förändringar. Jag tänker inte bara på att utdelningar numera utbetalas via VPC. Endast ungefär 20 % av börsvärdet ägs av enskilda hushåll. Ytterligare 5 % ägs indirekt via aktiefonder. De återstående 3/4-delarna innehas av institutioner, som behöver utdelningshöjningar för att bevara realvärdet på pensioner, bidrag till forskning eller vad det nu vara må. Som exempel kan nämnas fjärde AP-fonden och löntagarfonderna som i hög grad – i alltför hög grad enligt min mening – innehar aktier. Utdelningarna är då naturligtvis till för att hålla upp förtjänstkapaciteten.

Om man då går in med ett utdelningsstopp får man faktiskt, med hänsyn till den här fördelningen, till övervägande del en fördelningspolitisk effekt

*Återförvisat ärende
om tillfälligt förbud
mot höjning av
vinstutdelning i
vissa aktiebolag*

som är motsatt den avsedda. Hade ett utdelningsstopp satts in i år skulle inkomstbortfallet efter skatt för hushållen ha blivit ungefär 250 milj. kr. Det är förvisso en ansevärd summa, men sett i relation till de totala disponibla inkomsterna som uppgår till 600 miljarder kronor är det kanske inte så mycket att tala om. Det utgör knappt 0,5%. Det borde väl vara försumbart även ur rättvisesynpunkt.

Den största förloraren på en sådan här åtgärd – det tycker jag att man bör betänka inför framtiden – är faktiskt staten. Jag har redan nämnt att det allmänna är en stor aktieägare. Man skulle göra en direkt förlust på 80 milj. kr. Till det kommer skatteintäkterna på utdelningshöjningar i övrigt, vare sig de nu faller på privatpersoner eller andra.

Slutsatsen blir att fördelningseffekten inte är självklar. Det kan också spåras en viss insikt om detta i vpk:s reservation. Där sägs faktiskt att ett utdelningsstopp är fördelningspolitiskt ineffektivt och att det därför behöver kompletteras med en särskild vinst- och förmögenhetsskatt på företag. Detta vittnar om att man inte tror på åtgärden, men stöder den därför att man inte orkar göra upp med gamla fördomar.

För oss moderater, liksom för de övriga borgerliga utskottsledamöterna, är det största felet med ett utdelningsstopp att det utgör ett steg mot en genomreglerad ekonomi. I stället bör vi genom avreglering skapa en bättre fungerande marknadsekonomi.

Herr talman! Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till den borgerliga reservationen nr 2, liksom till utskottets hemställan.

Anf. 49 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Det här är kanske inte något av de viktigaste betänkandena som vi skall besluta om i dag, men jag har ändå begärt ordet. Det är ett betänkande som är en rest ifrån regeringskrisen i februari.

Som ett av de fyra stoppförslagen lade regeringen fram ett förslag om tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning. Det var väl det enda av dessa stopp som möjligen kunde ha någon liten udd riktad mot kapitalet. Vi vet ju alla hur förslagen såg ut. Det rörde sig om lönestopp, pris- och hyrestopp, kommunalt skattestopp samt strejkförbud. Det var motiverat av fördelningspolitiska skäl.

Lars Tobisson har redan kommenterat vår reservation. Det stämmer väl att vi har ansett att detta är ineffektivt ur fördelningspolitisk synpunkt. Man kan undra om regeringen någonsin har tyckt att det var ett bra förslag, eftersom man nu vill dra tillbaka det. Det kanske bara var något slags kosmetika, så att det skulle se ut som om stoppaketet också skulle få konsekvenser för kapitalmarknaden.

Vi tycker nog ändå att man skall stödja förslaget, eftersom det kan ha sina poänger. Vi tycker dock framför allt att man skall komplettera det med en särskild vinst- och förmögenhetsskatt på företag. Detta är redovisat i reservationen.

Från vpk-s sida har vi inte delat regeringens uppfattning att Sverige har stått inför en akut kostnadskris, och att det har varit motiverat med de panikåtgärder som föreslogs i februari.

I den partimotion som vi lade fram i januari har vi utvecklat vår syn på den

ekonomiska utvecklingen och vilka åtgärder vi tycker är riktiga ur fördelningspolitiskt perspektiv. Det har visat sig att vår bedömning från januari håller även nu i slutet av mars, genom alla de turer som har varit när det gäller regeringsfrågan och det ekonomiska läget.

Bland de åtgärder som vi har ansett vara viktiga för att förändra den ekonomiska situationen finns, förutom en vinst- och förmögenhetsindragning från företagen, en demokratisering av arbetslivet, så att de människor som arbetar får ett verkligt inflytande över sin arbetssituation. Däri ingår också att riva upp skattereformen och komma med en helt ny skattereform, som i grunden är rättvis för låginkomsttagarna. Vi måste också satsa rejält på miljösidan, för att få en ändring i ekonomin.

Herr talman! Mot bakgrund av detta korta inlägg vill jag yrka bifall till vår reservation.

Anf. 50 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Många anser att den ekonomiska utvecklingen under 80-talet har medfört en orättvis fördelning av arbetets frukter. Så har t.ex. kvinnornas löner inte förmått hålla jämna steg med männens löneutveckling. Ökningen av aktieutdelningarna har också legat klart över de genomsnittliga löneökningarna, med 20 % per år. Att regeringen samtidigt med det förslag om allmänt lönestopp som lades fram i början av februari föreslog ett tillfälligt utdelningsstopp för börsnoterade företag och OTC-företag var motiverat av fördelningspolitiska skäl.

Finansutskottets majoritet delade uppfattningarna att också kapitalägarna måste avstå från ökade inkomster i form av höjda aktieutdelningar. Samtidigt gällde, enligt utskottets mening, precis som enligt regeringen, att åtgärderna skulle ses som ett samlat paket.

När det allmänna lönestoppet inte vann riksdagens gillande är det därför konsekvent att man nu inte heller genomför stoppet för ökade utdelningar. Utskottet avstyrker efter återförvisningen från kammaren därför propositionens förslag.

Den ekonomiska situationen och bedömningen av den framtida utvecklingen kräver att riksdagen fattar beslut som kan medverka till att bl.a. dämpa kostnadsutvecklingen. Till detta får vi återkomma, främst i samband med behandlingen av regeringens senaste ekonomisk- politiska proposition och kompletteringspropositionen.

Ur fördelningspolitisk synpunkt är det självfallet mest angeläget att dämpa och minska den höga inflationen, att se till att arbetslösheten inte får sitt grepp om landet och att hålla räntenivån så låg som möjligt. Självfallet är en politik för att åstadkomma detta ur fördelningspolitisk synpunkt mycket viktigare än det utdelningsstopp som diskuteras i dag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på de båda reservationerna.

Anf. 51 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Det är kanske onödigt att förlänga en debatt där jag ändå måste gnida in det förhållandet att Anna-Greta Leijon nu tvingades yrka bi-

fall till borgerliga motioner och avslag på den proposition som har lagts fram. Men jag tycker ändå att jag behöver ha besked beträffande sambanden.

Anna-Greta Leijon menar att det inte skall vara något utdelningsstopp om det inte blir lönestopp. Ett utdelningsstopp ensamt kan man inte tänka sig. Då måste jag fråga: Varför kunde man tänka sig det tidigare, senast 1984, då det inte fanns någon lagstiftning om lönestopp? Då var man beredd att ta till lagstiftning om utdelningsstopp.

Om nu motiven var fördelningspolitiska och inte stabiliseringspolitiska, kvarstår då inte föreställningen om att man gör något fördelningspolitiskt riktigt genom att införa utdelningsstopp? Eller är det möjligen så, som jag får en känsla av, att man från socialdemokratiskt håll har tagit intryck av de argument vi har framfört? Vi har nämligen påvisat att det inte är så självklart att ett stopp för höjda aktieutdelningar verkligen träffar dem som det kan förefalla träffa, nämligen kapitalägarna, om man tar del av gammal marxistisk debatt. Det finns många andra än enskilda hushåll som äger aktier i dag i större utsträckning och är i behov av utdelningshöjningar, för att låta t.ex. pensioner eller bidrag till forskning följa med i penningvärdeutvecklingen. Jag skulle gärna vilja ha ett svar på den frågan från Anna-Greta Leijon.

Anf. 52 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Lars Tobisson säger, att vi från socialdemokratiskt håll har infört utdelningsstopp tidigare utan att det har varit kombinerat med lönestopp. Man måste anpassa olika åtgärder efter det aktuella läget, och vi har inte en gång för alla kopplat ihop åtgärder av detta slag.

Vad som gäller, och gällde tidigare i år, är att den svenska ekonomin är inne i en situation som jag tror att både Lars Tobisson och jag är mycket bekymrade över. Vi måste se till att kostnadsutvecklingen i landet dämpas. Det är bekymmersamt att denna riksdag hittills inte har förmått samla sig runt tillräckliga åtgärder på detta område. Vi får komma tillbaka till det vid ett antal tillfällen senare under våren.

Självfallet måste vi, så långt möjligt, göra fördelningspolitiska avvägningar då vi vidtar åtgärder. Men än viktigare är att själva grunden för behovet av åtgärder är fördelningspolitisk. Kommer vi inte åt den ofördelaktiga inflationsutvecklingen, kan vi inte hejda riskerna för arbetslöshet och hålla en låg ränta i framtiden, då går fördelningspolitiken väldigt illa i det här landet. Det är det viktigaste.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

12 § Beslut

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkanden 1989/90:JuU22, JuU19 och JuU23 samt finansutskottets betänkanden 1989/90:FiU17 och FiU32.

Justitieutskottets betänkande JuU22

Mom. 1 (utvärdering av kriminalvårdsreformen)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 153 för reservation 1 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 11 (narkotikafria anstalter m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 153 för reservation 2 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 13 (särbehandling av vissa långtidsdömda)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (stramare permissionsbestämmelser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (bevakning i anstalt)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 61 för reservation 5 av Jerry Martinger m.fl.

Mom. 17 (kvinnor på lokalanstalt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (behandlingen av våldsmän m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 113 för reservation 7 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 19 (yrkesutbildning i anstalt m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Jerry Martinger m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (villkorlig frigivning m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 9 av Britta Bjelle m.fl., dels reservation 10 av Jerry Martinger m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (krav på villkorligt frigivna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Britta Bjelle och Lars Sundin – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (platser för eftervård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Ingbritt Irhammar och Anders Svärd – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (frivårdens situation)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 90 för reservation 13 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 26 (ersättning till övervakare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (anslag till Frivården)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 20 för reservation 16 av Berith Eriksson.

Mom. 28 (samhällstjänst i hela landet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (arbetsuppgifter vid samhällstjänst)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Ingbritt Irhammar och Anders Svärd – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (samhällstjänst för ungdomar)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 71 för reservation 19 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 31 (kontraktsvård för våldsmän)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Berith Eriksson – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (villkorligt fängelse i stället för villkorlig dom)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (villkorligt fängelse vid kontraktsvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (straffskärpning vid återfall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (stramare skyddstillsyn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Jerry Martinger m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitiekammarens betänkande JuU19

Utskottets hemställan bifölls.

Justitiekottets betänkande JuU23

Prot. 1989/90:95
28 mars 1990

Mom. 3 (översyn)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 38 för reservation 1 av Britta Bjelle och Lars Sundin.

Mom. 4 (utbildning i miljörett m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 57 för reservation 2 av Ingbritt Irhammar m.fl.

Mom. 5 (en särskild statsåklagare för miljömål)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Ingbritt Irhammar och Anders Svärd – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (barnolycksfall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (ordningsbot vid snatteri)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 151 för reservation 5 av Britta Bjelle m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (beloppsgränsen mellan stöld och snatteri)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 62 för reservation 6 av Jerry Martinger m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (åtalsunderlåtelse för unga)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Britta Bjelle och Lars Sundin – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (rapporteftergift och åtalsunderlåtelse)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (åtalsunderlåtelse vid narkotikabrott)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Britta Bjelle m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FIU17

Mom. 1 (anslag till Finansdepartementet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Gunnar Björk och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 2–8

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FiU32

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 1 av Maggi Mikaelsson – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 161 röster mot 132 för den i reservation 2 av Anne Wibble m.fl. anförda motiveringen. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Elisabeth Persson (vpk) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

13 § Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, skatteutskottets betänkande SkU25 och kulturutskottets betänkande KrU14, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i båda dessa ärenden avslutats.

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 53 ANDRÉ VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00 nu har satts upp.

14 § Omsättningsskatten på värdepapper

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1989/90:SkU25 Omsättningsskatten på värdepapper (prop. 1989/90:83).

Anf. 54 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! För knappt två år sedan försökte vi från borgerligt håll förhindra ett utvidgande av omsättningsskatten på värdepapper till att även omfatta penning- och obligationsmarknaden. Därvidlag hade vi stöd av praktiskt taget alla remissinstanser utom LO och första AP-fondstyrelsen. Mot den nya skatten var bl.a. riksbanken och riksgäldskontoret.

Nu föreslår regeringen som bekant i propositionen att denna del av omsättningsskatten på värdepapper skall avskaffas, och därför är det knappast meningsfullt att nu upprepa alla tidigare argument mot skatten. Man kan blott konstatera att verkligheten blivit annorlunda än vad lagstiftarna tänkt sig och nu glädjas åt att skatten på penning- och obligationsmarknaden försvinner till fromma för en betydelsefull marknad inom svenskt näringsliv.

I propositionen aviseras därjämte en halvering av aktieomsen fr.o.m. den 1 januari 1991. Detta är enligt vår mening en, i ordets verkliga bemärkelse,

halvmesyr. Man har onekligen anledning att fundera över varför regeringen inte tagit steget fullt ut och dels slopat skatten helt, dels gjort det omgående. Uppenbarligen måste man vara medveten om att ett slopande kommer att tvingas fram av omständigheterna och att skadeverkningarna blir större ju längre det dröjer.

I propositionen talas det också varmt för att de svenska reglerna på kapitalmarknadsområdet bör harmoniseras med EG:s, vars länder går mot slopande av indirekta skatter på omsättningen av värdepapper. Man understryker också betydelsen av Stockholms fondbörs roll som en likvid marknadsplats för svenska aktier.

Tidigare åberopade fördelningspolitiska skäl för aktieomsättningsskatten är i dagsläget inte särskilt relevanta, eftersom beskattningen av kapital föreslås kraftigt öka i det nya skatteförslaget.

Det återstår alltså samhällsekonomiska skäl för att inte låta aktieomsen följa avvecklingen av de andra omsättningsskatterna. Några sådana skäl åberopas inte i propositionen men väl i skatteutskottets majoritetsskrivning, där det heter att riksrevisionsverket beräknar att omsättningsskatten på aktier m.m. uppgår till drygt 5 miljarder kronor för kommande budgetår. Detta anser utskottet skulle utgöra alltför stora påfrestningar på samhällsekonomin.

För mig förefaller detta påstående inte särskilt trovärdigt. Uppenbarligen har man inte räknat med de andra skatteminskningar för staten som omsättningsskatten medför. Aktiefrämjandet skrev däremot i september förra året att statens intäkter sjunker genom omsättningsskatten och beräknar förlusten för statskassan för 1989 till ca 800 milj. kr.

Vad som för en del kanske betyder mer är att nuvarande vice statsministern och dåvarande budgetministern Odd Engström vid en konferens för två månader sedan tillstod att staten förlorar på skatten. "Vi går ett par hundra miljoner back på skatten", yttrade statsrådet bl.a., enligt pressreferaten.

I juni 1989 tillsatte dåvarande finansministern Kjell-Olof Feldt en enmansutredare, som fick ett knappt år på sig att komma med förslag om eventuella ändringar i omsättningsskatten. Varken när aktieomsen infördes 1984 eller när den fördubblades 1986 föregicks propositionerna av någon utredning. Det hade naturligtvis varit bättre att först utreda frågan och därefter fundera om någon proposition var motiverad, och inte, som nu, göra utredningen flera år efteråt.

Utredaren har inte utnyttjat sin möjlighet att med förtur behandla vissa frågor. Detta är beklagligt, eftersom såväl internationella, fördelningspolitiska och tydligen även samhällsekonomiska skäl talar för en snabb och total avveckling.

Inte minst valutaregleringens avskaffande har underlättat för svenska placerare att handla med svenska aktier på utlandsbörser – något som de förvisso också gör i accelererande takt, eftersom transaktionskostnaderna där är avsevärt mycket lägre.

LO, som ursprungligen var den store tillskyndaren av skatten, förefaller nu ha svängt, eftersom en enig styrelse för Stockholms fondbörs, dvs. inkl. LO:s styrelserepresentant, i höstas krävde att omsättningsskatten snarast skulle avskaffas. Huvudmotivet var att aktiehandeln i stor utsträckning flyttar utomlands.

1986 var omsättningen av svenska aktier på Stockholms fondbörs 141 miljarder kronor, medan svenska aktier på utländska börser handlades för 20 miljarder. 1989 hade omsättningen i Stockholm gått ner till 108 miljarder och utomlands gått upp till 75 miljarder. Realt är nedgången på Stockholms fondbörs 50 %. Siffrorna är talande och skrämmande.

Det är betydligt svårare att vinna tillbaka marknadsandelar än att förlora dem, vilket nu sker i snabbt tempo. "Skattens skadeverkningar utvecklas just nu mycket snabbt", skrev Aktiefrämjandet i höstas, och tyvärr skymtar ingen ljusning så länge skatten på aktiehandeln är kvar. Därför bör den snarast avskaffas.

Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna.

Anf. 55 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Knut Wachtmeister brukar gå grundligt till väga när han debatterar frågor av det här slaget i kammaren, och han har gjort så i dag också. Därför finns det ingen anledning för mig att upprepa alla de olika argumenten. Låt mig möjligen ta ett litet annorlunda grepp på denna fråga.

Jag brukar ogilla – och jag har gett uttryck för detta – de starkt förenklade debatter som har sin upprinnelse i de borgerliga regeringsåren, men jag har vid något tillfälle tillåtit mig att försöka ge en annorlunda bild av dessa regeringsår.

Det var en tid när ett mycket hårt restaurerings- och renoveringsarbete företogs i syfte att återställa vitala funktioner efter oljekris, struktur- och kostnadskriser för svenskt näringsliv. Det var kriser som får dagens krismiljö att framstå som rena Sörgårdsidyllen. Dagens debatt rör ett sådant område, nämligen penning- och aktiemarknaden, där ett omfattande restaureringsarbete företogs. Skälen till detta är också uppenbara.

En väl fungerande penning- och aktiemarknad är ett villkor i en marknadsekonomi. Den behövs för att trygga näringslivets behov av riskkapital. Aktiebolagsformen och fondbörsen gör det möjligt att på ett effektivt sätt sprida företagandets ägande och risker, att värdera företag och förse näringslivet med riskvilligt kapital.

Riskkapitalet behövs för produktionshöjande investeringar, som ger ekonomisk tillväxt och utrymme för reallöncökningar. Aktiemarknaden fungerar också som den urvalmekanism som genom känslighet för effektivitet och framgång för företagen styr kapitalströmmarna och sätter rätt pris på olika företag. Det är en marknad som är känslig för störningar.

På 70-talet fungerade denna marknad mycket dåligt. Aktiekurserna stod i ett absolut bottenläge. Drastiskt kan man uttrycka det så att svenska företag var till salu för en spottstyver. Det blev en förstahandsuppgift för krisårens borgerliga regeringar att ändra på detta. Man nådde också framgång i detta arbete. Man gjorde det genom ett brett upplagt arbete för att skapa nya förutsättningar för svensk företagsamhet.

Det är bara att notera, herr talman, att aktiemarknaden åter fungerade när socialdemokraterna kom tillbaka 1982. Även på detta viktiga område, som på så många andra områden, var saneringsarbetet utfört. Jag minns detta alldeles speciellt väl, därför att ett antal socialdemokratiska statsråd i

yrar efter valsegern 1982 genom vårdslösa uttalanden lyckades få aktiemarknaden att formligen hoppa kråka.

Jag minns det, därför att mitt första framträdande i riksdagens talarstol inte blev det klassiska jungfrutalet, utan en fråga till finansminister Kjell-Olof Feldt om aktievinstbeskattningen, just med syftet att återställa lugnet på börsen. På den vägen har det sedan varit. Otaliga är de tillfällen då jag har haft anledning att från denna talarstol uttrycka oro över den totala ökänsligheten för aktiemarknaden hos socialdemokraterna.

Herr talman! I dag är vi framme vid vägs ände, åtminstone då det gäller värdepapper på den s.k. penning- och obligationsmarknaden. Under buller och bång infördes våren 1987 den s.k. valpskatten. Socialdemokraterna nonchalerade totalt våra och branschens invändningar. Att hushåll och småföretag skulle komma att betala skatten betydde intet. "Valparna" skulle klämmas åt, förklarade LO-ordföranden med yviga politiska gester.

Priset för denna politiska gest har varit högt. Handeln har flyttat ut. Hushåll och småföretag har fått betala skatten. Det är en klen tröst att det uppenbarligen nu är en lönande affär att avskaffa skatten. En bestående skada har åstadkommits och kan inte repareras på lång tid.

Omsättningsskatten på aktier har medfört att ca 40 % av den svenska omsättningen på aktiemarknaden har överförts till utländska börser med lägre transaktionskostnader. Denna trend beräknas fortsätta när det gäller storföretagens aktier.

Omsättningsskatten på aktiemarknaden har effektivt undergrävt de goda möjligheter som Sverige annars skulle haft att utvecklas till ett centrum för värdepappershandel och som exportör av finansiella tjänster. Sverige hade då skatten infördes ett betydande kunskapskapital för datoriserade handelsystem och nya organisationsformer.

Oberoende bedömare är entydigt negativa till omsättningsskatten. I utlandet ler man belåtet åt vår enfald. Man tackar och tar emot. Börsstyrelsen yrkar enhälligt på ett avskaffande av skatten, inkl. LO-representanten, som Knut Wachtmeister sade. Så kan det gå när inte haspen är på.

Regeringen har nu aviserat att förslag kommer om en halvering av skatten fr.o.m. den 1 januari 1991. Att behålla halva skatten i ett läge där riskerna för en lågkonjunktur ökar är varken mer eller mindre än ett hasardspel med välståndsbildande krafter. Från folkpartiets sida menar vi att skatten bör avskaffas helt från detta datum. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservation 3.

Anf. 56 HÅKAN HANSSON (c):

Herr talman! Frågan om omsättningsskatten och värdepappersskatten, som vi talar om i detta betänkande, har historiskt sett varit ett av paradexemplen på socialdemokratiska politiska paradoxer. Det vill inte säga litet.

Ambitionen med detta, sade man såväl när man införde omsättningsskatten på aktier som när man införde värdepappersskatten på penningmarknaden, var att dessa skatter skulle angripa problem och symptom som fanns i en aktiv aktie- och penningmarknad. Det hade fördelningspolitiska effekter. Det skulle ha statsfinansiella effekter etc.

Men vi vet nu, med facit i hand, efter de år vi har upplevt de olika skat-

terna, att de inte har fått vare sig fördelningspolitiska eller ens statsfinansiella effekter. Det redovisades bra av en tidigare talare, att den faktiska statsfinansiella effekten av omsättningsskatten och värdepappersskatten är att de går med förlust för samhället. För att ta något exempel beror detta på att en minskad reavinstbeskattning uteblivit.

Fördelningspolitiskt vet vi också att den här typen av skatt alltid drabbar de små, och den drabbar alltid i första hand de små aktiespararna. Därför återstår, herr talman, att motivet för de olika skatterna egentligen från början varit ett politiskt propagandajippo från socialdemokraternas sida för att lugna stämningar i rörelsen. Men det som är allvarligt är att vi nu, med den nedgång av omsättningen som vi har sett både på penningmarknaden och på aktiemarknaden, har fått ytterligare en hemlagad krissituation, i det här fallet på aktie- och penningmarknaden.

Herr talman! Jag och centerpartiet hälsar med tillfredsställelse att det nu läggs fram förslag om avveckling av värdepappersskatten på penning- och obligationsmarknaden. Det är inte en dag för tidigt. Det som är beklagligt är att man i detta betänkande enbart aviserar att återkomma med en halvering av omsättningsskatten på aktier. Vi vet att det vore väl värt att även fatta beslut om att avveckla omsättningsskatten på aktier, av samma skäl som för penningmarknaden, nämligen att omsättningen har minskats dramatiskt.

Cirka tre fjärdedelar av handeln med svenska fria aktier sker nu utomlands, och den mest betydande delen av denna handel sker på Londonbörsen eller inom SIAK. Knut Wachtmeister redovisade alarmerande siffror tidigare, men faktum är att utvecklingen är oerhört dramatisk. De siffror som redovisades tidigare, totalt för handeln med svenska aktier utomlands, är nu ännu värre. Jag skulle vilja säga att bara handeln på Londonmarknaden i dag motsvarar 60 miljarder. På New York-börsen handlar det om 15–16 miljarder kronor. På övriga börser ute i världen handlar det om 5–6 miljarder kronor. Det handlas alltså med uppemot 80 % av de svenska fria aktierna på utländska börser i dag. Detta, herr talman, är om något alarmerande. Från 1986, då omsättningsskatten på aktier fördubblades, har vi haft en utveckling av handeln på utlandsmarknaden från 15 till 80-85 miljarder. Ser man till den reala utvecklingen och relationen till kursuppgången på börsen, har det reala indexet för svenska aktier på den svenska marknaden nästan halverats.

I detta ligger andra problem också, nämligen att antalet svenska företag som är föremål för en fungerande aktiehandel håller på att bli färre och färre. Skall man titta på A1- och A2-listorna begränsat, handlar det faktiskt om en dryg handfull eller, om man tar i riktigt, ett tjugotal börsföretag som vi i dag kan tala om i samband med en fungerande handel. Detta, herr talman, mot bakgrund av att vi har en mycket livlig aktiemarknad internationellt sett.

Herr talman! Det finns mycket att säga om detta. Men det är bekymmersamt att regeringen inte haft mod att lägga fram förslag om en avveckling även av omsättningsskatten på aktier från den 15 april. Skall man spekulera i vad skälet till detta kan vara, har jag redan sagt att det kan vara så att det politiska propagandajippet skall fortsätta ett tag till, och att svensk aktiemarknad skall fortsätta att sova sin Törnrosasömn och ligga i dvala samtidigt

som handeln med svenska aktier fortsätter att gå utomlands. Men det kan också finnas andra motiv.

Jag tänkte att jag skulle ställa två frågor till socialdemokraternas företrädare i den här debatten. Eftersom utskottsmajoriteten i betänkandet hänvisar till att omsättningen på penningmarknaden nu är sådan att "problem som lett till en värdepappersskatt på penning- och obligationsmarknaden har emellertid numera minskat eller försvunnit". Jag må säga att det är ett moget konstaterande och övervägande, när penningmarknaden sedan valpskatten infördes har minskat med 90 %. Det är ett moget övervägande. Då kommer fråga 1: Vilka är de problem som ännu inte minskat eller försvunnit vad avser aktiemarknaden, som motiverar att omsättningsskatten skall få fortsätta i ett drygt halvår till? Är det omsättningen som skall ner ytterligare, är det utlandshandeln som skall öka ytterligare eller vad är det som socialdemokraterna ser framför sig?

I samband med fråga 2 kan jag inte låta bli att även ställa frågan till folkpartiets företrädare Kjell Johansson: Är motivet för att skjuta på avvecklingen av omsättningsskatten att socialdemokraterna med någon majoritet planerar att införa en moms eller mervärdesskatt på finansiella tjänster? Aviseringen att den s.k. Malmgrenska utredningen skall bli klar i maj kan vara ett sammanträffande som innebär att sådana planer finns.

I övrigt, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer som centern står bakom.

Anf. 57 LARS BÄCKSTRÖM (vpk):

Herr talman! Alla är intresserade av att prata om skatter och hur orättvist de kan slå. Det kan gälla marginaleffekterna på arbetsinkomster, orättvisa indirekta skatter eller nolltaxerande miljonärer. Men dagens debatt rör inte de mängas vardagliga skatteproblem, utan den rör frågor som de flesta skattskyldiga faktiskt står ganska främmande inför. Betänkandet handlar ju inte om så prosaiska ting som moms på mat utan om omsättningsskatt på finansiella operationer.

Här har sagts att skatt på finansiella transaktioner och aktiehandel skadar den ekonomiska tillväxten. Det är naturligtvis sant i den meningen att aktieomsen inte är någon stimulans för börsaktiviteter. Jag har aldrig träffat någon som har hävdat det. Men vi vet alla att de som under 1980-talet har handlat med aktier och andra värdepapper generellt sett har handlat mycket klokt, om deras avsikt har varit att bygga upp en anseilig privatförmögenhet. Vi vet också alla att börsvärdena och aktieutdelningen har stigit mycket snabbare än lönerna. Det har vidimerats av finansutskottets ordförande Anna-Greta Leijon för bara någon timme sedan. Vi vet vidare alla att realräntan har varit mycket bättre för aktier jämfört med sparbanksboken. På min bank hemma i Uddevalla var man betänksam över att jag envisades med att sätta in pengar på bankkonto. Det gjorde jag av principiella skäl. Vi vet alltså hur det har varit.

Dessa fakta bestrider ingen. Det var med anledning av den här fonden som uttrycket finansvalpar myntades. Det var för att dämpa den börsyra som rådde som aktieoms och s.k. valpskatt infördes. Varför ville man då dämpa de finansiella aktiviteterna? Var det för att samhälleliga resurser användes

fel, eller var det för att man trodde att det var stötande för löntagare i allmänhet och låginkomsttagare i synnerhet att se på när en liten grupp dubblade sin förmögenhet och inkomst samtidigt som de själva tappade reallön? Var det därför att man insåg att det här var inflationsdrivande? Jag tror att skälen var ungefär dessa och att man gjorde en riktig bedömning när denna skatt infördes.

Det är sant att andra åtgärder hade varit bättre. Men den här åtgärden var dock något, och något är bättre än ingenting. Bättre hade naturligtvis varit att genomföra en grundläggande skattereform med en rimlig fördelningspolitisk effekt. Nu skall vi snart fatta beslut om en skattereform. Vi anser alla att det finns behov av en sådan. Grundläggande för oss i vpk är sänkt skatt på arbetsinkomster och höjd skatt på kapital.

Den av regeringen förordade omläggningen kommer att skärpa kapitalbeskattningen. Vi i vpk menar dock att den inte gör det tillräckligt mycket. I diskussionerna kring skattereformen har man pekat på många möjligheter att göra det. I vår reservation har vi pekat på möjligheten av skärpt reavinstbeskattning, minskade avdragsmöjligheter, större breddningar och en mer enhetlig kapitalbeskattning. I den lagrådsremiss som föreligger har man faktiskt försämrat de progressiva delarna i kapitalbeskattningen. Man har mildrat på ränteavdragstak samt infört en del asymmetrier och luckor i skatteförslaget. Det gör att skattesatserna inte längre är enhetliga på kapitalsidan.

En annan möjlighet hade varit att införa en real kapitalbeskattning i linje med den utredning som förelåg om inflationskorrigerad inkomstbeskattning. Den möjligheten har man inte tagit utan i stället valt att framlägga förslag om att ta bort den s.k. valpskatten och förutskicka att aktieomsättningsskatten skall halveras.

Vad så gäller penningmarknaden erkänner man i propositionen att minskningen på penningmarknaden inte har något rakt samband med omsättningskatten. Minskningen är nämligen en internationell trend och går att belägga i alla västeuropeiska länder. I Sverige förstärks naturligtvis minskningen av att staten inte längre har ett så stort budgetunderskott. I det renoveringsarbete som Kjell Johansson talade om fanns också vissa destruktiva tendenser, t.ex. det stora budgetunderskottet, som blåste upp penningmarknaden. När efterfrågan på pengar ökade, då ökade också omsättningen, varpå räntorna höjdes. Det finns alltså naturliga förklaringar till den minskade omsättningen på penningmarknaden.

Låt oss se på aktiebeskattningen rent generellt och fråga oss om beskattningen är mild eller hård. Jag anser att nuvarande regler ger möjligheter till en mycket mild beskattning av aktier och stora manipulationer. I november 1988 fick vi i skatteutskottet veta att riksskatteverket hade redovisat aktieförsäljningar för 1 miljard kronor, vilka gav en vinst på 900 milj. kr. Den skattepliktiga vinsten blev 300 milj. kr., och av den kvittades 285 milj. kr. bort. Kvar till beskattning blev alltså 15 milj. kr., ett belopp som sedan kvittades bort mot förluster på korttidsinnehav och andra värdepapper. Kvar att beskatta av denna miljard blev alltså summa summarum 0 kr. Detta skattesystem finns i sina grunder fortfarande kvar. Det var mot den bakgrunden som omsättningskatt på aktieinnehav infördes. Man ville i varje fall få något av den stora värdestegringen.

Vi i vpk ser omsättningsskatten som ett fördelningspolitiskt instrument. Förvisso finns det behov av en fungerande penningmarknad. Den behövs för bl.a. investeringar i produktiv tillverkning, för bostadsbyggande osv. De fördelningspolitiska instrumenten måste utformas så att fördelningspolitiska ambitioner står i samklang med en god ekonomisk tillväxt. Visst är detta sant. Men här kommer ett problem in i bilden, nämligen att regeringen har drivit en så långtgående avreglering på kreditmarknaden och slopat valuta-regleringen att det har blivit svårare att använda detta instrument. Det är alltså en följd av regeringens avregleringar.

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag något drar över den anmälda taletiden med tanke på vad jag har hört i debatten och vill säga.

I motiven för att avskaffa omsättningsskatten sägs att den relativa omsättningen på aktier nu inte ökar lika snabbt som förr. Ökningen kan t.o.m. vara något mindre än under den värsta festen på 1980-talet. Det är sant att det är så, men alla begriper att det inte är någon naturlag som gör att den svenska börsen vare sig kan eller bör slå världsrekord i aktieomsättning varje år. Vi har haft världsrekordet under en stor del av 1980-talet. Vi vet att en dålig börsdag 1990 motsvarar en normal börsdag innan denna börsyra startade. Jag kan förstå att vissa saknar den här karusellen. Det var fester som gav miljontals kronor åt några, men det var också skandaler och krascher i mängd. Jag tänker exempelvis på krascherna för Consafe och Fermenta. Vi hade helt nyligen spekulationerna och riktade aktieemissioner kring UV Shipping där ett fåtal aktörer berikade sig på de mängas bekostnad. Staten var med om att konstruera detta.

Den här karusellen har inte stannat av. I dag har vi exempelvis turerna kring Björn Borgs affärsimperium. Vi kan ofta läsa om internutredningar kring insideraffärer. Ryktet om börsens död som ett nöjesfält för vissa är betydligt överdrivet.

Det kan sägas att vad jag här räknat upp är vissa ytterligheter och att avsteg från det sunda hittas överallt. Det är förvisso sant, men låt oss som exempel slumpmässigt ta Norra löntagarfonden som vi i vanliga fall inte anser vara spekulativ. I bokslutet för 1989 kan fonden visa upp en realisationsvinst på 295 milj. kr. mot 154 milj. kr. 1988. Det är väl inte så illa. Omsättningen på denna fond var vida högre 1985 än 1989. Men trots den lägre omsättningen detta senare år blev vinsten större än 1985. Omsättning och vinst är faktiskt inte samma sak. Jag kan som aktör på börsen omsätta mycket pengar där men ändå förlora. Omsättningen är i sig inget rimligt mått på hur börsvärdena eller vinsterna utvecklas.

Vi som brukar tala om index tar ofta fram något från tidigt 80-tal för att få fram något 1 000 i index. Men det var innan vi hade dessa transaktionsskatter. Index har från december 1986 till december 1989 stigit från 100 till 180, 85 % på tre år är väl inte så illa. Det är mycket bättre än räntan på mina bankböcker. Generalindex för 1989 ligger på 24,5 %. En sådan ränta är väl inte så illa på ett år?

Några debattörer har sagt att många företag flyttar utomlands. Vilka är orsakerna till det och vad blir verkan? Nordfonden skrev i sin årsberättelse att valutaregleringens avskaffande ledde till att den svenska marknaden under året dränerats på 28 miljarder i form av utländska aktieköp.

Ja, vad var det man skrev? Var det valutaregleringens avskaffande eller var det aktiemomsen som ledde till denna dränering? För att tala i en liknelse: Det är svårt att klippa ullen av fåren, när man släpper ut dem i skogen. Visst är det så.

Vi kan tänka oss återigen att pröva fördelningspolitiska instrument, att införa moms på finansiella tjänster, att göra reavinstbeskattningen mera effektiv eller vidta andra åtgärder. Då kan vi ta upp det här med transaktions-skatterna, men först då, och så resonerade SAP så sent som förra våren. Då sade man: Låt oss avvakta till dess skattereformen har börjat fungera. Men nu konverterar man och går med på borgerlighetens krav.

Avslutningsvis vill jag säga: Att nu avskaffa valpskatten, att lätta beskattningen på kapitalsidan, i ett läge med krav på ästramning för löntagare, krav på att de skall hålla igen, kommer att uppfattas som stötande. Politik handlar också om ett inte oväsentligt mått av psykologi. Så jag menar att propositionen bör avslås.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till vpk:s reservationer. Vpk:s andra reservation innehåller också krav på ökat skatteuttag. Men, vill jag mena, ett ökat skatteuttag förutsätter att man återinför vissa restriktioner för den internationella valutahandeln och de internationella transaktionerna.

Anf. 58 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Lars Bäckström om att den utveckling som vi har sett på aktiemarknaden under ett antal år inte har varit en naturlig utveckling. Kursutvecklingen har varit onaturlig, men det finns en förklaring till det, och jag nämnde den faktiskt i mitt huvudanförande.

Förklaringen är ju den att aktiekurserna var neddrivna i absolut bottenläge. Uppgången startade från praktiskt taget ingenting. Svenska företag var till salu för närmast en spottstyver under 70-talet, mycket beroende på kriser och det läge som vi befann oss i och som sedan har rättats till.

Den utveckling som skett på aktiemarknaden är inte enbart av godo. Lars Bäckström säger då att det är ingen naturlag att vi alltid skall slå världsrekord. Nej, förvisso inte. Men den politik som vpk förespråkar, med en fördubbling av omsättningsskatten i dag, bäddar för nya världsrekord. Att inför en lågkonjunktur, som börjar skymta, höja transaktionskatterna på detta sätt kommer ju att bädda för nya rekord. Det kommer att driva ner marknaden och riskerar att ge ett mycket mycket kraftigt kursfall i Sverige. Det är en fullständigt livsfarlig politik.

När Lars Bäckström talar om fördelningspolitik, befarar jag att det är en politik som kommer att visa sig vara kolossalt ineffektiv. Det kommer inte att finnas någonting alls att fördela!

Anf. 59 HÅKAN HANSSON (c) replik:

Herr talman! Med tanke på den grundsyn som Lars Bäckström och hans parti har måste jag erkänna att det finns en viss logik i hans resonemang, när han angriper vår kritik av omsättningsskatten och kommer in på frågan om valutaavregleringen. I det läge som vi befinner oss i, då vi har gjort en valutaavreglering men inte är beredda att ta konsekvenserna av en ökad interna-

tionell handel även med våra värdepapper, är det klart att det uppstår negativa effekter.

Att index går upp påverkas självfallet också av den ökade utlandshandeln. Värdeindex på börsen är ju inte bara betingat av den handel som sker i Sverige. Framför allt är det så att genom att vi inte får en omsättning på aktier, uppstår det en inläsningseffekt. Och får vi en sådan effekt, då visar det sig att de som sitter på stora aktieposter alltid klarar sig. Men de som har små aktieinnehav har sämre möjligheter att förflytta sig på aktiemarknaden. Dynamiken ligger i omsättning.

Vad beträffar att den svenska börsen har gått upp ansluter jag mig till det mesta av det Kjell Johansson sade. Förutom det han nämnde har bl.a. stora institutionella placerare, à la löntagarfonderna, varit en starkt bidragande orsak till att vi fick haussen på den svenska börsen. Det är klart att vi har varit i ett skede där den svenska börsen har varit övervärderad i förhållande till hur svenskt näringsliv har sett ut, men det är ett annat problem.

Anf. 60 LARS BÄCKSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Till Kjell Johansson vill jag säga att valutaregleringen är en grundbult för vpk. De förslag som vi har lagt fram skall ses i oupplösligt samband med en återinförd och skärpt valutareglering. Får vi inte den, blir våra förslag mycket svåra att hantera. Så det är korrekt att detta skall ses i ett sammanhang.

Det kan ju vara så att vi inte vinner kammarens gehör för detta. Då får vi pröva andra metoder för att öka skatteuttaget på kapitalsidan. Det gäller då att ta bort en del asymmetrier som ligger i den lagrådsremiss som folkpartiet och socialdemokraterna står bakom, att vissa kapital skall beskattas mycket lägre än andra. Det gäller att ta bort en del luckor och möjligheter till kvittning. Vi får alltså gå andra vägar. Framför allt tror jag att vi då får gå åt hållet med en real kapitalbeskattning. Det är korrekt och viktigt.

Kjell Johansson talade om att renoveringsarbetet utgick från de mycket låga kurserna på 70-talet. Jag vill säga att det var ett visst renoveringsarbete, men den verkliga boomen satte in 1982. Äras den som äras bör, må jag nog säga, 1982 var det inget renoveringsarbete, utan det var ett helt nytt börsbygge man konstruerade åt spekulanterna. Litet grand drog man in å andra sidan, men den verkliga boomen trädde in då.

Om det är något kvar av min repliktid, vill jag bara erinra kammarens ledamöter om att för perioden 1980–1989 uppgick världsindex till 333. London hade 363, Bryssel 354, Tokyo 527, New York 228 och, som uttrycket lyder, lök på laxen: 1 144 i Stockholm! Det är mot den bakgrunden vi skall se omsättningsskatten.

Hur var det då 1989? Index säger för världen 14 och för Sverige 24. Sverige ligger fortfarande långt över världsindex. Bryssel ligger lägre än Sverige, på 16. Tokyo ligger lägre än Sverige, på 22. New York ligger ungefär lika med Sverige, på 27. I och för sig är siffran för London 32, men London kan ju inte vara någon riksläkare för oss.

Och det finns fortfarande transaktionsskatter kvar, t.o.m. på EG-marknaden – bl.a. i Västtyskland, om jag inte minns fel – så vi behöver inte skynda så fort. Vi bör göra de förändringar som kan bli nödvändiga på grund av att

regeringen har forcerat fram avveckling av valutaregleringen. De förändringar som man då blir nödd och tvungen till skall göras i ett fördelningspolitiskt rimligt sammanhang. Att som nu lätta på beskattningen av kapital och säga åt löntagarna att godta lönestopp blir fördelningspolitiskt stötande.

Anf. 61 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är riktigt att aktieuppgången kom efter 1982. Grunden för att den då tog fart var ju att det städningsarbete som bestod i en ordentlig strukturomvandling av svenskt näringsliv i allt väsentligt var genomfört. Det hade ställts krav på företagen att allt dödkött skulle vara borta när man gick in med åtgärder. Det var effektiva produktionsapparater som fanns kvar, arbetslösheten hade hållits under kontroll, välutbildad arbetskraft fanns kvar i företagen, energikrisen var överbryggad, osv. Även aktiefondsparandet, som verkligen hade satt i gång intresset för aktiemarknaden och som även i viss mån i ett helt nödvändigt läge drev upp kurserna, var en bidragande orsak. Det var egentligen en ganska genialisk åtgärd. Det var i och för sig bara att tacka och ta emot.

Det som i dag oroar mig, herr talman, är att Lars Bäckström driver en politik på detta område som innebär att vi i Sverige måste inta en isolationistisk hållning när det gäller ekonomin, att vi måste stänga våra gränser och att vi måste införa regleringar. Detta sker i en tid när alla kommunistiska stater är på väg att kasta detta system över bord, öppna sina gränser, etablera marknadsekonomi, osv. Snälla Lars Bäckström, inte hjälper det att bara ta bort ett k i partinamnet, häng med litet i politiken också!

Anf. 62 LARS BÄCKSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det inte hjälper att ta bort en bokstav i partinamnet, det är politiken som räknas. Men, Kjell Johansson, det finns någonting mellan himmel och helvete. Det är detta som jag menar med att stå fast på jorden. Det finns någon linje mellan en nattväktarstat, total laissez-faire och den nyliberala ekonomiska politiken, som vissa liberala krafter står bakom.

Jag är för frihandel. Men det betyder inte att jag anser att all svensk kontroll över den svenska ekonomiska politiken skall lämpas över bord. Enligt Kjell Johanssons resonemang skall vi i Sverige, när EG:s monetära valutaunion har blivit verklighet, omedelbart ansluta oss till den. Då finns det ju, som det står i Hamlet, ett system i galenskaperna. Men det skulle ju leda till att vi helt förlorade möjligheterna att bedriva en självständig fördelningspolitik i detta land. Fördelningspolitiken skulle då överlåtas till att bli föremål för de beslut som fattas inom EG:s monetära samarbete. Mellan himmel och helvete finns det en fast jord att stå på. Och den socialism som jag står för det är så att säga en utvecklad socialism. Den är inte densamma som diktaturstaternas planekonomi, utan den innehåller instrument från den semiplanekonomi som finns i framgångsrika länder som Japan, som har en långsiktig planering. I Japan har man förvisso haft en ganska rimlig kontroll över sin valutapolitik. Det finns en medelväg som inte är den tredje vägens politik, vilken bedrevs under 80-talet. Det är riktigt att folkpartiet lade grunden för

den, men det var socialdemokraterna som fullföljde den med den äran. Men det finns rimliga möjligheter att bedriva en social ekonomisk tillväxtpolitik.

Prot. 1989/90:95
28 mars 1990

Andre vice talmanen anmälde att Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

*Omsättningsskatten
på värdepapper*

Anf. 63 YVONNE SANDBERG-FRIES (s):

Herr talman! Skatteutskottet, som jag företräder, tillstyrker i detta betänkande regeringens förslag att den 15 april i år slopa omsättningsskatten på penning- och obligationsmarknaden i fråga om andra värdepapper än premieobligationer. Fondkommissionärernas omsättning för egen räkning av skattepliktiga värdepapper undantas också från beskattning.

Bakgrunden till detta förslag är att det sedan 1984 har funnits en särskild skatt på omsättningen av aktier och liknande värdepapper. En hög lönsamhet för banker och fondkommissionsbolag, en överdriven spekulativ och kortsiktig handel och alltför gynnsamma skatteregler var huvudskälen till att omsättningsskatten infördes även på penning- och obligationsmarknaden. Finansvalparnas glädjeyra stack i ögonen på många människor, och det med all rätt.

På senare tid har situationen emellertid förändrats, och den tidigare stora aktiviteten på aktie- och penningmarknaden har avtagit. Särskilt märkbart har detta varit på just penning- och obligationsmarknaden. Att hävda att detta helt skulle bero på omsättningsskatten, som de borgerliga partierna gör, är dock att göra det litet väl enkelt för sig. En mycket viktig faktor är naturligtvis att vi har gjort oss av med det förödande budgetunderskott som vi fick i arv efter de borgerliga åren. Med ett överskott i statens affärer följer naturligtvis ett minskat behov av emissioner. Att penningmarknaden som sådan har uppnått en viss mognad – om man vill skämta kan man säga att valparna har blivit unghundar – har sannolikt också spelat en icke obetydlig roll.

Även i andra länder har omsättningen på värdepapper minskat. Detta sammanhänger i sin tur sannolikt med reaktionerna efter det stora börsfallet 1987.

De problem som ledde till att omsättningsskatten på penning- och obligationsmarknaden infördes har med andra ord minskat eller försvunnit. Till detta skall nu även läggas att den stora skattereform som vi senare i år skall fatta beslut om i denna kammare kommer att medföra att beskattningen av den finansiella sektorn skärps. Därmed minskar naturligtvis skälen för speciella skatter på värdepappersområdet.

Det har tidigare här talats om utvecklingen i Europa, och den utvecklingen går ju, vilket också har sagts, mot en friare kapitalmarknad. Och vi har faktiskt, vilket inte är något som vi behöver hyckla med eller skämmas för, ambitionen att harmonisera våra regler med de regler som kommer att gälla inom EG. Ett steg i denna riktning togs när valutaregleringen förra året avskaffades. Men att vi har denna ambition beror naturligtvis i sin tur på att vi lever i övertygelsen att konkurrensen främjas genom en friare kapitalmarknad. Detta leder till att kostnaderna för kunderna blir lägre och att samhällsekonomiska vinster uppstår. När vi nu har denna ambition kan vi naturligtvis inte heller blunda för att utvecklingen i vår omvärld går i en riktning

som innebär en sänkning av transaktionskatterna. I detta perspektiv kan även förslaget om att fondkommissionärernas omsättning på värdepapper för egen räkning skall undantas från beskattning ses. Dessutom, vilket kanske är ännu viktigare, förbättras likviditeten på börsen samtidigt som servicen till de små aktiespararna förbättras.

Regeringen aviserar att den senare i vår skall lägga fram förslag om att halvera omsättningskatten på aktier fr.o.m. den 1 januari 1991. Detta tillfredsställer naturligtvis inget av de borgerliga partierna. Moderaterna och centerpartisterna är mest uppjagade och vill att denna skatt omedelbart skall avskaffas, medan folkpartiet däremot tycker att denna fråga kan anstå åtminstone till den 1 januari 1991.

Till detta vill jag säga att det som står i utskottsbetänkandet om de statsfinansiella konsekvenserna av ett borttagande av denna skatt faktiskt stämmer. Att i en situation då alla ekonomiska bedömare talar om behovet av en stram finanspolitik försvaga statsbudgeten med drygt 5 miljarder kronor verkar sällsynt olämpligt.

Dessutom kommer utredningen om beskattning av den finansiella sektorn att lägga fram sina förslag i vår, i maj-juni. Det är både lämpligt och dessutom vanligt att vi tar del av vad sakkunskapen har att komma med innan vi fattar beslut.

Mot denna bakgrund, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 64 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Yvonne Sandberg-Fries sade, liksom det står i utskottsmajoritetens text, att man inte kan försvaga statsbudgeten med fem miljarder kronor genom att omgående ta bort omsättningskatten på aktier. Men då gör man samma misstag som jag påtalade i mitt inledningsanförande. Man tar inte hänsyn till de skatteinkomster som staten går miste om genom omsättningskatten. Staten får in mindre i reavinstskatt och i bolagsskatt. Detta har påtalats av Aktiefrämjandet, där en enig styrelse kräver ett snabbt borttagande av omsättningskatten. Liksom när det gäller Stockholms fondbörs finns i Aktiefrämjandets styrelse ett par representanter, som står Yvonne Sandberg-Fries parti nära.

I betänkandet står att "ett omedelbart slopande av denna skatt skulle medföra statsfinansiella påfrestningar som inte kan godtas i det nuvarande ekonomiska läget". Samma sak upprepade Yvonne Sandberg-Fries nyss i talarstolen. Då vill jag fråga: Vad anser Yvonne Sandberg-Fries om ställföreträdande statsministerns påstående – eller rättare sagt erkännande – för två månader sedan att staten genom omsättningskatten på aktiehandeln i själva verket förlorar ett par hundra miljoner kronor? I så fall vore detta ett argument för ett omedelbart borttagande. Kan Yvonne Sandberg-Fries ställa sig bakom statsrådet Odd Engström i denna fråga?

Anf. 65 HÅKAN HANSSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller argumenten för att det är dags att ta bort värdepapperskatten, Yvonne Sandberg-Fries, vill jag säga att det är riktigt att vi hade en nymornad stämning på penningmarknaden när värdepapperskat-

ten infördes. Självfallet var det så, eftersom det var fråga om en ny verksamhet. Men att använda samma resonemang beträffande omsättningsskatten på aktier förefaller märkligt. Därför upprepar jag min fråga till Yvonne Sandberg-Fries: Hur djupt skall omsättningen på den svenska aktiemarknaden sjunka för att ni skall våga ta samma modiga steg och avveckla omsättningsskatten på aktier? Ni aviserar ju bara en halvering.

Det är riktigt att vi har fått en mer sansad internationell utveckling. Men vi ser fortfarande reaktioner på de utländska börserna när någonting sker. Senast denna vecka, när den japanska börsen gick upp, gick Frankfurtbörsen, Madridbörsen och Londonbörsen upp, medan den svenska börsen låg stilla i sin Törnrosasömn. Detta är det strukturella problem som ligger i bl.a. omsättningsskatten.

När det gäller mervärdesskatten antydde Yvonne Sandberg-Fries att något förslag inte var på gång. Min fråga är motiverad bl.a. av att man i lagrådsremissen hänvisar till att den Malmgrenska utredningen skall vara färdig i maj-juni. I direktiven för denna utredning står faktiskt att utredaren bör särskilt pröva motiven för särlösningar på detta område. Utredaren bör göra en översyn av frågan om finansiella tjänster och försäkringstjänster bör inordnas under mervärdesskatten. Utredaren bör också presentera förslag till hur detta tekniskt kan utformas.

Jag vill gärna att Yvonne Sandberg-Fries återkommer till detta. Om förskjutningen av omsättningsskattens avveckling sker parallellt med att ett förslag om införande av moms på finansiella tjänster presenteras, vore det bra om detta i så fall kom fram i debatten.

Det intressanta med utvecklingen under 1980-talet – Kjell Johansson var inne på detta – är faktiskt att vi i Sverige under 1980-talet har tappat mark jämfört med övriga OECD-länder. Jag kan ge Yvonne Sandberg-Fries rätt i att aktiemarknaden under 1980-talet inte har varit till någon hjälp. Det hänger samman med att institutionella placerare såsom löntagarfonderna har varit med och övervärderat börsen i stället för att skapa stimulans för en förnyelse av näringslivet.

Anf. 66 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Skattereformen innebär att skälen för omsättningsskatten minskar, sade Yvonne Sandberg-Fries. Jag håller med om detta och skulle även kunna utvidga det genom att säga att skattereformen innebär att skälen bortfaller.

Ni socialdemokrater har tidigare följt folkpartiets förslag. Jag hyser därför ändå ett visst hopp om att så blir fallet när dagen D, den 1 januari 1991, infaller. Annars får jag väl sätta mitt hopp till EG-anpassningen och Europaanpassningen, som ju kommer att innebära att vi ändå tvingas dithän. Det finns givetvis vissa förluster att notera på vägen.

Det har talats här om statsfinansiella påfrestningar. De är kanske inte statsfinansiella. Om det finns några påfrestningar är de väl snarare stabiliseringspolitiska. Det är klart att det kan uppstå statsfinansiella påfrestningar, men de uppstår på grund av skattens existens genom att den faktiskt håller nere andra skatter.

Anf. 67 LARS BÄCKSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Jag lägger märke till, Yvonne Sandberg-Fries, att ni socialdemokrater utsätts för en ganska omfattande kritik från borgerligt håll. Jag skulle gärna vilja stödja er, men min replik gäller förvisso Yvonne Sandberg-Fries. Litet grand har ni er själva att skylla. Ni borde ha rest motstånd tidigare.

Den 14 mars sade ni socialdemokrater i utskottsbetänkandet att skattereglerna för aktier i allmänhet erbjuder avsevärda fördelar jämfört med vad som gäller för vanligt banksparande och att reglerna innebär att arbetsfria inkomster beskattas väsentligt förmånligare än arbetsinkomster. Detta är ett av de stora problem som ingår i de pågående övervägandena i samband med en omfattande skattereform. Som utskottet har framhållit vid sin tidigare behandling av motionsyrkanden på dessa områden är samtliga de frågor som åter tas upp i motioner av den arten att de bör prövas i det sammanhanget.

Detta borde ni ha vidhållit denna vår, avvisat propositionen och löst dessa frågor i ett fördelningspolitiskt sammanhang. Genom att ni låter er drivas fram blir det svårt att stödja er – inte bara formellt utan även reellt.

Yvonne Sandberg-Fries sade att det inte är något att hyckla med att ni vill harmonisera. Men hur långt, Yvonne Sandberg-Fries och andra s-ledamöter, skall denna harmonisering gå? Belgien har ingen realisationsvinstbeskattning. Det är ett EG-land, och då bör man väl harmonisera? Om något EG-land skulle slopa dubbelbeskattningen av aktieutdelningar och vinster på företagsidan, då bör ni väl harmonisera också i det sammanhanget? Finns det någon gräns för detta harmoniseringstänkande hos er? Harmoniserar man alltid så att säga neråt till det minsta möjliga?

Grundtanken bakom sättet att gå borgerligheten till mötes är att vi skall få ekonomisk tillväxt genom att beskatta kapitalet lågt. Modern ekonomisk forskning har inte längre den uppfattningen att detta är kungsvägen till ekonomisk tillväxt. Kloka industrialister ser inte utvecklingen i ett- eller tvåårs-perspektiv. Japan skulle aldrig ha haft den industri som man har i dag utan hade fortfarande tillverkat billiga klockor och leksaker, om Japan bara tänkt på sådant som genererar vinster på ett- eller tvåårsbasis. Den som gör aktieplaceringar för att få högsta möjliga vinst på ett år och lägsta möjliga transaktionskostnad är inte en seriös långsiktig industrialist. En sådan arbetar efter vad som är lönsamt i det långa loppet. Då handlar det om forskning, produktivitet, infrastruktur och utbildning av arbetskraft. Det ger långsiktig ekonomisk tillväxt i ett land. En sådan tillväxt får man inte genom att ha så låga transaktionskostnader som möjligt för kapitalet. Det är med förlov sagt en någon enkel syn på tillvaron. Jag vågar knappt ens kalla den ekonomiskt ny-liberal.

Anf. 68 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Först några ord i frågan om de statsfinansiella konsekvenserna av ett borttagande av omsättningsskatten på aktiemarknaden. Herrarna säger att ett sådant visst låter sig göra. Effekterna blir inte så svåra. Eftersom vinsterna redovisas, kommer andra skatter att tas ut i stället. Låt mig dock informera mina meddebattörer om att fondkommissionärerna, som står för 80 % av de intäkter som denna skatt genererar, betalar in dessa

varje månad. De övriga skattskyldiga på området gör sina inbetalningar halvårsvis. Inkomstskatterna, som i det här fallet skulle ge ett alternativt inkomstflöde om omsättningsskatten togs bort, levereras däremot inte förrän långt senare. Det är därvid i allmänhet fråga om personer med B-skattsedel, och som skatteutskottets ledamöter känner till kommer deras inbetalningar först efter ett par år.

Det är mot denna bakgrund man måste se att utskottet icke kan acceptera de statsfinansiella konsekvenserna för budgetåret 1990/91. Vi kommer då, om vi genomför ett borttagande av den här skatten, som moderaterna och centerpartiet förordar, att bli av med skatteintäkter på kort sikt, och det är inte bra i ett läge där vi inte har behov av att ösa ut mera pengar i samhället utan snarare behöver motsatta åtgärder.

Dessutom vet vi inte riktigt vilken turbulens som skulle uppstå på aktiemarknaden, om vi gjorde dramatiska förändringar i den riktningen i det ekonomiska läge som vi i dag befinner oss i. Det är ett av de viktiga motiven till att vi räknar med att få ha kvar omsättningsskatten på aktiehandeln under nästa år och till att regeringen aviserar en halvering av skatten den 1 januari nästa år.

Så några ord om vpk. Vpk har, jag höll på att säga sedan partiet bildades, haft ett favorituttryck, som också Lars Bäckström använde i sitt tidigare inlägg. Han säger, som vpk alltid har sagt: "Det är inte tillräckligt." Det har alltid varit lätt att vara vpk-are, för vpk har av någon anledning alltid haft mera att fördela än alla andra i vårt land. Jag återkommer till vpk i en senare replik.

Anf. 69 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Yvonne Sandberg-Fries inte tog avstånd från Odd Engströms erkännande att staten förlorar åtminstone ett par hundra miljoner kronor årligen på omsättningsskatten på aktier. Yvonne Sandberg-Fries säger att man förlorar pengar nu, men senare får tillbaka medel i form av andra skatter. Det är definitivt ett kamrerstänkande. Det skall vägas mot de omfattande störningar som inträffar genom en utflyttning av aktiehandeln till främmande börser, något som får den svenska börsen att fungera sämre och som gör att vi förlorar stora skatteintäkter från reavinster och i form av bolagsskatter. Vi förlorar varje månad stora belopp, och de ökar ständigt så länge skatten är kvar.

Yvonne Sandberg-Fries säger då att det för det närmaste budgetåret är viktigare att vi får in ett antal hundra miljoner kronor genom denna skatt, även om vi förlorar på det totalt. Det är ett beklagligt tänkande, som jag tycker att Yvonne Sandberg-Fries skulle hålla sig för god för att ge uttryck för här.

Anf. 70 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Yvonne Sandberg-Fries befarar att det skulle uppstå en turbulens på aktiemarknaden om man slopade omsättningsskatten. Jag tycker att det verkar ganska otroligt i dagens läge. Den svenska aktiemarknaden är ganska dyster för närvarande, och det ser inte ut som om någon större ljus-

ning skulle komma. Ett slopande av omsättningsskatten skulle kanske i stället bara bli en ljuspunkt.

Låt mig vidare bara på nytt kommentera frågan om de statsfinansiella skälen för ett bibehållande av omsättningsskatten. I den mån som det finns några sådana statsfinansiella skäl består de däri att skatten kan ha ett negativt utfall. Däremot ligger det faktiskt en liten poäng i det stabiliseringspolitiska skälet, som jag framhöll i min tidigare replik. Som Yvonne Sandberg-Fries framhöll blir det en förskjutning i tiden av skatteinbetalningarna, vilket självfallet har en stabiliseringspolitisk betydelse.

Yvonne Sandberg-Fries menade att socialdemokraterna är mera sansade än vi när de inte vill avveckla skatten förrän den 1 januari 1990. Jag tror inte att detta har att göra med deras sans utan sammanhänger med andra faktorer. Vi skulle inte vara främmande för att, om socialdemokraterna gav tillfälle till det, omedelbart avskaffa denna skatt. Vill ni göra det, skall våra fingrar inte darra när vi trycker på voteringsknappen.

Anf. 71 HÅKAN HANSSON (c) replik:

Herr talman! Den statsfinansiella sidan är för socialdemokratin tydligen en likviditetsfråga. I diskussioner om skatter, budget och t.o.m. åtstramningar blir det mer och mer en likviditetsfråga på vilken sida av året siffrorna skall placeras. Jag accepterar inte den synen.

Här diskuteras vidare en skatteintäkt om 5 miljarder kronor, men hur man än räknar blir inte ens bruttointkomsten så hög. Omsättningen på den svenska börsen uppgår för närvarande till 110 miljarder, och jag kan inte finna att 2 % härav blir 5 miljarder. Hur man än räknar blir det inte sådana belopp som Yvonne Sandberg-Fries nämner här.

Vad återigen gäller anledningen till att beslutet om omsättningsskatten skjuts upp till årsskiftet hänvisar Yvonne Sandberg-Fries förutom till det statsfinansiella läget också till det ekonomiska läget i stort. Men man måste ändå, Yvonne Sandberg-Fries, i det här sammanhanget också studera vad som händer med den svenska aktiemarknaden. Man får effekter långt ned i riskkapitalförsörjningen, inte minst bland småföretagen. Vi måste också ta hänsyn till reaktionen i vår omvärld. Jag såg i Dagens Industri härom veckan att den kände Sverige-analytikern Brian Knox skrev att man inte längre rekommenderar placeringar i svenska papper. Vi har därför nog anledning att se över den ekonomiska politiken.

Kan jag slutligen få ett ja eller ett nej från Yvonne Sandberg-Fries på frågan: Är det så att den socialdemokratiska regeringen förbereder ett förslag i vår eller i höst om införande av moms på finansiella tjänster, och är det därför som man skjuter på omsättningsskattens avveckling?

Anf. 72 LARS BÄCKSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Yvonne Sandberg-Fries sade att det alltid har varit lätt att vara vpk-are. Det finns många vpk-are som vill bestrida det, men inte jag. Jag vill vidimera att det för mig är mycket lätt att vara vpk-are, eftersom jag tycker att vi har en rimlig och väl avvägd politik.

Yvonne Sandberg-Fries sade vidare att vpk alltid har haft mer att fördela. Det vill jag dock bestrida. Vi har aldrig haft mer att fördela. Däremot har

vi velat fördela mer, men det är en annan sak. Yvonne Sandberg-Fries vet, eftersom hon lever i verklighetens värld, liksom nästan alla andra i Sverige, att 80-talet inte har varit något inkomstutjämnande årtionde. Tvärtom har klyftorna ökat, och vi vill därför i vpk omfördela mer. Landet har bevisligen blivit rikare under 80-talet. Den tredje vägen har varit framgångsrik i vissa delar. Men när landet har blivit rikare samtidigt som klyftorna har växt, då är det något grundläggande fel i politiken.

Jag skall, som den småbarnsförälder jag är, vara extremt tydlig. Jag läser ibland Kalle Anka. Och jag ser där att Ankeborg må vara den per capita rikaste platsen på jorden, men detta har ju inte knattarna speciellt stor glädje av. Och jag menar att det på samma sätt är rimligt att "löntagarknattarna" – om de nu är knattar – också får del av denna den tredje vägens framgångsrika politik.

Vpk har alltså mer att fördela därför att vi vill fördela om mera. Det är en väldigt enkel matematik. Samma mängd kan användas på olika håll och fördelas ut, det är inte alls speciellt svårt.

Yvonne Sandberg-Fries var litet teknisk, och även jag tänker vara litet teknisk. Yvonne Sandberg-Fries sade att vi skall skapa regler som harmoniserar med reglerna i andra länder. Men vasserra: Gör det då!

Ta t.ex. fondkommissionärerna. I andra länder har man en uppdelning mellan förmedlare och handlare så att de är klart åtskilda. Detta har vi inte i Sverige, utan den svenske fondkommissionären är både förmedlare och handlare samtidigt. Han kan då "fuska litet grand" genom att säga att det var fru Anderssons aktier som gick dåligt, och de som gick bra var hans egna. Han kan så att säga avgöra detta vid dagens slut, och på det sättet göra sig en icke oväsentlig arbitragevinst.

Denna beskattning förhindrar inte detta, men den tar in en del av fondkommissionärens övervinst, den som han får eftersom han har en dubbel roll på marknaden. Om ni undantar fondkommissionärernas handel med eget lag från beskattning, får denne aktör en fördel gentemot den vanlige aktören. Jag tycker detta är orimligt, och det strider mot ert eget tänkande om en harmonisering av reglerna. Ni får då lov att se till att borsreglerna förändras så att den svenske borsaktören inte har dessa dubbla roller, utan aktörerna i stället beskattas lika på marknaden. Detta har ni inte tänkt på, och detta är ytterligt beklagligt t.o.m. från era egna utgångspunkter.

Anf. 73 YVONNE SANDBERG-FRIES (s) replik:

Herr talman! Jag är inte särskilt imponerad av de borgerliga partiernas påstående om att en försvagning av statsbudgeten för nästa år med 5 miljarder skulle vara att hänföra till kamrerstänkande. Detta behöver man inte fästa sig speciellt mycket vid.

Alla talar ju om att vi måste bedriva en sträm finanspolitik. Vilka begrepp ni än tar till kommer ni inte ifrån att denna försvagning inträder om vi följer de förslag ni har lagt fram i skatteutskottet. Någonstans i de borgerliga reservationerna borde det väl i annat fall framgå att det, som en konsekvens av deras förslag, är nödvändigt att på annat sätt förstärka statsbudgeten med motsvarande belopp. Det vore väl en anständig redovisning som man kunde efterlysa.

Det är lätt att vara vpk:are, säger Lars Bäckström. Jo, det går alltid att säga att man ville mer, att man ville göra mer och att man ville ta mer. Detta har socialdemokrater, inte minst ute på arbetsplatserna, i alla generationer fått uppleva.

Jag vill bara kort erinra om att vi i vårt parti försöker bedriva en rättvis fördelningspolitik. Vi har under de år som gått sedan 1982 genomfört en lång rad åtgärder med detta syfte. Låt mig erinra om beslutet om extra utdelningsskatt 1984, om slopad aktieutdelning 1985, om skärpningen av reavinstbeskattningen på aktier, om engångsskatten på livförsäkringsbolagens förmögenheter, om att vi har infört löntagarfonder, om att vi har gjort likviditetsindragningar av olika slag och infört förnyelsefonder samt om att vi också har infört arbetslivsfonden, som nu kan gå ut med mellan 10 och 13 miljarder kronor och medverka till en sanering av arbetsmiljöerna runt om i vårt land. Detta är praktisk socialdemokratisk politik, med vilken vi försöker fördela tillväxten i samhället på ett sätt som kommer dem som verkligen behöver det till del.

Vi kan, Lars Bäckström, inte ägna oss åt en politik som innebär att vi genomför eller håller fast vid förslag bara därför att vi anser att de är vackra som kosmetika. Vi bedriver inte politik på den nivån. Om det finns objektiva fakta och skäl för att i detta fall ändra på en skatt, då är vi också beredda att göra det.

Vi skall nog, i samband med att vi genomför skatteomläggningen och när vi har fått resultatet av den utredning jag hänvisade till tidigare, föra en diskussion om hur vi i detta land framgent på bästa sätt skall fördela resultatet av människors arbete. Vi kommer att göra detta i praktisk politik och inte bara i ord.

Andre vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister, Håkan Hansson, Lars Bäckström och Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 74 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Det kan tyckas underligt att inte miljöpartiet har avvisat den proposition som vi diskuterar i dag. Vår skattepolitik står för en lägre skatt på arbete och en högre skatt på kapital och kapitalvinster. Denna valpskatt skulle då vara ett idealiskt skatteobjekt, och det skulle vi också ha trott på om det inte hade visat sig att det har gått snett.

Regeringspropositionen innebär ett erkännande av att det inte fungerade. Finansens stora valpar klarade sig och flyttade – som Knut Wachtmeister med många siffror och stort skarpsinne har bevisat – mycket pengar utomlands. Resultatet blev att vi fick ett sämre skatteunderlag. Man kan alltså inte räkna med att dessa finansvalpar har några moraliska eller lojala tankar i fråga om den svenska ekonomin. De flyttar helt enkelt kapitalet så att det förmerar sig på bästa möjliga sätt. Det är naturligt, och det får man räkna med.

Vad räknar vi nu med för framtiden? Hur skall vi kunna få en politik som beskattar kapitalvinster och kapital högre än vanliga människors arbete och slit? Jo, vi hoppas fortfarande på skattereformen, vi hoppas kunna komma

tillbaka till dessa frågor senare i vår. Det är därför, herr talman, som vi inte har fogat några reservationer till betänkandet. Framtiden kanske kan ge oss möjligheten att införa en rimligare beskattning än dagens, vilken, dess värre, gynnar dessa finansvalpar.

Prot. 1989/90:95
28 mars 1990

Ungdomsfrågor

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 16 §.)

15 § Ungdomsfrågor

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1989/90:KrU14 Ungdomsfrågor (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 75 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Idé rörelser får olika förutsättningar och olika genomslag. De präglar människors liv en period, de väcker starka känslor av glädje eller hat, de formar människors tankevärld och livsförutsättningar.

De flesta idé rörelserns livstid är starkt begränsad. De håller inte, vare sig som idé eller verklighet, de slås ut och ersätts av andra. Några idé rörelser har en annan dignitet och får en annan dimension av sanning och rätt, de präglar inte bara människors vardag utan även deras andliga liv.

Den västliga världen, som vi hör till, har hämtat sin idéinspiration främst från två rörelser, den ena i huvudsak andlig, den andra i huvudsak filosofisk, nämligen kristendomen och humanismen. Den kristna kärleksläran med sitt mysterium, sin högst vardagliga mänskliga klokhets och sina levnadsregler är den ena, den humanism som betonar medmänsklighet och det kulturella arvet från Aten och Rom är den andra.

Västvärldens andliga liv har främst formats och stärkts av dessa rörelser, de har strukturerat människors livsförutsättningar genom att påverka och utforma skola, utbildning och rättsväsende. Samhällets normbildning har därmed haft en idé bakgrund, liksom en moral och en etik.

De ism-er som formades i början av detta sekel utvecklades alla i diktatorisk riktning. Fascism, nazism och kommunism är i detta avseende likvärdiga, och alla lika otänkbara som normbildare eller som etik i ett demokratiskt samhälle. Dessa rörelser, liksom arbetarrörelsens demokratiska socialism, bidrog dock till att i frågasätta det gamla – de gamla värderingarna, de gamla livsförutsättningarna, den gamla normbildningen, den gamla synen på kristendom och humanism.

Samhället fick nya idéer som upplevdes som viktiga och riktiga och nya förutsättningar. Men en gammal tids normbildning och etik ersattes inte av något nytt. Människor utan normer och etik blir andligt hemlösa och socialt osäkra. Ett normlöst samhälle blir ojämnt och orättvist. Jag vill upprepa de sista meningarna: Människor utan normer och etik blir andligt hemlösa och socialt osäkra. Ett normlöst samhälle blir ojämnt och orättvist. Detta, herr talman, är de problem som diskuteras i motion 405 som behandlats av kulturutskottet.

Frånvaron av etik och moral ger människor dåliga livsförutsättningar. Vi diskuterar i motionen hur det har kunnat bli så här, vilka negativa effekter det fått för svenskar i allmänhet och svenska ungdomar i synnerhet och vilka åtgärder som bör vidtas.

En av våra viktigaste uppgifter som politiker är att ge goda livsförutsättningar. Det kan gälla materiella ting som tryggt arbete, god bostad, bra ekonomisk standard och generöst tilltagen fritid. Trots planhushållningsexperimenten, vars tid rimligen nu är över i Sverige, har vi en hög materiell och ekonomisk standard.

Till livets förutsättningar hör också, och egentligen främst, livsmål och normer. Trygghet i livssituationen, goda förutsättningar för familjebildning och fostran, ett mål för liv och arbete, en motivation för liv, arbete och samlevnad – med andra ord, en mening med livet.

Till livsförutsättningarna hör också kulturklimat och intellektuella förutsättningar. Hit hör också att ha och få perspektiv på sitt eget liv och på sitt samhälle, att känna en kulturell och etnisk tradition och att förstå sitt lands historia och dess kultur. Man kan, herr talman, känna stark oro inför var och en av dessa punkter.

Normlösheten har ju nästan lyfts upp till dogm. Vi är normlösa därför att politiska beslut har gjort oss normlösa. Gamla tiders levnads- och uppfostringsideal som hade sin grund i kristendom och humanism har ersatts av kravlöshet.

Gamla tiders föredömen är avsatta och utplånade och inte ersatta av något annat, och gamla tiders kristna levnadsregler ges successivt allt mindre inflytande.

Herr talman! Historielösheten är en del av samma problemkomplex. Medvetet har det historiska perspektivet förkortats, och alltför många saknar kunskaper om samhällets kulturella och historiska bakgrund. När historieämnet och kristendomsämnet reduceras till nulliteter är det mycket allvarligt.

Vår höga materiella standard och de politiska modeller som valts begränsar den enskildes sociala och kulturella rörelsefrihet. Det blir mindre tid till barnens uppfostran, mindre tid för kontakter med de gamla, mindre engagemang för dem som står utanför samhällsgemenskapen. Det personliga engagemanget synes inte lika viktigt när man med världens högsta skatter kan köpa sig frid.

Som alla vet klarar många ungdomar att leva i det nya samhället. De skisserade frågeställningarna gäller inte dem. De har en öppenhet som tidigare saknades, de har ett internationellt perspektiv som tidigare inte var möjligt, och de visar vitalitet gentemot människor och företeelser. Problemet är, herr talman, att alla inte har dessa möjligheter eller denna attityd. Alla har inte hemifrån en inre trygghet. Alltför många far illa i dagens normlösa och kravlösa samhälle. Det är dem den här debatten gäller. Sammanfattningsvis: Vi ger dem inte goda livsförutsättningar. Asocialitet och meningslöst våld, kriminalitet och drogmissbruk är realiteter. Vad gör vi åt det?

Normbildning på kristen och humanistisk grund var en självklarhet en gång, liksom föredömen och auktoriteter som gav trygghet. När kulturutskottet utförligt kommenterar vår motion gör man det i en rätt formalistisk

anda, och slutsatsen måste bli att man inte delar den oro som kommer till uttryck i vår motion. På en punkt, när det gäller att hjälpa de mest utsatta ungdomarna, buntar man ihop vår motion med ungdomsministrerns skrivning. Här finns dock en oerhörd skillnad i synsätt. Vi efterlyser generella insatser för att återföra kristen och humanistisk normbildning till skolans undervisning och lagstiftningen. Ungdomsministern däremot diskuterar konkreta samhällsstyrda ekonomiska åtgärder.

Utskottet kritiserar oss motionärer för att vi inte utförligt redovisat ett etiskt/moraliskt åtgärdsprogram och inte föreslagit var och hur undervisningsplaner och lagstiftning skall ändras. Det är en litet underlig kommentar, eftersom vi primärt önskat få en analys och redovisning av hur etiska normer och krav utformats. Jag upprepar detta: Vi vill få en analys och redovisning av hur etiska normer och krav utformats. Det är vad vi yrkar i motionen och det viktiga i reservation 6, vilken jag nu, herr talman, yrkar bifall till.

Avslutningsvis några korta kommentarer om den mycket märkliga skrivelse och broschyr – Rakt på sak – som ungdomsministern presenterat. Jag beklagar att hon inte har hunnit komma till kammaren ännu, men jag utgår från att hon kommer att delta i debatten.

Det är centralstyrningens och planhushållningens höga visa. Man får ett intryck av att ungdomsministern inte märkt planhushållningens kollaps i t.ex. Östeuropa. Det är samhälle hit och samhälle dit och ekonomiska, skattefinansierade bidrag och det är kollektivistiska lösningar på enskilda ungdomars problem. Man tror sig förflyttad 40 - 50 år tillbaka i tiden.

Direkt skrämmande är avsnittet om företagsamhet, vilket i ett demokratiskt västerländskt samhälle borde givit exempel kring entreprenöranda, möjlighet och teknik att starta egna företag eller att öppna butik. Men det nämner endast, *endast*, kooperativ, med lokala kooperativa utvecklingscentra som konkretisering. Herr talman, detta är osannolikt och upprörande!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1, liksom till reservation 4, 5, 6, 7 och 10.

Anf. 76 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! I januari i år presenterade ungdomsministern en liten guide till regeringens ungdomspolitik med titeln Rakt på sak, vilken Göran Åstrand avslutningsvis talade om. Jag skall fortsätta att tala om den. Där kan man läsa bl.a. dessa rader:

”Den som är ung i Sverige idag har det bättre materiellt sett än i de flesta andra länder.--- Många har svårt att tro på framtiden. Tidningar och teve och radio rapporterar mest om våld, problem och katastrofer och allt kan verka hopplöst. En del ungdomar saknar trygghet och stöd från vuxna.”

Litet längre fram står det: ”--- alla undersökningar visar att de flesta ungdomar tycker att det viktigaste i livet är att få vara frisk, ha arbete, goda vänner och familj”.

Just det, familj. Det här var enda gången som jag över huvud taget stötte på ordet *familj* i denna skrift. Den argumenterar annars på teman som ”alla skall ha rätt till”, ”alla skall ha tillgång till” och ”rätt att ställa krav på” det

ena eller andra. Ingenstans talas om ansvar eller – oh, hemska ord – skyldighet, något som också borde anses väsentligt för delaktigheten.

Vad socialdemokraterna åstadkommit under 50 års snickrande på det socialistiska samhällsbygget är en segregation mellan olika åldersgrupper, en uppdelning som har blivit så markant att regeringen nu tycker att det är dags att verka för att unga och vuxna skall komma litet närmare varandra.

För inte så länge sedan frågade några gymnasister mig varför politiker oftast talar om dem som ett problem.

Ja, varför gör vi det när majoriteten av våra ungdomar är mycket ambitiösa, välinformerade och har många och kloka synpunkter på samhället i dag och hur de skulle önska att det såg ut i morgon? Visst finns det de som har det svårt och behöver stötta mer än andra, och visst vilar ett stort ansvar på politikerna. Men den enda framkomliga vägen går väl ändå inte via statliga utredningar, kampanjer och regeringsskrivelser?

Jag tror inte att vanliga, hövliga mänskliga relationer kan ersättas av statliga delegationer.

Det är lätt att hålla med de moderata motionärer som efterlyser en renässans för vissa normer och för mänsklig samlevnad, och det är lätt att dela deras oro för utvecklingen. Det är inte minst viktigt eftersom vårt land rymmer fler och fler människor med mycket skiftande ursprung. Det är helt enkelt vår skyldighet att vi, var och en på sin post, upplyser om vad som är tolerabelt och vad som inte är det. Normerna måste givetvis utgå från vår egen kulturkrets om vi vill undvika kulturkrockar.

Men lika litet som man kan lagstifta fram solidaritet och medmännisklighet, lika litet tror jag på att staten kan besluta om hur vi skall bete oss mot varandra.

Herr talman! Jag tänker uppehålla mig vid den här skriften litet till. Här står att "målet för regeringens arbete är att alla ungdomar skall få arbete, bostad och en bra utbildning. Men det räcker inte. För att utvecklas och må bra är det viktigt att ungdomar kan känna gemenskap med andra människor och veta att de har en uppgift att fylla. Det är viktigt att ingen hamnar utanför."

Visst, men förstår då inte regeringen att det är väsentligt hur staten ser ut, att den naturligaste gemenskapen, familjen, också har en viss betydelse?

Ungdomar och ungdomsproblem uppstår ju inte ur ingenstans. Alla har vi varit små, som Povel Ramel säger.

Herr talman! Hur vore det om regeringen övergav sin rigorösa familjepolitik och gav alla föräldrar möjligheten att själva välja hur de vill ta hand om sina barn när dessa är små liksom en reell frihet att välja skola? Det är högt på tiden att föräldrarna återfår det självklara ansvaret för sina barns fostran. Det finns inte längre något försvar för att låta fler generationer växa upp med visserligen samma garantier för den timliga välfärden som förut men med fortsatt ofrihet, likformighet och bristande valmöjligheter som främsta kännetecken.

Till sist, herr talman! Ungdomsministern, som tyvärr inte har infunnit sig, konstaterar i denna skrift, att utan kunskaper kan vi inte sortera all den information som sköljer över oss. Det är ett mycket klokt konstaterande eftersom vi, vare sig vi vill det eller inte, dagligen bombarderas inte minst av bil-

der. Satelliter och kabelnät kan fylla alla dygnets timmar för den som så önskar. Då är det oerhört viktigt att veta något om bildmediers makt för att man inte okritiskt skall svälja allt. Eftersom statsrådet själv säger att "mitt jobb är att slåss för ungdomars frågor i regeringen", hade jag, om statsrådet varit här, bett henne om åtminstone litet hjälp med att få en råsup till de regeringskollegor som just är i färd med att skrota en god del av bildämnet i gymnasieskolan.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 4, 5 och 7.

Anf. 77 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! När kammaren förra året, mera exakt den 15 mars, debatterade ungdomsfrågorna, hade centerpartiet en reservation där vi förordade ett ungdomspolitiskt program. Vi fick naturligtvis inte gehör för detta då. Men nu kan vi konstatera att regeringen tagit fasta på centerns krav, eftersom regeringen tillkallat en kommitté, ungdomskommittén, som skall behandla ungdomars villkor på 1990-talet. Så långt kan man säga att förra årets centerkrav till viss del är tillgodosett.

Varje politisk fråga angår oss alla – ung eller gammal. Så inleds förorden till guiden om regeringens ungdomspolitik, Rakt på sak. Det gäller t.ex. miljö, internationell solidaritet, fördelning och ansvar. Men det känns särskilt viktigt när man är ung med skola och utbildning, möjligheten att få ett arbete osv. Det finns naturligtvis ingen anledning att anmärka mot den beskrivningen. Men statsrådet säger sig inte kunna fatta beslut på andra ministrars områden. Så är det naturligtvis. Men att lämna förslag borde väl ändå vara möjligt. Åtminstone tycker vi från centern det. Skrivelsen hade då, under förutsättning att övriga regeringsmedlemmar har några visioner om ungdomars behov och villkor, blivit till ett bra dokument med konkret innehåll och med förslag som riksdagen kunde behandla i dag. Det måste ju vara en fördel att kunna samla åtgärder för och med ungdomar på ett ställe, när nu regeringen valt modellen med en särskild ungdomsminister.

Regeringens skrivelse mynnar endast ut i att riksdagen får ta del av densamma. Det är därför som vi i centern försökt redovisa ett antal konkreta förslag som riksdagen borde kunna ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Så t.ex. anser vi att ett aktivt kulturintresse grundläggs redan i barndomen. Förstahandsansvaret för barns och ungdomars kulturella utveckling och fostran ligger naturligtvis hos föräldrarna, som tidigare talare också har påtalat. Förutsättningarna att med framgång klara denna uppgift varierar, och därför måste andra vara beredda att träda till och ge sitt stöd. Det kan ske genom att t.ex. låta de kommunala musikskolorna utvecklas till kulturskolor som också tar upp film, dans och drama.

Inom utbildningsområdet anser vi att det vore bra om riksdagen kunde säga ifrån om att det skall vara högst 25 elever i varje klass. Inom arbetslivsområdet borde sparandet stimuleras genom att man inför personliga skattefria investeringskonton där ungdomar kunde spara till t.ex. en egen bostad eller ett nyföretagande. Inom boendeområdet borde samhället stimulera till att det skapas fler mindre lägenheter för ungdomar. Det behövs ökade polisiära resurser för att stoppa knarkhandeln på gator och torg. Det är också

viktigt att unga lagöverträdare får en snabb reaktion från samhällets sida när ett brott är begånget. Ett sätt är att införa jourdomstolar.

Men det är också angeläget att de fritidsaktiviteter som såväl samhället som organisationer av olika slag erbjuder ungdomar gör det möjligt för flickor och pojkar att delta på lika villkor. Inte minst kommunerna måste i sin verksamhet vara observanta på detta. Nästa ärende i kammaren i dag behandlar idrott. Då kommer denna fråga mer i rampluset.

Jag skall uppehålla mig vid ytterligare en fråga, nämligen den om bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet, där vi från centern, som enda parti, har en motion om en rejäl uppräknig av anslaget. Ungdomsorganisationerna spelar en stor och avgörande roll för att man skall kunna uppnå de av riksdagen uttalade ungdomspolitiska målen och för att utveckla demokratin, stimulera samhällsengagemang och skapa samhällsmiljöer med ökad jämlikhet och samhörighet. Ungdomsorganisationernas insatser går inte att jämföra med kampanjer som är organiserade av myndigheter.

Vi har från centerns sida föreslagit en höjning av bidraget per sammankomst från 12 kr. till 24 kr. Enligt föreningarnas egna beräkningar skulle bidraget, om det gått jämna steg med inflationen, resulterat i betydligt mera.

Regeringen har å sin sida i budgetpropositionen föreslagit en uppräknig med endast en krona. Denna knappt märkbara höjning har av många ideellt arbetande ungdomsledare kommit att tolkas som en nedvärdering av deras viktiga arbete. Det är därför glädjande att kulturutskottets behandling av bidraget resulterat i en, sett utifrån regeringens förslag, ökad satsning till 17 kr. per sammankomst. Detta är nödvändigt för att ledare och berörda ungdomar skall känna att de får någon erkänsla.

Utskottet har även behandlat en centermotion angående registrering av brott begångna av barn och ordningsbot för snatteri. Dessa frågor har tidigare utförligt behandlats i samband med ett betänkande från justitiekommittén. Frågan har också varit uppe i debatten i dag vid behandlingen av anslag till åklagarväsendet. Det är angeläget att dessa frågor debatteras och beslutas när det gäller ungdomsfrågor. Det är också angeläget att utvecklingen följs i vad gäller brott begångna av ungdomar under 15 år och att det förs statistik.

Snatterier, främst i butiker, har nu fått en sådan omfattning att man måste pröva nya vägar, t.ex. införa ordningsbot vid snatteribrott.

Fru talman! Till sist vill jag yrka bifall till reservationerna nr 2, 4, 5, 9, 11 och i övrigt till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 14.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 78 YLVA JOHANSSON (vpk):

Fru talman! Alla har vi drömmar. Vi drömmer om framtiden, om ett annat, bättre liv. Dessa funderingar är kanske vanligast när man är ung. I ungdomen skapar man sig visioner om livet. Man frågar sig hur den egna framtiden skall se ut såväl som vår gemensamma framtid.

Denna framtidstro är oerhört viktig. Ungdomars tro på framtiden är en förutsättning för en positiv utveckling i hela vårt samhälle. Om ungdomen

däremot saknar framtidstro reser detta svåra hinder. Ansvaret faller då tungt på den vuxengeneration som missbrukat den potential för samhällsutveckling som den unga generationen utgör.

Alltför ofta ser ungdomar hur deras drömmar möts av stängda dörrar, dörrar som får funktionen att begränsa, ja, t.o.m. kväva tankarna om ett annat, bättre liv. Många unga växer i dag upp i ett klimat där de gång på gång stämplas som problem.

Detta återspeglas också i den debatt som förs på kvällstidningarnas löpsedlar. Om man utifrån dem skulle bedöma den uppväxande generationen skulle det se illa ut för landet med i det närmaste en hel generation bestående av snabbare, våldsverkare, återfallsförbrytare, arbetsskygga, missbrukande och politiskt ointresserade HIV-spridare. Lyckligtvis är den bilden långt ifrån verkligheten. Men jag tycker att det är tråkigt om även riksdagens debatt om ungdomsfrågor i så hög grad skall präglas av samhällets problem med ungdomar, medan ungdomars problem med samhället fortfarande är en politisk fråga med låg dignitet.

Jag tycker att det är märkligt att den borgerliga reservationen – som stöds även av miljöpartiet – om ordningsbot för snatteri, som riksdagen avtog för en dryg timme sedan, nu återfinns även i detta betänkande om ungdomsfrågor. På vilket sätt är problemen med snatterier en ungdomsfråga? Är det inte snarare så att fyra av riksdagens partier här gör sig skyldiga till ett farligt spridande och legitimerande av fördomar? Snatteri förekommer inom alla åldersgrupper, men det är bara när det gäller ungdomar som det är politiskt möjligt att peka ut en viss grupp. Jag anser att det är ett utpekande av ungdomar som snabbare när den fråga som för en dryg timme sedan avgjordes i denna kammare nu skall behandlas även i betänkandet om ungdomsfrågor.

Tidigare under debatten efterlyste Göran Åstrand ett historiskt perspektiv. Jag kan kanske bidra med en kort historisk bild av de s.k. ungdomsproblemen i vårt land för närmare 250 år sedan. På flera håll fanns då organiserade ungdomsgång som var beväpnade. Ett gäng, som härjade i socknarna Västermo och Öja, ställdes för första gången inför rätta 1748. Huvudanklagelsen gällde en äppelstöld där också ligans ledare förmodas ha blivit ihjälskjuten. Dessutom anklagades gänget bl.a. för att ha tagit en hövagn som man hade dragit runt med, att ha stulit hästar, att man flyttat och rivit upp broar, att man släppt ut prästens getter, att man stängt av landsvägen med hö och stenar samt att man stängt in människor i deras hus. Vidare anklagades ligan för att ha diktat oanständiga visor. Med detta vill jag säga att en del av det som i dag kallas ungdomsproblem inte är någon helt ny företeelse, även om uttrycken varierar.

Om högern utnyttjar massmediedebatten om vissa ungdomars dåliga levnadsförhållanden i syfte att visa på samhällets och moralens upplösning, kan man stöta på andra negativa attityder inom arbetarrörelsen och dess organisationer.

Jag hör ofta att ungdomar skulle sakna känsla för solidaritet eller sakna vilja att bete sig solidariskt. Ungdomar, för vilka individualismen är en del av livsstilen, beskylls för att vara egoister. Nej, jag tror att vi skall akta oss noga för att sätta likhetstecken mellan en individualistisk livsstil och ett egoistiskt beteende.

Mycket tyder på att attityderna gentemot "makten", till partipolitiskt ar-

bete och till representativa organ har förändrats bland ungdomar. En tendens är att misstron mot det som kallas etablissemang växer. Ofta är det mer en känsla än en medveten övertygelse. En utbredd uppfattning är att det är några få som sitter i toppen och beslutar sådant som är bra för dem själva. Denna känsla skiljer inte på ekonomiska och politiska makthavare. Tvärtom ser man ofta hur dessa makthavare samarbetar utan hänsyn till majoritetens uppfattning.

Att en del ungdomar känner sig främmande inför den solidaritet med samhället som en äldre generation representerar skall inte förväxlas med likgiltighet inför solidariteten. Mitt intryck är att ungdomar i stor omfattning känner djup solidaritet – inte med den samhällsapparat som uppfattas som oförstående både inför ungdomars verklighet och inför de brinnande framtidsproblemen, utan med varandra, med andra och med naturen själv.

Denna solidaritet tar sig uttryck i ett imponerande engagemang och i konkret arbete för t.ex. Operation dagsverke, Jourhavande kompis, bevarande av regnskogarna, trädplanteringsprojekt i Afrika, Next Stop Sovjet, miljömedveten konsumtion, en uppsjö av konkreta insatser för att lösa lokala miljöproblem, kaffeplockarbrigader i Nicaragua och mycket annat. När Nelson Mandela nyligen besökte Stockholm fylldes Globen till stor del av ungdomar som, trots att de inte ens var födda när Mandela fängslades i Sydafrika, ändå hunnit arbeta aktivt i många år i Sverige för hans frigivande.

Jag är övertygad om att det förändrade och ökande politiska och solidariska engagemang som den yngre generationen i dag kan säga sig representera inte är kopplat till det faktum att ungdomar är unga. De nya attityderna och engagemang i nya former är knappast något som kommer att "gå över när ungdomarna blir äldre". Det är i stället tecken på en ny tid och resultat av samhälleliga förändringar. Den unga generationen är också en ny generation.

Det finns all anledning att ta till vara ungdomars vilja till samhällsförändringar och skiftande politiska engagemang. Ett sätt att bidra till att ungdomar ges möjlighet att delta i förändringar och demokratiseringar av samhället är att de ges möjlighet att delta i den debatt som tar sin utgångspunkt i de resultat som den pågående maktforskningen presenterar.

Vpk föreslår att statens ungdomsråd skall ges resurser för att se till att resultatet från utredningar som visar på brister i vår demokrati inte fastnar hos myndigheter eller yrkespolitiker, utan att dessa resultat når ut till ungdomar och till dem som arbetar med ungdomar. Om inte politiska partier, myndigheter och andra samhällsorgan i tid förmår förnya och förändra sig kan vi i en framtid stå inför svåra demokratiproblem. Den unga generationen har en nyckelroll i den förnyelsen och förändringen. Jag yrkar bifall till reservation nr 8 i kulturutskottets betänkande.

Fru talman! I dag presenterar LO en undersökning om ungdomars välfärd som i morse var refererad i Dagens Nyheter. Det kändes välgörande att få de stora skillnaderna livsvillkor mellan olika grupper av ungdomar tydliggjorda i en tid då ungdomsgruppen alltför ofta ses som en homogen grupp med likartade intressen. Även om det finns vissa saker som är gemensamma för många ungdomar, är skillnaderna inom åldersgruppen ungdomar lika stora som inom andra åldersgrupper.

Av referaten att döma förefaller det som att LO-rapporten innehåller klara belägg för att klasskillnaderna och könsskillnaderna är både stora och cementerade i den unga generationen.

Arbetsmiljön har blivit sämre för ungdomar och arbetsmiljöproblemen har ökat. De som har de mest enformiga, olämpliga och tunga arbetena är de unga privatanställda arbetarkvinnorna. Det är också de som har minst frihet i sina arbeten. De unga LO-medlemmarna arbetar mer obekvämt än andra grupper. Obekvämt och oregelbunden arbetstid är allra vanligast bland kvinnorna. De unga LO-kvinnorna är även den grupp som har mycket otrygga anställningsförhållanden.

Stora grupper av ungdomar – främst kvinnor – har löner som ligger under socialbidragsnormen. Det gör naturligtvis att dessa ungdomar har det allra sämsta utgångsläget i den kö av 200 000 ungdomar i Sverige som saknar egen bostad.

LO-rapporten visar även på en positiv utveckling. Det gäller t.ex. antalet fackligt organiserade arbetarungdomar, som har ökat. De unga kvinnorna är organiserade i betydligt högre grad än männen. Det sammanfaller med politisk aktivitet där de unga arbetarkvinnorna är de mest aktiva. Detsamma gäller kulturell aktivitet.

Undersökningar om ungdomars verkliga livsvillkor är en betydligt bättre utgångspunkt för en debatt om ungdomsfrågor än de kvällstidningslöpsedlar som har en förmåga att styra den allmänna debatten. Men det mesta som är avgörande för ungdomars livsvillkor behandlas knappast i det betänkande som vi nu diskuterar.

Orättvisor mellan flickor och pojkar när det gäller fritidsaktiviteter behandlas dock. Vpk motionerade om detta även förra året. Om man ser på det kommunala stödet till olika fritidsverksamheter så verkar det som om det är viktigare att pojkar har en meningsfull fritid än att flickor har det. De fritidsaktiviteter som är dominerade av flickor är allvarligt missgynnade jämfört med de pojkdominerade aktiviteterna. Vi i vpk har särskilt uppmärksammat det orimliga i att en typisk flickidrott, som ridning, jämförelsevis är så dåligt stödd.

Flickor tillbringar eftermiddagar, kvällar, veckoslut och skollov i stallet. Den mesta tiden går åt till att mocka, fodra, rykta, sopa, smörja, linda, städa osv. Ridningen brukar inskränka sig till en dyr lektionstimme i veckan. Ofta fungerar stallet som en fritidsgård för flickor. Kommunalt anställda fritidsledare i stall hör dock till de verkliga rariteterna i den kommunala fritidsledarsamlingen.

Ridning är ingen lyx- eller överklassport. Ridningen ligger på en andra-plats, efter fotbollen, med 800 000 sammankomster. Mer än 100 000 barn och ungdomar, de allra flesta flickor, är intresserade av hästar och ägnar sig åt ridning.

Ridningen är en av de mycket få sporter som till allra största delen är fri från konkurrens och tävlingstänkande. Det stora flertalet barn och ungdomar som ägnar sig åt ridning gör det utan att tävla. Intresset för ridning är endast i mycket liten utsträckning kopplat till något tävlingsintresse.

Vi menar att kommunerna bör ta ett långt större ansvar för flickornas fritidsverksamhet än som i dag görs. Flickorna skall inte behöva byta till en

Ungdomsfrågor

annan fritidsaktivitet eller idrott för att komma i åtnjutande av samhällets stöd. Frågan om ett ökat samhälleligt stöd och ansvar för ridhusen och ridningen är i första hand en kommunal uppgift.

Vi anser dock att staten bör gå in med ett stimulansbidrag för att under en period uppmuntra kommunerna till dessa satsningar. I dag är det, såvitt jag vet, endast en ridskola som drivs helt i kommunal regi.

Jag vill därför yrka bifall till vpk-reservationen nr 12, men även till reservation nr 11 av centern och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 79 KAJ NILSSON (mp):

Fru talman! Vi i miljöpartiet de gröna har speciellt reagerat på regeringens skrivelse om ungdomsfrågan. Vi finner att ungdomsfrågor bereds stor uppmärksamhet när det gäller att finna förslag till åtgärder som är inriktade på olika ålderskategorier bland ungdomen och åtgärder som är betingade av geografiska förhållanden med speciell inriktning på storstadsungdomar. Båda företeelserna är anlagda med tank på inriktningen av ungdomspolitikens inför 1990-talet.

Storstadsungdomar är mest utsatta. Funnes ekologisk klarsyn skulle vi se det långsiktigt lönsamma i att hejda storstadsväxten och i stället arbeta på att låta hela Sverige leva.

Trots en långvarig välfärdspolitik, där den materiella välfärden anses tryggad, kvardröjer och bildas ändå svårlösta ungdomsproblem. Ansträngningarna att trygga arbete, bostad och bra utbildning för ungdomar lyckas inte alltid ge resultat. Den materiella välfärden är inte nog, eller kanske t.o.m. står i vägen för en psykisk, mental, tillfredsställelse bland ungdomar. I stället måste samhället lösa delvis nya uppgifter, heter det i skrivelsen.

Stor vikt läggs också vid att ungdomar engagerar sig i demokrati och jämställdhetsfrågor. Det är bra.

Det yngre gardet inom miljöpartiets riksdagsgrupp har föreslagit en sänkt rösträttsålder, som stimulansåtgärd till ett ökat engagemang i samhällsfrågor bland ungdomar. Förslaget berörs knappast alls i betänkandet. Samma ungdomliga grupp inom miljöpartiet har inbjudit bostadslösa ungdomar, s.k. husockupanter, till diskussion hemma hos sig i sin bostad för att ta och ge i denna sakfråga. Sådana informella, spontana och konkreta initiativ tycker vi att det är viktigt att politiker tar. Nota bene i det här fallet att parterna är jämnåriga.

Huvudtesen för miljöpartiet de gröna är som framkommer av vår reservation nr 3 att utgångspunkten för ungdomspolitikens bör vara att vuxna och ungdomar skall så långt möjligt leva och umgås tillsammans och att en splittning i olika ålderskategorier bör undvikas. I detta sammanhang kan nämnas att vi inte har något speciellt ungdomsförbund.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Inriktning på en sådan hållning kräver emellertid en hel del andra beslut, såsom rätt till 30 timmars arbetsvecka och en tillväxt av den informella sfären i samhället. Med dessa krav förverkligande får föräldrar, ungdomar och barn rimligtvis mera tid att vara tillsammans och umgås på ett naturligt sätt som ger förebilder för vuxenlivet utan att alltför många etiska och moraliska pekpinor behöver tillgripas.

Ett reformerat system för bidrag till ungdomsverksamhet skall ge ökade möjligheter för nya ungdomsrörelser och organisationer med generations-övergripande verksamhet att få stöd. Organisationerna stimuleras också till att öka sina lokala aktiviteter. Jag tror att man är på rätt väg med den inriktningen. Jag är därför glad att miljöpartiet de gröna har medverkat till att det lokala aktivitetsstödet kunnat höjas från föreslagna 13 kr. per sammankomst till 17 kr., vilket blivit utskottets mening.

Utbudet av kultur och fritidsaktiviteter är dock ojämnt fördelat mellan pojkar och flickor, till pojkarnas förmån. Detta gäller framför allt idrotten, men skevheten berör också kulturaktiviteterna. Flickor och pojkar bör ha lika möjligheter.

Därför yrkar jag bifall till centerns reservation nr 11 och vpk:s reservation nr 12, där miljöpartiets namn saknas på grund av ett förbiseende.

Slutligen vill jag övergå till det internationella ungdomsutbytet. När det gäller Europa är det ganska väl sörjt för detta för svenska ungdomar. Där emot lämnar inte regeringen besked om vilka åtgärder som bör vidtas för att underlätta för ungdomar att resa ut i världen, bl.a. genom s.k. tåggluffning. Det är väl lika viktigt att ungdomar får lära känna levnadsförhållandena i länder utanför Europa.

Jag yrkar slutligen bifall till vår reservation nr 13.

Anf. 80 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Varje människas situation påverkas av den miljö och det samhälle hon lever i. Ingen kan ställa sig vid sidan av utvecklingen i tron att den inte berör henne. Alla har samtidigt möjlighet att påverka utvecklingen i sin omedelbara nära omgivning och i ett större sammanhang. Det är framför allt viktigt att vi tar till vara unga människors vilja till engagemang. Detta bör vi självfallet göra för ungdomens egen skull, men i stor utsträckning också för äldre generationers skull.

Den bild som unga människor får av samhället och de drömmar unga människor bär inom sig om framtiden påverkar nämligen framtidens samhälle. Våra egna förhoppningar om framtiden knyter i stor utsträckning an till den unga generationen.

Vi har därför alla ett gemensamt ansvar för att stödja unga människors vilja till delaktighet och utveckling. Vi måste därför medverka till goda uppväxtvillkor. I detta arbete måste såväl riksdagen som samhället i sin helhet spela en viktig roll. Vi får dock inte glömma bort att ungdomen själv måste spela den viktigaste rollen. Vårt ansvar ligger därför i stor utsträckning i att stimulera och stödja valet att ta till vara och/eller skapa nya möjligheter. Det är ungdomens eget val. I grunden handlar det här om idéer – kalla det gärna ideologier – eller normer för hur olika grupper av människor vill dana vårt samhälle. Jag antar att ungdomsministern senare kommer att redogöra för regeringens syn på dessa frågor.

I detta sammanhang vill jag dock göra några kommentarer till de tidigare inläggen i debatten, framför allt i anslutning till Göran Åstrands anförande, och säga något om utskottets uppfattning i förhållande till främst reservation 6. Det handlar alltså om moderaternas syn på etik, moral, regler och valfrihet för unga människor.

I motion Kr405, som är ett egenartat aktstycke, avslöjas en märklig syn på unga människor i dagens samhälle. Efter att inledningsvis ha sagt att en av politikens viktigaste uppgifter är att ge människor goda förutsättningar i livet, målar man en nattsvart bild av unga människors förutsättningar. Orsaken är, menar Göran Åstrand och andra, att samhället är normlöst till följd av en medveten politik, någonting som också framkom i Göran Åstrands anförande. Han sade att det gamla samhällets levnads- och uppfostringsideal har ersatts av normlöshet, gamla auktoriteter är avsatta och ej ersatta av nya föredömen. Historielösheten har brett ut sig, sade Göran Åstrand. En skola präglad av humanismens klassiska bildningsideal har ersatts av något så otäckt som en skola präglad av en socialdemokratisk samhällsyn.

Vi har fått materialistiska och sociala mål i stället för intellektuella och kulturella. Resultatet av detta är asocialitet, kontaktlöshet, kriminalitet, drogmissbruk. Bakom detta anar man en enorm socialdemokratisk konspiration.

Klassiskt konservativa värdesymboler som tronen, svärdet, altaret och penningpåsen har ersatts med centralstyrning, planhushållning, kriminalitet och normlöshet.

Visst kan man, som Göran Åstrand, nostalgiskt tala om den gamla goda tiden. Men varje seriös diskussion måste besvara frågan om det verkligen var bättre förr och för vem det i så fall var bättre. Det är sant att gamla tiders auktoriteter är avsatta. Tack och lov för det! Det är varken brukspatron eller någon annan överhet som avgör t.ex. barnens rätt till utbildning. Detta är viktigt, därför att just utbildningen styr i stor utsträckning en ung människas fortsatta liv.

I det gamla samhället fanns en folkskola för arbetarklassens barn, en realskola för medelklassens och ett gymnasium för överklassens barn. Andra hade ingen chans att komma dit. Det är denna klassbundna skola som moderaterna kallar för en skola präglad av humanismens klassiska bildningsideal.

En viktig norm i dagens samhälle är fostran till demokrati. Moderaterna talar om historielösheten som breder ut sig men glömmer bort att konservatismen har gått emot demokratins införande och först i efterhand tvingats att acceptera demokratin.

Moderaterna beklagar att sociala mål är en norm i samhället. Då blir den viktigaste frågan: Vilken etisk norm är man ute efter att sätta i stället? Vill man kasta ut ungdomen i kapitalismens anarki? Denna saknar ju verkligen normer, eller man kan säga att normen är den starkes, den rikes rätt. Vill man skrota välfärdssamhället, som kännetecknas av just fasta sociala mål, såsom alla människors rätt till utbildning, till trygghet vid sjukdom, arbetslöshet och ålderdom?

Utgångspunkten för det moderna samhällets normbildning borde finnas i kristendomen, tycks Göran Åstrand mena. Göran Åstrand är ju ordförande för kyrkomötet och därmed, får jag anta, en av svenska kyrkans främsta företrädare. Han vet naturligtvis vad han talar om. Därför vill jag fråga Göran Åstrand: Vilka utredningar har kyrkomötet gjort eller krävt om behovet av bättre normer och vad exakt menar i så fall kyrkomötet när man talar om bättre normer? Sanningen är nog att det knappast går, och det bör för den delen heller inte göra det, att lagstifta om levnadsnormer, vilka ytterst har

med den personliga människosynen, livsåskådning eller religiös övertygelse att göra.

Det kan också vara så att man, när man talar om normer och moral, menar ett demokratiskt förhållningssätt. Där har moderaterna inte en alltför stolt historia. Skolan skall t.ex. fostra till just demokrati, aktivt skapande och kritisk granskning. Man skall väcka respekt för sanning och rätt och för människolivets okränkbarhet liksom rätten till personlig integritet. Detta, Göran Åstrand, är ingen normlöshet. Tvärtom. Det är ingen dålig etisk norm. Den moralsyn som en sådan målsättning ger uttryck för är det faktiskt värt att slåss för. Om detta säger moderaterna inte ett ord, varken i motionen eller i reservationerna. Inte heller Göran Åstrand sade någonting om det i sitt anförande. I stället predikas det enkla budskapet om ungdomens normlöshet, som leder till fördärvet. Det sägs att det ytterst är den politiska majoritetens fel, dvs. främst socialdemokraternas.

Det är faktiskt också en etisk fråga att beskriva verkligheten på ett någorlunda korrekt sätt, Göran Åstrand. Här tycker jag att moderaterna visar dålig etik.

Bland det viktigaste vi kan göra gentemot ungdomen när det gäller normer, etik och valfrihet är att visa att vi inte bara tror på ungdomars vilja och förmåga utan också ställer upp i vardagen och aktivt stödjer ungdomen och dess organisationer. Detta är utgångspunkten för den socialdemokratiska politiken på dessa områden.

Jag skall i mitt inledningsanförande inte gå in på de enskilda reservationerna. Jag antar att jag får anledning att återkomma till dem. Jag vill nu nöja mig med att yrka bestämt avslag på en av reservationerna, nämligen reservation 6. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 81 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! Det fanns ett djupt allvar i det jag sade och i det som jag skrev i januari. Jag hoppas att Åke Gustavsson kan uppfatta det i den här debatten också.

Det är ett djupt allvar som präglas av oro över vad normlöshet, kravlöshet och historielöshet kan ställa till med i ett samhälle. Om Åke Gustavsson tror att jag inte är representativ för människor som är aktiva i kyrkor och samfund, så tror jag att han skall fråga människor i kyrkor och samfund om den saken. Det råder en utbredd oro över att vårt samhälle är utpräglat materialistiskt och egoistiskt. Det är klart att det blir så med en politik som har lyft fram de materiella frågorna – socialdemokratin har ju alltid poängterat de materiella frågorna – och glömt bort många av de värderingsfrågor som den här motionen behandlar.

Vidare är det märkligt att lyssna på Åke Gustavsson i mars 1990 då socialismen dör ute i världen, då löftena visat sig bli förtryck och då man i Östeuropa talar om inte bara att man har en låg materiell standard utan där man säger: I första hand är vi lurade.

Det är en moralisk bankrutt för ett ideologiskt system, vilket också visar sig i de demokratiska val som genomförts litet överallt i Östeuropa. Det blir inte någon sorts tredje vägens politik, vilket socialdemokraterna hoppades

på att det skulle bli. Det blir självfallet inte socialdemokratin som går fram i Östeuropa.

Den moraliska katastrofen för socialismen är ju sådan att människor i stället har valt lösningar som ligger mycket nära sådant som jag talar om i motionen, Åke Gustavsson. Det är märkligt om Åke Gustavsson, som ledande socialdemokrat, inte har uppfattat den signalen.

Vilka krafter formar de rörelser som nu tar totalt avstånd från socialismen? Jo, det är bl.a. de andliga krafterna. Kyrkorna har spelat en oerhörd stor roll överallt där man nu störtar socialismen och säger att socialismen icke är moraliskt acceptabel för dessa länder. "Vi skall ha något annat."

I några av dessa länder talar man om att det är korset i stället för skäran som skall styra människors liv. Då finns det alltså en andlig dimension. Då blir Åke Gustavssons resonemang i övrigt alldeles obegripligt. Det innebär att han ställer sig utanför den stora debatt som förs överallt i världen och som har underkänt socialismen som politisk idé.

Skall vi så tala om våra egna förhållanden, så finner man inte någonstans i det som jag har sagt eller skrivit någonting om tronen, altaret och penningpåsen, vilket Åke Gustavsson påstod. Det handlar om enskilda människors ansvar, möjligheter, livsförutsättningar. Dessa kan göras goda eller dåliga. Vi menar att de skall göras goda och bättre genom att man lyfter fram etiska och moraliska frågor. Vi känner stolthet över att den debatten kan föras. Den förs överallt i världen i olika rörelser, som alla säger att det materialistiska samhället måste ges en dimension av andlighet – andligheten uttryckt i etik och moral.

Anf. 82 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill att Göran Åstrand skall besvara de frågor jag ställde till honom. Jag nöjde mig med att ställa två frågor.

När ni beklagar att en norm i samhället är sociala mål, så frågar jag: Vilka mål, vilka normer, vill ni sätta upp i stället?

För mig är ett socialt mål solidaritet och samverkan. För mig är ett socialt mål att försöka få någorlunda likartade livsvillkor. Jag frågar mot den bakgrunden: Vad är ni ute efter? Vad menar ni? Vill ni skrota välfärdssamhället? Tala om vad ni menar! Svepande formuleringar är enkla att göra.

Jag ställde ytterligare en fråga till Göran Åstrand som han inte besvarade, nämligen: Vilka utredningar har kyrkomötet självt gjort eller krävt när det gäller behovet av bättre normer?

Slutligen. Detta är en ungdomsdebatt, men jag kan ändå inte låta bli att anta utmaningen. När Göran Åstrand likställer en sammanfallande öststatskommunism med svensk socialdemokrati har jag vissa etiska synpunkter på det debattgreppet.

Jag vill ändå konstatera att just arbetarrörelsen, just den demokratiska socialismen, är det viktigaste hotet mot alla centralstyrda politiska eller ekonomiska system lika väl som den demokratiska arbetarrörelsen är det viktigaste hotet mot en hård kapitalism som slår ut de svaga människorna.

Inom parentes kan jag tala om för Göran Åstrand att den östtyska socialdemokratin i mycket stor utsträckning leds av präster. Man skall nog också på den punkten vara litet försiktig med historieskrivningen.

Jag beklagar att Göran Åstrand inte vill föra en diskussion om ungdomen och normer utan i stället väljer att diskutera helt andra saker. Men det kanske säger en del om innehållslösheten i de normer och den etik som Göran Åstrand talar om. För det kan väl inte vara så att han skäms för dem.

Anf. 83 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! I detta andra inlägg går Åke Gustavsson en oerhörd massa steg tillbaka, och det är jag tacksam för. Det som återstår är två frågor.

Den ena frågan gäller hur ofta kyrkomötet diskuterar etik och moral. På den frågan vill jag svara att kyrkomötet samlas i den här salen två veckor varje år. Etik och moral är de dominerande frågorna vid kyrkomötets förhandlingar. Jag kan hänvisa Åke Gustavsson till 126 års kyrkomötesprotokoll som visar att etiska frågor är det som dominerar under kyrkomötet. Det var svaret på den frågan.

Vidare frågade Åke Gustavsson om den person eller det parti som efterlyser ett samhälle där etik och moral har betydelse står i någon sorts konfrontationsställning mot demokratin. Det får han gärna fråga. Jag kan gärna svara. Svaret är: Nej.

Den motion vi diskuterar uttalar oro för *ungdomars* livsförutsättningar, som jag och vi menar är dåliga och som bör bli starkare och bättre genom att kristen livsåskådning och humanism åter får prägla samhället när vi nu så lång tid alltför mycket har låtit samhället präglas av en materialistisk samhällsåskådning som den som Åke Gustavssons parti står bakom.

Jag vill också säga att det i motionen finns en oro och en vilja att ta ansvar som man aldrig med någon sorts dogmatiskt resonemang av den typ som Åke Gustavsson för kan vilta bort. Detta är viktigt.

Jag har sagt det förut i den här kammaren, och jag säger det igen: För mig är det här den viktigaste frågan. Av alla de frågor som Sveriges riksdag har att diskutera menar jag att frågan om hur vi skall återinföra etik och moral i svensk samhällsdebatt är viktigare än allt annat. Därför skrevs den här motionen.

Anf. 84 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är tacksam för att motionen är skriven. Det skall jag villigt erkänna. Och jag hoppas att den kan tjäna ett pedagogiskt syfte också inom moderata samlingspartiet.

Jag skall återgå till att diskutera *ungdomen*. När Göran Åstrand säger att socialdemokratin har överdrivit och hängett sig åt en materialistisk livsåskådning som leder till normlöshet undrar jag: Vad menar Göran Åstrand? Det är åter bara rundsneck, om jag får vara uppriktig.

Om Göran Åstrand menar att det som jag tycker är viktigt i stället är någon sorts materialism i negativ mening, så kan jag inte dela hans uppfattning.

Till de viktigaste ungdomsfrågorna hör t.ex. rätten att kunna få ett hyggligt och tryggt arbete där man inte riskerar sin hälsa. Det är en viktig ungdomsfråga. Unga människor är som nytillträdande på arbetsmarknaden mycket svaga. Därför är det viktigt från ungdomssynpunkt att ställa upp bakom de kraven. Kalla gärna det materialism.

En annan viktig fråga för unga människor är självfallet rätten till bostäder.

Det är inte överdrivet att se detta som en viktig politisk fråga eftersom unga människor behöver bostäder. Kalla gärna det för materialistisk livsåskådning.

Ett tredje område som är viktigt för många unga människor gäller självfallet deras möjligheter till utbildning. Göran Åstrand får gärna kalla detta för ett exempel på materialistisk livsåskådning, men det är naturligtvis någonting oerhört centralt för unga människor.

Göran Åstrand skriver i motionen att samhället har valt materialistiska och sociala mål och lösningar framför intellektuella eller kulturella. Om man skall försöka se detta som någonting annat än snömos – vilket man kanske skall se det som – så måste det ligga något negativt i att samhället väljer att sätta upp sociala mål. Då frågar jag: Vad är det för fel på den sociala norm som innebär att man ställer upp för solidaritet mellan generationerna, för solidaritet mellan svaga och rika? Detta är ett viktigt socialt mål.

Sedan skall jag för tredje gången ställa frågan angående kyrkomötet: Vilka utredningar har kyrkomötet självt gjort eller krävt om behovet av bättre normer? Jag har inte särskilt stora förhoppningar om att få svar på den frågan, men den skall väl ändå in i protokollet.

Förste vice talmannen anmälde att Göran Åstrand anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 85 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Fru talman! Jag tänker använda ungefär tio minuter åt att ta död på några myter om ungdomar – att ungdomar är politiskt ointresserade, att ungdomar är mer brottsbenägna och har lägre moral och etik än andra, och att ungdomar har det så väldigt bra.

Sådan är ofta vuxnas bild av ungdomar. Som många redan har påpekat är ungdomar ingen enhetlig grupp. Det är ju nästan 1 miljon människor vi talar om. Men det finns vissa gemensamma villkor och drag i deras situation som skiljer dem från andra åldersgrupper och som gör att vi talar om dem som en grupp.

Jag börjar med myten om det politiska ointresset. Sju av tio ungdomar brukar diskutera politik med kamrater eller syskon, 67 % är beredda att vara ledare i en förening som arbetar med en uppgift som är viktig för den tillfrågade personen. 45 % av ungdomarna i undersökningen anser att "vanliga" människor kan påverka politiska beslut.

Dessa siffror stämmer väl med min bild av ungdomars politiska intresse. Jag besöker ofta skolor, fritidsgårdar och ungdomsföreningar. Aldrig blir diskussionerna så livliga och intressanta som bland ungdomar. Nästan aldrig är kunskaperna så djupa om Europasamarbete, miljöförstöring och u-länder som bland ungdomar.

Men siffrorna – som kommer från statens ungdomsråds undersökning – säger något mer: Endast 12 % har besökt ett politiskt möte under det senaste året. 65 % anser att politikerna inte tar tillräcklig hänsyn till ungdomars intressen.

Sammantaget visar dessa siffror att det finns ett starkt politiskt kunnande och engagemang – men ett stort avstånd till den etablerade politiska världen.

Det är vi, politiskt aktiva, som inte har förmått fånga upp det stora politiska intresset, samhällsintresset, hos dagens ungdomar.

Kanske tycker en och annan att detta är partiernas och ungdomsförbundens sak. Jag tycker dock att det är vårt gemensamma problem.

En av ungdomskommitténs viktigaste uppgifter är att belysa hur ungdomars politiska engagemang skall kunna få gehör i samhällsorganisationen. Men det finns faktiskt en hel del som vi politiskt aktiva kan göra – utan att vänta på utredningen:

Samla ungdomarna till ungdomsting eller ungdomsfullmäktige i kommunerna en gång om året! Representanterna kan utses i föreningar, i skolor eller fritidsgårdar. Med litet fantasi kan förberedelsearbetet bli en viktig skola i demokrati. Och vi måste se till att ungdomarnas synpunkter tas till vara – annars är det ju meningslöst.

Håll kontakt med ungdomarnas egna organisationer! Många ungdomar lever i en annan kultur och har därför andra uttrycksformer än vi vuxna. Hos ungdomarna finns självfallet hela bredden av intressen och kulturyrtringar, liksom i vuxengruppen. Men jag vill påstå att det finns ett intresse som binder samman de flesta ungdomar, och det är musiken. Ett besök på en rockgala kan säga en hel del om ungdomars drömmar och önskemål. Det har tagit onödigt lång tid för många i fritidsnämnder och på andra politiska poster att inse att så ser det ut i dag. Det är inte bara fotboll, utan det är faktiskt ett enormt intresse för rockmusik.

Det handlar om fler ungdomar i riksdag, landsting och fullmäktige. I riksdagen är en ledamot under 25 år – det är väl Ylva Johansson. Det borde vara mellan 50 och 60 om det skulle motsvara 18–25-åringarnas andel i väljarkåren. Inför nästa års val ställs det stora krav på de politiska partierna. Ungdomarna måste lyftas fram i nomineringsarbetet.

Nästa myt som jag vill tala om är att ungdomar har det så bra. Visst har ungdomar det bra, men vuxna har det bättre. Jag vill nu ge exempel från två områden – arbetsmarknaden och bostäder.

När jag kom in i riksdagen var det stora och överhängande problemet ungdomsarbetslösheten. Det verkar som om vi glömmer otroligt fort. Vi borde kunna tillgodogöra oss erfarenheterna från de här åren. Ungdomar som går från skolan och in i arbetslöshet ställs utanför samhället, och självförtroendet får en allvarlig knäck. I självförsvar tar man ofta avstånd från samhället, från det ordnade vuxenlivet och även från arbetet. Många av de ungdomar som i början av 80-talet var arbetslösa har aldrig fått ordentligt fotfäste på arbetsmarknaden eller i vuxenlivet. Det är säkert ett av skälen till att 45 % av alla socialhjälpstagare är under 30 år.

Skulle Sverige på nytt hamna i en ekonomisk kris, så är det ungdomen som drabbas först. En ekonomisk kris drabbar *alltid* ungdomar först – därför att de inte är så etablerade på arbetsmarknaden. LO:s undersökning som nyligen publicerats visar just detta.

Inte minst för ungdomar är det därför nödvändigt att vi för en ansvarsfull ekonomisk politik. Det viktigaste målet för den ekonomiska politiken är att bekämpa arbetslösheten, och det är om något en ungdomsfråga.

Vi har en hög boendestandard i Sverige. Över hälften av alla hushåll finns i småhus. Trångboddheten är så gott som utrotad. Men vi har brist på bostä-

der i så gott som samtliga kommuner i Sverige, och det är i första hand ungdomar som drabbas. De tvingas bo kvar hemma, kampera hos kamrater eller hyra i andra hand, med ständiga flyttningar som följd. Jag känner till 25–26-åringar som lever i en ständig flyttkarusell. De flesta av dessa ungdomar går det i och för sig ingen nöd på, men de har det jobbigt. Framför allt innebär det för många att de inte känner att de får bli vuxna fullt ut. Jag tycker inte att den situationen är acceptabel. Dessutom vet vi att det går att göra något åt situationen.

Jag skall ge ett konkret exempel från Kalmar kommun. Under en tvåårsperiod skall man enligt bostadsförsörjningsprogrammet avsätta 200 lägenheter för dessa ungdomar. En arbetsgrupp med företrädare för politiker, tjänstemän och bostadssökande ungdomar arbetar tillsammans med frågan.

Några förslag som man lagt fram: 100 smålägenheter i ny- och ombyggda hus skall ställas till förfogande. Man skall bygga om en skola, och man vill inreda vindar. Man vill ge förtur i bostadskön till ett antal smålägenheter för ungdomar, och man upplåter campingstugor som studentbostäder under terminerna.

Det är förstås inte kommunpolitikerna som ensamma skall ta ansvaret på ett sådant sätt att vi kan skylla ifrån oss. Bostadsmarknaden är komplicerad, och många aktörer får dela ansvaret. Men mitt exempel visar att förutseende och fantasifulle kommunalpolitiker kan göra mycket för att lösa problemen. Och hur skall vi kunna göra något så länge det bara är 110 kommuner som har bostadsförmedling?

Den sista myten som jag vill ta itu med är den om ungdomars stora brottslighet och allmänna moraliska bristfällighet. Det är kanske betecknande att debatten här tidigare har handlat om *ungdomars* bristande etik och moral. Återigen gäller det på något sätt ett vuxenproblem. När inte vuxna orkar vara förebilder, så gör man det till ett ungdomsproblem.

”Värstingdebatterna” dyker upp med jämna mellanrum, och det har de gjort sedan Sokrates tid.

Det är självklart att våld och brott skall bekämpas, men ibland blir hysterin fullständig och sinnet för proportioner liksom en seriös debatt lyser helt med sin frånvaro. Därför är det viktigt att redovisa hur situationen verkligen ser ut. Det finns inga belägg för att ungdomsbrottsligheten har ökat under 80-talet. Det finns vissa varningstecken i de senast tillgängliga siffrorna över brottsligheten, men det rör inte bara ungdomar. Tvärtom visar statistiken för 80-talet att ungdomsbrottsligheten har minskat. Den kraftigaste ökningen av ungdomsbrottslighet skedde när dagens föräldrar var unga, dvs. mellan 1955 och 1975. Däremot tycks vi vara överens om att våldsbrottsligheten har blivit grövre, att den ändrat karaktär. Och det är allvarligt nog och skäl nog att ta itu med, men vi skall våga se sanningen och beskriva den korrekt.

En sak visar statistiken: Ungdomar har under 80-talet inte blivit mer benägna att begå brott. Om man skall generalisera skulle man kunna säga att det nog är som det alltid har varit. Ungdomar är mer moraliska, mer rättskännande och mer självklart upprörda över orättvisor än många vuxna. Det är precis vad jag möter ute i skolorna. Ungdomar är de som först tar avstånd från våldet för en rättvisare värld. Utan att blunda för att det finns problem måste vi inse att myten om ungdomars brottslighet är fel.

Jag ville ta upp detta därför att jag tror att dessa myter om ungdomar är direkt skadliga för den atmosfär av tillit, tillförsikt och nyfikenhet som ungdomar har rätt att växa upp i. Dessa myter skapar rädsla, främlingskap och i värsta fall fientlighet. Det skrämmer mig att jag så ofta gentemot vuxna har fått äta mig rollen som ungdomars försvarsadvokat. Jag vet att det inte behövs här i Sveriges riksdag, men det är nödvändigt att vi som företrädare för vuxenvärlden bidrar till en riktig verklighetsbeskrivning. Det är nödvändigt att vi går före och kanske först frågar oss själva vad vi kan göra åt vuxnas brister och tillkortakommanden, att visa att ungdomar har rätt att få respekt. Då får vi respekt tillbaka. Vi måste visa att ungdomar har något viktigt att bidra med. Deras röster måste också höras i Sveriges riksdag. Det är min förhoppning att antalet ledamöter under 25 år vid nästa valperiod skall ha ökat. Det skulle nog påverka synen på ungdomar i hela samhället.

Anf. 86 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag lyssnade med stort intresse på ungdomsministern. Men ungdomsministern är också kyrkominister. Jag måste då säga att jag blir oerhört förvånad att Margot Wallström, som tillsammans med mig och en person till är en av de tre personer i landet som har det största inflytandet på svenska kyrkan, inte med ett enda ord berörde det som var den stora debatten i detta ärende som gällde etik och moral och behovet av livsåskådning, behov av att bl.a. kristna värden på ett annat sätt än tidigare kunde diskuteras. För mig är det fullständigt obegripligt hur ett ansvarigt statsråd kan gå upp i debatten och helt negligera denna fråga. Även om Margot Wallström just nu hänler i sin stol vidhåller jag att det är fullständigt obegripligt att kyrkoministern inte vill diskutera etik när människor som är djupt oroliga vill göra det.

Den broschyr som Margot Wallström i första hand valde att tala om innehåller saker som gör att representanter för tre partier här har gått upp och kritiserat för att den inte ger en korrekt bild av ungdomars situation i dag. Vi valde i vår reservation att följa upp en av dessa frågor. Jag ber nu Margot Wallström att kommentera den. Det gäller hur ungdomar skall kunna få jobb. Kan man tänka sig att diskutera hur arbetsmarknaden ser ut? Man skulle kunna diskutera möjligheterna till entreprenad, till att starta butiker, starta egna företag - allt som många ungdomar går och längtar efter och vill få förutsättning för. I stället väljer man ett enda litet exempel när det gäller företagsamhet, nämligen att skriva om kooperativ. Snälla Margot Wallström, tala om för oss här i riksdagen varför man väljer detta oerhört begränsade perspektiv när man skall beskriva ungdomars situation! Det som för de flesta ungdomar är viktigast är att få ett tryggt och säkert jobb där man får använda sin kreativa förmåga och plocka fram sina kvaliteter. Varför väljer den socialdemokratiska regeringen att totalt negligera det som för de flesta kanske är det viktigaste och väljer en liten detalj i sammanhanget, nämligen kooperativa lösningar?

Först kritiserade Åke Gustavsson och sedan Margot Wallström mig och mitt parti för att ha väckt en motion i fråga om etik och moral. Om jag förstår rätt menade bägge två att vi ger någon sorts nidsbild av situationen i Sverige. Då har ni läst dåligt och lyssnat dåligt. Budskapet är ju att vi ansvariga i Sve-

riges riksdag, vuxna, förhoppningsvis kloka och omdömesgilla personer, skall ta vårt ansvar och se till att normbildning, etik och moral fortfarande betyder någonting i samhället och att ungdomar får riktiga livsförutsättningar. Det är en helt annan vinkel än den som både Margot Wallström och Åke Gustavsson påstod att vi hade.

Anf. 87 YLVA JOHANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Det är bra att Margot Wallström har ambitionen att ta död på en del myter om ungdom, för det behövs verkligen. I det avseendet är hon en mycket duktig minister. Det tycker jag är bra.

Det var en del saker som ungdomsministern tog upp och som jag känner mig frågande inför. Det gäller diskussionen om ungdomsbostäder. Nog är det bra att det finns uppfinningsrikedom, att man prövar nya och okonventionella lösningar för att hitta en lösning på de stora bostadsproblem som inte bara gäller ungdomar, även om ungdomar är en mycket utsatt grupp. Men det är litet märkligt att just en åldersgrupp skall vara hänvisad till campingplatser, ombyggda skolor och vindar, en grupp som inte är definierad efter vilka bostadsbehov den har utan efter vilken ålder den har. Vi i vpk har föreslagit att bostadsförmedlingen skall hjälpa till att förmedla olika tillfälliga bostäder till människor som är i behov av tillfälliga bostäder. Boende på en campingplats eller en ombyggd skola är förmodligen en tillfälligt boende. Men att ge särskilda sämre bostäder till en särskild grupp efter viss ålder och inte därför att behovet är av särskild art tycker jag är ganska märklig politik, detta samtidigt som man inte har gjort någonting för att begränsa omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter, ökningen av övernattningslägenheter, kontorisering och en otrolig utveckling av annat s.k. kommersiellt byggande särskilt i Stockholmsområdet. Det är litet märkligt att dessa särskilda, roliga, uppfinningsrika, sämre bostäder just går till ungdomar.

Jag håller med om att ungdomar är politiskt intresserade och politiskt engagerade. Dess värre finns nu ingen under 25 år i Sveriges riksdag, för jag fyllde 26 för en månad sedan. Så nu är vi 25-åringlösa i Sveriges riksdag. Det är tråkigt. Det är viktigt att vi för en diskussion om hur det partipolitiska livet kan förändra sig så att man kan engagera fler ungdomar. Jag tror att man måste föra en annan diskussion om demokrati i vårt samhälle. Jag skulle vilja fråga Margot Wallström hur hon ser på den unga generationen. Är ungdomar bara unga, och är det därför som de har andra demokratiska krav? Är det också så att ungdomar representerar den nya generationen och att de nya kraven och det nya förhållningsättet kan förväntas bestå när ungdomar blir äldre och inte längre är unga?

Anf. 88 KAJ NILSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker att de synpunkter som ungdomsministern anlade i sitt inlägg är intressanta. Det gäller då det faktum att det politiska intresset är stort bland ungdomar. Det är helt klart. Ministern har stött på detta i diskussioner i skolorna. Det handlar om t.ex. miljön. Det är alltså en trend hos ungdomarna att reagera, att vara aktiva. Ungdomsministern finner både ett kunnande och ett engagemang hos ungdomarna. Men hon upplever ett avstånd, en distans, till etablerade politiker, till etablerad politik. Problemet är

hur det skall gå att finna en lösning här. Ungdomsministern föreslår bl. a. att vi skall stimulera ungdomsting.

Vi är några i miljöpartiet som har föreslagit en sänkning av rösträttsåldern. Hur reagerar ungdomsministern på det förslaget? Med grundskolan som bakgrund anses ungdomar kapabla att ta ställning när det gäller viktiga politiska beslut. Inte minst handlar det om sådana beslut som rör ungdomarnas egen situation i såväl skolan som arbetslivet. Är ungdomsministern beredd att stödja en sådan reform? I så fall skulle ännu större grupper få en chans att aktivt delta i politiken.

Sedan skulle jag vilja ställa en fråga om ungdom och arbete. Detta med arbete skildras ju som ett problem. Villkoren skulle vara sämre för ungdomar. Men när dessa väl får sin lön förväntas det av dem att de handlar. Det finns nämligen en konsumtionsideologi i vårt samhälle. En människas värde står i relation till hur mycket hon kan köpa. En sådan ideologi understöds mycket kraftigt i och med reklamen. Denna kommer nu in i medier som har mycket genomslagskraft – framför allt TV, men också radion.

Hur upplever ungdomsministern det faktum att vi är på väg in i ett reklam-samhälle genom etermedierna? De som kommer till korta i den här köpkarusellen skapar sig inre bilder genom drogmisbruk – och för den delen också genom TV-tittande.

Anf. 89 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Ungdomsministern uppehöll sig vid ett antal myter om ungdomar. Hon berättade om sina möten med ungdomar. Men även jag – och jag skulle tro att det gäller alla i denna kammare – träffar en hel del ungdomar och vet på ett ungefär vad dessa vill. Ungdomarna vill ju att det skall vara mindre klasser i skolan. De vill ha en liten och inte alltför dyr bostad. Naturligtvis vill de också ha ett arbete, och då på hemorten. Men där finns det kanske inte något arbete, och då måste ungdomarna flytta. Därför måste det finnas möjligheter till arbete och boende i hela landet.

Av någon anledning – det finns säkert en förklaring – var ministern inte närvarande här i kammaren när vi som har anmält oss till debatten höll våra anföranden.

I mitt huvudanförande berörde jag regeringens skrivelse beträffande ungdomsfrågor samt kulturutskottets betänkande i det ämne som nu behandlas. Regeringens skrivelse utmynnar endast i ett tillkännagivande om att riksdagen skall få ta del av denna.

Jag har tidigare berört denna skrivelse till riksdagen. Jag anser alltså att det saknas något väsentligt där, nämligen konkreta förslag till riksdagen. Därför skulle jag vilja fråga ungdomsministern om hon tänker återkomma med ett samlat konkret förslag – naturligtvis under förutsättning att övriga regeringsmedlemmar har en vision om ungdomars behov och om de villkor som gäller för ungdomar. Då skulle vi alltså få ett bra dokument med ett konkret innehåll. Då skulle vi få förslag som riksdagen senare kunde behandla.

Anf. 90 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Fru talman! Nu kan man inte ens visa ett leende utan att det uppfattas som ett hänleende. Men, Göran Åstrand, jag hänlog inte! Möjligen log jag litet

trött eller överseende. Så kan det ju bli när man känner: nu är vi där igen. Om etik och moral skall diskuteras, vill man alltså genast få det till att handla om ett ungdomsproblem.

En möjlig orsak till att jag inte tog upp den saken kan vara att jag verkligen har försökt att göra något i detta sammanhang. En av de första saker som jag som ungdomsminister gjorde var nämligen att arrangera ett seminarium som handlade om ungdomar och livsaskådningsfrågor, om etik och moral för att hitta vägar att föra ut den debatten.

Jag vill framhålla att jag själv tog upp detta i mitt tal på kyrkomötet, som Göran Åstrand säkert kommer ihåg. Dessutom försöker jag ständigt finna metoder att föra den debatten. Men jag tycker att ansvaret i detta sammanhang i första hand åvilar de vuxna. Det är ju de vuxna som sviker. Ungdomarna vill inget hellre än diskutera etik och moral. Jag vägrar gå med på att göra detta till ett ungdomsproblem, för det är det inte. Snarare är det fråga om ett vuxenproblem.

Vidare har jag fört diskussioner med utbildningsdepartementet för att utreda hur vi skall agera för att göra religionsundervisning och annat effektivare och bättre när det gäller att föra ut dessa frågor. Jag har således gott samvete. Jag upprepar: Jag hånlog inte. Jag log bara trött.

Foldern "Rakt på sak" är – ni får ursäkta att jag säger det – inte i första hand till för riksdagsledamöterna. Formen är dessutom litet annorlunda. Men foldern är faktiskt avsedd för ungdomar. Jag vet att den fungerar någorlunda – men därmed inte sagt att den är bra till hundra procent, för det finns saker som vi har glömt, som vi alltså inte har lyckats få med. Men det var första gången som jag försökte mig på någonting som är annorlunda. Jag kan således ta till mig vad som här har anförts, och jag kan också medge att vi kanske skulle ha skrivit litet mera om detta med att starta eget. För de allra flesta ungdomar är det dock inte det som det handlar om när de skall etablera sig på arbetsmarknaden. Det är ju inte så, att man direkt startar eget. Det är således inte sådana alternativ som behövs. För det mesta är det något annat som blir det första jobbet. Men Göran Åstrand har säkert alldeles rätt i vad han säger. Vi får väl tänka på de här sakerna nästa gång något dylikt blir aktuellt.

Ylva Johansson, jag ville med det anförda exemplet visa vad jag tycker är viktigast, nämligen att ungdomar skall vara med i processen när det gäller att få fram ungdomsbostäder och när det gäller utarbetandet av planer för byggandet av ungdomsbostäder. Det är också vad som har skett här, och det är det som har skett i en rad kommuner. Man vill alltså att ungdomarna deltar i processen. Det är faktiskt framför allt ungdomar som har behov av tillfälliga bostäder. Ungdomarna själva säger: Vi vill faktiskt pröva på att bo litet annorlunda. Vi vill bo i bostäder som ser litet annorlunda ut, därför att vi framför allt är intresserade av att få en billig och enkel första bostad. Men jag kan förstå Ylva Johanssons principiella invändning.

Vidare kan det tyckas att vi i Sverige borde ha råd att erbjuda också ungdomarna fullt utrustade lägenheter. Men läget är som det är. Jag vill påstå att ungdomarna först och främst vill få en lösning i bostadsfrågan. De vill själva vara med och påverka. Tyvärr har ni i vpk bromsat upp här i Stock-

holm. Ni har varit bakåtsträvare, och det är tragiskt. Ungdomarna utgör faktiskt 60 % av dem som står i bostadskön. Detta kan inte nonchaleras.

Skall unga vara med enbart därför att de är unga? Nej, men jag tycker att Ylva Johanssons resonemang om ungdomarna är bra – dvs. att dessa bidrar till en ny syn på saker och ting. En alldeles tydlig tendens tycker jag är att ungdomar behärskar ny teknik, information och kommunikationsteknologi på ett annat sätt än vad äldre generationer gör. Det går snabbare nu, och det klarar ungdomar. Men det gör inte de som är litet äldre. Detta kan lära oss någonting. Sedan gäller det att också påskynda beslutsprocesserna och över huvud taget sådant som har att göra med politiska beslut.

Ja, Kaj Nilsson, vi är väl inte bara på väg in i ett reklamsamhälle, utan vi har nog under en lång tid levt i ett sådant. Det är viktigt att vi ser till både att vi har rejäla regler för reklamen och att vi skyddar barn och ungdomar. Dessutom gäller det att stärka barn och ungdomar i deras val och i deras tänkande. De måste få känna att de är självständiga individer som också kan säga nej.

Livet går ju inte bara ut på att samla så många prylar som möjligt. Det är alltså inte så, att den som har samlat de flesta prylarna när han dör också vinner.

Så till Stina Gustavsson. Skrivelsen i fråga sägs sakna konkreta förslag. Ja, det är ett dilemma för mig som ungdomsminister. Jag tycker nog att det är riktigt att resp. departement och resp. statsråd också i fortsättningen ser till att konkreta förslag läggs fram. Min uppgift blir sedan av nödvändighet att försöka få i gång processer och att försöka samla ihop fakta och se till helheten. Frågan måste ställas: Är det så, att helheten pekar i rätt riktning eller går det alldeles snett?

Det gör att en skrivelse av det aktuella slaget blir en beskrivning av vad som händer på de olika departementen. Sakfrågorna måste emellertid behandlas där också i fortsättningen, om vi nu inte skall vända upp och ned på hela regeringsarbetet. Ni kan dock lita på att jag återkommer med egna konkreta förslag – det kan jag lova!

Anf. 91 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! Får jag börja med att be om ursäkt för mitt uttryck. Jag var mycket ledsen när jag stod i talarstolen och hade noterat att kyrko- och ungdomsministern inte pratade om etik. Jag accepterar den förklaring som hon gav, men min värdering står kvar. Jag tycker att det hade varit önskvärt att kyrko- och ungdomsministern i denna debatt med något ord hade berört frågan om det finns eller inte finns ett behov av livsåskådning, etik och moral på det sätt som efterlyses i motionen. Hon kan svara ja eller nej på den frågan, och det är tråkigt att hon inte kommenterar den.

Den debatt som vi nu för handlar om vilka förutsättningar vi ger ungdomar. Ungdomsministern sade att vi måste stötta vuxenvärlden. Ja, visst skall vi stötta vuxenvärlden. Om vuxenvärlden får möjligheter att luta sig mot t.ex. en normbildning eller en etik kan den lättare fostra ungdomar, och ungdomar kan lättare klara av en svår situation.

Utan att dramatisera det för mycket, vill jag säga att vi kan vara oroliga för våldsutvecklingen, som Margot Wallström själv nämnde. Vi kan vara

oroliga för den situation som innebär att det finns massor av ungdomar som passerar genom skolan utan att egentligen lära sig läsa och skriva och utan att vara motiverade för arbete. Det här är problem som vi alla här i salen är oroliga för, och man kan fråga sig vad det är som har skapat situationen och vilka åtgärder som skall vidtas. Vi moderater efterlyser i denna motion, som en av de konkreta åtgärderna, att ungdomarna och samhället får hjälp genom att mer normbildning och en mer uttalad etik införs i samhället. Det är hela avsikten med motionen.

Anf. 92 YLVA JOHANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Ja, visst är det bra att ungdomar är med och påverkar sitt eget boende eller sitt framtida boende – där är vi överrens. Men det är också så, som ungdomsministern sade, att ungdomar utgör ungefär 60 % av bostadskön, och då handlar det om att se till att bostadsförmedlingen får fler lägenheter att förmedla. Det skulle vara ett tvång att förmedla lägenheter via bostadsförmedlingar. Det skulle finnas bostadsförmedlingar i varje kommun, och det skulle göras olika insatser för att göra flera lägenheter tillgängliga för dem som står i kön. Många av dem är ungdomar, som saknar både kontanter och kontakter, och de kan inte skaffa bostäder på annat sätt än genom bostadsförmedlingen.

Men ungdomar är olika, precis som ungdomsministern sade i sitt inledningsanförande, och de har olika behov, och därför blir det så märkligt när man talar om ungdomsbostäder. Vi i vpk vill inte utgöra något hinder för att få fram fler bostäder. Det kan vara tillfälliga bostäder, förstagångsbostäder eller vad de kallas, men det blir märkligt när man döper bostäder efter en viss åldersgrupp, trots att den åldersgruppen uppvisar helt olika behov.

Det är också litet märkligt att just gruppen ungdomar skall betala för en bostadspolitik som har gjort att mängder av hyresrätter har omvandlats till bostadsrätter med svindlande priser, att det blir allt fler övernattningslägenheter och smygkontorisering men också laglig kontorisering i storstäder samt en stor svart marknad med hyreslägenheter.

Anf. 93 KAJ NILSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tackar för ministerns synpunkter om reklamen. Det verkar som om ministern är helt omedveten om att det för närvarande är ett laglöst tillstånd när det gäller reklam. Kabellagen är satt ur system, och det är fritt fram för reklam, våld, hot, pornografi och rashets i svensk television, dvs. i TV3. Det har helt gått ministern förbi. Den utvecklingen är på väg att permanenta situationen i kanske ett av marknäten i framtiden, och det är en mycket allvarlig utveckling.

Jag fick inte svar på den andra frågan jag ställde. Det gällde det stora politiska intresset hos ungdomar, som ministern föreslår skall stimuleras genom ungdomsting. Jag frågade då hur ministern ser på en sänkt rösträttsålder och hur den skall kunna bidra till att stärka unga människors inflytande i politiken.

Anf. 94 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Fru talman! Till Göran Åstrand vill jag säga att det inte finns några som så snabbt kan avslöja dubbelmoral som ungdomar. Gång på gång står det

klart för mig att det som vi vuxna behöver ta itu med är den dubbelmoral som vi ofta visar. Det är vuxnas ansvar, därför att någon skall ju förmedla normerna och de etiska reglerna.

Jag har egentligen inte förstått vad det är exakt och konkret som Göran Åstrand vill att vi skall göra. I betänkandet påpekas att det finns domarregler och annat med normer och regler som sattes upp redan av Olaus Petri och som fortfarande tillämpas. Det borde väl duga. Det är inte normerna och reglerna som fattas, utan det är snarare ansvarsfulla vuxna som vågar ställa upp när ungdomar har frågor och vill prata om det här. Jag tror att det är något som förenar ungdomar att de söker efter svar och vill debattera de stora och viktiga frågorna. Analysen kanske är riktig i Göran Åstrands inlägg, men det är fel förslag.

Det är riktigt, Ylva Johansson, att det måste byggas fler bostäder för att det skall finnas några bostäder att förmedla. Det är också vad som händer nu. Det är en hög takt i bostadsbyggandet, och takten måste bli ännu snabbare. Man måste se till att det inte byggs kontor utan bostäder. Vi är i regeringen inte främmande för att sätta hårdare press på kommunerna när det gäller att inrätta bostadsförmedlingar – det är något som vi tittar på. Det viktiga är att just ungdomar är med i beslutsprocessen.

Kaj Nilsson talar om sänkt rösträttsålder. Jag är inte främmande för ett sådant förslag framöver, men det är inte läge för det just nu. Ungdomar själva tycker inte att det är särskilt viktigt. I en del av förorterna i Stockholm är det i dag inte mer än 65 % av ungdomarna som utnyttjar sin rösträtt. Det handlar om ett bristande förtroende för politiken och för de politiska partierna som går djupare än att det skulle räcka med att sänka åldern för att skapa ett större intresse. Jag tror inte att det sambandet finns. Åtgärder måste gå djupare än så.

Förste vice talmannen anmälde att Göran Åstrand anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 95 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Fru talman! Jag har inte begärt ordet i egenskap av ledamot i kulturutskottet, utan i protest mot delar av Göran Åstrands anförande.

Jag har en gång bestämt mig för att gå upp varje gång när någon här i kammaren likställer bolsjevismen och stalinismen i Östeuropa med svensk socialdemokrati, oavsett om det gäller löntagarfonder eller ungdomsfrågor, som debatteras nu.

Till min häpnad likställde Göran Åstrand öststatssocialismens elitvälde med den svenska socialdemokratins folkvälde. Göran Åstrand måste vara historielös. Det vore lika tokigt att skylla moderaterna för t.ex. fascism eller för nazismens tillkomst under 30-talet. Åke Gustavsson har redan påmint om vilka som har fått kämpa mot kommunismen av den variant som har varit härskande i Östeuropas stater. Det är socialdemokraterna. Vilka har varit mest fruktade hos kommunisterna, stalinisterna? Det har varit socialdemokraterna.

Detta vill jag ha skrivet i protokollet, med tanke på min bakgrund och den historiska erfarenhet – ringa, men ganska bestämd – som jag har bakom mig.

Det är synd att Göran Åstrands normdiskussion urartat på det här viset. Det fanns trots allt vissa poänger, inte ur kyrklig synvinkel, men med tanke på det materiella, som är så förhärskande hos människorna i dag. Där kan moderaterna absolut inte glida undan mer än andra.

Fru talman! Det är fråga om en saklig riksdagsdebatt och icke om något torgmöte, därför vill jag avrunda med att tacka för ordet.

Anf. 96 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag skulle unna vännen Erkki Tammenoksa att få sista ordet, men eftersom han formulerade det som att jag i mitt anförande hade gjort den här jämförelsen mellan svensk socialdemokrati och det som sker i Östeuropa, vill jag be Erkki Tammenoksa läsa protokollet. Jag var mycket nog i mitt anförande med att dela in resonemanget i två delar. Det kommer att stå i protokollet. Den ena delen gällde nazism, kommunism och fascism. Om dem kan vi ha mycket bestämda, förhoppningsvis gemensamma, värderingar av hur förödande de har varit för folkmorale och vilket förtryck de har lett till. Den andra delen gäller hur demokratisk socialism har präglat arbetarrörelsen i Sverige. Läs det protokollet!

Sedan har jag sagt att i den normbildning som vi nu diskuterar, där etik och moral är ett begrepp, har det under de senaste åren förekommit en diskussion om värderingar i vilken socialismen har stått för en materialistisk värdering och kristendomen t.ex. för en andlig värdering. Det backar jag inte en millimeter från. Att socialismen som en materialistisk värdering är medskyldig till den rådande situationen ser jag nog tyvärr som självklart. Därför är den jämförelse jag gjorde också naturlig.

Anf. 97 ERKKI TAMMENOKSA (s) replik:

Fru talman! Kyrkan har så många ansikten. Religionen har så många ansikten. Göran Åstrand. Man kan ur historiens blad plocka hur många exempel som helst på hur kampen gått mot kommunism eller nazism. Då har kyrkan varit med, tack och lov. Enligt min uppfattning står kristendomen mycket nära socialismens innersta tankar. Men låt oss läsa protokollen och bevaka varandra i fortsättningen.

Anf. 98 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Fru talman! Mitt första inlägg var egentligen ett svar på regeringens skrivelse. Vi menar att alla problem inte kan lösas genom politiska beslut. Men eftersom man tog upp bostadsmarknaden i debatten, måste jag få lov att säga följande, med risk för att bli betraktad som mycket reaktionär.

Jag är den förste att beklaga att självförsörjande ungdomar och ungdomar som studerar någon annanstans än på hemorten inte får tillgång till en hygglig bostad. Men vi bor faktiskt i världens bostadstätaste land. Det går bara en och en halv skrott på varje lägenhet. Jag kan inte förstå att vi skall behöva öka bostadsproduktionen. Vi har egentligen ingen bostadsbrist. Men bostäderna är förskräckligt ojämnt fördelade. Det finns faktiskt gott om människor som sitter på både två och tre bostäder, på grund av osäkerheten om framtiden. Det är socialdemokratisk bostadspolitik som har hindrat rörlig-

heten på bostadsmarknaden. Men jag skall inte fortsätta någon bostadsdebatt. Det får vi säkert tillfälle till en annan gång.

Ungdomsministern sade att den lilla broschyren Rakt på sak egentligen riktar sig till ungdomar. Det må vara ursäktat att en tant har läst den också, eftersom jag fick den till kulturutskottet. Jag måste säga att för den som har växt upp på 30- och 40-talen, delat kökssoffa med ett litet syskon och läst läxor vid hörnet av köksbordet låter det mycket konstigt när man läser det nästa generation skriver: Vem kan koncentrera sig på studier och arbete om man måste bo kvar i barnkammaren? Jag skulle ha varit jätteglad om jag hade haft en endaste liten skrubb för mig själv. Inte kan det vara så förskräckligt ohälsosamt om man även efter 18 års ålder bor kvar hemma hos föräldrarna ett litet tag medan man studerar, om nu föräldrarna står ut med en. Det är faktiskt en ekonomisk fråga också.

Jag ställde en fråga innan ungdomsministern kom hit. Den gällde den del i broschyren som handlar om utbildning. Där säger statsrådet att utan kunskaper kan vi inte sortera all den information som sköljer över oss. En förskräcklig mängd bilder trillar in via satelliter och kabelnät. Det är oerhört viktigt att kunna lära sig att sortera och förstå bildmediers makt och att man inte okritiskt skall svälja allting. Därför vill jag haka på när statsrådet säger: Mitt jobb är att slåss för ungdomars frågor i riksdagen. Kan jag få be om en liten smäll från mig till de regeringskolleger som just håller på att skrota en god del av just bildämnet i gymnasieskolan.

Anf. 99 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Fru talman! Hur svårt det än är för äldre generationer att inse att kraven och villkoren är annorlunda i dag, tvingas de ändå att göra det. Dit hör att man är myndig vid 18 års ålder. Då tycker ungdomar att de också borde få chansen att bilda ett eget hem och att få en första egen bostad. Det är ur detta de här kraven springer.

Anf. 100 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Fru talman! Utan bostadssubventioner lär vi inte kunna hålla i gång det bostadsbyggande som vi ägnar oss åt i dag. Bostadssubventionerna är en av de snabbast ökande utgifterna i vår samhällsekonomi. Jag tycker visst att man har rätt till en egen bostad. Men det är också frågan om prioriteringar. Vad har man egentligen råd med? Jag kan säga att för vår omvärld förefaller vår s.k. bostadsbrist och våra höga krav på utrymme vara ett välfärdsproblem. Vi har det problemet för att vi anser oss ha råd att leva så spatiöst som vi gör.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 16 §.)

16 § Beslut

Företogs till avgörande skatteutskottets betänkande 1989/90:SkU25 och kulturutskottets betänkande 1989/90:KrU14.

Skatteutskottets betänkande SkU25

Mom. 1 (värdepapper på penning- och obligationsmarknaden, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 18 för reservation 1 av Lars Bäckström.

Mom. 2 (aktier m.m.)

Först biträdde reservation 2 av Bo Lundgren m.fl. – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Kjell Johansson och Leif Olsson, *dels* reservation 4 av Lars Bäckström – med acklamation.

Hiärefter bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 96 för reservation 2 av Bo Lundgren m.fl. 47 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande KrU14

Mom. 1 (åtgärder för att öka ungdomars valfrihet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (vissa konkreta åtgärder för ungdomar)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 39 för reservation 2 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson.

Mom. 3 (åtgärder för att förbättra ungdomars livsvillkor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Kaj Nilsson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (registrering av brott begångna av barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (ordningsbot för snatteri)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (etik, moral och normer)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 62 för reservation 6 av Ingrid Sundberg m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (anslag till Statens ungdomsråd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Ingrid Sundberg m.fl., *dels* reservation 8 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (anslag till Bidrag till central och lokal ungdomsverksamhet m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Prot. 1989/90:95
28 mars 1990

Mom. 10 (utbudet av kultur och fritidsaktiviteter)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 11 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Anslag till idrott

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservation 10 av Ingrid Sundberg m.fl. – godkändes med acklamation.

Mom. 11 (flickors fritidsaktiviteter)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 38 för reservation 12 av Alexander Chrisopoulos. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (ungdomars rese möjligheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Kaj Nilsson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsple num.

18 § Anslag till idrott

Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1989/90:KrU15 Anslag till idrott (prop. 1989/90:100 delvis).

Anf. 101 LARS AHLSTRÖM (m):

Fru talman! Ibland tycker jag synd om svensk idrott, om svenska idrottsutövare och om alla dem som i någon form är engagerade i denna vår största folkrörelse, ty idrotten håller på att snärjas av byråkratiska regler, den förhindras få sin rättmätiga del av spelmarknaden, och pressen tar upp i spektakulära rubriker nyheten om miljonbelopp vid någon enstaka spelarövergång; för att inte tala om beskyllningar om mutor.

Idrott ger många människor en meningsfull fritid. Den aktiva idrotten bidrar till en sundare livsföring, och internationellt utövad är den ägnad att

Anslag till idrott

skapa kontakter mellan människor av skilda nationaliteter. Detta är nog så viktigt i dagens situation.

Det har sagts många gånger förr, men det förtjänar att upprepas: Den svenska idrottsrörelsen är helt beroende av de ideella insatser som görs på alla nivåer utav hundratusentals ledare, tränare och funktionärer. De vill ägna sig åt idrott, åt den ungdomsfostran som är av så avgörande betydelse i ett samhälle och i en värld där våld och drogmisbruk förstör många unga människors liv. Vi måste göra allt för att underlätta idrottsledarnas arbete. Vi får inte genom skatter och genom krångliga och byråkratiska regler lägga sten på en redan tung börda.

”Nu får det vara nog. Det finns gränser för hur långt idrottsledarnas idealitet sträcker sig. Dessa ledare kräver förvisso inte betalt, men de kräver uppmuntran och bevis på att deras insatser uppskattas. På senare tid har dess värre allt fler börjat känna motsatsen.”

Detta var ett utdrag ur RF:s brev till regeringen, undertecknat av Riksidrottsstyrelsens ordförande Arne Ljungqvist och RF:s VD Bengt Sevelius. Bakgrunden till skrivelsen är de ökade kostnaderna, de försämrade förutsättningarna för lotterier och spel, den ökande byråkratin och skattereformens effekter. Självfallet kräver idrottsrörelsen någon form av kompensation för allt detta.

I årets budgetproposition ändras principerna för redovisning av anslag till idrotten. Bl.a. föreslår regeringen att idrottens del av det statliga lokala aktivitetsstödet fr.o.m. nästa budgetår överförs till det allmänna anslaget ”Stöd till idrotten”. Detta motiveras på följande sätt: ”De nu gällande reglerna för fördelning av den statliga delen av detta stöd har kritiserats. Bl.a. har man pekat på att enhetliga regler gör att vissa verksamheter har svårt att utnyttja stödet. Också sättet att mäta aktiviteterna har kritiserats.”

Riksidrottsstyrelsen beslutade den 21 december förra året att tillsätta en projektgrupp för översyn av det lokala aktivitetsstödet. Vi moderater har varit kritiska mot själva tekniken bakom stödet och har därför ingenting att erinra mot förändringen eller mot att Riksidrottsförbundet får utforma de regler som bör ligga till grund för fördelningen av idrottens del av statligt stöd för lokal verksamhet.

I den debatt om vissa lotterifrågor som vi hade den 29 november förra året refererade jag till idrottsrörelsens starka reaktion mot skattereformen. Inte minst den ökade byråkratin kommer att få allvarliga konsekvenser. Jag skall här ge några exempel. Arbetsgivaravgifter införs på alla skattepliktiga ersättningar och förmåner som överskrider 1 000 kr. per år. Idrottsföreningar och förbund får skyldighet att verkställa preliminärskatteavdrag från alla kontanta utbetalningar, oavsett om man är huvudarbetsgivare eller ej. Den s.k. 600-kronorsregeln, som innebär skattefrihet för naturaförmåner, inkl. tävlingspriser, upp till detta belopp, slopas. Skyldighet att upprätta och inge kontrolluppgift uppkommer därmed så fort någon vunnit ett pris vars värde är 100 kr. eller mer. Vinnaren blir skattskyldig för detta värde. Avdrag för bilkostnader i tjänsten begränsas till 12 kr. per mil. Den breddade momsen leder till avsevärt högre kostnader, detta eftersom flertalet föreningar inte är skattskyldiga. Bensinskatten höjs.

Moderata samlingspartiet avvisade under riksdagsbehandlingen bl.a. för-

slagen om breddning av mervärdeskattebasen, en begränsning av tjänstere-seavdraget samt bensinskatt höjningen. När riksdagen senare i vår behandlar propositionen om skatteomläggningen för 1991 kommer vi att motsätta oss en skärpning av reglerna för arbetsgivaravgifter. Vi kommer att föreslå att den s.k. 600-kronorsregeln när det gäller idrottspriser bibehålls. När det gäller skyldigheten att verkställa preliminärskatteavdrag måste de föreslagna reglerna förenklas så att inte byråkratin ökar.

Fru talman! Jag har uppehållit mig något vid de ökade pålagorna och därav ökade svårigheter att behålla ledare och, inte minst, svårigheter att rekrytera nya.

Jag har i varje idrottsdebatt de senaste åren gång på gång betonat att vi måste värna om och ta vara på alla de hundratusentals ideellt arbetande ledarna i framför allt de små föreningarna. Det är därför jag har pläderat för enklare bidragsregler, mindre byråkrati och större möjligheter till medel från lotterier och bingo. Inte minst viktigt är att idrotten får en viss andel av överskottet från Tipstjänst. En förutsättning för ledarrekrytering är nämligen minskad byråkrati och minskad "pappershantering".

För mig som i motioner och från denna talarstol anvisat en ny väg, en väg utöver det sedvanliga statsbidraget, nämligen att direkt ge idrotten en del av Tipstjänsts omsättning, är det glädjande att notera att också Riksidrottsförbundet anser en sådan lösning vara naturlig. I Norge, Finland och Italien, för att nämna några exempel, är denna typ av finansiering av idrotten en vedertagen form.

I den moderata idrottsmotionen Kr509 föreslår vi sålunda att idrottsrörelsen årligen tillförs en andel av Tipstjänsts omsättning. För budgetåret 1990/91 bör andelen vara 1 %, vilket med utgångspunkt i 1988 års omslutning innebär ca 51 miljoner. Dessa medel bör fördelas av Riksidrottsförbundet till främst lokal verksamhet. Fördelningen kan, med tanke på den förändring som föreslås i årets budgetproposition, lämpligen ske på samma sätt som gäller i fråga om statens övriga stöd till lokal verksamhet. Detta gör det möjligt för oss moderater att medverka till att stödet till lokal verksamhet höjs med 23,5 milj. kr. utöver regeringens förslag, eller till totalt 113,9 miljoner.

Det är i detta sammanhang angeläget att betona vad utskottet skriver i det betänkande vi nu debatterar. "Med utgångspunkt i bl.a. antalet genomförda aktiviteter budgetåret 1988/89 kan man räkna med att idrottsrörelsen nästa budgetår kommer att genomföra ca 6,7 miljoner bidragsberättigade aktiviteter." De 113,9 miljonerna är en klumpsumma som riksdagen ställer till Riksidrottsförbundets förfogande, att användas för att stödja idrottsföreningarnas värdefulla lokala verksamhet.

När man ser uppgifter om att stödet härigenom höjs från 12 till 17 kr. per sammankomst, utgör detta resultatet av en räkneoperation där man multiplicerar det av civildepartementet och Riksidrottsförbundet beräknade antalet sammankomster – 6,7 miljoner – med 17 kr., vilket ger 113,9 miljoner. Summan är alltså identisk med den utskottet föreslår riksdagen att anvisa. Om antalet aktiviteter minskar, vilket kan ske med tanke på de mindre barnkul-larna, blir självfallet bidraget än värdefullare.

Fru talman! Handikappidrotten har utvecklats mycket starkt under senare

år. Vi gläds över de stora internationella framgångarna. Handikappidrotten är synnerligen värdefull och har sin givna plats inom den samlade idrottsrörelsen. Stat och kommun har ett särskilt ansvar att tillse att än fler människor med handikapp bereds möjlighet till fysisk rekreation genom idrott. För att förbättra möjligheten för handikappade att redan i skolåldern kunna delta i olika idrottsliga aktiviteter, bör ökat utrymme inom idrottslärover utbildningen ges för inhämtande av kunskaper om de särskilda krav detta ställer.

Vi moderater vill förbättra de ekonomiska förutsättningarna för handikappidrotten genom att låta en del av de ytterligare medel ur Tipstjänsts överskott som vi föreslår skall överföras till idrotten gå till handikappidrotten. Jag yrkar därför bifall till reservation 3.

Fru talman! Jag vet vad idrotten har betytt för mig både som aktiv och som ledare. Jag tror på idrotten och är övertygad om att den behövs, nu kanske mer än någonsin förr.

Anf. 102 JAN HYTTRING (c):

Fru talman! Jag vill först säga några ord om det som hänt nu i vår. Det skulle kännas fel att delta i årets idrottsdebatt här i riksdagen utan att beröra de för idrottsrörelsen negativa händelser som inträffat under våren. Det är många som kanske bara ser idrotten som elitidrott och spelobjekt. De människorna har nu säkert fått vatten på sin kvarn när tidningarna trumfar ut spelskandaler.

Den del av idrotten som vi talar mest om i våra motioner och i utskottets betänkande är den breda idrotten med de många ledarna som deltar med uppoffrande ideellt arbete och de många ungdomar som fostras inom idrottsrörelsen. Det är dessa människor sådana här rykten riskerar att gå ut över. Nu kommer den här frågan att utredas i särskild ordning. Om det någonsin går att få klarhet kommer vi väl så småningom att få det.

Det som tas upp i utskottets betänkande handlar rätt mycket om resurser. När det gäller inriktningen på arbetet inom idrottsrörelsen säger majoriteten i utskottet att det är någonting som man skall besluta om helt själv inom de olika organisationerna, inom klubbarna osv. Jag delar självfallet den uppfattningen. Sådant skall vi inte besluta om i riksdagen.

Men om man tillskjuter medel, vilket vi från centerpartiet vill göra, må man också ha åsikter, som väl sammanfaller med idrottsrörelsens åsikter, om hur dessa pengar bäst skall användas. Det finns inte i någons förslag ekonomiska resurser för att klara av att göra allt det som idrotten vill göra. Man har där gjort egna prioriteringar, och det är prioriteringar som vi från centerns sida ställer oss bakom. Men vi vill gärna hjälpa till genom att skapa bättre ekonomiska möjligheter.

När det till att börja med gäller det lokala aktivitetsstödet kan man i regeringens förslag se vilken ambitionsnivå man haft. Vi håller oss till oförändrat antal aktiviteter. För att veta vad vi har att jämföra med må vi hålla oss kvar vid det gamla systemet för att det här resonemanget skall bli begripligt. Möjligen blir det någon annan fördelningsgrund senare, men om det vet vi inte mycket i dag, utan det skall idrotten själv utreda och komma med förslag om.

Jag har erfarenhet att tidsaspekten är sådan att man inte skall räkna med att

det kommer att ske några förändringar när det gäller fördelningen under det budgetår som inleds den 1 juli. Detta innebär att vi åtminstone under ett år till kan tala om lokalt aktivitetsstöd med den fördelningsgrund och inriktning som vi har i dag.

Regeringens förslag, om man skall ta detta som en värdemätare, var att anslaget skulle räknas upp med drygt 1 kr. per aktivitet. Det beror litet grand på hur man räknar, men det var fråga om 1 kr. eller 1:20 kr. Nu har vi den situationen att det finns en utskottsmajoritet för en höjning till 17 kr. Det är en samlad opposition som har åstadkommit denna höjning.

Det finns ändock en centerreservation fogad till betänkandet. Anledningen till detta är att även uppräknings till 17 kr. ingalunda kan anses rimlig mot bakgrund av den fördyring som har skett under ett antal år. Man säger själv från idrottsrörelsen att man skulle behöva gå upp till 45 kr. för att ungefär nå upp till 1980 års nivå. Detta är naturligtvis en mycket hög summa, och det är inte möjligt att åstadkomma en sådan höjning från ett budgetår till ett annat. Vi har från centerns sida valt att kämpa för att det åtminstone skulle kunna bli 24 kr. Vi ser detta som ett steg på vägen, och vi får sedan fortsätta med en höjning. Det hade naturligtvis varit ännu bättre för idrotten och de många ungdomsaktiviteterna om detta hade blivit utskottsmajoritetens beslut. Då hade chanserna att skapa bättre förhållanden både för deltagare och framför allt för ledare förbättrats.

Men det är inte bara det lokala aktivitetsstödet som bör höjas. Vi i centerpartiet har i reservation nr 6 föreslagit att man skall höja det allmänna stödet, som fördelas av Riksidrottsförbundet, med 18,1 milj. kr. utöver vad utskottet nu föreslår. Vi har i reservationen givit vissa riktlinjer, eftersom vi anser att många av de saker som Riksidrottsförbundet prioriterar är mycket viktiga även för oss.

I reservation 3 tar vi upp frågan om handikappidrotten. Vi belyser i vår motion hur den har utvecklats och allt det värdefulla i handikappidrotten som har möjliggjort för de handikappade att vara med i en bred aktivitet. De handikappade har fått ökat stöd från samhället. Målsättningen med en ökad handikappidrott är naturligtvis att man skall minska skillnaden mellan vad en rörlig frisk människa kan vara med om och det man kan göra när man har handikapp. Med teknikens hjälp kan detta utvecklas ganska väl. Det har vi redan sett många exempel på. Man kan delta i samma tävlingar osv. Ett handikapp utgör inte alltid ett oöverstigligt hinder när det gäller att tävla mot andra människor. Detta betyder givetvis väldigt mycket på det sociala området.

I reservation 4 berör vi frågan om jämställdheten inom idrotten. Vi tycker att de satsningar som Riksidrottsförbundet gör på jämställd idrott är bra, men även här behövs ett resurstillskott för att det skall gå något fortare.

I reservation 5 tar vi upp de tre programområden som vi tycker att stödet till idrottsrörelsen bör inriktas på.

Bidrag till vissa resekostnader är en annan fråga, vilken vi tar upp i reservation 8. Det är viktigt om man skall få det breda utbyte som idrottsrörelsen arbetar för. Vi kan bara konstatera att det blivit allt svårare. Det har inte varit så att man i idrottssammanhang har gjort landet så att säga rundare. Den ökade tävlingsverksamheten, det ökade utbytet i form av träningsläger.

andra typer av läger, konferenser osv., har lett till kraftigt ökade kostnader för idrottsrörelsen.

Vi har i reservation 2 behandlat frågor som rör mervärdesskatt höjningen och den breddade mervärdesskatt som vi lever med nu från den 1 januari 1990. Självfallet måste idrottsrörelsen få en kompensation för detta. Vi anser att det är bråttom, så bråttom att riksdagen redan nu bör uttala sig för en kompensation. Vi vet att vi i riksdagen strax före sommaren kommer att behandla skatteförslag för år 1991. Hur detta kommer att se ut vet ingen här i kammaren säkert i dag, eftersom regeringen ännu inte har presenterat förslaget. Förhoppningsvis kan det innehålla vissa förbättringar gentemot de förslag som kommittéerna tidigare har presenterat. Men det kommer ingalunda att bli så bra förslag att idrottsrörelsen klarar sig utan kompensation.

Om man då återigen tittar på regeringens ambitioner för det lokala aktivitetsstödet skall höjningen med drygt 1 kr. ställas mot de förslag som regeringen faktiskt under senhösten lade på riksdagens bord och som det fattades beslut om strax före jul. Det gällde t.ex. moms på hotellrum och för restaurangbesök. Det finns flera inslag. Den 1 mars kom t.ex. bensinskatt höjningen. Den höjningen kände man redan till då man föreslog 1 kronas ökning av det lokala aktivitetsstödet. På mig verkar det som att det inte finns någon avsikt att tillföra någon kompensation. Det är alltså angeläget att stödja centerns reservation i en kommande omröstning i kammaren. Det ger möjligheter för idrottsrörelsen att snabbare få det önskade stödet och en kompensation.

Vi tar även upp ridsporten, eftersom det är en sportgren som flickor är mycket intresserade av. Vi vet ju att pojkarnas idrottsutövning är föremål för ett helt annat samhällsstöd och stöd i form av sponsorhjälp och annat som tillskjuts idrottsrörelsen.

Fru talman! En viktig fråga, som man snuddat vid i den tidigare debatten om ungdomsfrågorna, är frågan hur vi kan stimulera till att ett ökat antal människor deltar med ideellt arbete i föreningarna. Det har sagts att det finns ett ökat intresse bland ungdomarna. Det är naturligtvis mycket bra. Men vi möter ofta bilden bland idrottsledare och ledare i ungdomsföreningar att de orkar inte så mycket mer. Samhället passar på att tillföra uppgifter, som känns mindre stimulerande, i form av byråkratiska uppgifter, regler och förordningar. Vi från centerns sida vill därför gärna slå ett slag för det frivilliga arbetet. Det behövs säkert stimulansåtgärder för att detta skall kunna öka.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9 och 11.

Anf. 103 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer i det här betänkandet. Med de reservationerna syftar vi till att stärka breddidrotten, och vi framlägger också förslag om ett särskilt främjande av ridverksamheten.

Anf. 104 KAJ NILSSON (mp):

Fru talman! Sedan vi förra gången debatterade idrotten, dess verksamhet och inriktning, har den av mig tidigare uppmärksammade kopplingen mellan elitidrott och Tipstjänst tyvärr bekräftat mina farhågor, nämligen att alltför

mycket pengar är inblandade i arenasporten i vårt land. Vi frågade oss redan i fjol vart elitidrotten var på väg. Den gången stödde jag också riksdagsrevisorerernas anmärkningar på vissa av Tipstjänsts åtgärder. Det fick det goda med sig att regeringen måste redovisa totalkostnaderna för idrotten i årets budgetproposition, vilket också har skett.

Jag är glad över att ha fått i min hand SR:s handlingsprogram för 1989, Idrottspolitisk offensiv. Jag vill framhålla två stycken i det programmet, som visar på ökad självkritik inom Riksidrottsförbundet.

"Elitidrotten påverkas i sin utveckling av en rad olika samhälleliga tendenser. Osäkerhet inför framtiden och bristande framtidstro skapar en grogrund för en självcentrerad strävan efter snabba vinster. Dopingbruket är i grunden ingenting annat än den yttersta konsekvensen av denna jakt på snabba vinster, utan hänsyn till framtida konsekvenser eller gällande regler.

Det finns en uppenbar risk att elitidrotten, i sin jakt på ständigt förbättrade resultat, blir allt mer kommersialiserad och frigör sig från idrottsrörelsen i övrigt. Den blir en 'underhållnings- och galacirkus' bestående av välbetalda artister utan förankring i folkrörelsen. Det gäller främst ett fåtal stora idrotter, attraktiva för TV och reklam."

Den nyligen inträffade spelskandalen skall inte få kasta sin skugga över motions- och breddidrotten, som vi i miljöpartiet de gröna i första hand vill stödja. Det gäller även de tusentals insatser av ideell karaktär som ledare runt om i landet ägnar idrotten. Gösta Lyngå skulle som programansvarig för idrotten i miljöpartiet senare återkomma i ett anförande. Men han har tyvärr måst stryka sig från talarlistan.

Jag har i ett särskilt yttrande framhållit att man på sikt måste prioritera sådana verksamheter som tar sikte på motion och breddidrott och som på bred bas kan aktivera ungdomar. Kanske kan en omfördelning ske från elitidrott till breddidrott på sikt. Miljöpartiet har därför medverkat till att stödet till lokal verksamhet, lokalt aktivitetsstöd, skall höjas med 23,5 milj. kr. utöver regeringens förslag. Den totala siffran har nämnts tidigare, 113,9 milj. kr. De pengarna kommer den verksamheten till godo som vi önskar stödja.

Fru talman! I miljöpartiets motion har vi särskilt pekat på de handikappades behov av idrott. Jag noterar med tillfredsställelse att idrottsrörelsen själv understryker vikten härav i sitt handlingsprogram inför år 2000. I reservation 3 framhåller vi från tre partier att dessa insatser bör komma litet tidigare. Jag yrkar därför bifall till reservation 3. På detta område har stat och kommun ett särskilt ansvar. Detsamma skulle kunna sägas om flickors-kvinnors och pojksars-mäns lika möjligheter att utöva idrott och sporter som intresserar just dem. Vi i miljöpartiet de gröna menar att de idrotter som flickor och kvinnor ägnar sig åt får sämre villkor och träningstider än mäns idrotter. Tyvärr räcker inte budgetpengarna till denna gång för att stödja ett par reservationer som vill stimulera idrotten på det här området.

Anf. 105 Andre vice talman CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Jag tänkte först ge några kommentarer till Lars Ahlströms diskussion om skattereformen och idrotten. Skatter och avgifter utgör naturligtvis en betydande del av kostnaderna för idrottsrörelsen. Jag är medveten om detta.

Min utgångspunkt är emellertid att ideella organisationer i huvudsak måste följa de skatteregler som gäller generellt. Det gäller framför allt när vi talar om de större idrottsföreningarna som har en elitverksamhet som bedrivs helt på affärsmässiga grunder.

Vi som deltog i Riksidrottsförbundets möte i Östersund kunde bl.a. ta del av en diskussion om just denna avvägning. Skall idrottsrörelsen begära särskilda regler, eller skall man i stället söka få kompensation och i huvudsak följa de skatteregler som finns? Jag tycker att utgångspunkten bör vara att man följer de regler som gäller för andra.

Den planerade och delvis genomförda skattereformen med sänkta inkomstskatter har också positiva effekter för idrottens aktiva och ledare, liksom naturligtvis också för idrottsrörelsen som arbetsgivare. Det skall ändå sägas att för många föreningar som huvudsakligen arbetar med breddidrott och ungdomsverksamhet utgör skatte- och avgiftssituationen både ett ekonomiskt och ett administrativt problem. Jag är därför glad att kunna konstatera att den översyn som Lars Ahlström efterlyser kommer att ske. Som Jan Hyttring nämnde har förändringar skett redan i diskussionen, bl.a. gäller det 600-kronorsregeln som Lars Ahlström tog upp.

När det sedan gäller finansieringen i övrigt är jag – liksom bl.a. Lars Ahlström – övertygad om att om man skall kunna få en ordentlig uppräknings av idrottens anslag, är det Tjipstjänsts pengar som är den realistiska möjligheten. Detta är också mycket motiverat, eftersom den produkt som Tjipstjänst drar nytta av är idrottens verksamheter.

Fru talman! Det pågår just nu en rad intressanta diskussioner inom svensk idrottsrörelse. Både idrottens problem och idrottens möjligheter har av olika anledningar kommit i fokus.

Mycket har naturligtvis med ekonomi att göra. Det handlar om skatter och avgifter, och om ett ständigt jagande efter inkomstkällor i stort och smått.

Men i idrottsrörelsens debatt finns också en rad andra viktiga frågeställningar. Här följer några exempel:

Hur stort socialt ansvar orkar idrotten ta vid sidan om den vanliga tävlings- och träningsverksamheten?

Vad innebär den växande klyftan mellan å ena sidan TV-sända glamorösa Grand Prix-tävlingar med mångmiljonsättning och rena fantasigager till de tävlande, och å andra sidan småklubbarnas ungdomsverksamhet som helt bärs upp av ideellt arbetande ledare?

Hur skall man klara rekrytering och utbildning av dessa ledare?

Hur undviker man att ungdomsidrotten blir alltför allvarlig och resultatfixerad på bekostnad av leken och generositeten?

Hur kan jämställdheten mellan kvinnor och män bli verklighet på idrottens område?

Hur kan handikappidrotten integreras i idrottsrörelsen?

När det gäller dessa och många andra frågor pågår det alltså en debatt inom idrottsrörelsen.

För min del har jag mycket stor tilltro till idrottens egen förmåga både att ta till vara sina möjligheter och att lösa sina problem. Med denna utgångspunkt blir samhällets uppgift att skapa gynnsamma förutsättningar för idrotten, inte att styra verksamheten. Det är huvudsakligen av detta skäl som det

inte finns några folkpartireservationer fogade till detta betänkande, trots att alla de frågor som jag har nämnt diskuteras i vår motion.

Mot bakgrund av den kunskap som finns och det arbete som pågår inom idrottsrörelsen ter sig pekpinna från regering och riksdag ibland ganska onödiga och kanske litet snusförnuftiga.

Samtidigt spelar idrotten naturligtvis en så viktig roll, t.ex. för ungdomsfostran och friskvård, att det ändå rättfärdigar att vi här i kammaren har synpunkter också på en del frågor som enligt min uppfattning inte bör bli föremål för politiska beslut.

Jag skall strax återkomma till ett par sådana områden.

Det mest anmärkningsvärda i det här betänkandet är annars att regeringen och socialdemokraterna nu tvingas att uppfylla det löfte till idrotten som man gav i den senaste valrörelsen, men som man uppenbarligen också i år hade tänkt strunta i. Jag tänker då naturligtvis på höjningen av det lokala aktivitetsstödet.

Ni minns säkert bakgrunden – åtminstone gör hela Idrottssverige det. Idrottens ungdomsledare fick ju ett reservationslöst löfte från socialdemokraterna om en höjning till minst 17 kr. per sammankomst.

Förra året struntade regeringen högaktningsfullt i sitt löfte. I år föreslog man en liten höjning, samtidigt som man ändrade konstruktionen något.

Anders Nilsson borde egentligen vara tacksam för att vi har räddat honom från en ny kritikstorm. Han kan ju alltid hoppas att alla inte uppfattar att den här höjningen kommer till stånd, inte tack vare utan trots socialdemokraterna.

Jag tycker för min del att aktivitetsstödet är ett bra sätt att stödja idrotten. I några avseenden kan nog systemet bli ännu bättre, och därför är det bra att Riksidrottsförbundet nu ser över reglerna. Men såvitt jag kan förstå tyder allt på att man inte kommer att göra några större förändringar. Den nuvarande utformningen garanterar att pengarna verkligen kommer ut till föreningarna, och den gynnar också de klubbar som kan dokumentera en aktiv ungdomsverksamhet. Jag tror mig också veta att detta system – inte minst av de två sistnämnda skälen – har ett mycket massivt stöd ute i föreningarna i landet.

Jag inledde med att säga att det pågår flera viktiga debatter inom idrottsrörelsen. En debatt handlar om de stora, glamorösa tävlingarnas utveckling, där världsstjärnorna får flera hundra tusen i startpengar för att springa ett lopp – för att inte tala om de helt otroliga summor som boxningsmiljonerna utgör.

Jag hör inte till dem som ser motsatsförhållanden mellan bredd- och ungdomsidrotten och den vanliga elitidrotten. Jag vet att båda dessa inslag behövs; elitidrotten för att stimulera och underhålla, breddidrotten för friskvård och ungdomsfostran.

Men ibland blir ändå penningkarusellen i stjärngalorna nästan absurd. Den måste kännas som ett direkt hån mot de småklubbsledare som försöker skrapa ihop hundralappar till sin ungdomsverksamhet med hjälp av pappersinsamling, skogsplantering, bingo och olika former av lotterier. Om den här utvecklingen fortsätter är jag rädd för att den kan komma att skada hela idrottsrörelsen.

Jag läste nyligen att Carl Lewis hade erbjudits 40 milj. kr. för att möta Ben Johnson i ett hundrameterslopp, när Ben Johnson blev fri från sin dopningsdiskvalificering. Det blir en ganska hyfsad timlön för dessa hundra meter.

En annan viktig diskussion handlar om barnens förhållande till idrotten. Fler och fler söker sig till föreningarna. Nära 70 % av alla grabbar och ungefär hälften av alla flickor tillhör i dag en idrottsklubb. Samtidigt är det numera sällan man ser spontant idrottande – t.ex. ungar som på eget initiativ spelar boll på en gräsplan.

En positiv förklaring är naturligtvis att föreningarna tar hand om fler och fler i sin verksamhet.

Det som inte får hända, och som jag vill varna för, är att lekmomentet i idrotten försvinner.

Det är inte ovanligt, tyvärr, att tränare och ledare kräver en hundraprocentig satsning av 10–12-åringar. "Skall du bli en bra fotbollsspelare, grabben, så skall du bara träna fotboll, inte hålla på med en massa andra grenar".

Det är heller inte ovanligt med föräldrar som står vid sidan om banan eller planen och ilsket kritiserar sina telningar när de missar ett slag eller inte springer nog fort.

Jag vet naturligtvis att det finns många föräldrar som är alltför passiva och aldrig stimulerar sina barn till en positiv fritidsverksamhet. Antagligen är dessa betydligt fler, och detta problem större.

Men om prestationskraven sätts för högt när det gäller de yngsta blir följden med nödvändighet att många utesluts från den fina idrottsgemenskapen. Därför är det viktigt att se till att lek, öppenhet och generositet också i fortsättningen kommer att känneteckna idrottsrörelsen.

Anf. 106 LARS AHLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag håller helt med andre vice talman Christer Eirefelt om att idrottsrörelsen självfallet inte skall ha några speciella särregler, vilket också framgick – som Christer Eirefelt sade – med all önskvärd tydlighet vid idrottsriksdagen i Östersund. Det väsentliga är ändå att man måste försöka att begränsa byråkratin så mycket som möjligt.

I förra veckan kunde man i pressen läsa att regeringen har tankar på att hålla fast vid 600-kronorsregeln. Det ser jag som ett uttryck för att man verkligen har tagit till sig den massiva kritiken mot ett mycket olyckligt förslag.

Jag är också glad över att få uppbackning vad avser Tipstjänst. Jag är helt övertygad om att det exempel som vi har från andra länder i Europa visar klart att idrottsrörelsen måste få en viss del av Tipstjänsts omsättning i framtiden.

Jag håller också med Christer Eirefelt om en i och för sig ganska självklar sak, nämligen att utan elit blir det ingen bredd. Jag vill bara hänvisa till några exempel. Vi har aldrig haft ett så stort antal medeldistanslöpare som under 40-talet, då Gunder Hägg och Arne Andersson var aktiva. Se på vad Björn Borg betytt för tennisintresset och Ingemar Stenmark för intresset för utförsåkning!

Anf. 107 Andre vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Fru talman! Det framgår att vi är ganska överens. Det viktiga här är att klara administrationen för de små föreningar, breddföreningar och ungdomsidrottsföreningar där "köksbordskassören" har hand om ekonomin. Det är viktigt att skilja dessa föreningar från dem som drivs rent affärsmässigt. Det är ganska många elitföreningar i dag som gör det.

För att klara en expansion inom idrottsrörelsen krävs det pengar. Jag tror att det finns en potential, inte minst när det gäller det som jag var inne på tidigare, nämligen att bredda den mer sociala verksamheten inom idrotten. Idrotten kan med sina kontaktytor göra ännu mer än vad som i dag görs. De summor som vi då talar om finns det ingen möjlighet att klara, med mindre än att de stora vinsterna på spelverksamhet som Tipstjänst gör får tas i anspråk. Jag tycker att det är skäligt att göra det, eftersom det till stor del är idrottens pengar vi talar om.

Anf. 108 ANDERS NILSSON (s):

Fru talman! Om vi ser tillbaka på de idrottspolitiska debatterna under 80-talet, finner vi att de i ett avseende har präglats av stor enighet. Det gäller värdet av den verksamhet som idrottsrörelsen bedriver. Årets debatt ser ut att bli av samma karaktär.

Tillvägagångssättet är egentligen följande: Riksidrottsförbundet gör sin anslagsframställning med de prioriteringar det vill göra. Det är insatser för breddidrott, motion, elitidrott, särskilda åtgärder för handikappidrott, jämställdhet, barn och ungdom, invandrare, för ett "rundare" Idrottssverige – med detta menar jag åtgärder för att jämna ut resekostnader i vårt långa land – och insatsen mot doping m.m.

Allt detta är mycket bra. Det finns skäl att understryka att idrottsrörelsen spelar en betydelsefull roll i många sammanhang. Den sociala betydelsen är svår att övervärdera. Idrotten befrämjar folkhälsan, arbetet i de många föreningarna ger en demokratisk fostran och dessutom är det roligt med idrott.

Regeringen upprepar därefter i budgetpropositionen ungefär allt vad Riksidrottsförbundet har skrivit, låt vara på en lägre anslagsnivå. De politiska partierna och riksdagsledamöterna skriver därefter sina motioner, som mycket är en upprepning av vad först Riksidrottsförbundet och därefter regeringen har sagt. Anslagsmässigt ligger motionerna delvis på en något högre nivå än regeringens, men inte på en lika hög nivå som Riksidrottsförbundets.

Kulturutskottets majoritet upprepar därefter i sitt betänkande vad alla andra sagt och återför anslagen, med någon justering, till den nivå regeringen har föreslagit.

Sedan bidrar reservanterna med en förnyad skrivning om betydelsen av de prioriteringar som Riksidrottsförbundet ursprungligen gjort. Slutligen upprepar vi allt detta här i kammaren.

Med den här något elaka beskrivningen har jag velat illustrera att det finns en mycket markerad enighet om idrottsrörelsens roll i vårt samhälle och om samhällets stöd till idrotten. Jag har också gjort beskrivningen som ett argument mot de fem reservationer som syftar till tillkännagivanden om inrikt-

ningen av det statliga stödet. Det finns enligt mitt sätt att se inget skäl för riksdagen att göra uttalanden om ting som regeringen, utskottsmajoriteten och reservanterna i princip är överens om och som dessutom bygger på Riksidrottsförbundets egna ställningstaganden. Därför yrkar jag, fru talman, avslag på reservationerna 1, 3, 4, 5, och 8.

Det svänger en del i idrottsdebatten. Under förra året fanns reservationer beträffande statens representanter i Riksidrottsförbundets styrelse, främjandeargumentationernas anslag, idrottens kommersialisering, dopingfrågor och i samband med lotterifrågorna en diskussion om önskvärdheten av en ny idrottsutredning. Av allt detta finns inget i år.

Beträffande Riksidrottsförbundets styrelse och utredningen har sannolikt Riksidrottsförbundets beslut varit vägledande. Det tycker jag är bra. Jag noterar dessutom att regeringens förslag att inrymma insatserna mot doping samt anslagen till forskning och utveckling i ett särskilt anslag har blivit positivt mottagna.

Jag hoppas emellertid att frånvaron av motioner om dopingproblemet inte innebär att de politiska partierna anser att det är en avklarad sak. Det är nämligen fortfarande ett problem inom idrottsrörelsen. Det drar stora resurser av det totala anslaget, och det förtjänar mycket kraftig uppmärksamhet även i fortsättningen.

Förra året begärde riksdagen en redovisning av regeringen om statens totala stöd till idrotten. Det redovisas i budgetpropositionen och beräknas uppgå till nära 800 miljoner. Det är alltså ett avsevärt belopp som på olika vägar går till idrotten. Ändock är de statliga tillskotten endast en del av samhällsstödet. Kommunerna står för den största insatsen, och landstingen bidrar också.

Mot bakgrund av detta finner utskottsmajoriteten att regeringens förslag till medelsanvisning, med ett undantag, är väl avvägt. Det förtjänar att påpekas att idrotten inte är den enda folkrörelse som gör anspråk på samhällsstöd. De pengar som går till idrotten måste också avvägas mot motsvarande stöd till ungdomsorganisationer, ideella föreningar och andra folkrörelser.

Lars Ahlström och andre vice talman Christer Eirefelt har tagit upp frågan om Tilstjänst i denna debatt. Vi kommer att få andra tillfällen att debattera den frågan. Inom kort kommer en skrivelse från regeringen om formerna för Tilstjänsts stöd till idrotten att lämnas till riksdagen. Vi har också frågor om lotterier som sannolikt kommer att bli föremål för behandling i höst. Det finns anledning att återkomma till dessa frågor.

Jag vill dock betona att denna fråga inte är riktigt lika enkel. En andel – hur stor eller liten den än är – ifrån Tilstjänsts vinst till idrotten innebär i princip ett avsteg från möjligheterna att fördela till andra organisationer – ungdomsorganisationer, ideella organisationer och andra folkrörelser. I praktiken innebär det också ett statsstöd, eftersom det innebär att den vinst som Tilstjänst levererar in till statskassan minskar i motsvarande mån. Det är naturligt att förmoda att regeringen i ett sådant läge väljer att se till det totala stödet till idrotten, oavsett om det kommer från Tilstjänst eller från statsanslaget. Jag tycker att denna synpunkt och det här förhållandet är värda att fundera på innan man intar en alldeles för tvärsäker ståndpunkt i denna fråga.

Det undantag jag nämnde tidigare gäller det lokala aktivitetsstödet. Det är bra att vi nu får en uppdelning av detta mellan å ena sidan idrottsrörelsen och å andra sidan barn- och ungdomsorganisationerna. Det är också bra att Riksidrottsförbundet, för idrottens räkning, skall se över de regler som hittills gällt för aktivitetsstödet. Sannolikt kan nya regler, mer avpassade till den verksamhet som bedrivs, medverka till att pengarna får en bättre effekt.

Inför valet 1988 gjorde de flesta partier utfästelser om nivån på det lokala aktivitetsstödet. Det var utfästelser som Riksidrottsförbundet har tolkat skulle infrias under valperioden. Så sker nu med det beslut som riksdagen med stor majoritet sannolikt kommer att fatta om en stund.

Jag vill påpeka ett förhållande för andre vice talman Christer Eirefelt. Det är helt riktigt att det var en samlad opposition som kom med ett förslag om en höjning av det lokala aktivitetsstödet till idrotten. Vi fann att detta var ett lämpligt sätt att uppfylla det löfte som vi gav i valrörelsen. Vi drog då den konsekvensen – vilket också centern gjorde, det skall jag i rättvisans namn säga – att också aktivitetsstödet till andra ungdomsorganisationer måste höjas, som vi hade beslutat efter en tidigare debatt. Men där var folkpartiet och moderaterna eller de övriga inte lika uppmärksamma. Ni lade inte fram några motioner om detta, Christer Eirefelt och Lars Ahlström. Detta var på väg att passera utan någon aktivitet från er sida.

Jag tror att vi kan ta varandra i hand när det gäller eventuella försummelser på olika områden. Sannolikt har vi kommit fram till en mycket bra lösning, med det förslag som nu lagts fram, både när det gäller ungdomsorganisationerna och idrottsrörelsen.

Till Lars Ahlström vill jag säga följande när det gäller det lokala aktivitetsstödet. Jag har med stort intresse, ett visst nöje och icke utan löje lyssnat till Lars Ahlströms deklARATIONER om betydelsen av det lokala stödet till idrottsorganisationerna. Jag erinrar mig den idrottspolitiska debatt som fördes under åren före och efter 1985. Då ville moderaterna avskaffa statens bidrag till det lokala aktivitetsstödet. Man kan naturligtvis ändra sig. Märk väl, Lars Ahlström, att ert ställningstagande då skedde med den principiella invändningen att staten icke skulle stå för det lokala stödet, utan det skulle kommunerna göra. Jag noterar att moderaterna har gjort en betydande omsvängning, och det tycker jag är mycket bra.

En mycket stor roll för idrottsrörelsens verksamhet och för dess framtid har ledarna. De är många, och de lägger ner ett mycket omfattande arbete, i de flesta fall på helt ideell basis. Idrottsrörelsen har en god insikt om ledarnas betydelse för verksamheten, och den delas av samhället. Genom tillkomsten av SISU har möjligheterna att ge en god utbildning blivit betydligt bättre än tidigare.

I en reservation från centern föreslås ekonomiska stimulansåtgärder för ideellt föreningsarbete. Det ger anledning till några funderingar kring ledarrollen. Jag föreställer mig att arbetet som idrottsledare av de allra flesta uppfattas som stimulerande, roligt och utvecklande på många sätt. Det är därvid ingen skillnad mellan en ledaruppgift, vanligt idrottsutövande, vilken annan hobby som helst eller någon privat fritidssysselsättning. Individerna väljer att göra arbetet på grund av intresse för verksamheten. Arbetet kan vara förknävat med kostnader, däri har centerreservationen rätt, ja visst. Den ersätt-

ning som föreningarna anser sig kunna ge sina ledare måste naturligtvis ligga inom ramen för föreningens ekonomi. Och säg mig den hobby- eller fritidsverksamhet som är alldeles gratis. Vi är därför inte beredda att införa någon ny typ av bidrag speciellt avsett för ideellt föreningsledarbete.

Det senaste halvårets idrottsdebatt har varit inriktad på effekterna av ett nytt skattesystem. Den propositionen kommer på riksdagens bord i slutet av denna session. Vi kommer då att få tillfälle att diskutera de konsekvenser skatteförslaget kan få för idrotten. Jag vill endast göra en kommentar.

I debatten hävdas att idrottsrörelsen endast berörs av de ökade kostnader som finansieringen av reformen bygger på. Det är, såvitt jag förstår, en felsyn. Idrottsrörelsen består av sina cirka två miljoner medlemmar. Ja, det finns uppgifter om att antalet medlemskap i Idrottsverige är långt större till antalet. Det är nämligen många som är med i flera idrottsföreningar. De allra flesta av dessa kommer, såvitt jag förstår, att få en betydande sänkning av sin inkomstskatt och de får således mer pengar i plånboken. Med den starka ställning som idrotten har i svenska folkets medvetande vore det underligt om inte dessa miljoner medlemmar vore beredda att satsa ytterligare belopp på egen idrottsverksamhet och på sina barns aktiviteter. Det går inte att frikoppla idrottsvärlden som organisation från dess medlemmar. Skatteförslaget kommer givetvis att förändra villkoren för idrotten liksom för andra verksamheter. På minussidan finns en del poster, på plussidan medlemmar-nas sänkta skatt.

Fru talman! Det finns två motioner som syftar till en redovisning av hur det statliga stödet används med hänsyn till fördelningen mellan kvinnor och män. Vi har förstått att det finns vissa svårigheter att presentera en sådan jämförelse. Det är emellertid angeläget att denna fördelning blir klarlagd. Diskussionen om idrotten ur jämställdhetssynpunkt är mycket livlig just nu, därom vittnar inte minst motionerna i år. Det är därför bra att en redovisning kan göras, så att debatten kan grundas på de faktiska förhållanden som är för handen. Utskottet har utgått från att de problem som finns inte är så stora, utan siffrorna kan komma på bordet.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 109 JAN HYTTRING (c) replik:

Fru talman! Det finns ett alldeles bestämt skäl till att vi vill att riksdagen skall göra ett tillkännagivande till regeringen. Anders Nilsson sade här att det inte fanns något skäl, eftersom vi var överens. Han var litet ironisk. Han skall naturligtvis vara tacksam över att prioriteringarna och egentligen alltihop stämmer väl överens.

Men vilket är då skälet? Jo, så länge regeringen och utskottets majoritet ägnar sig åt önsketänkande kommer vi att framhärda i att kräva denna typ av tillkännagivande. Det går nämligen inte att göra de prioriteringar som ni begär att Riksidrottsförbundet skall göra, om inte förbundet får tillräckliga medel. Det är som Anders Nilsson sade: i Riksidrottsförbundets anslagsframställan rör det sig om helt andra tal än de pengar Anders Nilsson är med och beviljar.

Från centerns sida vill vi öka anslaget, mycket medvetet. Men vi begär inte

att Riksidrottsförbundet, ens med det anslag vi vill ge förbundet, skall klara av allt man har sagt sig vilja göra, om man får tillräckligt med resurser.

Sedan säger Anders Nilsson att det är bra att det är en del förändringar gentemot tidigare år, om man ser på de motioner som har lagts fram. Riksdagen kommer att få ta ställning till ett centerförslag under våren där folkrörelsernas finansieringsmöjligheter behandlas. Staten har otvivelaktigt undandragit rätt betydande finansieringsmöjligheter för folkrörelserna. Det rör då inte bara idrotten, utan alla folkrörelser. Förra årets debatt och den debatt som fördes i frågan på riksidrottsmötet blev konstiga debatter. Jag har hört många som har sagt efteråt att de känner sig smått lurade av den diskussionen. Det som målades upp då, att en parlamentarisk utredning gällande hela idrottsrörelsen begärdes, det var inte sant. Vad som begärdes var att man skulle tillsätta en parlamentarisk beredning om möjligheterna till finansiering. Vi upprepar det. Denna gång har jag, vid kontakter med idrottsrörelsen, fått det bestämda beskedet att man ställer upp på detta. Idrottsrörelsen kommer att hjälpa till att driva fram ett sådant beslut. Min fråga till Anders Nilsson är då: Tänker Anders Nilsson gå emot detta krav nu också, när det behandlas i utskott och kammare?

Anders Nilsson säger också, "i rättvisans namn", att centern hade tänkt på de andra ungdomsorganisationerna som inte sysslar med idrott. Det var nog tur att centern lade fram sin motion. Det är faktiskt centermotionens ära att det blev ett så klokt beslut, som innebar att även de övriga ungdomsorganisationerna fick ett högre lokalt aktivitetsstöd.

Anf. 110 LARS AHLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Doping är dess värre inte en avklarad sak, Anders Nilsson. Kampen mot doping är ytterst viktig. Jag framhöll detta inte minst vid förra årets idrottsdebatt. Jag betonade att det en gång för alla måste slås fast att doping är fusk och ett idrottens gissel. Vi måste göra allt för att minska och naturligtvis helst helt bli kvitt detta.

När det gäller det lokala stödet, Anders Nilsson, har vi ingalunda varit motståndare till det. Vi har inte alls velat avskaffa det. Vi hade vissa synpunkter på principerna. Men alldeles uppenbart har vår kritik varit befogad och satt sina spår i budgetpropositionen. Där står nämligen på s. 80:

"Det lokala aktivitetsstödet är av stor betydelse för den lokala idrotten och dess möjlighet att aktivera ungdomar. De nu gällande reglerna för fördelning av den statliga delen av detta stöd har kritiserats. Bland annat har man pekat på, att enhetliga regler gör att vissa verksamheter har svårt att utnyttja stödet. Också sättet att mäta aktiviteterna har kritiserats.

Jag har förstäelse för dessa synpunkter. Det är viktigt att stödet kan användas på ett effektivt sätt, som passar för den verksamhet det är avsett. RF torde vara bäst lämpat att utforma de regler som bör ligga till grund för fördelningen av idrottens del av det statliga lokala aktivitetsstödet." Det är precis så vi vill ha det, nämligen ett bättre utnyttjande av stödet med mindre byråkrati och möjlighet för RF självt att bestämma hur man vill fördela detta viktiga stöd till de små föreningarna.

Anf. 111 Andre vice talman CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Fru talman! Anders Nilsson gör naturligtvis ett riktigt påpekande när det gäller Tipstjänst. Det är inga pengar man snyter ur näsan. De märks på något håll de också. Skillnaden är, menar jag, att det är medel som är så intimt förknippade med idrottsaktiviteter. De aktiviteterna är alltså en förutsättning för de delar av Tipstjänsts verksamhet som har med idrotten att göra. Därför är detta den realistiska vägen att gå i det läget då vi är överens om att idrottsverksamheten kommer att behöva ett större stöd.

Det faktum att inte vi har något yrkande om dopingen betyder inte att vi inte diskuterar frågan. Vi har faktiskt ett helt kapitel om detta bekymmer i vår motion denna gång också. Dopingen är inte bara ett medicinskt problem utan också, som Lars Ahlström påpekade, ett avsteg från fair play som skadar idrottsrörelsen. Det är viktigt att vi inte släpper den här frågan. Men det är på samma sätt med denna fråga: idrottsrörelsen är väl medveten om problemen och har flera aktiviteter på gång för att komma till rätta med dem, både i vårt eget land och på det internationella planet.

Så åter till frågan om aktivitetsstödet. Anders Nilsson liknar det skedda vid en försummelse. Nu är det nog inte så att de andra ideella föreningarna inte hade fått detta stöd. Det har hela tiden varit vår linje att fördelningen skall vara likvärdig. Inte minst de som representerar dessa föreningar hade nog under alla förhållanden sett till att det blivit så.

Det finns väl ingen anledning att ytterligare plåga Anders Nilsson i den här frågan, men att åter säga att avsikten med löftet var att det skulle ske under valperioden är ju inte sant. Det finns ingenting i det svaret – jag läste det en gång till nyss – som visar att det inte gällde det år som Riksidrottsförbundet frågade om.

Kritiken från inte minst dåvarande ordföranden Kalle Frithiofson var ju förödande. Det är också något som tyder på att inte någon i idrottsrörelsen trodde något annat än att det gällde det året.

Jag slutar med att säga att det slår mig igen att den viktigaste uppgiften för oss som är intresserade av idrottsrörelsen och som inser de många positiva effekter som idrotten har kanske trots allt är att inom våra resp. partier påpeka de förtjänster som idrotten har och att slåss för idrottens möjligheter att fortsätta att utvecklas.

Anf. 112 ANDERS NILSSON (s) replik:

Fru talman! Först till Christer Eirefelt. Det var faktiskt så att folkpartiet inte hade någon motion kring frågan om ungdomsorganisationerna och aktivitetsstödet.

När det gäller hur frågan tolkades inom idrottsrörelsen så är jag alldeles bestämd på den punkten. Karl Frithiofson poängterade vid flera tillfällen att det måste tolkas som ett löfte som skulle infrias under valperioden.

Lars Ahlström, fortfarande när det gäller aktivitetsstödet så var det faktiska förhållandet det att moderaterna dessa år – det var 1985 och ytterligare något år – yrkade avslag på anslaget i pengar räknat. Ni ville alltså inte ställa upp med pengar! Det tycker jag är ganska talande.

Till Jan Hyttring vill jag säga angående diskussionen om prioriteringar att Hyttring för ett resonemang som går ut på att om man inte får tillräckligt

med pengar, så kan man inte prioritera. Det är ett synsätt som jag inte tror finns någonstans. Det är i stället så att varje verksamhet, varje organisation och förening eller myndighet som gör prioriteringar i sin verksamhet avser att verka efter de prioriteringarna inom den ram de har. Det kan naturligtvis betyda olika mycket beroende på hur hög anslagsnivån är. Men givetvis är systemet sådant att om en organisation gör vissa prioriteringar så är den också beredd att följa dem antingen man får ett stort eller ett litet anslag.

Jag vill betona, vilket också Jan Hyttring själv har sagt, att de pengar som centern föreslår icke heller räcker för Riksidrottsförbundet om man skulle tillämpa det resonemang som Hyttring själv för och som innebär att Riksidrottsförbundet skall klara av alla sina prioriteringar.

Jag tror alltså att Riksidrottsförbundet med det anslag som nu ges har möjlighet att göra prioriteringar i de riktningar som angetts.

Slutligen, Jan Hyttring, när det gäller frågan om en utredning så har jag hela tiden i den här debatten hävdat att det avgörande är Riksidrottsförbundets inställning. Vi borde vara överens om att det avgörande i sammanhanget är om Riksidrottsförbundet anser att det föreligger behov av en parlamentarisk eller annan utredning på ett eller annat sätt.

(forts. 21 §)

19 § Ajournering för middagsuppehåll

Kammaren beslöt kl. 17.57 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

20 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

21 § Anslag till idrott

(forts. kulturutskottets betänkande KrU 15)

Anf. 113 JAN HYTTRING (c) replik:

Herr talman! Anders Nilsson säger att de prioriteringsdiskussioner som jag har fört är felaktiga. Men jag vänder mig naturligtvis inte mot prioriteringarna. De görs av Riksidrottsförbundet och de är naturligtvis riktiga. Men alla måste ju förstå att allt inte kan prioriteras, vilket utskottsmajoriteten utgår från, om inte erforderliga medel ges. Det tycker jag är en självklarhet.

Sedan vill jag säga några ord om doping. Anders Nilsson säger att denna fråga inte fanns med i den här motionsomgången. Men det finns motioner om insatser mot doping. Dessa motioner kommer att behandlas i samband med behandlingen av den forskningspolitiska propositionen och de motioner

som väcks med anledning av den. Vi får alltså tillfälle att senare debattera denna fråga i kammaren.

Jag vill ge Anders Nilsson och övriga socialdemokrater ett gott råd, eftersom det socialdemokratiska partiet är det största partiet som står bakom skatteomläggningen. Anders Nilsson säger att skatten kommer att sänkas för oss enskilda människor och att detta på något sätt måste komma folkrörelserna till del, eftersom vi därmed skulle bli mer benägna att genom frivilliga bidrag stärka ekonomin. Jag varnar socialdemokraterna för att dra dessa slutsatser av framför allt två skäl.

Det ena skälet är att det är fråga om en skatteomläggning. Det kommer helt säkert att visa sig att det inte handlar om någon skattesänkning. De ökade pålagor för folkrörelserna kommer även att drabba oss som privatpersoner. Höjda kommunalskatter och en mängd andra faktorer gör att skatteomläggningen inte får den effekt som man utgår från.

Det andra skälet är att det har gjorts undersökningar genom att människor på gatan har fått frågor om sin uppfattning. Då har det framkommit att människorna, som skulle bidra till en bättre finansiering av folkrörelserna, i varje fall inte har fått klart för sig att skatteomläggningen skulle innebära några skattesänkningar. En majoritet tror faktiskt inte alls på detta budskap. Och sannolikt leder det till att människorna inte heller kommer att offra mer privata pengar på stöd till folkrörelserna. Allt detta leder mig fram till att det måste bli fråga om ett ökat stöd, och det är detta ökade stöd som jag pläderar för.

Det kommer också att bli mycket viktigt med en genomgång av folkrörelsernas finansieringsmöjligheter. Då vill jag inte bara uppehålla mig vid Tips-tjänst, eftersom det vore orätt.

Anders Nilsson säger slutligen att socialdemokraterna skall ställa sig bakom detta om idrottsrörelsen begär det. Men jag pläderar för hela folkrörelsen som ett kollektiv. Och folkrörelsen består av mer än idrottsrörelsen. Om idrottsrörelsen var ljummen förra gången, så var de andra folkrörelserna desto mer intressanta. Jag ser därför fram emot att samtliga folkrörelser kommer att nappa på detta bud och begära en sådan utredning.

Anf. 114 LARS AHLSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Anders Nilsson tycks tro att om man upprepar ett påstående tillräckligt många gånger blir det sant. Men så är som bekant inte fallet. Vi moderater har aldrig velat avveckla det lokala stödet. Sanningen är ju att vi moderater ville att stödet skulle finansieras på ett annat sätt, nämligen på det ganska självklara sättet att kommunen skall stå för det lokala stödet, att landstinget skall stå för det regionala stödet och att staten skall stå för stödet till riksorganisationen. Men detta är ju historia, och nu talar vi om nuet och om framtiden. Jag tror, Anders Nilsson, att svensk idrott är glad över att de övriga partierna i kulturutskottet tvingade socialdemokraterna att gå med på en ökning med 23,5 miljoner av stödet till lokal verksamhet.

Anf. 115 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill direkt till Lars Ahlström säga att det här tvånget inte känns betungande, utan jag anser att det var en mycket bra lösning som vi kom fram till.

Jag vill säga några ord om skatterna. Den föreslagna skattereformen får vissa effekter. En del saker blir bättre genom att människor får sänkt skatt. Å andra sidan fördelas kostnaderna för denna reform på olika sätt, bl.a. genom kapitalskatter, vidgad moms, m.m. Det innebär att det blir vissa konsekvenser för idrottsrörelsens organisatoriska del och verksamhet i form av fördyringar. Men dessa pengar måste hamna någonstans, och medborgarna får alltså sänkt skatt och har då möjlighet att på olika sätt bidra till idrottens finansiering. Det kan ske på många olika vis.

Som en slutsummering av denna debatt vill jag säga att jag tycker att både moderaterna och centern målar villkoren för idrottsrörelsen i alltför dystra färger. Jag har ju varit med vid debatterna om idrotten här i kammaren sedan 1982, och varje år har tongångarna varit ungefär desamma. Under de allra flesta åren har jag påpekat att idrottsrörelsen har utvecklats mycket väl i vårt land. Det har skett stora idrottsliga framgångar, och det har gjorts insatser på en mängd områden som har prioriterats av idrottsrörelsen – handikappidrott, jämställdhet, motionsverksamhet, idrott för invandrare, m.m. År efter år har vi kunnat avläsa att idrottsrörelsen har haft en mycket positiv utveckling. Det är min bestämda övertygelse att det även kommer att ske i framtiden. Jag tror att den svenska idrottsrörelsen har den vitaliteten och målmedvetenheten att den förmår att anpassa sig till nödvändiga samhällsförändringar. Jag är övertygad om att det beslut som vi kommer att fatta i morgon med anledning av denna debatt och detta betänkande kommer att bädda för en fortsatt bra utveckling för idrottsrörelsen i Sverige.

Tredje vice talmannen anmälde att Jan Hyttring och Lars Ahlström anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 116 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Precis som Anders Nilsson påpekade har idrottsrörelsen betydligt och betyder väldigt mycket i vårt land. Vi vet att det är många som är aktiva i olika idrotter och att idrotten engagerar många ungdomar och barn. Vi vet också att fler och fler kvinnor deltar i idrottsrörelsen. Samtidigt har jag, när jag har lyssnat på debatten, funderat över att det återstår många frågor att diskutera. Bl.a. gäller det barnens roll i idrottsrörelsen. Vad beror det på att färre och färre barn idrottar i egna och självvalda former och mer och mer i organiserade former och vilka konsekvenser får det? Vilka konsekvenser får kommersialiseringen av idrotten för idrottsrörelsen och att den i många fall blir en näring, och vilka konsekvenser får det för amatörspporten? Vad betyder pengarna i idrotten? Allt detta måste vi fortsätta att diskutera, och det tror jag också att det finns förutsättningar för, eftersom vi har en mycket öppen dialog i landet mellan dem som är intresserade av idrottsrörelsen och av motionsidrott. Det är min förhoppning att vi kan fortsätta att föra denna debatt även här i kammaren, eftersom idrotten betyder så otroligt mycket för både unga och äldre människor i landet.

Herr talman! Jag har begärt ordet på grund av att jag under den allmänna motionstiden väckte en motion om det som Anders Nilsson berörde i sin inledning. Vi vill att regeringen skall göra en analys och redovisa hur stor del av idrottens anslag som går till kvinnor. Riksidrottsförbundet har antagit en

jämställdhetsplan. Detta är ett mycket bra initiativ. Man är stimulerad av utredningen "Varannan damernas" som den socialdemokratiska regeringen lät tillsätta i mitten av 80-talet.

I jämställdhetsplanen säger man att det är väldigt viktigt att kvinnornas roll i idrotten synliggörs, precis som i politiken, och att man får fram fakta på bordet, som Anders Nilsson sade. Så här skriver man i planen: "I rapporter, statistik, redovisning etc skall tydligt anges om materialet avser män eller kvinnor. Fördelningen av idrottens ekonomiska resurser mellan könen bör årligen redovisas i budgetäskande. — — — Detta är en förutsättning för att få mer information om kvinnors villkor inom idrotten och för att förändra dessa."

Hur skall det gå till? Vi har alltså skrivit den här motionen för att stödja Riksidrottsförbundet. Vi vill att regeringen skall ta till sig detta och föreslå åtgärder om så behövs. Hur skall detta alltså gå till? Det sägs i utskottsbetänkandet att det kan finnas problem kring det hela. Det kan hända att man inte har tillräckligt material just nu, det kan skapa extra arbete i ett inlednings-skede. Men precis som utskottet säger måste denna redovisning göras. Det är väldigt viktigt, därför att vi måste ju se hur situationen är och vi måste sätta in åtgärder. Om det visar sig att flickor eller kvinnor får en mindre del av anslagen, måste vi tänka efter vad det beror på. Beror det på att flickor eller kvinnor har ett annat förhållande till idrotten, att kvinnor har ett annat sätt att idrotta som inte genererar lika mycket statliga pengar, därför att vi har ett system som medverkar till en sådan orättvisa? I så fall måste vi ändra systemen. Därför är det viktigt och bra att utskottet tydligen markerar att denna redovisning måste göras. Det är också viktigt att staten föregår med gott exempel. Vi vet att det i många kommuner finns debatter bland kvinnor av olika politiska färg. Man har börjat granska hur anslagen ser ut och granskar investeringarna samt debatterar frågan i fullmäktigeförsamlingar. Kan vi från riksdagen genom att markera detta föregå med gott exempel och sprida ljus i denna i vissa fall dunkla fråga är det mycket bra.

Till sist, herr talman! Utskottet har avstyrkt motionen, men sagt att analys måste göras. Det kan vi motionärer acceptera, men vi kommer säkert att följa upp frågan och se vad som händer, om redovisning görs och om i så fall åtgärder sätts in.

Herr talman! Allra sist skulle jag vilja säga så här: Vi måste ge flickorna en sportslig chans!

I detta anförande instämde Ulla Pettersson (s).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 mars.)

22 § Sjöfart

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1989/90:TU18 Sjöfart (prop. 1989/90:100 delvis).

Herr talman! Ett livskraftigt konkurrensdugligt näringsliv är grunden för det svenska välförhållandet, och det är den bärande idén i den moderata näringspolitiken. Det är inte tack vare statligt understöd och svenska regler som vår industri har blivit framgångsrik på världsmarknaderna. Det har man åstadkommit med egen kraft.

Sjöfart skiljer sig inte från annan industriell verksamhet, och det är vår uppfattning att svensk sjöfart med riktiga förutsättningar har goda möjligheter att konkurrera internationellt. En grundläggande förutsättning är att man kan få konkurrera på lika villkor som andra nationers företag och inte hindras av en rad olika svenska särbestämmelser, som för närvarande är fallet.

Vi ställer inga speciella svenska krav när det gäller bemanning och drift av svenska företag i utlandet. Då förutsätter vi att resp. bolag i eget intresse ser till att lämpliga personer anställs för uppgifterna. För sjöfarten gäller emellertid inte detta. Detaljerade föreskrifter om bemanningens storlek, nationalitet och kvalifikationer leder till att svenska rederier inte har möjlighet att under svensk flagg konkurrera på det sätt som är nödvändigt med hänsyn till marknaden. Resultatet har i stället blivit att svenska rederier i första hand etablerar sig i utlandet, något som på sikt knappast kan gagna näringen i Sverige.

För att lösa detta har vi länge krävt att man i Sverige inrättar ett internationellt register, på samma sätt som man har gjort i de flesta europeiska länder. Rederierna kunde då anställa de besättningar som var lämpligast i sammanhangen. Lika konkurrensvillkor skulle då gälla.

Det är ingen ny lösning. Redan på 50-talet fanns det svenska rederier som drevs med utländska besättningar på lokala avtal. Vi kan inte finna annat än att denna lösning skulle kunna fungera även i dag.

Vi tror däremot inte att det är ett riktigt recept för närsjöfarten. Regeringens agerande innebär att Sverige har valt en lösning som skiljer sig från våra nordiska grannländers. Vi har försummat möjligheten att skapa en gemensam nordisk politik på detta område. Svenska redare har nu att även i svensk kustfart finna sig i konkurrens från NIS- och DIS-registrerade skepp. Denna snedvridning skapar en i längden ohållbar situation.

För att lösa sjöfartens problem väljer regeringen i stället att subventionera näringen. Skatter och sociala avgifter återbetalas. Världshaven har blivit det i särklass största svenska stödområdet. Men, herr talman, om svenskt sjöfolk inte betalar skatter och avgifter, vem betalar då deras kostnader? Vem betalar deras bostadssubventioner, deras sjukvård och deras barns skolgång?

Själva idén med subventioner är felaktig. Den har inte fungerat i stödområdena, den har inte fungerat i Svappavaara och den kommer inte att fungera på världshaven heller. Sjöfartens företrädare lär sig snart att det är mera lönsamt att söka bidrag i kanslihuset än på en hård fraktmarknad. Så får vi ännu en av dessa "skyddade" näringar som vi egentligen inte har behov av.

Men regeringen går vidare i sin regleringsiver. För att motverka den minskning av handelsflottan som uppkommer genom en felaktig sjöfartspolitik har man permanentat flagglagen, denna gång med säkerhetspolitisk motivering. Det är en felsyn när man tror att en ny konflikt i vår del av världen

skulle få samma förlopp som andra världskriget, med lejdbåtar och avspärrning. Att nu med säkerhetspolitiska argument införa subventioner och regler för handelsflottan samtidigt som man med samma säkerhetspolitiska argument tar bort subventioner och regler från jordbruket förefaller inte logiskt. Det verkar inte finnas någon mer djupsinning analys bakom detta skifte av subventioner från en näringsgren till en annan.

Herr talman! En stor del av utskottets betänkande rör trafiken till Gotland. Det är egentligen orimligt att förbindelserna med vår svenska ö, Gotland, är sämre än med t.ex. Åland. Vi har från moderat håll i skatteutskottet föreslagit åtgärder som skulle skapa förutsättningar för lönsam trafik på Gotland. Men när Gotlandstrafiken nu missgynnas på det sätt som sker blir det också ett statligt ansvar att värna om förbindelsen med Gotland.

Vi ogillar själva idén med koncessionstrafik, men om ingen annan lösning är möjlig så skall villkoren för trafiken vara klara och upphandlingen ske öppet och i konkurrens på samma sätt som annan offentlig upphandling. Det är inte acceptabelt att det gällande avtalet hemligstämplas, som nu skett, när upphandlingen väl är gjord. Det strider mot svensk förvaltningstradition. Avtalet granskas nu av riksdagens revisorer, och vi ser med intresse fram mot deras rapport.

Samtidigt måste poängteras att staten som förhandlingspart har vissa skyldigheter mot rederiet och att staten även måste uppfylla sin del av avtalet. Att redan nu gå in och kräva en annullering av ett tioårsavtal ger inte rederiet rimlig chans till anpassning av verksamheten.

Vi stöder därför från moderat sida utskottets skrivning, men vi kommer att fortsätta att kräva att avtalet blir offentligt och att rimliga krav på omförhandling av villkoren aktualiseras när detta blir möjligt.

Miljöfrågorna har fått en omfattande behandling i årets betänkande. Från moderat sida kan vi konstatera att de krav som framförts i motionerna i huvudsak tillgodoses genom olika insatser av departement och sjöfartsverk. Vi har därför inga särskilda yrkanden i sammanhanget.

Det kan vara värt att påpeka att ett fåtal spektakulära tankbåtshaverier fått en väldigt stor uppmärksamhet i debatten, men de stora kvantiteterna olja som kommer ut i haven kommer faktiskt från anläggningar i land, och det är där som åtgärderna i första hand borde sättas in.

Mycket av miljödebatten har kommit att handla om nödvändigheten att ha lots. Men en lots är ingalunda någon garanti för att olyckor inte kan inträffa. Kravet på lotstväng kan ibland få märkliga konsekvenser, och det är vår uppfattning att reglerna behöver ändras, i varje fall deras tillämpning på vissa lotsplatser.

När det slutligen gäller fritidsbåtarna, herr talman, har vi moderater i år igen föreslagit att fritidsbåtsregistret skall avskaffas. Våra invändningar mot detta register har visat sig vara riktiga. Det enda som åstadkommit är en utgift i statsbudgeten, samtidigt som polis och kustbevakning nu måste avsätta stora resurser för att jaga i övrigt laglydiga medborgare som vägrar att betala en registeravgift på 30 kr. När det dessutom visar sig att registrets tillkomst – tvärtemot vad som utlovades – underlättar för båtjuvar att få behålla stulna båtar finns det all anledning att tänka om.

Av de argument som nu framhålls för registrets existens är nästan samtliga

till förmån för kontroll och planering av olika myndigheter. Det behövs inte. Jag kan intyga, herr talman, att vi som ägnar oss åt denna fritidsaktivitet klarar oss alldeles utmärkt utan goda råd från naturvårdsverk och kommunala fritidsförvaltningar.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 7, 8, 11, 20 och 27 till utskottets betänkande.

Anf. 118 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Trots goda konjunkturen för sjöfartsnäringen i allmänhet brottas svensk sjöfart fortfarande med många problem.

Att ge den svenska handelsflottan rejäla förutsättningar att konkurrera på de internationella marknaderna är en grundförutsättning för att sjöfartens fördelar skall nyttiggöras fullt ut. Detta gäller självfallet all sjöfart, även sådana som sällan eller aldrig berör svensk hamn, men transportererna till och från Sverige har givetvis sitt speciella intresse. En handelsflotta med svag konkurrenskraft kommer till korta i tävlingen om transportererna av den svenska importen och exporten.

Inom den internationella linjefarten har konkurrensen under senare decennier varit mycket svår på alla trafikområden. Det gäller Atlanten, Stilla Havet och Fjärran Östern. Denna svenska sjöfarts tidigare paradgren omfattar numera endast ett fåtal, om än mycket effektiva, fartyg.

Det är av stort intresse för landet och för den svenska exportindustrin att linjesjöfart också fortsättningsvis drivs under svensk flagg.

Herr talman! Under 1988 fattade riksdagen beslut om en rad stödåtgärder till sjöfartsnäringen. Det var för närsjöfarten som de sjöfartspolitiska besluten av år 1988 kom att bli mest angelägna.

Stödet är som bekant tvådelat och består av dels återbetalning av sjömansskatten, dels ett kontantbidrag om 38 000 kr. per helårsanställd inom näringen. Utvecklingen medför att båda dessa delar nu urholkas. Höjda procentsatser för socialavgifterna, allmän inflation och mellankommande avtalsförhandlingar gör att kontantbeloppet nu borde vara drygt 43 000 kr. för att motsvara det reella värdet i utgångsläget 1988.

Avsikten med stödet är att öka de svenska rederiernas konkurrenskraft. Situationen är nu den att konkurrensen ökar medan stödet minskar. Detta är på ett sätt en olycklig utveckling. Denna form av subventioner löser långt ifrån alla problem för den svenska handelsflottan.

Därför är det folkpartiets uppfattning och vårt krav att Sverige bör inrätta ett internationellt fartygsregister i syfte att möjliggöra för redarna att operera vissa svenskägda fartyg på internationella kostnadsvillkor. Sådana register håller på att upprättas i flera av våra konkurrentländer. Det senaste exemplet är Västtyskland. Därmed har åtta europeiska länder etablerat sådana register, däribland våra grannländer Danmark och Norge. I dessa länder blomstrar sjöfartsnäringen som aldrig tidigare.

Jag övergår nu till att kort kommentera flagglagen.

År 1989 permanentades den s.k. flagglagen, vilken begränsar de svenska rederiernas handlingsfrihet när det gäller att disponera sitt tonnage. Detta innebär nackdelar på en marknad där flexibilitet och rörlighet är viktiga förutsättningar för framgång. Att köpa och sälja fartyg tillhör den normala re-

deriverksamheten, lika mycket som att transportera gods och passagerare. Flagglagen bör därför enligt folkpartiets mening avvecklas.

Efter detta vill jag säga något om investeringsfundsutnyttjande.

Nuvarande regler för investeringsfundsutnyttjande bör ändras så att dessa fonder kan utnyttjas för investeringar även i begagnade fartyg. En sådan liberalisering skulle öka förutsättningarna för sjöfartsnäringen att attrahera nytt kapital och nya ägare. I många andra länder har de viktigaste exportbranscherna också stora intressen i sjöfarten.

Här i Sverige säger socialdemokraterna nej till en sådan utveckling, och man kan ställa frågan: När skall socialdemokraterna inse att detta är ytterligare en handling som försvagar sjöfartsnäringens vidareutveckling?

Miljöaspekter måste spela en större roll även när det gäller sjöfarten. Det gäller såväl dumpningsföreskrifter som luftföroreningar, buller och andra problem vid gång i tränga farleder m.m. Regeringen bör enligt vår uppfattning ta initiativ och uppdra åt naturvårdsverket att föreslå skärpta miljökrav för sjöfarten.

I den inrikes transportapparaten utgör närsjöfarten en miljövänlig resurs, som kan utnyttjas ännu mera för att avlasta de redan hårt ansträngda landtransportlederna. Det finns alltså mycket starka miljöskäl för att stimulera tillväxt av sjötransporterna. Trafikpolitiken bör också formas utifrån det faktum att sjöfarten jämfört med andra transportgrenar kräver blygsamma investeringar i transportvägarna. Vatten är ju på ett sätt oslitbart och alltid tillgängligt längs våra farleder.

Jag vill, herr talman, mitt i denna sjöfartspolitiska redovisning kommentera en något udda fråga i detta betänkande. 1987 inrättades under motstånd från bl.a. folkpartiet ett register för fritidsbåtar. I budgetpropositionen i år görs klart att registret inte vunnit någon större framgång hos båtägarna, trots den relativt låga avgiften för registrering. Att döma av de förväntade intäkter som redovisas i statsbudgeten räknar regeringen med att registrets kostnader kommer att överstiga intäkterna även under nästa år. Argumenten för registrets existens har enligt vår mening knappast stärkts under det år som har gått sedan vi senast diskuterade den här frågan i samband med behandlingen av ett betänkande. Vi föreslår därför att registret avskaffas.

Efter detta, herr talman, skall jag återvända till sjöfartspolitiken.

Jag konstaterar att den socialdemokratiska sjöfartspolitiken under en följd av år har förklarats vara en beredskapspolitik. Syftet med sjöfartsstödet är numera att hålla handelsflottan vid en från beredskapssynpunkt acceptabel storlek. Detta innebär att helt andra än näringspolitiska aspekter kommer att påverka behandlingen av rederierna.

I dag behövs ett nytt samlat näringspolitiskt grepp över den svenska sjöfartsproblematiken. De isolerade sysselsättningsintressen och beredskapsintressen som hittills i stor utsträckning har gjort sig gällande bör enligt folkpartiets uppfattning ersättas av en helhetssyn på rederinäringen. Inom andra sektorer av det svenska näringslivet är konkurrensen fri. Där är subventionerna mer eller mindre isolerade utanför. Varför skall ytterligare en del av den svenska näringen, den som har utgjort en av de starkaste grenarna, utsättas för denna utpressning genom subventioner? Nej, jämför i framtiden

sjöfarten med andra näringar i det svenska näringslivet. Regering och riksdag bör snarast samla sig till en näringspolitik på sjöfartsnäringens område.

Herr talman! Färjetrafiken till Gotland beskrivs och diskuteras livligt i detta betänkande. Ingrid Hasselström Nyvall kommer senare att redogöra för våra synpunkter på färjetrafiken till Gotland.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 6, 7, 11 och 12.

Anf. 119 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Sjöfarten är en mycket viktig näring, som har stor betydelse för vårt land ur många olika synpunkter. Sjötransporter är en miljövänlig och energisnål transportmetod. Dessutom ger näringen stora exportinkomster till Sverige, och den är vidare oerhört viktig ur beredskapssynpunkt.

Det är viktigt att näringen ges goda utvecklingsmöjligheter för framtiden. Regeringens nuvarande sjöfartspolitik präglas främst av beredskapspekterna. Detta är ett alltför snävt synsätt. Enligt centerns mening bör därför regeringen ta initiativ till trepartsöverläggningar mellan staten, rederinäringen och de fackliga organisationerna för att få till stånd en näringspolitik för sjöfarten som grundar sig på en helhetssyn om näringens mångfasetterade betydelse.

Sjöfartsnäringen är till sin karaktär mycket internationell och verkar i en hård internationell konkurrens. Centern har därför föreslagit att ett svenskt internationellt fartygsregister inrättas för att stärka de svenska rederiernas konkurrenssituation. Sådana register finns nu etablerade eller är under etablering i de flesta sjöfartsländer i Europa. På hela kuststräckan från Nordkap till Gibraltar är det snart bara Sverige kvar som inte har ett sådant register.

Inte minst sedan regeringen öppnat de svenska kusterna för trafik med fartyg registrerade i de norska och danska öppna registren, har nödvändigheten av ett svenskt register ökat. Det senaste exemplet är att ett norskt kryssningsfartyg skall börja köra mellan den svenska västkusten och Danmark, till priser som är omöjliga att konkurrera med för svenska färjerederier.

Alternativet till ett svenskt internationellt register är ofta att svenskägda fartyg registreras under andra flaggor, många gånger under s.k. bekvämlighetsflagg. Detta är ett ur alla synpunkter mycket sämre alternativ. Fördelen med ett svenskt register är att fartygen kommer att föra svensk flagg och därmed omfattas av svensk lag och de internationella konventioner som Sverige tillträtt samt stå under tillsyn av det svenska sjöfartsverket.

Sjöfartens internationella karaktär gör också att vi i centern anser att den numera permanentade flagglagen skall avvecklas. Flagglagen begränsar på ett olyckligt sätt de svenska rederiernas handlingsfrihet när det gäller att disponera tonnaget.

Centern har aktivt medverkat till att införa det s.k. sjöfartsstödet, som till viss del kompenserar den svenska sjöfarten för dess höga kostnadsläge. Enligt beslutet, som togs 1988, återbetalas den inlevererade sjömansskatten till rederierna samt utgår ett kontantbidrag på 38 000 kr. per helårsanställd ombord på fartyg i fjärrfart. Bidraget är i stället för sänkta socialavgifter.

Detta sjöfartsstöd har varit mycket positivt och medverkat till den opti-

mism som finns i dag. Det är dock viktigt att detta stöd följer kostnadsutvecklingen och inte urholkas i takt med inflationen. Stödet borde, om det värdesäkrats, i dag ha uppgått till ca 43 000 kr. Vi anser att en sådan värdesäkring av stödet bör genomföras och vill ge regeringen detta till känna.

Herr talman! Jag nämnde inledningsvis att transporter till sjöss är fördelaktiga ur miljö- och energisynpunkt. Även om så är fallet föreligger också stora risker, framför allt för olyckor med tankbåtar. Vi har tyvärr under senare tid fått flera exempel på katastrofer av detta slag på olika håll i världen.

Som jag nämnt flera gånger tidigare är sjöfarten internationell till sin prägel. Det innebär att de regelverk som styr det mesta inom detta område är internationella konventioner. Sverige måste därför med kraft agera i olika internationella fora för att få till stånd bättre och säkrare regler för fartygs-transporter. Detta gäller bl.a. krav på dubbla bottnar för tankfartyg. Just dubbla bottnar skulle vara en mycket bra regel, som kan innebära att en grundstötning med en tanker inte behöver innebära en ekologisk katastrof. På detta område kan Sverige gå före de internationella konventionerna genom att föreskriva krav på dubbla bottnar för tankfartyg som anlöper svensk hamn.

Herr talman! I detta betänkande från trafikutskottet behandlas också Gotlandstrafiken. Gunhild Bolander kommer senare att ta upp denna problematik. Därför avstår jag från det. Dessutom har vi ett flertal reservationer tillsammans med andra partier. Jag tänker alltså inte hålla något längre tal nu utan vill avsluta med att yrka bifall till samtliga de reservationer som centerpartister i trafikutskottet har varit med om att avge.

Anf. 120 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! I december 1989 diskuterade vi sjömanspensionen. Regeringen, s-ledamöterna och företrädarna för de tre borgerliga partierna var helt överens. Sjöfolkets pensioner skulle bort. Den gången kände Birger Rosqvist smärta över sitt eget agerande. Jag undrar: Gör det ont fortfarande, Birger Rosqvist?

Skälet till att sjömanspensionen skulle bort var att pengarna i Handelsflottans pensionsanstalt, HPA, höll på att ta slut. Föredraganden påminde oss om att "intäkter och utbetalningar för pensioner balanserar inte alls". Vad brukar statsmakten göra i andra fall när intäkterna inte räcker till? På något sätt brukar det ju alltid lösas, för att finanserna inte skall rasa ihop.

Det vanligaste är att man höjer avgifter eller skatter eller föreslår att privata intressen skall ta över. Pengarna i HPA-fonden har kommit från mycket låga avgifter från redarna. Är redarna ett fattigt släkte? Strax efter det att ni avskaffade sjömanspensionen presenterades det svenska privatkapitalets rankinglista för 1989. Redarna hade flaggan och vinsterna i topp. Under 1988 och 1989 nybeställde och projekterade redarna fartyg för 24 miljarder. Men dessutom kan de räkna in 550 milj. kr. om året i statligt bidrag för att de inte skall förlora intresset för Sverige. Enligt min mening är det märkligt att centerpartiet tycker att de behöver ännu mer, inte minst som samma parti hjälpte regeringen att avskaffa sjömanspensionen. Att jag nämner just centerpartiet beror på att jag tycker att det partiet i många andra sammanhang har

sinne för det som är socialt rättvist. Men här förefaller den principen inte alls fungera.

550-miljonersbidraget har använts som argument mot att redarna skulle behöva betala några miljoner ytterligare till sjömanspensionen. Jag tror att en högre avgift för redarna skulle ha ökat möjligheterna att få dem till förhandlingsbordet med sjöfolket. Det argumentet har flera av oss framfört tidigare.

Riksdagen har uttalat att Sverige för sin utrikeshandel "är nästan helt beroende av sjötransporter i någon form". Det tycker jag är ett understatement. Det är väl inte "nästan", utan vi är väl helt beroende. Med tanke på det stöd som redarna får och den pension som sjöfolket inte får, verkar det som om redarna bar upp hela sjöfartsnäringen. Men de skulle inte klara en enda liten resa utan bemanning och sjöfolk. Sjomännen och -kvinnorna är väl värda sin pension. Det är småsnålt och ogint av arbetsköparna att inte ordna det förhandlingsvägen. När det hittills inte har skett kan riksdagen med ett lika snabbt beslut som i december ordna det till arbetarnas fördel, om riksdagsmajoriteten så vill.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vpk:s förslag och reservation om att sjömanspensionen skall återinföras. Reservationen har vi gemensam med miljöpartiet.

Vpk kommer aldrig att acceptera de borgerligas förslag om ett internationellt register. Vi hoppas naturligtvis att socialdemokraterna står fast vid sin ståndpunkt. Det gör de i år igen, och det tycker jag är bra. Alternativet skulle innebära att svenska arbetsrättslagar kunde upphävas. Den debatten har vi också fört tidigare här i riksdagen.

Vpk tror att det finns möjlighet för både järnväg och sjöfart att ta över fjärrgods från landsvägstrafiken. I båda fallen skulle det helt klart innebära miljövinster. Det hindrar inte, tycker vi, att mycket mer måste göras. Fartygsmotorerna släpper ut stora mängder svavel och kväveoxider. De använder fortfarande oftast högsvavliga och starkt förorenade oljor. Men i dag visar några av de nya färjorna att det bl.a. med bättre kvaliteter och modern reningsteknik går att minska utsläppen drastiskt. Det tycker vi är lovande. Eftersom det redan finns sådan teknik är det märkligt att inte mer av tvingande åtgärder, som leder till ännu fler förbättringar, vidtas.

Längs den svenska kusten finns ett system för trafikinformation som kallas TIC. Det finns inom sjötrafikområdena Stockholm, Mälaren, Bråviken och Göteborg. Det här systemet skall gå att utveckla så att det också omfattar miljöhänsyn och naturskydd. Vpk, som har tagit upp detta i en motion, vill att systemet byggs ut och kompletteras med uppgifter som skyddar miljön. Vi vill också öka säkerheten till sjöss vad gäller farligt gods. Vi anser att alla fartyg, oavsett storlek, skall ha lots ombord i svenska farledsområden när de har last med farligt gods. Skälet är bl.a. att övervakningen behöver förbättras.

Jag ber att få yrka bifall till vpk-reservationerna 18 och 21.

Miljöpartiet har i motion och i reservation 24 tagit upp den viktiga frågan om miljökonsekvensanalyser, en fråga som också vpk driver. Men vi har inte väckt en motion i den saken denna gång. Inte heller har vi tagit upp den koppling som görs i miljöpartimotionen. Jag ber att få yrka bifall till den mo-

tionen, något som jag har missat i trafikutskottet, men det går ju att rätta till här.

I övrigt, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga reservationer i betänkan-
det som vpk har signerat.

Anf. 121 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Att vägtrafikens miljöeffekter är på tok för stora för att kunna accepteras vet numera de flesta. Följaktligen har också en rad beslut för att minska utsläppen kunnat fattas, t.ex. besluten om en rejäl avgasrening, sänkta hastigheter åtminstone tidvis i delar av landet, miljöavgifter och förhoppningsvis snart också om biltullar, differentierad accis och annat.

I debatten har också hävdats att både järnväg och sjöfart är miljövänliga alternativ till den traditionella vägtrafiken. I fråga om järnvägen är det verkligen så, och det är ett mycket viktigt skäl till att kraftigt öka investeringarna i det svenska järnvägsnätet. Vad gäller sjöfarten är det dess värre sant bara till hälften.

Godstransporter till sjöss är vanligen mycket energieffektiva, dvs. förbrukningen av förbränningsolja är liten i förhållande till den transporterade godsmängden. Men för att få en rättvisande bild krävs att man också tar hänsyn till energiåtgången vid lastning och urlastning liksom anslutande transporter. Dessutom minskar energieffektiviteten snabbt med ökande hastighet på fartyget. Detta till trots torde det i de allra flesta fall vara mycket klokt att ur energisynpunkt bedriva sjöfart i stället för vägtrafik när så är möjligt.

I fråga om miljöeffekterna från sjöfarten är det inte lika enkelt. Vid persontrafik på färjor är miljöeffekterna definitivt värre än de är vid resor med järnväg. De kan t.o.m. i vissa fall vara värre än vid vägtrafik. Utsläppen av föroreningar i luften kan vara mycket stora. Enbart de stora färjorna här i Stockholms skärgård lär släppa ut 4,5 tusen ton svaveldioxid om året. Om en industri skulle släppa ut 1 000 ton svaveldioxid om året skulle det betecknas som ett mycket stort utsläpp. Värstingarna bland fabriker har under 1970-talet haft utsläpp på några tusen ton om året. Denna svaveldioxid reagerar med luftens syre och vattenånga och bildar svavelsyra, som i sin tur försurar mark och vatten. Det har sammantaget åstadkommit enorma skador. Tusen och åter tusen sjöar har förstörts. Vi ser nu hur skogsmarken sakta men säkert är på väg att förvandlas till ofruktbar jord där bara stäpp kan växa.

Det är naturligtvis helt oacceptabelt att dessa utsläpp görs i synnerhet som utsläppen skulle kunna minskas med åtminstone 90 % från färjorna genom att man bytte till lågsvavliga bränslen. Använde man samma bränsle som dieslbussar i stadstrafik skulle utsläppen minska med mer än 95 %.

För mig som miljöpartist är det fullständigt självklart att riksdagen måste ställa vettiga miljökrav även på sjöfarten. De nordiska länderna borde snabbt kunna komma överens om att den svavelhalt i eldningsolja som finns i den internordiska färjetrafiken, som är den dominerande färjetrafiken i Sverige, skall sänkas till ett minimum. 0,1 % svavelhalt tycker vi från miljöpartiet vore en lämplig maximigräns till att börja med. Det kravet har vi också ställt i Nordiska rådet och i motioner här till riksdagen. Tyvärr har vi

inte fått något gehör för vårt krav, vilket är litet märkligt med tanke på alla miljöloften.

Sjöfarten släpper också ut stora mängder kväveoxider i luften. När naturvårdsverket senare i vår presenterar sin aktionsplan mot försurningen får vi bättre siffror på våra bord. Om jag är rätt underrättad rör det sig om ca 10 % av de totala kväveoxidutsläppen i landet. Det betyder i så fall att sjöfarten måste betraktas som en av de mest betydande utsläppskällorna även för kväveoxider, nästan i klass med lastbilstrafiken med sina ca 15 % och betydligt mer än luftfarten som ännu bara bidrar med några få procent, en mängd som dess värre ökar mycket snabbt.

Men även kväveoxidutsläppen kan minskas radikalt med bättre bränslen och med rening. Minst 85 % borde kunna tas bort, kanske ännu mer i ett längre perspektiv.

Vi menar att sjöfarten i ett första steg borde få samma utsläppskrav som godstrafiken på land, vilket är betydligt mildare krav än för persontrafiken på landbacken. Inför samma avgasregler som för lastbilar så fort som möjligt, gärna med hjälp av miljöavgifter! Förhoppningsvis kommer sådana förslag att presenteras i juni av utredningen som arbetar med de frågorna.

Förslagen som tas upp i det här betänkandet har inte vunnit gehör hos utskottet. Majoriteten, framför allt socialdemokraterna och moderaterna, har avstyrkt förslag efter förslag som varit avsett att förbättra miljön när det gäller sjöfarten.

Om diskussionen kring sjöfartens miljöfarliga utsläpp till luften är ganska ny, så är diskussionen kring utsläpp i vatten betydligt mer etablerad. De mest spektakulära utsläppen är naturligtvis oljeutsläppen från stora tankfartyg, eftersom sådana utsläpp får direkt förödande effekter för praktiskt taget allt som lever i det drabbade området, och de är väldigt synliga. Det är naturligtvis också på det sätt som Tom Heyman har antytt här tidigare, att de diffusa utsläppen från fartyg under gång men också från landtrafiken är totalt sett större och måste minskas.

Tänk tanken att en stor oljetanker, en på 100 000 ton, skulle springa läck i Östersjön. Sådana fartyg får gå in där fortfarande. En sådan olycka skulle leda till att ett unikt hav och ett av de mest ömtåliga innanhaven på jordklotet skulle till stor del fördärvas. Därför ställer vi från miljöpartiet kravet att man borde försöka minska fartygsstorleken. Mindre fartyg är lättare att manövrera och bör kunna vara säkrare.

För att öka säkerheten och minska riskerna för oljeutsläpp i Östersjön skulle det vara önskvärt att minska storleken på oljetankers. Man kan också förbättra tankfartygen med dubbla bottenar, som Rune Thorén sade här tidigare. Man kan t.o.m. ha dubbla sidor för att minska risken för oljeutsläpp, om det ändå skulle bli så att fartyget stöter i något, t.ex. havsbotten eller något annat fartyg. Sådana krav kan naturligtvis ställas från svensk sida. Man kan antingen kräva att fartyg skall vara byggda på det sättet för att få anlöpa vissa hamnar eller också kan man ta till ekonomiska styrmedel, exempelvis differentierade hamnavgifter, för att bestraffa fartyg som inte har de önskvärda egenskaperna. Men inget av de förslagen har fallit utskottsmajoriteten på läppen, utan utskottet har avstyrkt allting.

Herr talman! En annan viktig del av miljöpartiets förslag på sjöfartsområ-

det till årets riksdag gäller fritidsbåtstrafiken. Utvecklingen går mot allt snabbare fritidsbåtar – för rent nöjesbruk måste man väl säga – och det har skapat nya problem eller förvärrat gamla. Buller och vågskvalp förvärrar stranderosionen, det förekommer utsläpp från motorerna och man slänger skräp omkring sig. De problemen sammanhänger i hög grad med bristande utbildning hos och information till de nytillkommande förarna.

Vi menar därför att även förare av större eller motorstarkare fritidsbåtar skall ha viss utbildning i sjövätt, sjötrafikregler m.m. Vi föreslår att man drar ner gränsen för båtar som fordrar någon typ av dokumenterad utbildning. Vi har inte preciserat detta utan tycker att det kan diskuteras vidare, och så kan regeringen återkomma med ett mera konkret förslag. Det finns flera uppslag i debatten ute i samhället. Vi har tänkt oss att det för segelbåtar över sju meters längd och motorbåtar som gör mer än sju knop bör krävas viss utbildning.

Fritidsbåtsregistret tycker vi kan förenklas på det sättet att man tar ur de minsta båtarna, och då sätter vi återigen gränsen vid segelbåtar som är kortare än sju meter och motorbåtar som inte går i högre hastighet än sju knop. På så sätt skulle man banta registret en hel del och också ta bort en del av det missnöje som finns med det och som hänger samman med att många tycker att det är onödigt att registrera små båtar.

Vi tycker också att man kan införa hastighetsbegränsning till 15 knop på inre farvatten, att man skall tillämpa samma gräser för sjöonykterhet som för trafikonykterhet på land – det har behandlats i annat sammanhang här i kammaren – och att man kan dra in körkortet vid allvarigare förseelser till sjöss. Vi har också föreslagit en lång rad andra åtgärder. Tyvärr konstaterar jag bara att utskottets majoritet inte har varit intresserad av de här frågorna utan avstyrkt allting schablonmässigt.

Vi tror från miljöpartiets sida att sjöfarten går att utveckla. Det gäller både kustsjöfarten och den internationella sjöfarten. Vi medverkade till att staten skulle betala tillbaka de sociala avgifterna för sjömännen för att på så sätt stärka konkurrenskraften för svensk sjöfart. Tom Heyman kallar det för subvention, och det är en lustig terminologi, för moderaterna hävdar ju i andra sammanhang att skattefrihet inte är subventioner. Visst är det här ett slags återbetalning av skatt!

Det har också burit frukt. Vi konstaterar att sjöfarten har ett uppsving, och det är bra. Om man kunde lösa miljöproblemen också, vore det ännu bättre.

Kustsjöfarten borde kunna stimuleras mer. Vi har inte lagt fram några särskilda förslag annat än vad gäller färjetrafiken till Gotland, och till den återkommer Carl Frick i debatten som följer.

Vi tycker vidare, liksom ypk, att sjömanspensionen skall återinföras och att redarna naturligtvis bör stå för kostnaden till dess att de kan komma överens med Sjöfolksförbundet om hur man skall lösa pensionsfrågan i framtiden.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till alla de reservationer där miljöpartiet står med.

Anf. 122 TOM HEYMAN (m) replik:

Herr talman! Det är klart att skattefrihet på det sätt som den är konstruerad för sjöfarten är en form av subvention. Om andra näringar skall betala en skatt, som i det här fallet sjöfarten inte skall betala, är det klart att de kommer i en sämre konkurrenssitu. Visst blir det en subvention.

Detta kan inte jämföras med att säga att ett lägre skattetryck skulle vara en subvention, för det är inte samma problematik.

Anf. 123 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Om man sänker arbetsgivaravgifterna eller återbetalar dem, är det väl inte att betrakta som subvention. Så där kan vi väl vara överens med moderaterna då.

Anf. 124 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Det vi nu diskuterar gäller, som framgått, frågor med anknytning till hav, insjöar, skärgård, kust och hamn och i det sammanhanget allt som har att göra med arbete, transporter, fritid och – inte minst viktigt – säkerheten för yrkesutövare och fritidsfolk samt miljön för omgivningen. Utgångspunkten är avsnittet om sjöfart och därmed sjöfartsverket i bilaga 8 till årets budgetproposition.

Inledningsvis skulle jag vilja säga att utskottsbetänkandet inte torde föranleda någon ändring av vad som angivits i budgetpropositionen. Inriktningen för sjöfartsverkets verksamhet ligger fast. En lång rad synpunkter och frågor har dock föranlett ett omfattande utskottsbetänkande, detta har redan framgått av tidigare inlägg.

Jag vill först slå fast att sjöfarten är en transportgren av vital betydelse för vår export och vår import och därmed för vår utrikeshandel. Den är likaså av stor vikt för en stor del av våra inrikes transporter, dvs. sådana som både börjar och slutar inom landet. Åtskilliga tonkilometrar av det som räknas till de utrikes transporterna går också längs våra kuster, från norr till söder eller tvärtom. Dessa transporter skulle, om sjöfarten inte fanns, få gå över land och därmed belas och slita på såväl väg- som järnvägsnät. Vattnet däremot slits inte. Där ett fartyg har gått fram återtar vattenytan sin form och ligger åter underhållsfrön och tillgänglig när fartyget har passerat.

Det är sjöfartsverket som har att svara för att säkerheten från alla synpunkter är tillfredsställande inom våra sjötrafikområden. Detta gäller fartygens standard och bemanning, det gäller farvatten och farleder i alla väder, sommar och vinter.

Det beslut som riksdagen fattade 1988 om vissa sjöfartspolitiska frågor har, Hugo Bergdahl, medfört att den svenska handelsflottan, trots konkurrens och trots dystra spådomar även från herr Bergdahl och representanter från övriga borgerliga partier har börjat återhämta sig.

Jag skall be att få citera en liten artikel i det senaste numret av Redareföreningens tidning Svensk Sjöfarts Tidning, som jag tror att samtliga ledamöter i utskottet får hem till sig. Artikeln har rubriken Svenskflaggade handelsflottan: Stark upphämtning i fjol. "Den svenska handelsflottan arbetar sig nu upp ur vågdalen. Efter två år med ett dödviktstonnage under 2 milj har 2,5 milj dwt passerats. Ett rimligt antagande är att 3 miljonerstreckat nås

under årets lopp. Ökningstakten är således god. I fjol var den 30 procent. Uppgången sker inte enbart tack vare rederiernas egna finansiella krafter. God hjälp ges av kapitalstarka industriföretag och statliga åtgärder i form av ersättning för sociala avgifter och återbetalning av sjömansskatt." Så skrev Redareföreningens tidning.

De borgerliga partierna förordar för sin del ett s.k. internationellt register, med utländsk, lågt betald arbetskraft på svenskflaggade fartyg. Vi socialdemokrater säger nej till den formen av sjöfart. Den lösning vi kom fram till 1988 håller vi fast vid, och den tycks, som jag redan har visat, fungera bra.

Vi menar också att den nya flagglagen som vi fattade beslut om för några månader sedan kan fungera bra och ge oss insyn och inflytande när det gäller överlåtelser av svenska fartyg till utlandet.

I december tvingades vi också fatta ett beslut om slopande av den s.k. sjömanspensioneringen. Fr.o.m. den 1 januari detta år gäller nya regler som innebär att man fortsätter att betala ut redan beviljade pensioner men att det sker en successiv avtrappning av antalet nya pensionstagare. Tillgångarna i pensionskassan hade minskat snabbt, och det var nödvändigt att vidta åtgärder för att kassan inte skulle bli tom.

Viola Claesson tog särskilt upp den här frågan, och jag vill kommentera den reservation i detta ämne som vpk tillsammans med miljöpartiet har fogat till betänkandet. Reservanterna menar att beslutet från december skall upphävas och gamla regler skall åter gälla. Finansieringen skall enligt reservanterna ske genom bl.a. en höjning av arbetsgivaravgifterna. Detta ställer inte ens den fackliga organisationen upp på, och vi här i riksdagen kan inte bestämma hur eventuella löneutrymmen skall användas i förhandlingar mellan fack och arbetsgivare.

Texten i reservationen från miljöpartiet och vpk är enligt min mening märklig. Den återbetalning av sociala avgifter och erlagd sjömansskatt som utgör grunden för betydelsefull svensk sjöfart under svensk flagg och som så påtagligt hjälpt svensk sjöfart att återhämta sig, den kallar Viola Claesson och Roy Ottosson i sin reservation för en subvention från staten till redarkapitalet. Det verkar som om Viola Claesson och Roy Ottosson nu är emot de sjöfartspolitiska åtgärder som bl.a. har motverkat utförsäljning och även har varit alternativet till svensk sjöfart under internationellt register, vilket i varje fall vi socialdemokrater alltså säger nej till. Reservanternas resonemang går inte ihop med vad de i andra sammanhang har sagt sig vilja medverka till i syfte att bibehålla en svensk handelsflotta under svensk flagg.

Herr talman! Betänkandet innehåller som jag redan har sagt många olika ingredienser. Låt mig ett tag uppehålla mig vid Gotlandstrafiken. Gotlandstrafiken, dess taxor, turlistor och linjer hör numera hemma i detta avsnitt av budgetpropositionens bilaga 8. Jag vill något rekapitulera vad det statliga engagemanget i Gotlandstrafiken innebär.

Gotlandstrafiken bedrivs sedan början av 70-talet genom koncessionsgivning. Koncessionen innebär också trafikeringsplikt för årets samtliga månader för den som fått koncession. Koncessionen tillkom i syfte att garantera trafiken till Gotland en kontinuitet året runt och i syfte att få till stånd rimliga kostnader för resenärerna.

Transportrådet bestämmer taxor, turlistor och trafikutbud. Vad vi här i

riksdagen bestämmer är hur mycket som skall avsättas för att taxor, turer och allt annat skall kunna få en rimlig omfattning. Detta skall gälla inte bara för sommarveckorna utan året runt, dvs. även höst och vinter när antalet resande är lågt och varje enskild tur sker med stor förlust.

Intäkterna för Gotlandstrafiken är bra under ca tio veckor av sommaren. Då åker 300, 400 eller kanske 500 bilar och 1 000 à 2 000 passagerare med på varje tur som båtarna gör. Det överskott som då uppstår får hjälpa till att utjämna de övriga 40 veckornas förluster. Men sommaröverskottet räcker inte, utan staten får skjuta till ca 40 miljoner direkt till trafiken, och ytterligare 6 miljoner kommer trafikanterna till del genom att staten bidrar till att hålla taxorna på en rimlig nivå.

Statens bidrag ger också möjlighet till det rimliga trafikutbud, de rimliga priser och den hyfsade komfort som vi har bestämt oss för att året runt tillförsäkra Gotlandsresenären, detta trots att antalet bilar och passagerare ibland får räknas i tiotal.

Den reservation som finns fogad till betänkandet under detta avsnitt handlar till väsentlig del om trafiken på den södra linjen. Under den tid då såväl Oskarshamn som Västervik trafikerades reste ca 240 000 passagerare under juli och augusti med färjorna. Det visade sig att det inte spelade så stor roll om det fanns en angoringspunkt på södra delen av fastlandet eller två eller t.o.m. tre. Det skilde inte särskilt mycket i fråga om antalet passagerare. Det har visat sig att det totala antalet resande inte har ökat nämnvärt när man använt flera färjor och flera hamnar. Men merintäkterna, som har varit relativt små, har däremot inte täckt de kraftigt ökade merkostnader för fler hamnar, fler färjor och större administration som behövts. Sommaröverskottet som skulle hjälpa till att reducera vintermånadernas underskott har blivit ett antal miljoner kronor mindre.

Samma sak skulle hända med sommarintäkterna om man under juni–augusti släppte in andra intressen utanför koncessionen. De skulle då skumma av den grädde som finns att hämta i semestertrafiken. Man kan fråga sig vem som skall stå för kostnaderna och hur. Skall taxorna höjas? Skall turtätheten på vintern minska, eller skall det bli mindre båtar med lägre komfort? Eller skall det statliga bidraget kraftigt höjas? Jag tror att detta är de alternativ som vi har om vi följer det recept som reservanternas för fram.

Visst är det bra om turismen kan växa till sig ytterligare på Gotland. Det trafikpolitiska beslutet gäller självfallet Gotland likaväl som andra delar av vårt land. Vi skall ha en säker, tillfredsställande och miljösäker trafikförsörjning till lägsta samhällsekonomiska kostnad.

Det förslag som framförs i reservationen skulle enligt en utredning som vissa intressenter i detta sammanhang har genomfört kosta ytterligare 6–35 milj. kr. Man får ha ganska brett mellan tummen och pekfingeret, men dessa siffror nämns i en skrivelse som kom till utskottets ledamöter. Även om vi går på den lägsta siffran rör det sig om miljoner i merkostnad. Det är synnerligen osäkert om detta skulle ge så särskilt många fler turister. Det har vi sett tidigare.

Sedan finns det en direkt felaktighet i det reservanternas säger. Det står: "Färjelinjen Västervik–Visby sommartid har alltid varit den mest frekventa linjen mellan Gotland och fastlandet." Det här är en direkt felaktighet. För

att det skall bli rätt skall det stå "har aldrig varit" i stället för "har alltid varit", eller också skulle det stå "minst frekventa" i stället för "mest frekventa".

Vi skall försöka att vara så korrekta som möjligt i trafikutskottet, och jag tycker att det bör gälla även för reservanter och reservationer. Eller hur?

Betänkandet innehåller också ganska mycket om miljöfrågor och sjöfart. Roy Ottosson har här sagt att alla motioner i sedvanlig ordning har avstyrkts. Det är riktigt att motionerna har avstyrkts, Roy Ottosson. Men i de allra flesta fall är det saker på gång. Roy Ottosson nämnde själv att en utredning skulle presenteras i juni månad. Då vore det väl märkligt om riksdagen i mars månad skulle fatta beslut när en utredning kommer att presenteras inom så kort tid.

Man tar här upp frågor om dubbelbottnade tankfartyg och ytterligare säkerhet i våra farleder. Visst skall vi skona miljön och på alla sätt medverka till att sjöfarten blir så säker som den någonsin kan bli. Men det gäller också att välja rätta vägar för detta. Man kanske kan komma att satsa stora pengar på någonting som sedermera visar sig vara inte särskilt korrekt.

Det finns här också önskemål om en viss reglering av trafiken i Östersjön. Vi kan inte ensidigt från svensk sida förbjuda vissa fartyg att gå in i Östersjön.

Man har från flera håll talat om supertankrar i Östersjön. Jag vill återigen referera till Redareföreningens tidning, där man observerat detta. Man säger där att supertankrar aldrig har varit inom synhåll på Östersjön. Supertankrar, i varje fall om de är lastade, kommer inte in i Östersjön, eftersom det är femton meters djup i Bälten. De här fartygen har ett djupgående på kanske 18–20 meter. Sådana hopp tar de inte att de kommer över 15-metersklackarna där nere.

Hurudana båtarna än är beskaffade skall de självfallet vara så säkra som möjligt. Nybyggda fartyg är nu allt oftare utrustade med dubbel botten och har på det sättet gjorts säkrare. I hamnarna får man erlægga lägre avgift för fartyg med dubbel botten. Även sjöfartsverket tillämpar en förmånligare taxa för fartyg med dubbel botten. Man räknar inte in detta utrymme i lastutrymmet även om det delvis kan användas på det sättet.

Slutligen fritidsbåtar och fritidsbåtsregister. För närvarande har 240 000 båtar registrerats. Jag kontrollerade uppgiften i dag. Det är en markant ökning jämfört med när den uppgift som vi har i betänkandet lämnades som avsåg juni förra året. Det har alltså tillkommit drygt 100 000 utöver det antal som var registrerat för ett år sedan. Nu är vi i mars månad, och jag gissar att ett ytterligare icke föraktfullt antal båtar kommer att registreras, innan de sjösätts nu i vår.

Från socialdemokratiskt håll är det vår uppfattning att detta register – jag förutsätter nu att det får en sådan omfattning att de allra flesta båtar ansluter sig – är till gagn för båtsporten. Det är till gagn för säkerheten till sjöss.

Jag känner också till de motiveringar som inte nämns i det här sammanhanget men som man annars stöter på hos dem som vägrar att registrera sina båtar. Man säger att nästa steg blir att båtarna blir beskattade, och då vill man inte ha sin båt registrerad för att kunna slippa den här skatten. Någon skatt är inte aktuell för fritidsbåtar, och registret har säkert en uppgift att fylla.

Roy Ottosson kritiserade utskottet för att vi inte tog till vara alla de fina uppslag som hade kommit från miljöpartiet. Jag kan inte kontrollera alla de siffror som Roy Ottosson nämnde om antalet miljoner ton av olika avgaser och annat. Jag vill rikta en vädjan till miljöpartiet när det gäller de motioner som vi skall behandla i utskottet. Är inte de motionerna seriösa kanske man inte heller betraktar sådana här uppgifter som seriösa. Ni ställer krav på tankfartyg med tredubbla skott och med dubbla däck. Men i de fall ni vill ha tredubbla skott är det fråga om enkla fartygssidor. Detta går inte ihop. Skott är tvärgående väggar, om man nu får tala landspråk. Om de är dubbla eller tredubbla spelar ingen som helst roll i det här sammanhanget.

När det exempelvis gäller fritidsbåtarna har miljöpartiet krävt en hastighetsgräns på 7 knop. Hur i all sin dar skall man kunna bestämma om en segelbåt får göra 7 knop eller inte? För all del faller SMHI inom utskottets verksamhetsområde, men det är vädret som bestämmer hur fort man seglar. Även när det gäller en motorbåt beror det på hur långt ner man trycker gas-spaken. De allra flesta båtägare kör aldrig på full fart, eftersom de vill spara på sina motorer.

Miljöpartiet har också föreslagit att det skall vara dubbelbottnade båtar i Hjälmaren. Det kanske är sådant som gör att vi inte alltid lyssnar och tar det riktigt på allvar.

Anf. 125 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist gläds åt att den svenska sjöfartsnäringen har haft en viss uppgång under det gångna året. Även jag, Birger Rosqvist, gläds åt det förhållandet. Jag gör det inte minst mot bakgrund av att vi från folkpartiets sida bidragit till att det här stödet till rederierna kom att få en majoritet i Sveriges riksdag 1988. Vi sade redan vid det tillfället, och jag vill gärna upprepa det nu, att detta är en form av subvention. Vi är inte vänner av subventioner, utan vi såg framför oss en krissituation för den svenska sjöfartsnäringen. Utvecklingen under en lång följd av år hade visat att svensk sjöfartsnäring inte kunde klara sig i konkurrensen med andra sjöfartsnationer. Låt oss gemensamt, Birger Rosqvist, glädjas åt att för tillfället visar det sig att dessa subventioner var till nytta för svensk sjöfartsnäring.

Men de grundläggande problemen kvarstår. Birger Rosqvist. Det är bara att konstatera det. De problemen löser vi inte genom att fortsätta att år efter år subventionera den svenska sjöfartsnäringen. Det måste till andra insatser.

Jag vill peka på flagglagen. Den har att göra med köp och försäljning av fartyg. Vi har investeringsfonderna. Birger Rosqvist konstaterade, efter att ha läst en tidningsartikel, att svenska företag har bidragit ekonomiskt till denna utveckling på sjöfartsnäringens sida under det gångna året. Ja, det är riktigt. Det är svenska produkter, och det har varit fråga om import till Sverige. Det har varit högkonjunktur, och detta innebär att det har varit mer av uppgifter för sjöfartsnäringen. Birger Rosqvist, ge i stället mig och kammarens ledamöter ett besked om ni från socialdemokraternas sida i dag skulle vara beredda att acceptera företagens investeringsfonder, t.ex. Volvo, ABB och många andra ekonomiskt starka företag, skulle få investera i sjöfartsnäringen. Hittills har ni sagt nej till det. Hur skall det bli i framtiden? Jag skulle

vilja ha svar på det. Jag beklagar att Birger Rosqvist knappt hade något att säga om miljöproblemen i samband med den svenska sjöfartsnäringen.

Anf. 126 TOM HEYMAN (m) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist tog upp den glädjande ökning av svenskt tonnage som vi har kunnat se under det senaste året. Vi tycker också att det är positivt. Men den svenskägda flottan under utländsk flagg och med de s.k. billighetsbesättningarna är nästan tre gånger så stor som den svenskflaggade flottan. Det är detta tonnage som vi moderater tycker att man skulle ta hem och driva under ett svenskt internationellt register. Det skulle inte vara någon skillnad på besättningarna, men vi kanske skulle få en litet bättre utveckling för näringen i Sverige om så skedde.

Rätt många av de fartyg som har kommit in under svensk flagg nu är ett resultat av goda industriär då man har önskat få avskrivningsobjekt. Man vet inte hur pass uthålliga de nya redarna är i sin näringsutövning.

Den flagglag som beslutades i december förhindrar på ett påtagligt sätt en registrering av svenska skepp under svensk flagg. Man föredrar att sätta skeppen under Singaporeflagg hellre än att på något sätt bli fast under svensk flagg och inte kunna genomföra en affär som man senare kanske finner vara lämplig.

Jag håller med Birger Rosqvist om att visst skulle svenskt näringsliv blomstra om vi fick lägre skatter och avgifter. Men det skall naturligtvis ske generellt, inte i form av någon specialdestinering till någon specialnäring. Kan vi få ett löfte från Birger Rosqvist om att han kommer att medverka till sänkta skatter och avgifter i det svenska näringslivet? I så fall skall vi helhjärtat ställa upp för det.

Anf. 127 VIOLA CLAEISSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att Birger Rosqvist förde ett mycket märkligt resonemang. Det påminner om principen att anfall är bästa försvar. Men det hjälper nog inte riktigt. T.o.m. Birger Rosqvist kände smärta i december över att behöva fatta beslutet om att avskaffa sjömanspensionen. Birger Rosqvist säger nu att han och majoriteten tvingades till det. Det är just detta som vpk kritiserar. Det var inget tvång. Ni fattade beslutet högst frivilligt. Det fanns andra vägar, och det vet Birger Rosqvist mycket väl.

Birger Rosqvist talar om att den svenska handelsflottan börjar återhämta sig. Vi pekar även på de enorma vinster som redare har gjort. När vi i vpk påpekar att redarna får en stor subvention, vänder sig Birger Rosqvist mot ordet subvention. Varför då?

Jag påminde i december om att ingen av de socialdemokrater som till varje pris ville driva igenom bidraget – eller subventionen, jag tycker att det inte har någon betydelse vad man kallar det – andades ett ord om att sjömanspensionen kanske skulle komma att avskaffas. Var det inte så, Birger Rosqvist? Nu är pensionen avskaffad. Därför tycker jag verkligen att man har rätt att diskutera om dessa 550 milj. kr. skall fortsätta att betalas ut som om ingenting har hänt. Om avgifterna höjdes så mycket att IIPA-fonden skulle fungera igen och om vi återinförde sjömanspensionen som vpk och miljöpartiet vill, skulle man kunna ta en liten del, så mycket som det fordras, av de 550

miljonerna. Men vi behövde aldrig föra den diskussionen när vi gick med på att dessa 550 milj. kr. skulle betalas ut. Frågan aktualiserades inte förrän detta var infört. Vi får väl se vad som händer framöver, Birger Rosqvist.

Det händer litet för ofta att socialdemokraterna sviker eller hittar på nya grepp som inte ingick i överenskommelsen. Det tänker vi inte finna oss i hur länge som helst. Å andra sidan kan de tre borgerliga partierna inte avskaffa dessa subventioner utan ett stöd. De har förbundit ett sådant avskaffande av subventionerna med att vi skall inrätta ett internationellt sjöfartsregister. Det vore kanske lämpligt om vpk och socialdemokraterna hade en rejäl debatt, i stället för att häckla varandras ord. Det vill jag inte göra. Ordet subvention är inte fulare än ordet bidrag.

Anf. 128 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag är överens med Rosqvist om att sjöfarten är ett vitalt transportsystem och att vattnet är en outslitlig infrastruktur i dessa sammanhang. Men jag måste beklaga Rosqvists sätt att läsa miljöpartiets motioner. Han läser tydligen inte färdigt meningar och tar inte reda på hur syftningar ser ut och ligger i meningarna. Det är tydligen ett språkligt problem här.

Jag kan börja med någon av missuppfattningarna. Vi i miljöpartiet föreslog t.ex. 7-knopsregeln. Den gäller för motordrivna fartyg – om man läser innantill. Nu vill Rosqvist tillämpa den regeln för segelbåtar. Där kommer 7-metersregeln in i stället.

Det finns även supertankrar. Redan i utskottet framgick det att det fanns olika uppfattningar om vad en supertanker är. Det är inte exakt definierat. Men när begreppet började användas på 50-talet avsåg det fartyg på 20 000 ton och uppåt. Nu vill Rosqvist definiera supertanker som något som är en bra bit över 100 000 ton. På så sätt får Rosqvist inte plats med dessa fartyg i Östersjön. Jag har i mina tidigare inlägg förklarat att det går att få in ett fartyg på 100 000 ton i Östersjön. Om ett sådant fartyg skulle springa läck och läcka ut sin olja skulle det naturligtvis få förödande effekter. Det är möjligt att man inte skall använda ordet supertanker, eftersom det ger felaktiga associationer hos redare och med dem besläktade yrkesgrupper. Men i folkmun avses alltså större tankfartyg.

Man kan säga detsamma om mycket av det andra som Birger Rosqvist försökte göra sig lustig över, eftersom han inte vill ta miljöproblematiken på allvar. Det är därför kanske betecknande att han inte känner till dessa utsläppssiffror, som ju ändå diskuteras rätt intensivt inom de kretsar som sysslar med miljöfrågor när det gäller trafikområdet.

Birger Rosqvist undrade hur vi som står bakom denna reservation anser att Gotlandstrafiken skall kunna klaras. Det kan i och för sig diskuteras. Nu finns det ett avtal med en redare, men vi vet inte vad det innehåller. Eftersom delar av detta avtal är hemligstämplat är det svårt att diskutera det hela i detalj. En fingervisning kan möjligen vara att det lär finnas öar i Göteborgs skärgård som har större bidrag per invånare för sin färjetrafik.

Jag kan hålla med om att formuleringen är olycklig i den reservation som vi har gemensamt med vpk och som handlar om sjömanspensionen. Också jag anser att uttrycket "subvention" inte borde finnas med. Om vi nu i stället skall hålla oss till sakfrågan, vore det väl bra om vi inte hade gått in och ensi-

dig ändrat till sjöfolkets nackdel genom att ta bort sjömanspensionen. Reservationen är en protest mot detta. Varför skall vi här i riksdagen ensidigt ställa oss på redarnas sida?

Anf. 129 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Det är tur att jag har rätt till repliker, så att jag fick ordet igen. Jag ber att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan i detta betänkande. Det glömde jag att göra när jag senast hade ordet.

Hugo Bergdahl känner nog till detta med skattebefrielse för sjöfolk. Det var så den här subventionen – som Hugo Bergdahl m.fl. kallar det för – kom till. Det fanns en bred opinion för att sjöfolket skulle skattebefrias. Därigenom skulle sjöfolket acceptera nettolönen och redaren skulle inte behöva betala den del som motsvarades av skatten. Det visade sig att det var svårt att konstruera detta, eftersom det hade inneburit problem i det sociala välfärdssystem som vi har i vårt land. Tjänstepensioneringen, sjukförmåner och annat baseras på bruttolönen. Därför var det en väldigt svår och omfattande procedur att införa systemet med nettolön.

I stället för att skattebefria sjöfolket betalades skatt som tidigare, men skattepengarna går till sjömansskattekontoret och därifrån slussas pengarna tillbaka till redarna. Även redarna har accepterat detta resonemang och kallar det för återbetalning av skatt och återbetalning av sociala avgifter till en viss gräns. Man har t.o.m. myntat begreppen på engelska och kallar dem för "repayment of tax" och "repayment of social welfare-costs". Jag vill inte beteckna detta som en subvention, utan det rör sig i stället om en återbetalning.

Hugo Bergdahl talade om industrier som numera stöder svensk sjöfart. Att man fraktar sitt gods med sjöfart är inte den positivt bidragande faktorn, utan i ökningen ingår att även industrier som sysslar med annan verksamhet har gått in och investerat pengar i sjöfarten, därför att man tror på utvecklingen och på svensk sjöfart. Det är en mycket positiv sida av saken, att man tror på det som vi här i riksdagen har åstadkommit.

Jag vill slutligen säga några ord till Viola Claesson om sjukpensioneringen. Viola Claesson undrade om jag tvingades eller inte i december. Min inställning är precis densamma nu som den var då. De här var inget roligt beslut att fatta. Jag kan återigen säga att det var smärtsamt för mig. Men tvånget låg i att pengarna höll på att ta slut. Därför hade också de som var inne i systemet, de som var pensionärer och hade kommit upp i ålder, blivit utan en stor del, om vi inte hade gjort någon ändring. Några nya pengar hade vi inte till vårt förfogande. Den lösning som Viola Claesson föreslår, att man skall gå in och höja arbetsgivaravgiften, godtar inte ens sjöfolket. Det vet jag, eftersom jag har hört mig för.

Låt oss hoppas att man nu, som vi förordade i december, skall kunna lösa den här frågan avtalsvägen och att lösningen skall bli lycklig så att vi får ett bra pensionssystem för sjöfolket. Det system som tidigare tillämpades var inte heller bra, och det behövde reformeras. Kanske systemet i vissa sammanhang var alltför generöst, och det var därför som pengarna tog slut.

Anf. 130 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Med all rätt tycker Birger Rosqvist att det är bra när näringslivet vill satsa i den svenska sjöfarten. Men jag fick inte svar på frågan om socialdemokraterna därmed är beredda att acceptera att företagens investeringsfonder får användas för att satsa i svensk sjöfart. Är det inte lika bra att ta bort ett sådant hinder och en sådan regel när man ändå – som Birger Rosqvist gjorde – varmt talar för det positiva med att näringslivet har bidragit till det uppsving som delvis har skett inom den svenska sjöfarten.

Birger Rosqvist tycker inte om tanken på ett internationellt register. Det visste jag faktiskt innan. Birger Rosqvist upprepar nu att socialdemokraterna inte kommer att ställa sig bakom ett införande av ett internationellt register. Men hur blir det vid nästa konjunkturedgång och nästa gång näringen får problem? Är då alternativet att öka subventionerna till sjöfartsnäringen?

Vi från folkpartiet anser att detta är ett felaktigt sätt att bidra till näringens fortbestånd. Då är det bättre att införa ett internationellt register. Snart är Sverige den enda sjöfartsnation i Europa som inte har infört ett internationellt register. Hur länge kan vi i Sverige stå emot?

När alla andra länder har funnit en speciell form, skall vi då under våra egna förutsättningar segla i vårt eget hav? Tror Birger Rosqvist att vi i längden kan stå emot en sådan här utveckling?

Anf. 131 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att de siffror som jag nämnde i mitt huvudanförande och som visar utvecklingen för den svenska handelsflottan under det senaste året, ändå är tecken på att vi med ganska kraftiga och rejäla steg är på väg mot rätt håll. Jag tror att vi är inne på rätt väg och att det kommer att gå bra. Vi har också kunnat lösa denna fråga i god samstämmighet med de ombordanställdas organisation, och det är inte minst viktigt i sammanhanget.

Hugo Bergdahl kommer nu med skarpa ord och utfall. Jag känner inte igen Hugo Bergdahl. När vi sitter i utskottssammanträden, och i andra sammanhang, är han en mycket mjuk och timid man. Men när han kommer upp i talarstolen blir han ganska kantig i formuleringarna. Jag tror att den lösning som vi har funnit i Sverige är mycket bra.

Slutligen har det sagts att det här med miljön är någonting som jag inte vill ägna mig åt. I så fall är det en grov missuppfattning. Jag har en mycket stark känsla för miljön. Viola Claesson ville t.o.m. att alla tankbåtar och alla fartyg med farlig last skulle ha lots ombord. Det är nästan så att jag sträcker på mig. Jag tillhör den yrkeskategorin, och jag utövar fortfarande detta yrke på lediga stunder. Lotsning är en säkerhetstjänst, och det är för att värna om miljön som våra lotsar utför den tjänsten längs våra kuster. Självfallet; Roy Ottosson, skall vi ha regler som säger att fartygen skall vara säkra, att de skall framföras i våra farleder på ett säkert sätt och att farlederna skall vara säkra. Låt mig säga att miljön är viktig.

Det finns dock andra saker som sällan nämns i dessa sammanhang, och det smärtar mig litet grand. Om en tankbåt springer läck eller om det händer något annat är det intressanta att det kommer ut olja. Det är i och för sig

tråkigt att det kommer ut olja. När fartyg däremot går under med man och allt talas med mycket små bokstäver om det, och det blir inga rubriker. Jag har en tidningsartikel framför mig som är ett par veckor gammal. I sjöfartstidningar och olika tidskrifter redovisas varje vecka en liten kolumn med haverier. Jag skall ta ett exempel: 27 personer ombord försvann med man och allt på Atlanten när ett cementlastat fartyg sjönk strax utanför en engelsk hamn. Samma vecka skrevs: Ett cypriotregistrerat bulkfartyg sjönk i Atlanten. 19 man ombord, man har inte hittat något.

Sådana händelser skapar inga rubriker, och man ser ingenting om dem. Om det däremot kommer ut olja och man riskerar att det blir litet "kladd" på badstränderna skriker vi i högan sky. Det kan vi naturligtvis också göra. Men jag tycker att det är fel att vi glömmet bort sådana här händelser. Även de innebär djupa tragedier. För varje storm och varje händelse ute på Atlanten försvinner det människor spårlöst med båtar och allt.

Tredje vice talmannen anmälde att Hugo Bergdahl anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 132 EWY MÖLLER (m):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden har jag tillsammans med Agne Hansson och Arne Andersson i Gamleby väckt motion T621 angående färjetrafiken mellan Västervik och Visby under sommartid. Det är just denna motion jag nu skall uppehålla mig vid.

Motionen har behandlats i utskottsbetänkandet TU18, som vi nu diskuterar.

Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen med motiveringen att enligt vad utskottet erfarit har det tonnage som används i trafiken mellan Oskarshamn och Visby tillräcklig kapacitet, i vart fall under innevarande år, för att transportera samtliga som vill resa på den södra linjen.

Man hänvisar också till att rederiet inte finner en trafik mellan Västervik och Visby företagsekonomiskt motiverad. En sådan trafik skulle försvaga underlaget för trafiken på linjen Oskarshamn–Visby. Dessutom erinrar man om det trafikpolitiska målet att erbjuda medborgarna och näringslivet i olika delar av landet en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad.

Detta är en bra målsättning – om man lever upp till den. Det beslut som utskottsmajoriteten nu har fattat när det gäller färjetrafiken Västervik–Visby går stick i stäv med den målsättningen.

Jag tycker att det är förvånande att utskottet hänvisar till denna målsättning och tar så litet hänsyn till de faktiska förhållandena och den verklighet som råder.

Nedläggningen av färjetrafiken Västervik–Visby innebär en allvarlig försämring, sett utifrån den målsättning man hänvisar till.

Den nämnda färjelinjen har sommartid alltid varit den mest eftertraktade linjen mellan Gotland och fastlandet. Det har varit den klart populäraste resrutten till Gotland, och då den fanns också den lönsammaste.

Den skulle med all säkerhet även i dag kunna bära sina kostnader – om

man ser tillbaka på det underlag som fanns före 1988 då färjetrafiken avsevärt försämrades för att sedan helt försvinna 1989.

Det visade sig att när Västervik senast hade en vettig färjelinje år 1987 sattes ett resanderekord med 83 500 resande på linjen och 22 000 fordon. Om vi jämför detta med de siffror som Birger Rosqvist nämnde, 240 000 resande på de tre olika linjer som då fanns, kan man kanske säga att denna linje var mest trafikerad, i alla fall det är som jag här nämnde. Linjen var dessutom lönsam, och inte minst viktigt var att människorna fick resa som de själva önskade.

I och med att det nuvarande rederiet Nordström & Thulin AB omedelbart år 1988 bytte ut färjan mot en katamaran minskade helt naturligt resefrekvensen. Många turer fick ställas in på grund av katamaranens dåliga sjöegenskaper. Många turister kom inte till Gotland den sommaren. Statistiken blev då därefter. Men det är ju statistiken man hänvisar till.

Genom denna försämring styrde man också medvetet de resande till andra hamnar. Även detta gjorde att Gotland förlorade många turister. Det har också framkommit att åtskilliga turister har fått inställa sin planerade Gotlandsresa på grund av platsbrist under högsäsong. Det finns det också statistik på.

Att man över huvud taget inte tar hänsyn till den resande allmänhetens önskemål innebär en klar styrning och koncentration som rimmar dåligt med konsumenternas fria val. Jag anser att det måste vara allmänhetens efterfrågan och inte politikernas beslut som skall avgöra vilken resväg man skall använda.

Staten reglerar nu genom transportrådet trafiken från och till Gotland. Statens ekonomiska engagemang regleras sedan den 1 januari 1988 genom avtal med rederiet Nordström & Thulin AB. Gotlandstrafiken regleras genom ett hemligt, sekretessbelagt avtal.

Staten har alltså ett hemligt avtal med det förut nämnda privata rederiet. Det är naturligtvis bra för rederiet, men för många andra ter det sig underligt. Vem känner egentligen till vad som står i avtalet? Gör trafikutskottets ledamöter det? Är det möjligen så att man bara hänvisar till avtalet utan att ställa krav på att det skall fram i ljuset? Känner transportrådets styrelse till vad som står i avtalet?

I en frågedebatt här i kammaren angående Gotlandstrafiken framkom att det enligt avtalet skulle finnas möjligheter till – förutom ett statsunderstött basutbud året om – ett kompletterande trafikutbud under högsäsong. Om det är så borde den punkten i avtalet leda till en god trafikförsörjning under högsäsong. Så är ju inte fallet för närvarande.

Jag menar att om rederiet nu inte kan leva upp till detta – att föra en god trafikförsörjning under högsäsong – borde regeringen genom transportrådet påverka rederiet att under sommartid återuppta den reguljära färjetrafiken mellan Västervik och Visby, så att det mål man hänvisar till i betänkandet kan uppfyllas.

Om inte rederiet uppfyller detta anser jag att den nuvarande koncessionen bör upphöra och avtalet med Nordström & Thulin AB omförhandlas. Detta gäller också för linjen mellan Öland och Gotland.

Gotlandsbolaget visade sitt sista år som koncessionsinnehavare att det går att bedriva lönsam färjetrafik till både Öland och Västervik.

Sedan Gotlandslinjen övertog trafiken var det stopp. Den var inte ekonomiskt lönsam. Villkoret är nya bidragsmiljoner om man nu skall kunna driva kompletteringstrafik sommartid. Andra rederier har däremot varit intresserade av att bedriva trafiken på marknadsmässiga villkor, men då finns koncessionen som ett hinder.

Nedläggningen av linjen innebär också en koncentration av turistströmmen på fastlandet. Detta innebär en ökad belastning på miljön genom mer koncentrerade utsläpp.

Det är därför viktigt att trafiken sprids på flera hamnar och vägar. I annat fall rimmar det dåligt med målsättningen om en säker och miljövänlig trafikförsörjning.

Statsmakterna har också ett ansvar för att skapa ett energisnålare samhälle. Linjesträckan Västervik-Visby har med bred marginal det kortaste avståndet. I restid skiljer det 45 minuter. Helt naturligt måste denna sträcka vara att föredra rent samhällsekonomiskt. Det måste också rimligtvis minska energikonsumtionen.

Förhoppningsvis kommer statsmakterna, rederiet och den utskottsmajoritet med Birger Rosqvist i spetsen som avstyrkt motionen, till insikt om detta så småningom.

En färjelinje mellan Västervik och Visby måste ses som en stimulans för turisttrafiken – vi måste se framåt och satsa på att allt flera turister väljer Gotland som resmål.

Linjen kan då inte bli någon negativ konkurrens till Oskarshamn eller Nynäshamn, utan tvärtom en tillgång för att möta turistströmmen. Då kan även de åka som helt klart avisats på grund av för dålig kapacitet under högsäsong, och även de många turister som gästar Västervik och gärna skulle vilja satsa några dagar av sin semester på Gotland. De senare väljer nu ofta att låta bli att åka till Gotland, när de hänvisas till Oskarshamn eller Nynäshamn. Det blir längre både landsvägen och sjövägen och innebär också större kostnader. Detta rimmar också dåligt med den målsättning man hänvisar till, att erbjuda medborgarna i olika delar av landet en tillfredsställande trafikförsörjning till lägsta möjliga kostnad. Om man låter de resande själva välja resväg blir beläggningssiffrorna högre och lönsamheten bättre.

Såväl Västerviks kommun som Gotlands kommun har av turistpolitiska skäl uttryckt intresse för och framfört krav på en ordnad och väl fungerande sommartrafik mellan Västervik och Visby. Detta borde beaktas av transportrådet, rederiet och trafikskottets majoritet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 3 i betänkandet.

Anf. 133 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Redan nu är bilplatserna på de två Gotlandsfärjorna i sommar fulltecknade vissa dagar. Det kan tolkas positivt: intresset för Gotland och för semester där är fortfarande högt. Förra året översteg antalet passage-rare för första gången 900 000, och många av dessa reste under högsäsongen.

Men att vissa turer redan är fullbelagda kan också tyda på att kapaciteten

på Gotlandslinjen är för liten, särskilt när det gäller bilplatser. Tänk därtill om en av de reguljära färjorna skulle behöva tas ur trafik en tid, ja, bara några dagar, vad det skulle betyda både för de reguljära passagerarna och för den turistström som vill besöka Gotland under sommaren.

Flera motionärer, bl.a. jag, har därför pekat på behovet av en tredje färja. En sådan kommer att sättas in för godstrafik under högsäsong, men det borde vara en färja som även tar passagerare. Så blir det alltså inte i år. Förutom att den utgör en reserv för de två ordinarie, Nord Gotlandia och Graip, kan en tredje färja trafikera linjen Västervik–Visby under högsäsong – den kortaste vägen mellan fastlandet och ön. Västervik är dessutom en lämplig utskepningshamn för bl.a. resenärer från Göteborg, Jönköping och Östergötland.

Det är inte bara motionärerna från Kalmar län och från Gotland som inser behovet av en tredje färja. Även Gotlandslinjen gör det och anser att ett sätt att öka resandet till Gotland är att erbjuda trafik från flera hamnar. Men man är rädd för ökade kostnader, vilket är förstäeligt. Samtidigt måste det ökade statliga stödet i årets budget och det goda resultat som Nordström & Thulin hittills har visat sedan man övertog Gotlandstrafiken ge möjligheter till nya satsningar.

Som representant för Kalmar län måste jag också beklaga att när rederiet inte vill trafikera linjen Grankullavik–Visby låter regeringen inte heller någon annan göra det. Släpp koncessionen och låt den som vill få köra under de intensiva veckor då både Öland och Gotland har tiotusentals turister, som gärna gör en dagsutflykt till grannön!

Även andra turister, inte minst utländska, är intresserade av att direkt över havet kunna komma till båda öarna, kanske för att sedan fortsätta till våra östra grannländer.

Vi har ju fört denna debatt i många år. Vi känner igen det från tidigare debatter när Birger Rosqvist, mycket bestickande och övertygande, beskriver hur förfärande oekonomiskt det vore om man ökade kapaciteten över sommaren, t.ex. genom att öppna linjen Västervik–Visby och genom att släppa koncessionen fri för trafik mellan Öland och Gotland. Men det kanske skulle bli tvärtom, Birger Rosqvist. Som Ewy Möller också har framhållit vet man oerhört litet – ja, ingenting alls – om hur många resor som uteblev förra året. Man hörde talas om ganska många som gav upp försöken att boka. Först och främst var det besvärligt att komma fram på telefon. När man sedan eventuellt kom fram, var det redan fullbokat. Därför förtjänar detta att upprepas.

Jag har inte i min motion begärt mera statliga pengar. Jag bedömer att ökad trafik och frisläppande av koncessionen skall kunna klara ekonomin.

Herr talman! Trafikutskottets majoritet har i år liksom de föregående åren inte delat motionärernas åsikter om turisttrafiken mellan Kalmar län och Gotland. Det var kanske inte heller att vänta. Därför finns en reservation, nr 3, som jag yrkar bifall till, liksom till övriga reservationer där folkpartiet finns med.

Det är bara att hoppas att turistutvecklingen i år samt den liberalisering som sker inom övriga trafikområden skall leda fram till att socialdemokrater

och moderater i trafikutskottet liksom regeringen själv behandlar Gotlands-
trafiken med färre restriktioner nästa år.

Sjöfart

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kam-
marens förhandlingar.

Anf. 134 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I nu förevarande betänkande återfinns ett antal motioner
som rör färjetrafiken till och från Gotland. Vidare finns en motion som jag
har väckt tillsammans med Sven-Olof Petersson. Jag tänkte något kommentera
utskottets behandling av dem.

Koncessionen på Gotlandstrafiken övergick den 1 januari 1988 till rederiet
Nordström & Thulin, som för denna del av sin verksamhet bildade ett bolag,
Gotlandslinjen. Ett principavtal skrevs mellan statens transportråd och re-
deriet. Detta är alltfört, som vi tidigare har hört här i kammaren, en hemlig
handling.

Gotlands kommun och län såväl som privatpersoner har begärt att avtalet i
sin helhet skall offentliggöras. Så sent som i december 1989 meddelade dock
kommunikationsministern att hela avtalet sannolikt aldrig kommer att bli of-
fentligt, eftersom det skulle äventyra regeringens möjligheter att träffa fram-
tida affärsmässiga uppgörelser. Vid en juridisk prövning har det fastslagits
att det inte är en olaglig handling att hemlighålla avtalet.

Den gotländska befolkningen, resenärerna och skattebetalarna menar
dock att de har rätt att kräva detta, inte minst ur moralisk rättvisesynpunkt.
Dessutom har den socialdemokratiska ledarskribenten i en av Gotlandstid-
ningarna ställt samma krav.

I årets budget anslås sammanlagt 46 milj. kr. i förslagsanslag, det är
samma summa som transportrådet i sin anslagsframställning bedömt som be-
hövlig. Om det är en riktig kostnadsbedömning är omöjligt att avgöra.

Färjetrafiken på Gotland går alltså med underskott vilka täcks med stats-
medel. Men kommunikationer kostar pengar överallt i landet och där tas
också statsmedel i anspråk. Vägverkets färjor och varenda bro i landet är
som bekant gratis, men för att komma till och från Gotland skall man betala
för sin överresa, betala extra för hytt, för sittplats, för bil, för mat och för
hund. Är det då så underligt att denna trafikföring diskuteras varje år i Sveri-
ges riksdag!

För det nya avtalet har tillkännagivits fyra principiella utgångspunkter,
nämligen för det första trafik året runt på en nordlig och en sydlig linje. Den
utgångspunkt är tillgodosedd så till vida att vi har trafik på Nynäshamn och
Oskarshamn sex dagar i veckan, alltså inte varje dag året runt.

Den andra punkten som handlar om en bra och effektiv trafikförsörjning
till en rimlig kostnad, ja den tål att diskuteras, Birger Rosqvist. Rimlig kost-
nad, vad är det och gäller det för staten eller för resenärerna?

Den tidigare målsättningen att taxesättningen skulle följa SJ:s prissättning
har frångåtts och enhetstaxa tillämpas. Med en procentuell uppräkningsom-
sker nu ökar klyftan för varje gång. Men i och med att differentierade taxor
tillämpas i allt större utsträckning också på SJ, så blir det allt svårare att göra
denna jämförelse. Helt klart står dock att fullprisbiljetterna på färjan ligger

mycket över SJ:s genomsnittstaxa, och vi som reser med Gotlandsrabatt betalar drygt 60 % av fullpris, och det är en kostnad som ungefär motsvarar SJ-priset.

Krav på trafik till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader och effektivaste möjliga godshantering har varit avgörande för färjornas avgångs- och ankomsttider. Men för persontransporterna har resultatet blivit den omvända, dvs. låg turtäthet, höga biljettpriser och obekväma ankomsttider. Jag skulle därför vilja göra en jämförelse mellan Öckerö och Gotland, eftersom de är landets enda kommuner som saknar fast förbindelse med fastlandet. Totalt uppgick statens kostnader 1988 för Öckerös färjetrafik till drygt 27,4 milj. kr., alltså ca 2 600 kr. per invånare. På Gotland var kostnaden ca 40 milj. kr., vilket är 700 kr. per invånare. Skillnaden är således 1 900 kr. per invånare.

Ytterligare en jämförelse vill jag göra. Den nya järnvägspolitiken innebär att staten tar huvudansvaret för infrastrukturen, medan SJ ansvarar för trafiken. Viktig interregional järnvägstrafik skall staten kunna köpa. Om färjor och hamnanläggningar betraktas som infrastrukturella och staten svarade för dessa kostnader, så skulle kostnadsbilden för Gotlandstrafiken radikalt förbättras. Den ekonomiska analys av färjetrafiken som transportrådet genomförde 1985 visade att trafikintäkterna översteg de rörliga kostnaderna – då ingick ändå hamnavgifterna i dessa rörliga kostnader.

Transportrådet har i sin anslagsframställning 1990/91 redovisat kostnaderna för järnvägstrafiken, där statens andel utgör 60 % av totalkostnaderna. Motsvarande statliga andel i Gotlandstrafiken utgör 20 % av totalkostnaden. Detta är transportrådets egna siffror.

Både Ulla Pettersson och jag har i våra motioner pekat just på den orättvisa taxesättningen, och det är nästan beklämmande att ta del av utskottsberäkningarna, där man krampaktigt biter sig fast vid propositionen från 1985/86 och alltfört vägrar att förstå att färjan är vår väg, vår bro och vår järnväg.

Den nämnda propositionen förordade en kraftfull prisdifferentiering, och denna målsättning har blivit så till den milda grad kraftfull att det på fredag, lördag, söndag under sommaren från 8 juni till 19 augusti kostar för två vuxna, två barn, bil och hytt i en riktning upp emot 2 000 kr. Detta kallas för högtrafikpris, och är i sanning också ett högtrafikpris. Jag menar att det alltså finns fullt godtagbara skäl för staten att också i Gotlandstrafiken täcka 60 % av kostnaderna som man gör i järnvägstrafiken.

Ytterligare orosmoln finns på vår trafikhimmel. Det har utretts och föreslagits mervärdeskatt på persontrafik i vårt land. Skulle detta bli verklighet även för färjetrafiken så har man på ett effektivt sätt slagit undan benen på den turistverksamhet som man i andra sammanhang pekar på som så viktig för Gotland.

De statliga satsningar i form av stöd till anläggningar som det finns förslag om blir i det närmaste verkningslösa om inte kostnaden för att ta sig till Gotland kan hållas på en rimlig och rättvis nivå. Jag yrkar därför bifall till motion 627, yrkande 2, och 635, yrkande 3, som handlar om taxesättningen.

Punkterna 3 och 4 i avtalet handlar om att ge trafiken incitament för att utveckla och förbättra densamma och att ge möjligheter till kompletterande

trafikutbud. Det har hittills resulterat i en misslyckad katamarantrafik på Västervik sommaren 1988.

Med löftet i punkt 4 om möjlighet till kompletterande trafik under högsåsong har Borgholms, Västerviks och Gotlands kommuner tillsammans med företrädare för Gotlandslinjen i en promemoria till transportrådet redovisat ett antal motiv för att på nytt starta trafik till fler hamnar. Något olika skäl för en utökad trafik förs fram från dessa intressenter, och de finns redovisade i min motion 635. Jag skulle dock vilja poängtera det som sägs dels från Gotlands kommun, dels från rederiet.

Det är naturligt att gemensamma turistintressen ligger till grund för kraven på en utökad trafik. Detta har Ewy Möller och Ingrid Hasselström Nyvall tidigare talat för, och det mesta kan jag instämma i. Moderaternas inställning att inte heller i år stödja argumenten i reservation 3 är dock något märklig. Jag vet inte om man kan tyda Ewy Möllers bifallsyrkande på så sätt att hela moderatgruppen ställer sig bakom utökad sommartrafik. Det återstår att se.

Detta utmynnar i ett krav på trafik med en tredje färja som skulle medföra att den beredskap som i dag saknas skulle återuppstå. Om en av de båda färjorna måste tas ur trafik utan att det finns någon reservmöjlighet så skulle det på ett katastrofalt sätt slå mot näringslivet på Gotland, mot den gotländska befolkningen och mot turistresandet i de fall det handlar om högsåsong. Det är för att få denna fullgoda reservkapacitet som kravet på en tredje färja nu växer sig allt starkare från de tidigare nämnda kommunerna men också från Gotlandslinjen själv.

En tredje färja skulle även lösa det allt större problemet att transportera farligt gods till och från Gotland. Förra sommaren hyrde Gotlandslinjen in ett transportfartyg för att klara trafikökningen plus det farliga godset, och jag ser i betänkandet att utskottet tagit reda på att det blir så också denna sommar. Men det är ingen tillfredsställande lösning på problemet med farligt gods på sikt.

Under lågsåsong, september–maj, transporteras det farliga godset med ordinarie färjetur till Oskarshamn en gång per vecka på en s.k. avlyst tur, vilket innebär att endast 50 passagerare får finnas ombord. Varför just 50, och vad är deras liv värda om något skulle hända? Den frågan har många ställt, och den är alltså obesvarad. Det kan alltså dröja en vecka innan exempelvis en entreprenör kan få ett nytt batteri till sin grävmaskin.

Gotlandslinjen har bl.a. som målsättning att öka resandet till Gotland och anser att ett sätt att nå detta mål kan vara att erbjuda trafik från flera hamnar. Ett annat motiv för Gotlandslinjen att delta i arbetet att få underlag för ett tredje fartyg i Gotlandstrafiken är att bolaget har kapacitetsproblem. De senaste två åren har det varit en relativt kraftig trafikökning, och Gotlandslinjen har i dag kapacitetssvårigheter under ca 20 % av årets dagar. Vid en fortsatt volymökning med 10 % gods och oförändrat passagerarantal är kapaciteten för liten på var fjärde resa. Tala om tillfredsställande trafikförsörjning!

Även om motiven är något olika så är det omöjligt att bortse från de faktiska behov som föreligger. Slutsatsen måste därför bli ett krav på att förutsättningar skapas för införskaffande av en tredje färja på året-runt-basis om

målsättningen om en tillfredsställande trafikförsörjning i landets alla delar skall uppnås. Jag noterar då till min glädje att utskottet förutsätter att transportrådet och rederiet skall överväga möjligheterna för detta och att våra motionskrav i detta hänseende blir i huvudsak tillgodosedda. Det skall bli mycket intressant att se hur man i kommunikationsdepartementet hanterar denna fråga framöver. Det finns onekligen ett ekonomiskt utrymme, innan man kommer upp till de 60 % som järnvägstrafiken får i statligt stöd. Det statliga stödet till Gotlandstrafiken är 20 %. Min kollega på Gotlandsbanken har uttryckt detta i sin motion på följande sätt: Om transportstödet skulle ha följt penningvärdet från 80-talets början, skulle det uppgått till mer än 100 milj. kr. i stället för 46 milj. kr. i årets budget. Utskottet borde gjort ett tillkännagivande om en utökad färjekapacitet.

I motion 635 har jag tagit upp frågan om ett gotländskt trafikråd direkt underställt regeringen. Den samrådsgrupp som det talas om i betänkandet är av intresse endast när transportrådet vill stämma av turlistor och vid liknande begränsade uppgifter. Ett trafikråd skulle på ett helt annat sätt kunna sätta in trafikföringen i ett regionalpolitiskt sammanhang, ett ansvar som inte ligger inom transportrådets kompetensområde.

Herr talman! I hela landet talar man om vikten av snabba och säkra transporter. På fastlandet förkortas restider genom utbyggnad av bannätet – snabbtåg är en realitet. Den utsatthet som ö-läget innebär skulle i någon mån modifieras om de tekniska möjligheter som står till buds kunde användas för att förkorta restiden. En separering av gods- och persontransporter och ett trafikutbud anpassat till dessa kategorier skulle medverka till att utjämna den regionala obalansen och föra Gotland närmare fastlandet. För detta krävs kunskap, insikt och förmåga till inlevelse hos dem som har ansvaret att fatta beslut om kommunikationerna till och från Gotland.

Herr talman! I ytterligare en motion har Sven-Olof Petersson och jag krävt åtgärder för miljösäkrare fartygstransporter i Östersjön. Det har hitintills sagts så mycket om detta att jag inskränker mig till att yrka bifall till reservationerna 12, 13 och 17 och dessutom till reservationerna 3 och 4 som handlar om Gotlandstrafiken.

Anf. 135 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Östersjön dör, sade utrikesminister Andersson i riksdagen i höstas efter ett besök i Baltikum. Det är sant, och vi svenskar tillhör de värsta nedsmutsarna i området räknat per innevärdare. Vi har inget att skryta med när det gäller havsmiljön. Tvärtom borde vi skämmas.

En rad av de motioner som i dag behandlas i trafikskottets betänkande rör Östersjön. Att ta del av betänkandet är nedstämmande.

Följande kan läsas: "Totalt behandlar utskottet ca 110 motionsyrkanden i en mångfald olika sjöfartsfrågor. Alla yrkandena avstyrks."

Det är med andra ord så att vågmästarpartiet och det största minoritetspartiet, socialdemokraterna, utnyttjar sin ställning till att finna majoritet för att avslå alla de yrkanden som har behandlats av utskottet i detta betänkande, yrkanden som också har med Östersjöns miljö och överlevnad samt Gotlands framtid att göra.

Det vilar ett drag av illvilja från de konstruerade majoriteternas sida i

dessa frågor. Det tas inte på allvar i det praktiska arbetet att klara Östersjön och dess livsmiljö. Det är grant att stå i talarstolar och att skriva debattartiklar om miljö och överlevnad. Men det blir till intet här i riksdagen. För det kan inte gärna vara så att socialdemokrater alltid vet bäst och kan mest i riksdagen.

Det blir till slut lika galet som i höstas när jordbruksutskottet behandlade fisket. Inte blev det mycket om fiskets situation och dess förutsättningar i allt mera nedsmutsade hav och om de åtgärder som fordrades för att få haven rena och fisken ätlig. Nej, det jordbruksutskottet var enigt om var att släppa försäljningen av djupfrysta kräftor fri under hela året. Sådant arbetssätt drar ett löjets skimmer över riksdagens arbete.

Ett döende hav fordrar att det vidtas åtgärder som att föreskriva att tankbåtar över en viss storlek inte tillåts i Östersjön, att tankbåtar skall ha dubbla bottnar, dubbla väggar och tredubbla skott även om det är opraktiskt – det är faktiskt ännu mera opraktiskt att ha kuster och bottnar nedskitade med olja –, att föreskriva begränsningar i användningen av olja med höga svavelhalter – varför regler på land inte skall gälla till havs är obegripligt –, att stoppa alla tankar på att utvinna olja i Östersjön och att stoppa utsläpp av klororganiska föreningar.

Listan kan tyvärr göras mycket lång.

Utskottsmajoriteten hänvisar envist till pågående internationellt arbete. Detta låter vackert, men det är en orimligt långsam väg i ett arbete som brådskar. En ansvarig riksdag kan inte fortsätta att låta internationellt arbete bli den obotfärdiges förhinder.

Ni inom socialdemokratin är väl överens om utrikesministerns uttalande att "Östersjön dör". Jag har då aldrig hört någon som har sagt emot honom. Eftersom ni är överens med honom borde detta ha satt helt andra spår i arbetet i utskottet.

Är det så att socialdemokratin har sina fundamentalister och realister och att de inte är överens om analysen och därför inte heller om vad de skall göra, dvs. att det blir platt fall för miljö och människor? Sådan är socialdemokratin i dagens Sverige, när den gör kärnkraftsavvecklingen till en arbetsmarknadsfråga och kan tänka sig att bygga ut skyddade älvar och bygga en ekologiskt orimlig bilbro över Öresund.

Utskottet här uppenbarligen inte förstått att det faktiskt behövs en tredje färja till Gotland.

För en ö som Gotland är det viktigt att sjötransporterna till fastlandet fungerar under årets alla delar. Med två färjor lever man farligt. Om en färja måste in på reparation under längre tid, kan det bli mycket svårt att klara trafiken. För näringslivet på ön och för turismen skulle det bli ett hårt slag. För dem som vill etablera verksamheter måste det vara ett krav att det finns trygga förbindelser. En tredje färja är nödvändig för öns näringsliv och dess utveckling.

Farligt gods fraktas till och från hamn med järnväg. Med två färjor i drift kan man inte klara den separation av gods som är nödvändig. Transporter av farligt gods får allt större omfattning. I andra sammanhang har vi från miljöpartiet de grönas sida tagit upp problematiken kring det farliga godset.

När det gäller Gotlandstrafiken blandas resandekategorier på ett olyckligt

sätt under hela året. Strävan måste vara att nå separation. De farligaste gods-kategorierna borde gå på en separat båt. Det skulle också ge den fördelen att personalen skulle kunna specialutbildas för att kunna klara nödsituationer.

För det farliga godset är det viktigt att det kan komma till och från en hamn med järnvägsförbindelser. Miljöpartiet de gröna anser att järnvägen i första hand skall transportera det farliga godset. En förbindelse som ger den möjligheter bör prioriteras.

En tredje färja är nödvändig för att man skall komma till rätta med det farliga godset.

Under turistsäsongen är båtarna oftast fulla, och det finns verkligen ett behov att öka kapaciteten.

Under normal tid får Gotlandslinjen hyra in en specialbåt för det farliga godset. Det skall även ske i år.

Men en tredje färja löser det här problemet.

Ur alla dessa aspekter är det märkligt att utskottet behandlar frågan om en tredje färja så njuggt.

I de sista av dessa dagar har den regionalpolitiska propositionen kommit, och där har Gotland dragits ur stödområdssystemet.

Det pågår uppenbarligen ett medvetet strypande av Gotlands utvecklings-möjligheter när utskottet inte vill medverka till att rädda ett döende hav, när utskottet inte vill se till att det kommer en tredje färja till Gotland och när man inom regeringen drar undan Gotland ur stödområdssystemet.

Det går bra att tycka att ön är fin att semestra på, men det går inte att se till att den kan leva och utvecklas. Socialdemokraterna och moderaterna har mycket på sitt samvete i dessa frågor.

Detta är ett dåligt betänkande som skulle ha kunnat bli bra, om majorite-ten hade velat ta ansvar för både Östersjön och Gotland.

Kampen för ett rent hav och en fungerande trafik till och från Gotland måste fortsätta gentemot de förstörande krafterna.

Jag yrkar bifall till de reservationer som har undertecknats av Roy Ottos-son.

I detta sammanhang platsar det verkligen bra att ta upp frågan om trafik under sommaren mellan Västervik och Visby. Man måste ju se på de sam-lade samhällskostnaderna när det gäller trafiken, de måste minimeras. På det sätt som man nu tvingar folk att åka ökar bilåkandet. Vi vet vad det leder till: utsläpp, miljöförstöring, död och lemlästade på våra vägar. Det måste vara samhällsekonomiskt och mänskligt att se till att denna förbindelse mel-lan Västervik och Visby kommer till stånd till sommaren. Samtidigt är det olyckligt för hela vårt trafiksystem att man vill införa moms på persontrafi-ken. Vi vet ju sedan de undersökningar som gjordes i den krisutredning där jag medverkade att detta leder till ett minskat resande med kollektivtrafik och lokaltrafik och ett ökat bilåkande. Det borde vi faktiskt undvika. Därför är det väldigt viktigt att vi ser till att den lilla del av trafiken som berör Got-land men som betyder så väldigt mycket faktiskt utvecklas på ett sätt som människorna på Gotland och dess omgivning vill. Det finns ett samlat sam-hällsintresse att göra det. Det är en stor besvikelse att majoriteten i utskottet bortser från en så viktig sak.

Anf. 136 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Så var det dags för den årliga tävlingen i att vara mest generös och omtänksam när det gäller Gotlandstrafiken. Det brukar sägas så många vänliga och vackra ord om den när anslaget skall beslutas en gång om året. Tyvärr har detta en viss tendens att vara enbart en endagstävling. I morgon är allting glömt och som vanligt igen, och gotlänningarna får fortsätta sitt resande med en avgång om dygnet, fortsätta att ha natten som res-tid, fortsätta att spara pengar åt staten. Det är faktiskt så, herr talman, att statsbidragen till Gotlandstrafiken har minskat så i reala termer att det i dag är värt mindre än hälften mot vad det var vid 80-talets början. Det är naturligtvis bra att statens utgifter minskar. Men skall man jämställa gotlänningars möjligheter med andra svenskars att resa i vårt övriga fosterland, finns det, som vi har påpekat i den socialdemokratiska motionen T627, inom Gotlandstrafiken åtskilligt behov av förbättringar. I motionen säger vi bl.a. att staten bör stå för infrastrukturen. Då menar jag inte den infrastruktur som tidigare talare här har nämnt, nämligen vattnet, utan det vi använder oss av för att ta oss över vattnet med. Infrastrukturen bör vara en statlig angelägenhet också i den del som består i färjor till och från Gotland. Det är vårt långsiktiga krav. Våra krav i övrigt är en tredje färja i Gotlandstrafiken, ett ökat statligt stöd, förbättringar av olika slag innefattande tätare förbindelser på bekvämare tider, kortare överfarter och en rättvisare taxesättning.

Herr talman! Nog är det underligt att ens folkbokföringsort skall avgöra hur mycket man skall betala på ett allmänt fortskaffningsmedel. Inte kan det vara rimligt att en familj skall betala mer för att ta sig till ett av landets främsta turistlän än för motsvarande sträcka åt ett annat håll i landet. Den prisdifferentiering som har införts har jag i princip ingenting emot, men systemet med differentieringar och rabattsystem har sin mening i en konkurrenssituation, där man kan välja mellan olika motsvarande transportmedel. I Gotlandstrafiken har vi inget konkurrerande trafikslag utöver flyget. Man kan inte lasta in familjen och packningen i en bil eller husvagn, ge sig i väg och köra själv. Man kan inte åka långfärdsbuss och man kan inte ta tåget och på så sätt välja sin tid och sin kostnad. Dessa möjligheter finns inte. Just det här är den svåra pedagogiska uppgiften för oss att förklara, en uppgift som vi har så svårt att lyckas med.

Jag skall inte, herr talman, upprepa de argument som framförts för den tredje färjelinjen. De finns också, som jag sade, med i motionen T627. Arbete pågår i den vägen, och jag har gott hopp om att frågan skall nå en lösning relativt snart.

När det gäller de övriga förslag till förbättringar som jag nämnde och som vi har tagit upp i vår motion får vi återigen konstatera att vi inte nått någon större framgång. Jag inser det fåfänga i att begära en votering till förmån för motionen, även om jag vet att jag har en del partivänner på min sida.

Det finns en reservation, som har nämnts här tidigare, om sommartrafik till Öland och Västervik. Det är i och för sig bra, men det var inte riktigt vad vi ville. Vi gotlänningar vill något mer med en utökad trafik. I övrigt, herr talman, har inget parti visat någon större vilja att satsa på utökad trafik, trots att man ibland försöker framställa det så i den aktuella debatten särskilt när anslagen kommer på tal. Det har också uppstått en del märkliga debatter i

Gotlandsmedierna. där folk som borde veta bättre har gjort säkra uttalanden på lös grund. Detta har naturligtvis till stor del sin förklaring i att det här är en så pass känslig och viktig fråga. Då är jag tillbaka i den pedagogiska uppgiften. Jag misstänker, herr talman, att jag lär få stå här så länge jag är medlem av denna kammare och tala för denna fråga. Om jag verkar något litet pessimistisk beror det på att mina år här hittills inte har gett mig alltför stora förhoppningar i den vägen. Faktum kvarstår ju att det återstår åtskilligt att göra åt Gotlandstrafiken.

Anf. 137 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Som öbo känner jag nästan ett sting i hjärtat av samvetsförelser när jag lyssnar på Gunhild Bolanders och Ulla Petterssons argumentering för sin färja. Som Gunhild Bolander så fint uttryckte det är färjan för dem bro, väg och järnväg. Jag som ölänning och som har fått en bro har naturligtvis svårt att sätta mig in i hur ni har det. Men jag tycker ändå att ni, Ulla Pettersson, förklarar det på ett pedagogiskt skickligt sätt. Jag hoppas verkligen att er argumentering skall leda till framgång.

När jag nu skall argumentera för den fjärde punkten i det hemliga avtal som har omnämnts här tidigare tycker jag nästan att jag ägnar mig åt lyxargumentering. Jag skall då argumentera för den kompletterande färjetrafiken sommartid. Som öbo och invånare i Kalmar län har jag lyssnat till våra väljare och medborgare och tillresta resenärer. Att få denna kompletterande trafik är ett mycket starkt önskemål. Vi vill ha färjelinjen tillbaka mellan Grankullavik och Visby. Vi vill ha färjetrafik mellan Västervik och Visby.

I motionerna T610 och T621 begärde vi under den allmänna motionstiden – Agne Hansson, Ewy Möller, Arne Andersson i Gamleby och jag – att denna trafik återupprättas. Behovet av färjetrafik sommartid har dokumenterats på olika sätt. Gunhild Bolander nämnde hur de tre kommunerna har tillskrivit kommunikationsdepartementet, transportrådet och Gotlandslinjen, som också är involverad i diskussionerna, om att en tredje åretruntfärja till Gotlandstrafiken skall införskaffas. Där har vi en chans att få sommartrafik mellan Grankullavik och Västervik.

För Ölands del är behovet av en färjeförbindelse sommartid mellan Grankullavik och Visby av utomordentligt stor betydelse, liksom det är för Västerviks del, som Ewy Möller här har framfört från talarstolen. Turismen är näst efter jordbruket för oss på Öland den viktigaste näringsgrenen. Den behöver vidareutvecklas och stimuleras på olika sätt. Det har betydelse för oss på Öland och för den svenska handelsbalansen. I denna vidareutveckling ingår färjeförbindelsen till Gotland som en mycket viktig del.

Förra sommaren hade Öland 1,2 miljoner gästnätter, utom den privata uthyrningen. Tidvis under turistsäsongen finns över 2 000 tusen turister samtidigt på norra delen av ön i Borgholms kommun. Det finns alltså en mycket stor marknad, som kan erbjudas som ett alternativ att åka närmaste vägen till Gotland – en resa på två och en halv timme. De har haft den möjligheten tidigare, och det sista året, 1987, åkte 36 000 personer över Grankullavik till Visby.

Vi vill ha tillbaka den här trafiken. Det tomma färjeläget i Grankullavik påminner oss om den tid då det var fart och liv här uppe. Det har blivit en

återvändsgränd på norra Öland. Där har vi verkliga glesbygdspöblem. Vi skulle få stor hjälp genom en återupprättad färjelinje.

Det finns ett stort och växande intresse för Östersjöturism, inte minst nu, när länderna på andra sidan Östersjön har börjat återfå friheten. Härtill kommer det stora intresset för tyskar att besöka Öland. Tillgängligheten för dem skulle väsentligen underlättas om de med en färjeförbindelse kunde få anknytning till andra färjelinjer som löper kors och tvärs över Östersjön, inte minst över de södra delarna.

I principavtalet med Nordström & Thulin har angivits att den kompletterande trafiken skulle kunna förekomma. Däri ligger möjligheter för oss. Riksdagen har i dag avgörandet, men vi skall fatta beslut i morgon.

I utskottet står fyra partier bakom reservation 3, där man föreslår reguljär sommartrafik mellan Öland och Gotland liksom mellan Västervik och Visby. När riksdagen förra året behandlade detta ärende var det samma konstellation av fyra partier som stod bakom en reservation. I dag hoppas jag att Ewy Möller har ändrat inställningen hos sina moderata partikamrater, så att det bildas majoritet för en tillstyrkan till förslaget om reguljär sommartrafik. Då kan en beställning gå från riksdagen till regeringen så att denna efterlängta kompletterande trafik kommer till stånd.

Men skulle vårt förslag inte heller i år får majoritet, måste kompletterande trafik öppnas för rederier och koncessionen således upphöra. Att låta ett enda företag styra och ställa och bestämma villkoren för trafiken på ett så viktigt trafikområde som Östersjön är felaktigt, när inte välmotiverade nationella krav tillgodoses.

Koncessionen är för oss en tvångströja. Intresserade rederier som har velat bedriva trafik har fått avslag. Således avtog regeringen i mars 1988 utan närmare motivering en ansökan från Crown Shipping AB i Kalmar om tillstånd att få bedriva linjesjöfart mellan Grankullavik på Öland och Visby. Antingen måste det företag som har koncessionen sköta trafiken också till Öland och Västervik, eller också måste man låta ett annat företag ta hand om trafiken.

Slutledningen är enkel. När regleringar avskaffas på alla andra områden, som tidigare sagts, måste den också försvinna på detta för öturismen och Kalmar län så viktiga område.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation 3.

Anf. 138 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! En viktig utgångspunkt för trafikförsörjningen i vårt land är bl.a. att onödiga hinder för olika alternativ undanröjs och att resenärernas fria val av alternativa resvägar och transportmedel säkerställs.

När det gäller vägtrafiken är dessa mål inte särskilt svåra att uppnå. Värre blir det däremot beträffande färjetrafiken till och från Gotland. Här är det inte lika lätt att erbjuda många olika alternativ, varför staten har ett övergripande ansvar för att trafikförsörjningen säkerställs. Av den anledningen ansås också betydande belopp årligen till just Gotlandstrafiken.

Det nuvarande avtalet och reglerna för Gotlandstrafiken har emellertid gett upphov till visst ifrågasättande. Är trafiken ordnad på bästa sätt? Ges

passagerarna tillräckliga valmöjligheter? Måste trafiken begränsas till endast två linjer och två fastlandshamnar? Frågorna är berättigade.

Det är inte bara frågor som reses. Även kritik framställs. Önskemålen om förändringar är ganska omfattande, nämligen fler linjer, annorlunda taxerättning och en helt annan trafikpolitik för Gotland.

Ja, valmöjligheterna är begränsade, och de regler som nu gäller för trafiken förhindrar andra lösningar än de som nu är förverkligade. Start av andra färjelinjer är i praktiken omöjliga. Så behöver det inte vara.

Även om det är riksdagens sak att besluta i många frågor, är det just i detta fall, enligt min uppfattning, inte riksdagens uppgift att i detalj tala om på vilket sätt färjelinjer skall bedrivas, hur de skall upprättas eller exakt hur trafiken skall ordnas. Trots detta har ändå riksdagen ett övergripande ansvar för att trafiken till och från den del av vårt land som Gotland utgör bedrivs på ett sådant sätt att en tillfredsställande trafikförsörjning erhålles och att de människor som bebor ön också har rimliga möjligheter att besöka övriga landet.

I en motion som behandlas i detta betänkande, T631 av K-G Svenson och mig skisseras en möjlig handlingslinje för att lösa de knutar som uppenbarligen finns. Vi föreslår att det nuvarande avtalet omförhandlas – sådana möjligheter finns – och att den nuvarande koncessionen upphör. På detta sätt tror vi att nya möjligheter kan öppnas för andra företag att bedriva trafik på Gotland.

Liksom på andra områden måste även färjetrafiken avregleras och de begränsningar som finns i särskilda koncessioner upphöra. Ledstjärna måste vara konkurrens i stället för koncession. Ökad konkurrens och större valmöjligheter för passagerarna skulle ge många positiva effekter.

Eftersom det uppenbarligen finns ett mycket stort intresse av att åter starta trafik från exempelvis Öland till Gotland och mellan Västervik och Gotland, skulle vårt motionsförslag bana väg för dessa linjer. Jag tycker inte att man skall tala om var och på vilket sätt denna trafik skall bedrivas, men riksdagen kan genom sina beslut undanröja de hinder som finns i det avseendet. Om dessa möjligheter öppnades, tror jag också att resandemängden totalt sett skulle öka.

Herr talman! Även om motionsförslaget har goda kvaliteter har intresset i utskottet varit förvånande svagt. Därför inser jag att det inte är meningsfullt att yrka bifall just till motionsförslaget. Tankegångarna i reservation 3 ligger i linje med vad vi föreslår i motionen, och även om den är något vid sidan om, tänker jag stödja den reservationen i en eventuell votering.

Slutligen, herr talman, vill jag uttala den förhoppningen att en bredare uppslutning kommer att visa sig nästa år, såväl i utskott som i kammare, kring de tankar som skall vara vägledande för färjetrafiken till och från Gotland.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 29 mars.)

23 § Transportrådet, transportstödet m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1989/90:TUI9 Transportrådet, transportstödet m.m. (prop.1989/90:100 del-
vis).

Anf. 139 TOM HEYMAN (m):

Herr talman! Stöd och subventioner skapar inga bra företag. Varje nytt stöd skapar avgränsningsproblem mellan de som skall vara berättigade och de som inget skall ha, varför stödform snedvrider konkurrensen mellan olika företag och ofta skapar mer problem än nytta. Kraven på rättvisa i behandlingen av de som söker stöden leder alltför ofta till kostsamma och omständliga byråkratier. Vi har under många år sett märkliga resultat av företagsstöd från staten, landstingen, kommunerna och diverse olika fonder.

Den moderata reservationen till betänkandet avser en av dessa många stödformer, som verkar tillkommen mer eller mindre av en slump: persontransportstödet för Norrland. Stödet gäller för tjänsteresor med flyg och järnväg. När en resa företas med flyg innebär det att staten med skattemedel subventionerar en flygresa samtidigt som man med andra skattemedel subventionerar järnvägstrafiken på Norrland.

Jag tar bara detta som ett exempel på hur man med subventioner kan ändra förutsättningarna för andra subventionerade verksamheter. Till slut får man så krångliga regelverk att ingen längre vet vad man egentligen vill åstadkomma med subventionen.

Persontransportstödet beräknades förra året kosta 25 milj.kr. Den faktiska medelsförbrukningen var 4 milj.kr. Den slutsats vi drar av detta är att det egentligen inte föreligger något behov av detta stöd, och då bör det också avvecklas. I årets budget för transportrådet är stödet beräknat till 11 milj.kr., och vår – kanske något kryptiskt skrivna reservation – innebär att stödet skall upphöra och att budgeten följaktligen skall minskas med dessa 11 miljoner.

Därmed, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 3 till utskottets betänkande.

Anf. 140 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! – Jag som trodde vi levde i ett välfärdssamhälle, säger Agnetha, som för elva år sedan födde sin gravt rörelsehindrade son Fredrik. Jag älskar min underbara pojke, men vårt liv är ganska arbetsamt. Alla praktiska bestyr förstås. Inte en enda gång har någon från myndigheterna ringt och frågat hur vi mår och hur vi klarar oss, om vi behöver någon hjälp.

Agnetha och Fredrik lever i det som vi i folkpartiet kallar det glömda Sverige. När vi skapar trafikmiljön, när vi bestämmer om hur människor skall kunna röra sig, då glömmar vi mest av allt de handikappade. De utgör en liten grupp i samhället och har svårt att göra sina röster hörda när andra och starkare grupper kräver sitt.

Det är enligt folkpartiets uppfattning en självklarhet att handikappade skall kunna utnyttja vanliga allmänna kommunikationsmedel. Men det finns

betydande hinder för detta. Därför har vi föreslagit bättre handikappanpassning av kollektivtrafiken och förbättringar av färdtjänsten. Socialdemokraterna är kalla inför sådana resonemang. Hänsynen till allehanda byråkratiska intressen leder till en njugghet av socialdemokraterna mot de verkligt små i samhället. Jag tvekar inte att kalla det för vad det är: ett socialdemokratiskt svek gentemot de handikappade.

Visst är det att föredra att också rörelsehindrade och på andra sätt handikappade människor skall kunna använda de allmänna kommunikationsmedlen. Det ger den handikappade ökad valfrihet. Det är bra. Att det sedan också kan bli billigare kan väl inte vara någon nackdel, Olle Östrand, även om det sker till priset av den onödiga byråkratins påtvingade omskolning.

Efter folkpartiförslaget antog riksdagen redan 1979 en lag om handikappanpassad kollektivtrafik. Då antogs också ett ramprogram för de närmaste tio åren. Detta har följts upp med anslag för bidrag till investeringar för att öka handikappanpassningen i lokal och regional kollektivtrafik. Dessa medel är otillräckliga. Därför föreslår vi att ytterligare 50 milj. kr. skall få användas till fortsatta satsningar för att öka handikappanpassningen och dess möjligheter. Varför, Olle Östrand, är ni socialdemokrater så förtvivlat njugga mot de handikappade?

Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Herr talman! Persontransportstödet har många aspekter. En är att det också är betydelsefullt för att utjämna de regionala nackdelarna för företagen i Norrland. Snärskogen av alla de byråkratiska regler som omgärdar stödet till de norrländska företagen innebär bl.a. att de allra minsta företagen i praktiken utestängs från stödet. I stället nyper socialdemokraterna egenföretagarna i Norrland i örat. Varför det, Olle Östrand?

Att moderaterna låter budgetyxan gå när det gäller möjligheterna för småföretagarna i Norrland förvånar jag mig inte över. Men varför måste socialdemokraterna ha samma principiella inställning i fråga om stödet till glesbygden som moderaterna? Den frågan trodde jag skulle vara onödig att ställa, men den är icke desto mindre mycket tydligt nödvändig att få besvarad.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 141 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! I föreliggande betänkande tas upp frågor om transportrådet samt transportstöd i olika former. I vad gäller transportrådet och dess framtida roll har en utredning nyss slutförts om transportrådets verksamhet, och den är nu ute på remiss. Vi har för vår del synpunkter på transportrådet och dess verksamhet. I vår motion har vi anfört att en översyn bör göras av myndighetsorganisationerna på kommunikationsområdet, där även transportrådet ingår. Vi avvaktar för vår del med slutligt ställningstagande tills den frågan återkommer till utskottet. Detta har vi också sagt i ett särskilt yttrande fogat till dagens betänkande.

Även i år har vi en gemensam reservation med folkpartiet angående persontransportstödet och att detta även skall gälla egenföretagarnas tjänstesor. Tyvärr har vi inte fått majoritet för dessa åsikter i utskottet.

I en motion har vi framfört uppfattningen att det är viktigt att arbetet med handikappanpassningen av kollektivtrafiken påskyndas. Möjligheterna för

rullstolsbundna att på egen hand utnyttja tåg, tunnelbanor och bussar måste ökas genom t.ex. införande av lyftplattor eller byggande av hissar. Eftersom tidigare anslag på 50 milj. kr. inte har förbrukats, har vi för närvarande avstått från att äska ytterligare anslag. Även dessa synpunkter har vi framfört, i reservation nr 5.

I reservation nr 6 har vi tagit upp stödet till skärgårdstrafiken. Persontransporterna i skärgården är en dyr verksamhet. Ofta finns skärgården i just kommuner med svag ekonomi. Vi föreslår därför att riksdagen beslutar att skärgårdsstödet skall återinföras, och vi vill därför att regeringen skall återkomma med förslag till medelsanvisning.

Herr talman! Med det jag nu har sagt vill jag yrka bifall till reservationerna 2, 5 och 6.

Anf. 142 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Den 29 september 1989 tecknade transportrådet och SJ ett avtal om persontrafik på stomjernväg för budgetåret 1990/91. Det omfattar samma tid som tågplaneperioden juni 1990–maj 1991, dvs. den plan som går under beteckningen T90.

Den 12 september 1989 – det var några dagar innan – skickade Claes-Eric Norrbom, Transportrådets chef, ut ett pressmeddelande. Jag skall citera litet grand ur det:

”I samband med SLTFs kollektivtrafikdagar i Örebro redogjorde generaldirektör Claes-Erik Norrbom för pågående förhandlingar mellan SJ och transportrådet när det gäller statens köp av olönsam trafik på det s.k. stomnätet. Den kostnadsram som transportrådet har att utgå från är i enlighet med riksdagsbeslutet 618 miljoner kronor. Detta belopp skall alltså användas för att upphandla sådan interregional persontrafik som inte kan upprätthållas på affärsmässiga grunder men som har en klar regionalpolitisk betydelse.

Norrbom erinrade också om att den upphandling som nu håller på att slutföras, har föregåtts av en betydande diskussion ute på länsplanet med läns huvudmän, länsstyrelser etc. Resultatet av dessa överläggningar ligger alltså till grund för de prioriteringar som transportrådet har att göra. Enligt riksdagsbeslutet ska TPR inte upphandla någon lokal och regional kollektivtrafik på stomnätet inför T90.”

Den 21 september 1989 skickade SLTF, Svenska lokaltrafikföreningen, ut ett brev till sina medlemmar och associerade. Man hänvisar till det pressmeddelande ur vilket jag just har citerat och säger: ”I angivna pressmeddelande påstås att den kostnadsram som transportrådet har att utgå från är i enlighet med riksdagsbeslutet 618 milj. kr. Efter kontakt med kommunikationsdepartementet kan vi konstatera att någon kostnadsram inte finns fastlagd av regering och riksdag. Regeringen har inte ens gått ut med några direktiv för upphandlingen avseende nästa tågplaneperiod. Kommunikationsdepartementet avvaktar transportrådets redovisning i ärendet som skulle ha skett den 1 september men som blivit fördröjd.”

Den 6 oktober 1989 skickar SLTF ett brev som med tanke på förhållandena är ganska hovsamt skrivet. Man säger bl.a.:

”Det finns inga som helst möjligheter att nu med sju månaders varsel ta

över det ekonomiska ansvaret för en trafik som med nu gällande definitioner dessutom är att betrakta som en rent statlig angelägenhet. Kommuner och landsting har en hårt pressad ekonomi och vi kan inte acceptera att staten vältrar över nya kostnader i strid med 1988 års trafikpolitiska beslut och gällande avtal mellan staten å ena sidan och SLTF och de båda kommunförbunden å den andra.”

Den 17 oktober 1989 hade jag en interpellationsdebatt – Rune Thorén var också med – med Georg Andersson. Min viktigaste fråga den gången var varifrån uppgiften kom att riksdag och regering hade fattat ett beslut om en kostnadsram på 618 milj. kr. Det var alltså den uppgift som transportrådets chef Claes-Eric Norrbom använde när han pressade olika kommuner och länsstrafikhuvudmän. Georg Andersson svarade bl.a. följande på min fråga: ”Att transportrådet som utgångspunkt i diskussionerna kan ha använt sig av nuvarande anslagsnivå, ca 618 miljoner, kan förklaras mot den bakgrunden att vi i direktiven ger allmänna riktlinjer om vikten av sparsamhet i budgetarbetet.”

Den 31 januari i år var det en ny debatt om transportrådets agerande och om de frågor som har att göra med övervältringen från staten. Där är jag ganska hård i mina omdömen, eftersom jag noga hade studerat de beslut som hade fattats. Jag hade också klart för mig vilka beslut som ännu inte hade fattats. Jag sade att det var horribelt att det bussälskande transportrådet skulle få bete sig på detta sätt. Man var ju statens förlängda arm i kontakterna med län och kommuner. Det strider, sade jag, mot allt vad som diskuterats mellan regeringen och de olika partierna i riksdagen innan riksdagen fattade trafikbeslutet 1988. Jag fortsatte: ”Lika fullt har transportrådet använt utpressning i kontakterna med trafikhuvudmännen. Claes-Eric Norrbom, chefen för transportrådet, har t.o.m. använt lögnen som vapen, för han har påstått att han måste hålla sig inom en ram på 618 miljoner för sådan trafik. Det var väl en lögn, eller hur? Det finns ingen ram. Ingen instans har fattat ett sådant beslut. Det vet Norrbom, och det vet också regeringen.”

Georg Andersson gav mig en åthutning och brännmärkte på det kraftigaste den typ av debattinlägg där man anklagar icke närvarande personer för lögn.

Det här följdes av ett brev från Claes-Eric Norrbom till mig. Det är icke diariefört, men det har transportrådets brevhuvud. Eftersom det finns ledamöter här i kammaren som sitter med i transportrådet, vore det intressant att få en kommentar om de känner till detta brev eller om de på något sätt är inblandade.

Claes-Eric Norrbom hänvisar till det anförande ur vilket jag citerade alldeles nyss och påstår att uttalandet är djupt kränkande och grovt förtal. De medel som transportrådet har haft att upphandla för har utifrån riksdagsbeslut och regeringsbeslut beräknats enligt sedvanlig praxis till 618 milj. kr., säger han.

Lägg märke till de nya formuleringarna; det är inte längre definitivt. Men lika fullt påstår han att han inte har använt lögnen som vapen utan känner sig djupt kränkt. Jag försöker vara noggrann när jag citerar ur de olika handlingarna och ber er läsa i diskussionsprotokollet vad jag har sagt.

I detta märkliga agerande med utpressningstaktik mot länsstrafikmyndig-

heter och kommuner brydde sig transportrådet och Claes-Eric Norrbom inte ens om att begära offerter vad gäller Blekinge kustbana. Just denna bana behandlar man på detta sätt. I ett meddelande skriver man så här:

”Den trafik som upphandlades för Tågplan 89 och på Blekinge kustbana ingick i rådrumsbeställningen. Med hänsyn till det stora uppdragningsbehovet som enligt banverkets bedömning inte skulle kunna tillgodoses inom i varje fall en tioårsperiod samt den ringa omfattning som trafiken hade på banan, har transportrådet inte ansett sig kunna upphandla trafik på bandelen. Transportrådet föreslog att banan borde överföras till länsjärnväg.”

Som alla vet fattade regeringen den 18 januari beslut om att banan inte längre skall behandlas som en stomjärnväg utan skall överföras till länsjärnvägsnätet. Också här hade Claes-Eric Norrbom fått igenom precis det han ville. På samma sätt agerade regeringen. I efterhand kom man till oss i januari i samband med att budgetpropositionen lagts fram och sade att pengarna till den icke lönsamma trafiken på stomjärnvägsnätet inte skulle vara mer än 618 milj. kr. Det är mycket märkligt att man hamnade på just den summa som hade använts som ett lögnaktigt utspel för att påstå att riksdagen hade fattat beslutet.

Undra på, herr talman, att vpk i år upprepar kravet på att transportrådet bör avskaffas. En institution eller ett statligt organ som har möjlighet att fortsätta att föra sin politik på detta sätt verkar vara så inympad med märkligheter att den helst bör avskaffas. Med den utgångspunkten tycker vi att miljöpartiets förslag är mycket bra, nämligen att det skall inrättas ett statligt verk för transporthushållning med en budget på 30 milj. kr. Utöver transportrådets nuvarande uppgifter skall det samordna transportbestämmelser och bästa transportlösningar utvecklas ur energi-, miljö-, sociala och samhällsekonomiska synvinklar.

Jag ber att få yrka bifall till den reservationen liksom till de andra reservationerna i betänkandet som är undertecknade av vpk. Dessutom yrkar jag bifall till en centerreservation, som vi tidigare har missat att yrka bifall till. Den har nr 6 och handlar om stöd till skärgårdstrafiken.

Anf. 143 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag vill först yrka bifall till reservation 1, där Viola Claesson och jag föreslår att transportrådet skall avvecklas. I stället skall, som vi ser det, ett verk för transporthushållning inrättas som har en annan inriktning, nämligen att utveckla svenskt transportväsende så att det blir så bra som möjligt från samhällssynpunkt, energisynpunkt, miljösynpunkt, social och samhällsekonomisk synpunkt, osv.

Det betyder att det nya verket får ta över en del av det som i dag ligger på transportrådet men också en del andra saker som i dag ligger hos de statliga trafikverken. Det betyder också att en del av det som transportrådet gör i dag faktiskt skall ut i trafikverken. Jag konstaterar att den utredning om transportrådet som nyss har presenterats kritiserar en del av det som vi kritiserat hos transportrådet, och det kommer förhoppningsvis att leda fram till att frågan kommer upp på dagordningen igen med anledning av en proposition.

Jag yrkar också bifall till reservation 2 om persontransportstödet i Norr-

land. Vi i miljöpartiet anser liksom folkpartiet och centern att det stödet skall omfatta även egenföretagare. Det är en rättvisesynpunkt. Jag vill i sammanhanget framhålla att just egenföretagarna är en väldigt viktig del av utvecklingen av näringslivet, inte minst i Norrlands inland, och det är viktigt att de får bättre förutsättningar.

Vidare yrkar jag bifall till reservation 4, som handlar om handikappanpassning av kollektivtrafiken. Där är även folkpartiet och vpk med. I den reservationen föreslås att ytterligare 50 milj. kr. skall anslås till handikappanpassning av kollektivtrafiken, och det anser vi vara mycket angeläget. Det förslaget var uppe förra året också, och jag är förvånad över att socialdemokraterna är så totalt kallsinniga till det. Det är faktiskt inte särskilt långtgående, och vi borde kunna bli överens om att vi måste kunna ta ansvar för de människor som kommit i den tragiska situationen att vara handikappade och blivit så beroende av hjälp och stöd från omgivningen. De är i dag väldigt låsta när det gäller att ta sig fram och tillbaka till olika platser. De är ofta hänvisade till enbart färdtjänsten, i den mån de kan få ut någonting av den.

Vi vet om att där man kommunalt har satsat extra på handikappanpassning av kollektivtrafiken har detta lett till att handikappade – och det är då ofta äldre personer – som har svårt att röra sig har fått betydligt större frihet och bättre möjligheter att utvecklas och leva ett rikare liv. Det tycker vi är mycket väsentligt. Det kan t.o.m. leda till besparingar inom färdtjänsten, så det behöver inte vara så dyrt heller. Men det är inte det som skall vara det centrala, utan det skall vara att alla människor här i landet skall ha en vettig livskvalitet, och där ingår möjligheterna att resa som en väsentlig del.

Anf. 144 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag vet snart inte för vilken gång i ordningen jag står och kommenterar en vpk-reservation med krav på att transportrådet skall avskaffas. I år har vpk tyvärr också fått följe av miljöpartiet.

I år används som argument för att transportrådet skall avskaffas att rådet "verkar för transportlösningar som går stick i stäv med kraven på en miljöanpassad trafikpolitik". Jag frågar mig: Vad är detta för trams?

Sedan tvingades jag då att lyssna till Viola Claesson. Hennes inlägg gällde ett ärende som kammaren skall behandla i morgon, nämligen köpet av interregional persontrafik på järnväg. Låt mig ändå säga att Viola Claessons inlägg var en skymf mot transportrådet, dess styrelse och dess generaldirektör. När generaldirektören Norrbom besökte utskottet, redogjorde han på ett mycket klarläggande sätt för frågan, och det visar att den här gången som många andra gånger har Viola Claesson hamnat fullständigt snett. Jag tycker, herr talman, att man skall betacka sig för inlägg här i kammaren med fruktansvärda angrepp på personer som inte kan försvara sig.

Nej, det är nu en gång så att transportrådet inte bedriver någon egen trafikpolitik, utan de människor som jobbar på transportrådet fullgör på ett mycket lojalt sätt de arbetsuppgifter som de har blivit ålagda av regeringen och riksdagen.

Under årens lopp har också många nya uppgifter av en enig riksdag lagts på transportrådet. Jag skall inte här stå och räkna upp alla de centrala uppgifter som transportrådet har ålagts att utföra, men klart är ändå att riksdag-

gens trafikpolitiska beslut 1988 innebär omfattande ändringar av transportrådets uppgifter.

Beslutet innebär både ökade och minskade uppgifter. Därför tillkallades en särskild utredare som skulle se över transportrådets verksamhet, och han slutförde sitt uppdrag i januari i år. Hans förslag är för närvarande ute på remiss, men det bör framhållas att utredaren inte har föreslagit att transportrådet skall avskaffas utan i stället föreslagit vissa ändringar av arbetsuppgifterna.

Om jag sedan skall gå över till persontransportstödet vill jag framhålla – och det har jag sagt många gånger tidigare – att det aldrig har varit meningen att transportstödet skall avse resor för egenföretagare. Det är tyvärr mycket svårt att göra en avgränsning av vad som är privatresor och resor i tjänsten för en egenföretagare. Avsikten med persontransportstödet har varit att det skall gälla de anställda.

Nu är förhållandet det att även persontransportstödet är föremål för en översyn. Jag är medveten om att moderaterna inte har mycket till övers för regionalpolitik, men jag kan hålla med Tom Heyman om, samtidigt som jag beklagar det, att persontransportstödet inte har utnyttjats i den utsträckning som man avsåg från början.

För att så gå över till handikappanpassning av kollektivtrafiken, vill jag nämna att det avsattes 50 miljoner i 1988 års trafikpolitiska beslut för bidrag till kommuner och trafikhuvudmän för investeringar som underlättar för handikappade att använda kollektiva färdmedel. Hittills har ca 35 miljoner av anslaget fördelats, och det är därför i dag för tidigt att ta ställning till om det finns behov av ytterligare medel för ändamålet.

Man kan alltid tycka att handikappanpassningen har gått för långsamt, men transportrådets utvärdering av handikappanpassningen visar att 1979 års beslut i det stora hela har följts. Enligt det beslutet skulle enkla åtgärder som underlättade för stora grupper genomföras under en tioårsperiod.

Transportrådet kom också i utvärderingen fram till slutsatsen att tiden nu är mogen att gå vidare med handikappanpassningen, och det skall vi naturligtvis göra. Men när jag lyssnar på Anders Castberger, tycker jag att han tar i så att jag nästan blir ängslig för att han skall krevera. Om vi avsätter ytterligare 50 miljoner till handikappanpassning, så är inte det samma sak som att vi därmed har löst problemet för de handikappade, för problemet är inte så enkelt.

Jag vill också betona att utskottet fäster mycket stor vikt vid det arbete som sker för att öka handikappanpassningen av kollektivtrafiken. En grundläggande transportförsörjning i form av en god tillgänglighet för alla i samhället är ett av de viktigaste trafikpolitiska målen. Därför bör också människor med funktionshinder så långt det är möjligt kunna delta i arbets- och samhällsliv på samma villkor som andra medborgare.

Det är angeläget att skyndsamt handikappanpassa kollektivtrafiken, men vi anser ändå att regeringen bör avvakta med att ta ställning till transportrådets utvärdering.

Herr talman! Till sist något om stödet till skärgårdstrafiken. Statsbidraget till denna typ av trafik är avvecklat sedan en tid tillbaka. Eftersom det är de kommunala trafikhuvudmännen i länen som nu har ansvaret för lokal och

regional kollektivtrafik är det också huvudmännen som närmast får ta ställning till ett sådant här stöd.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 145 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Kanske har Olle Östrand blivit totalt chockad över att det finns dokument som visar att transportrådets chef Claes-Eric Norrbom har använt sig av lögnen. Jag har lett i bevis att det faktiskt var på det sättet, och jag tycker att Olle Östrand i morgon skall läsa protokollet mycket noga.

Jag kan dessutom lova att serva Olle Östrand med alla de handlingar som finns. Jag förstår att han inte har läst dem. Om man har fattat vad det handlar om är det omöjligt att uttala sig som Olle Östrand här gjorde. Men Olle Östrand kanske inte vill se vad det handlar om.

Det är väl, Olle Östrand, ganska klart att den utredning som har arbetat med detta inte skulle våga ta initiativet att avskaffa transportrådet.

Jag tycker att det är ganska anmärkningsvärt att inte alla ledamöter som sitter i transportrådet är här när vi nu diskuterar dessa frågor som handlar om transportrådet och transportrådets roll och agerande. Det är ju inte i morgon vi skall diskutera detta, utan vi gör det nu – eller hur, Olle Östrand? Om jag inte är alldeles felunderrättad sitter Margit Sandéhn med i transportrådet. Jag gissar att i varje fall de ledamöter som sitter med i transportrådet har läst alla handlingar som finns. Om inte heller de har läst dem, går de väl att skaffa fram, eller så kan de läsa innantill i protokollet.

Det skulle aldrig falla mig in att stå här i talarstolen och påstå att jag citerar ur handlingar som kommer från transportrådet när de egentligen kommer någon annanstans ifrån eller helt enkelt är rena påhittet. Detta är ju fullständigt självklart!

Jag menar att transportrådet och dess chef har förverkat sitt förtroende. I transportrådet sitter tre riksdagsledamöter som man väl får anse har civilkurage nog att om de får reda på tillräckligt mycket kämpa emot herr Norrboms agerande. Men förutom dessa riksdagsledamöter sitter i transportrådet företrädare för näringslivet som har gjort minst lika stora blundrar som Claes-Eric Norrbom själv.

Jag vill här påminna om att en av direktörerna på Volvo häromåret sade att några träd får man väl offra för att kunna bygga ScanLink-motorvägen i Bohuslän. Han hade ingen aning om hur stark opinionen var, och det blev också ett ramaskri emot att en person som sitter i transportrådet kunde agera på det sättet.

Åter till Olle Östrand. Jag vädjar till Olle Östrand att försöka sätta sig in i de handlingar som finns i ärendet. Han skall få ett exemplar av det pressmeddelande som Claes-Eric Norrbom skickade ut den 12 september.

Anf. 146 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Olle Östrand har missuppfattat vad vi motionerade om. Det gäller i detta fall avskaffandet av transportrådet. Bakgrunden till vår reservation var en motion från miljöpartiet. Avsikten var att det hela skulle omorganiseras och att man i stället skulle inrätta ett verk för transporthushållning.

Jag konstaterar att den omorganisation som föreslås i den enmansutredning som Olle Östrand och tidigare även jag har refererat till delvis går i rätt riktning. Fördelen med att avskaffa en organisation och i stället sätta upp en annan är att man på det sättet även kan byta företagskultur och ta ett helt nytt grepp för att verkligen på ett bra sätt kunna börja om från början. Det kan ibland vara nyttigt och kanske t.o.m. nödvändigt. Vår bedömning är att vi i detta fall skulle vinna på att göra på det sättet i stället för att gå med små, små steg i en befintlig struktur som har visat sig vara rätt böjig och besvärlig på många sätt.

Jag hoppas att Olle Östrand bättre förstår vad reservationen handlar om efter denna förklaring.

Anf. 147 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Det finns många sätt som framstår som ganska enkla när det gäller att handikappanpassa tåg och bussar, t.ex. genom att inrätta plana insteg, lyftanordningar osv. Detta är ett krav som gäller för alla andra områden i samhället, men när det gäller transportmedel stångar den handikappade ofta förgäves mot byråkrati, likgiltighet och, inte att förglömma, hänvisningar till att det blir för dyrt.

Självfallet löser man inte, Olle Östrand, alla handikappades problem med ytterligare 50 milj.kr. Det behövs så mycket mer. Men socialdemokraterna är inte beredda att anslå ens detta. Det är visserligen riktigt att de hittills anslagna medlen ännu inte har tagit slut, men detta ger oss ju en möjlighet att hinna fatta beslut om nya medel innan budgetåret träder i kraft och vi hamnar i en penningknipa.

I detta läge har Olle Östrand fått utskottet med sig på att det är för tidigt att nu ta ställning till behov av ytterligare medel. Gå ut, Olle Östrand, och fråga den rörelsehindrade om han tycker att det är för tidigt att nu göra slag i saken med en handikappanpassning av transportmedlen! Detta gör emellertid inte Olle Östrand, utan han begraver denna fråga i utredningskvarken.

När det gäller orättvisan med transportstödet får vi bara veta att socialdemokraterna i vanlig ordning har begrävt även denna fråga i en utredning. Det kunde då vara intressant att få veta om ändå inte socialdemokraterna här i riksdagen har någon enda uppfattning i själva sakfrågan. Är det, Olle Östrand, eller är det inte rimligt att egenföretagarna får samma behandling som andra småföretag på detta område?

Anf. 148 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen med Viola Claesson om ett ärende som skall behandlas i morgon. Det märkliga med Viola Claesson är att oavsett om hon diskuterar transportrådet, handikappanpassning eller köp av persontrafik på järnväg så hamnar hon ändå till slut på P G Gyllenhammar eller ScanLink. Den här gången hamnade hon på ScanLink.

De frågor som Roy Ottosson tar upp behandlas redan nu av transportrådet. Transportrådet har ansvar för trafikplanering, och i trafikplaneringen ingår att ta miljöhänsyn. Jag har därför mycket svårt att förstå att allting skulle bli bra bara man ändrar namnet på ett verk. Så fungerar det inte i verkligheten.

Vi kan, Anders Castberger, vara överens om att vi kanske borde ha gjort mer för de handikappade. Men jag vill erinra om att vi, när vi inrättade riksferdtjänsten 1981, anslög 20 miljoner. I årets budget, som vi behandlar i dag, anslår vi 96 miljoner för riksferdtjänsten. Det är en ökning på ungefär 400 %.

Vi har i dag krav på att alla publika byggnader skall vara handikappanpassade. Det kostar många hundra miljoner varje år att göra publika byggnader anpassade för handikappade.

Vi bygger bostäder för handikappade med mycket stora statliga bidrag. Visst har det gjorts en hel del för de handikappade. Sedan kan man alltid diskutera om det har gjorts nog. Men det måste också vara riktigt att i detta läge, när transportrådet gör en utvärdering av handikappanpassningen och den kollektiva trafiken, avvakta denna utredning för att se vilka ytterligare åtgärder och medel som behöver sättas in för att göra kollektivtrafiken ännu mer handikappvänlig.

Detta är inte samma sak som att man försöker bromsa det hela. Vi arbetar på detta sätt i kammaren i andra sammanhang. Det bör vi göra även när det gäller de här frågorna.

Anf. 149 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror att jag skall nöja mig med att ställa raka frågor till Olle Östrand så att han slipper stå för fler förvirrade och förvirrande inslag.

Är det inte så, Olle Östrand, att vi nu diskuterar trafikskottets betänkande om transportrådet m.m.? Är det inte så att det i transportrådets pressmeddelande, som jag har överlämnat och som det går att läsa innantill i, undertecknat av Claes-Eric Norrbom, står att läsa följande: "Den kostnadsram som transportrådet har utgå från är i enlighet med riksdagsbeslutet 618 miljoner kronor"?

När detta skrevs den 12 september 1989, hade riksdagen då fattat ett sådant beslut. Olle Östrand? Är det ett riktigt påstående i Claes-Eric Norrboms pressmeddelande, eller är det ett oriktigt påstående? När Claes-Eric Norrbom har åkt runt i landet och förhandlat om trafiken och sagt att han har att rätta sig efter en ram på 618 milj. kr., för det har man bestämt i riksdagen, har detta då varit ett rättvisande påstående, Olle Östrand? Det går att svara ja eller nej på alla dessa frågor.

Man får naturligtvis ibland använda sådana krångliga ord som "Scan-Link". Det hör också till vägtrafiken. Det är inte vpk som har döpt vägsträckor och givit dem sådana namn som Scandinavian Link eller ScanLink. De namnen använder man naturligtvis ofta i debatten när man talar om vad det hela går ut på. När man talar om vägar är det litet svårt att undvika de miljardsatsningar till bl.a. det privata näringslivet som regeringen har gått i spetsen för.

Detta betänkande handlar också om handikappanpassningen. Jag har i mina tidigare inlägg inte hunnit nämna denna. Vpk har också i år väckt en motion. Vi i vpk anser, precis som de andra talarna från folkpartiet och miljöpartiet som tidigare varit uppe i debatten, att det skall anslås mer pengar. Självfallet behövs dessa ytterligare 50 milj. kr. för att det skall bli rejäla tag.

Jag vill slutligen säga följande till Olle Östrand: När man skall diskutera

handikappanpassning av kollektivtrafiken, då skall man väl inte tala om bostäder?

Anf. 150 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Olle Östrand lyssnade till mitt första anförande där jag talade om vad det nya verket för transporthushållning skulle syssla med. Förutom de uppgifter som transportrådet har i dag – uppgifter för central trafikplanering, och framför allt den rätt viktiga prognosverksamheten – skulle myndigheten ta över en del uppgifter av liknande art som utförs av de andra trafikverken. Jag sade också att en del av det som transportrådet i dag gör bör flyttas över till trafikverken. Liknande synpunkter när det gäller transportrådet kommer också från enmansutredaren.

Att på detta sätt ta ett nytt grepp är ett sätt att börja om från början för att få en bra struktur i stället för att lappa på en gammal organisation om och om igen. Det är egentligen ingenting märkvärdigt med det. Men Olle Östrand har kanske bundit sig så hårt när det gäller transportrådet att han vill slå vakt om det.

Jag vill ge ett konkret exempel på vad det är som brister. I det trafikpolitiska beslutet från 1988 står det att man skall samordna investeringarna i de olika trafikslagen. Den samordningen sker med snigelfart, om den nu sker alls. När vi i trafikskottet besökte vägverket i höstas kunde man där berättat för oss att man själv känt sig manad att ta tag i dessa frågor för att få någon ordning på det hela. Man lider av den nuvarande ordningen. När järnvägen inte fungerar och när sjöfarten längs kusterna inte heller fungerar, hamnar trafiken på vägarna, och vägverket får problem att klara av att sköta vägarna.

När vägverket tvingas att gå in och göra någonting som det egentligen inte alls är ålagt – dvs. att samordna verksamheten inom alla trafikverk och bjuda in dem, eftersom det helt enkelt saknas statlig styrning på det här området – är det någonting som är fel. Det bör man kunna se över utan att ta till brösttoner alltför mycket.

Jag tycker att Olle Östrand bör tänka över detta förslag. Det är möjligt att det går att förvandla transportrådet till någonting bättre, men det är svårt att veta. Jag tror att förutsättningarna för att få fram någonting bra blir bättre om man skapar ett nytt verk, lyfter bort transportrådet, tar ny sats och får ett bättre helhetsgrepp.

Anf. 151 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! När man hör hur Olle Östrand argumenterar för den socialdemokratiska inställningen måste man fråga sig om det inte var seriöst menat med ett anslag till handikappanpassning i samband med det trafikpolitiska beslutet år 1988. Det kanske bara var fråga om tomma ord.

Olle Östrand kom in på frågan om riksfärdtjänsten. Vem var det som föreslog riksfärdtjänstens införande? Jo, det var folkpartiet i regeringsställning. Vem var då i opposition mot det? Det var socialdemokraterna.

Nu skall transportrådet komma med en utvärdering av effekterna av de åtgärder som vidtagits under tio år. Men därefter skall vi avvakta regeringens presentation för riksdagen av resultatet av denna utvärdering. Sedan skall

regeringen fundera på vilka åtgärder som borde vidtas, och därefter skall regeringen enas om att lägga fram förslag till riksdagen.

Hur kan socialdemokraterna påstå att det nu är för tidigt att göra någonting för de handikappade? Så står det faktiskt i den av socialdemokraterna dikterade texten i betänkandet. Kan Olle Östrand åtminstone ge ett svar på frågan när regeringen kommer med samma förslag som folkpartiet redan nu har tagit fram?

Anf. 152 OLLE ÖSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att det var den borgerliga regeringen som föreslog ett anslag för riksfärdtjänsten på 20 milj. kr. Men det var under en socialdemokratisk regering som det här anslaget höjdes till 96,5 milj. kr. eller med ca 400 %. Det är så det ligger till i realiteten.

Jag anser fortfarande att det är riktigt att vi skall vänta på den utvärdering som transportrådet skall redovisa. Vi får därefter på basis av den utredningen ta ställning till hur vi skall arbeta vidare med handikappanpassningen av kollektivtrafiken. Vi skall då naturligtvis anslå de pengar som behövs.

Det viktiga för mig är inte vad ett verk heter, utan vad det sysslar med, Roy Ottosson. Faktum är att transportrådet arbetar med samma saker som det nya verket för transporthushållning kanske skall arbeta med. Jag blir litet ängslig när jag läser argumenten för det nya verket. Där står det att om en ny väg skall byggas eller om en gammal i större utsträckning skall byggas om, skall det vägas mot alternativa investeringar i järnväg eller sjöfart för att klara samma transportbehov. Samma sak skall gälla flygplatsinvesteringar m.m.

Skall detta, Roy Ottosson, tolkas så, att vi skall använda detta verk för att så långt det går minska väginvesteringar till förmån för järnvägsinvesteringar? I vårt avlånga land finns det stora delar där vi över huvud taget inte har någon järnväg. Människorna är beroende av bra vägar. Utan bra vägar skulle vi inte kunna ha den spridda befolkning och det näringsliv som vi har i vårt land. Skall vi koncentrera alla resurser på järnvägar är jag ängslig för att vi får en fruktansvärd koncentration av människor och näringsliv i det här landet. Jag tror ingen önskar det.

Anf. 153 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att jag har en viktig och väl genomtänkt motion som till min oförställda förvåning avstyrkts av utskottet. Motionen gäller godstransportstödet.

Stödet infördes 1971 av regionalpolitiska skäl. Man skulle försöka göra Sverige litet rundare. Stödet blev reviderat i en mera omfattande form 1980 och 1981. Sedan dess har regelsystemet varit i stort sett oförändrat. Stödet omfattar fraktbidrag i efterskott till företagen. Stödet lämnas för transporter på järnväg eller för yrkesmässig trafik på landsväg. Det lämnas också för transporter av varor som förädlas inom stödområdet till hel- eller halvfabrikat. Stödet utgår också till råvaror och halvfabrikat som anskaffas av företag inom stödområdet. Geografiskt omfattar detta Norrland och de flesta stödområdeskommuner.

Beträffande Kopparbergs län har stödet omfattat alla kommuner utom

Ludvika och Smedjebacken – eller Västerbergslagen som vi säger i dagligt tal.

När vi först uppmärksammade problemen – det var mitt under den värsta industrikrisen med nedläggningar av gruvindustrin – fann vi att stödet var ganska oförmånligt för just den här delen av länet. Det har väckts ett tiotal motioner i ämnet sedan 1980, och dessa har avslagits. De skäl som jag har läst mig till har hela tiden varit ganska grunda. Man har anfört näringsgeografiska skäl. De företag som finns i Ludvika och Smedjebacken skulle inte uppfylla de avståndsbestämmelser som finns. Men det har icke på något sätt närmare redogjorts för hur detta skulle gått till. Ett annat skäl har under hela decenniet varit att utredning pågår.

När jag kom till riksdagen förra året fullföljde jag dessa motioner. Min motion blev då avslagen på grund av regionalpolitiska kommitténs pågående arbete. I år, 1990, avstyrks min motion på grund av att samma kommitté, som förutsattes ha granskat saken noggrant och väl avvägt, inte hade hunnit med detta. Till följd härav skall en särskild utredningsman tillkallas. Det lär komma ett förslag i september i år. Sett mot dagens besked kan man förstå detta. Men sett över en tioårsperiod måste man få säga att någon gång skall en utförlig motivering anges. I kväll är det dags för utskottets majoritetstalesman att göra det.

Vilka är skälen egentligen? Är de geografiska? Nej, ingalunda. Avesta och Hedemora kommuner ligger på ungefär samma breddgrad. Är det företagens marknader? Jag skulle vilja ha en beskrivning av om detta lösa påstående stämmer. Är det ont om medel? Nej, det är det inte. I budgetpropositionen framkommer det att detta är ett förslagsanslag. Anslaget är volymberoende till sitt regelsystem. Jag vill faktiskt hävda att det just nu är rätt tillfälle att göra en revidering av de geografiska zonerna.

Den regionalpolitiska propositionen lämnades för någon vecka sedan. Den har samma målsättning som den som anges i min motion. Grängesbergs gruvor, med ungefär 700 man sysselsatta, lades ned slutgiltigt vid nyåret 1989/90. Det finns alltså ett stort behov av en industriell förnyelse i det här området. Ett transportstöd skulle vara ett gott hjälpmedel i det avseendet.

Jag vill verkligen framhålla att pengar finns just för Västerbergslagen. Se bara på fiaskot med stödet till Asea Brown Boveri på 200 milj. kr., där målsättningen var plus 500 arbeten men blev minus 200 arbeten och där 11 milj. kr. utnyttjades av de 200 miljonerna. Den som har tittat litet närmare på detta vet att det aldrig fanns någon substans i det riksdagsbeslutet och i löftena från dåvarande industriministern. Detta har nu bekräftats. Nåväl, i tilläggsbudget 2 anslås nu 158 milj. kr. till Västerbergslagen och inre Norrland. Regeringen bör, enligt vad man vill, få utforma reglerna för användningen av dessa 158 milj. kr.

Mot bakgrund av att pengarna finns och att man har en gemensam målsättning nyss angiven i den regionalpolitiska propositionen – använd då denna typ av fullmakt för att ändra indelningen av transportstödet så att Ludvika och Smedjebacken åtminstone kommer i transportstödzon 1! Jag är övertygad om att det skulle bli ett gott stöd för en industriell rekonstruktion. De socialdemokratiska kommunalråden i de båda kommunerna tycker det-

samma. Länsstyrelsen har upprepade gånger uttryckt oförståelse för avslagen på motionerna under 80-talet.

Detta är ett väl etablerat stödsystem som är granskat av riksrevisionsverket, och det uppfyller kraven på snabbhet och enkelhet i hanteringen. Det tillfredsställer också näringslivets krav på fasta spelregler, eftersom det har funnits så länge – och det tycker jag är viktigt.

Vilka är motiven? Har utskottet några motiv utöver den ytterst kortfattade beskrivning som finns i betänkandet? Jag kan lägga till att trots utredaren har regeringen visat handlingskraft i så måtto att man har ändrat reglerna för persontransportstödet. Man har låtit länets tillväxtcentrum, Borlänge kommun, just i år bli delaktigt av den stödformen. Jag tycker att det vore mer angeläget att det utsatta Västerbergslagen blev föremål för en ytterligare stödform.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 29 mars.)

Prot. 1989/90:95
28 mars 1990

*Transportrådet,
transportstödet
m.m.*

24 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1989/90:76 Regionalpolitik för 90-talet
1989/90:A31 av Karin Starrin m.fl. (c, m, fp, mp)
1989/90:A32 av Björn Samuelson och Kjell Ericsson (vpk, c)
1989/90:A33 av Ove Karlsson m.fl. (s)
1989/90:A34 av Sten-Ove Sundström m.fl. (s)
1989/90:A35 av Barbro Andersson m.fl. (s)
1989/90:A36 av Björn Samuelson (vpk)
1989/90:A37 av Axel Andersson m.fl. (s)
1989/90:A38 av Maud Björnemalm m.fl. (s)
1989/90:A39 av Torsten Karlsson m.fl. (s)
1989/90:A40 av Leif Marklund m.fl. (s)
1989/90:A41 av Stina Gustavsson (c)
1989/90:A42 av Bo Finnkvist m.fl. (s)
1989/90:A43 av Ove Karlsson m.fl. (s)
1989/90:A44 av Birgit Henriksson (m)
1989/90:A45 av Rune Johansson m.fl. (s)
1989/90:A46 av Iris Mårtensson m.fl. (s)
1989/90:A47 av Ingrid Hemmingsson (m)
1989/90:A48 av Iréne Vestlund m.fl. (s)
1989/90:A49 av Mats Lindberg och Roland Brännström (båda s)
1989/90:A50 av Yvonne Sandberg-Fries m.fl. (s)
1989/90:A51 av Catarina Rönnung m.fl. (s)
1989/90:A52 av Gunnar Nilsson m.fl. (s)
1989/90:A53 av Kjell Ericsson och Jan Hyttring (båda c)
1989/90:A54 av Stina Eliasson (c)
1989/90:A55 av Jan Fransson m.fl. (s)

- 1989/90:A56 av Margareta Winberg (s)
1989/90:A57 av Nils-Olof Gustafsson och Margareta Winberg (båda s)
1989/90:A58 av Gunhild Bolander (c)
1989/90:A59 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Marianne Andersson i Vår-
gårda (båda c)
1989/90:A60 av Ove Karlsson m.fl. (s)
1989/90:A61 av Björn Samuelson (vpk)
1989/90:A62 av Annika Åhnberg (vpk)
1989/90:A63 av Jan Fransson m.fl. (s)
1989/90:A64 av Mona Saint Cyr m.fl. (m)
1989/90:A65 av Margareta Gard (m)
1989/90:A66 av Inger Hestvik m.fl. (s)
1989/90:A67 av Rosa-Lill Wählstedt m.fl. (s)
1989/90:A68 av Per-Ola Eriksson (c)
1989/90:A69 av Sigge Godin (fp)
1989/90:A70 av Ulla Orring (fp)
1989/90:A71 av Ulla Orring (fp)
1989/90:A72 av Isa Halvarsson (fp)
1989/90:A73 av Isa Halvarsson (fp)
1989/90:A74 av Ingrid Ronne-Björkqvist och Carl-Johan Wilson (båda fp)
1989/90:A75 av Barbro Sandberg och Håkan Holmberg (båda fp)
1989/90:A76 av Ulla Orring och Margitta Edgren (båda fp)
1989/90:A77 av Gösta Lyngå (mp)
1989/90:A78 av Göran Engström och Birgitta Hambræus (båda c)
1989/90:A79 av Birgitta Hambræus m.fl. (c)
1989/90:A80 av Kjell Dahlström m.fl. (mp)
1989/90:A81 av Birgitta Hambræus och Göran Engström (båda c)
1989/90:A82 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (båda m)
1989/90:A83 av Carl Bildt m.fl. (m)
1989/90:A84 av Rolf Dahlberg (m)
1989/90:A85 av Gunilla André och Bengt Kindbom (båda c)
1989/90:A86 av Bo Holmberg m.fl. (s)
1989/90:A87 av Roland Sundgren m.fl. (s)
1989/90:A88 av Bo Holmberg m.fl. (s)
1989/90:A89 av Stig Bertilsson och Arne Andersson i Ljung (båda m)
1989/90:A90 av Ann-Cathrine Haglund (m)
1989/90:A91 av Ann-Cathrine Haglund (m)
1989/90:A92 av Hans Lindblad (fp)
1989/90:A93 av Görel Thurdin m.fl. (c)
1989/90:A94 av Görel Thurdin (c)
1989/90:A95 av Karl Erik Olsson och Ingbritt Irhammar (båda c)
1989/90:A96 av Ulla Orring (fp)
1989/90:A97 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
1989/90:A98 av Karin Starrin (c)
1989/90:A99 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp)
1989/90:A100 av Gudrun Norberg och Lars Ernestam (båda fp)
1989/90:A101 av Ylva Annerstedt (fp)
1989/90:A102 av Karl-Göran Biörsmark och Lola Björkquist (båda fp)

1989/90:A103 av Agne Hansson och Marianne Jönsson (båda c)
1989/90:A104 av Björn Samuelson (vpk)
1989/90:A105 av Jan-Olof Ragnarsson (vpk)
1989/90:A106 av Inger Schörling m.fl. (mp)
1989/90:A107 av Lars Werner m.fl. (vpk)
1989/90:A108 av Maggi Mikaelsson (vpk)
1989/90:A109 av Anders G Högmark m.fl. (m)
1989/90:A110 av Bengt Hurtig (vpk)
1989/90:A111 av Börje Hörnlund m.fl. (c)
1989/90:A112 av Jan Hyttring m.fl. (c)
1989/90:A113 av Börje Hörnlund (c)
1989/90:A114 av Börje Hörnlund m.fl. (c)
1989/90:A115 av Börje Hörnlund (c)
1989/90:A116 av Karin Starrin och Gunnar Björk (båda c)
1989/90:A117 av Sven-Olof Petersson (c)
1989/90:A118 av Olof Johansson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1989/90:88 Vissa näringspolitiska frågor

1989/90:T27 av Bo Forslund m.fl. (s)
1989/90:T28 av Bo Finnkvist m.fl. (s)
1989/90:T29 av Kjell Ericsson m.fl. (c, vpk)
1989/90:T30 av Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Marianne Andersson i Vår-
gård (båda c)
1989/90:T31 av Gunhild Bolander (c)
1989/90:T32 av Claes Roxbergh m.fl. (mp)
1989/90:T33 av Isa Halvarsson (fp)
1989/90:T34 av Isa Halvarsson (fp)
1989/90:T35 av Lena Öhrsvik (s)
1989/90:T36 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (båda m)
1989/90:T37 av Hans Dau (m)
1989/90:T38 av Kenth Skärvik m.fl. (fp)
1989/90:T39 av Hugo Bergdahl (fp)
1989/90:T40 av Elving Andersson m.fl. (c)
1989/90:T41 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp)
1989/90:T42 av Lars Werner m.fl. (vpk)
1989/90:T43 av Rolf Clarksson m.fl. (m)
1989/90:T44 av Åke Wictorsson m.fl. (s)
1989/90:T45 av Carl Bildt m.fl. (m)
1989/90:N47 av Lars Svensson m.fl. (s)
1989/90:N48 av Sten-Ove Sundström m.fl. (s)
1989/90:N49 av Sten Svensson m.fl. (m, fp, c)
1989/90:N50 av Nils-Olof Gustafsson och Margareta Winberg (båda s)
1989/90:N51 av Rosa-Lill Wählstedt m.fl. (s)
1989/90:N52 av Rune Backlund (c)
1989/90:N53 av Håkan Hansson m.fl. (c)
1989/90:N54 av Hadar Cars m.fl. (fp)
1989/90:N55 av Agne Hansson och Marianne Jönsson (båda c)
1989/90:N56 av Ylva Annerstedt (fp)

1989/90:N57 av Olof Johansson m.fl. (c)
1989/90:N58 av Lars Norberg m.fl. (mp)
1989/90:N59 av Lars Werner m.fl. (vpk)
1989/90:N60 av Carl Bildt m.fl. (m)
1989/90:N61 av Lars Werner m.fl. (vpk)

Lagutskottets betänkande

1989/90:LU21 Konsumentpolitiska frågor m.m.

Utbildningsutskottets betänkanden

1989/90:UbU10 Anslag till utbildningsdepartementet, m.m.

1989/90:UbU11 Anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet m.m.

1989/90:UbU17 Anslag till vuxenutbildning

25 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 27 mars

1989/90:485 av *Göran Ericsson* (m) till justitieministern om automatisk hastighetskontroll:

I olika nyhetsmedia samt i tidningen Svensk Polis har det de senaste dagarna informerats om att polisen avser att upprätta s.k. automatiska hastighetskontroller med kamera som identifierar fordonet, varefter böter utfärdas automatiskt via datorer.

Justitieukskottet har vid innevarande års riksmöte kraftfullt invänt mot att automatiska hastighetskontroller inrättas, eftersom sådana bryter mot rättsgrundsatsen att straffet skall träffa den som begär en straffbar gärning. Fordonen kan som bekant framföras av annan än ägaren.

Vilka åtgärder avser justitieministern vidta i anledning av rikspolisstyrelsens planer som uppenbart strider mot vad justitieukskottet uttalat?

1989/90:486 av *Siv Persson* (fp) till civilministern om polisens skyldighet att underrätta anhöriga om dödsfall:

Helsingborgs Dagblad den 24 mars sidorna 1 och 4: – Det döda barnet skickades omedelbart till obduktion. Mamma fick inte ta adjö.

Helsingborgs Dagblad berättar att en 20 månaders pojke dog i s.k. plötslig spädbarnsdöd. Modern var bortrest, och det var fadern som hittade sonen livlös. Pojken fördes till Helsingborgs lasarett och dödförklarades där. Makten bad läkaren vänta med obduktion tills han fått tag på modern för att berätta vad som hänt. Men polisen bestämde att rättsmedicinsk undersökning skulle ske utan att invänta moderns hemkomst, trots att man visste att hon inte ens fått veta att sonen var död.

De upprörda föräldrarna anmälde det inträffade till JO. JO konstaterar att polisen formellt sett inte gjort något fel, då polisen formellt inte har någon skyldighet att meddela anhöriga innan rättsmedicinsk undersökning genomförs.

Var finns den personliga integriteten? Har jag som mor inte rätt att slippa personligen störande ingrepp av både fysisk och psykisk art? Var finns rätts-säkerheten när det gäller en moders rätt att få ta farväl av sitt döda barn innan det obduceras? Frågorna är många och brännande.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande fråga:

Med vilken rätt har man gett polisen frihet från formell skyldighet att meddela mig som mor, om mitt barn dör utanför ett sjukhus, innan rättsmedicinsk undersökning genomförs?

1989/90:487 av *Siw Persson* (fp) till socialministern om anmälningar till hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd:

Jag har blivit informerad om att när man skriver en anmälan till hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd för att få en fråga utredd, gäller det att denna anmälan är skriven på rätt sätt och är tillräckligt saklig. Detta är i och för sig ingen orimlig begäran av en myndighet. Men samtidigt måste man komma ihåg att det verkligen inte alltid är lätt att vara s.k. tillräckligt saklig om jag t.ex. skall anmäla sjukvårdsmyndigheterna för felaktigt beteende i samband med mitt barns död. Då ställer man sig onekligen frågan, om det är viktigare för hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd att min anmälan är riktigt ifylld än att det utreds om det begåtts något fel av ansvarig myndighet. Om det senare är det vägledande för ansvarsnämnden hjälper man anmälaren förbi de formella felen. Men så är det tydligen inte, och i och med detta tillvägagångssätt blir det ingen förnyad anmälan, då man helt enkelt inte orkar med denna pappersexercis en gång till.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga socialministern:

Har hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd som målsättning att se till att det är anmälan som sådan och inte sättet att skriva den som är huvudsaken?

1989/90:488 av *Siw Persson* (fp) till finansministern om Älvdalens kommuns ansökan om statsbidrag till Brattströmmenprojektet:

Brattströmmen i Österdalälven är ett riksobjekt för naturvården och det rörliga friluftslivet med stöd av naturresurslagen (NRL). Där skall det nu schaktas bort ca 100 000 m³ material. Utan tillstånd har det dessutom byggts en bro över biflödet Vegån. För schaktningsarbetena har det utlovats statsbidrag på ca 3 milj. kr.

Vattendomstolen har gett tillstånd till schaktningen. Detta beslut har överklagats till vattenöverdomstolen vars beslut kan dröja flera månader. Det hävdas från bl.a. fiskeristyrelsen och miljöjuristen Staffan Westerlund att schaktningen ur juridisk synpunkt är ett markavvattningsföretag, att tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen av kommunen och att en grävning i Brattströmmen nu är en straffbar handling. Statsbidragsansökan ligger nu på regeringens bord för avgörande.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga finansministern:

Väntar finansdepartementet med att avgöra bidragsansökan från Älvda-
lens kommun tills det klargjorts av berörda myndigheter huruvida kommu-
nen brutit mot gällande lagar?

1989/90:489 av *Maggi Mikaelsson* (vpk) till civilministern om löneskillna-
derna mellan män och kvinnor:

Enligt aktuell statistik ökar löneskillnaderna mellan män och kvinnor trots
de av riksdagen fastställda jämställdhetsmålen.

Anser civilministern att staten som arbetsgivare har ett ansvar för att
minska de ökande löneskillnaderna mellan män och kvinnor?

den 28 mars

1989/90:490 av *Gunnar Hökmark* (m) till utrikesministern om behandlingen
av balter, som flyr till Sverige från tjänstgöring i Röda armén:

För unga balter upplevs Röda armén som en ockupationsarmé.

Avser regeringen vidta åtgärder så att balter som flyr från tjänstgöring i
denna armé får stanna i Sverige?

1989/90:491 av *Anneli Hulthén* (s) till utbildningsministern om statens bio-
grafbyrås visning av censurerat filmmaterial:

I höstas rasade en våldsdebatt i Sverige. Den koncentrerades framför allt
på ungdomsvåldet som har blivit allt grövre de senaste åren, särskilt i storstä-
derna.

Det har angetts många olika anledningar till att vi fått denna utveckling.
En av dem har varit det stora inslaget av våld på film och på video. Efter det
krav ställt på bl.a. förhandsgranskning av videogram har regeringen framlagt
en proposition beträffande våldsskildringar i rörliga bilder m.m.
(1989/90:70). Propositionen innebär en skärpning på ett antal viktiga punk-
ter i vad gäller våldsskildringar.

Av en artikel i tidningen Expressen från den 18 mars 1990 framgår det att
besökare, många av dem ungdomar, kommer till statens biografbyrå för att
se de filmer och bortklippta sekvenser som har blivit censurerade. Skolklas-
ser gör t.o.m. studiebesök tillsammans med sina lärare.

Det förefaller för mig en smula absurt att den statliga instans som skall
ansvara för censur av otillåtna våldsskildringar samtidigt bedriver biograf-
verksamhet för ungdomar med de filmer som man anser skadliga. Lika oan-
svarigt är det att lärare i grund- och gymnasieskolan tar sina klasser på stu-
diebesök till statens biografbyrå.

Anser regeringen att detta är en rimlig verksamhet? Vilka åtgärder avser
man annars att vidta för att komma till rätta med detta?

En regeringsdelegation besökte Bulgarien den 7–den 13 januari 1990 för att undersöka situationen i landet för de s.k. turkbulgarerna. Delegationen festslog att myndighetsförtrycket upphört, att minoritetens rätt till språk, namn och religion återstälts och att Bulgariens nya ledning och opposition var fast beslutna att respektera gruppens grundlagsrättsliga rättigheter.

Amnesty International konstaterade i en rapport den 20 mars 1990 bl.a. att turkbulgarer fortfarande är fängslade i Bulgarien. De är dömda för spioneri. Detta har bestått i att de till utländska observatörer lämnat information om brott mot de mänskliga rättigheterna. En sådan dom avkunnades så sent som den 19 februari i år och löd på tio års fängelse.

Vilka åtgärder är invandrarministern beredd att vidta för att garantera högre kvalitet hos framtida regeringsdelegationers rapporter beträffande omständigheter som rör de mänskliga rättigheterna i olika länder?

26 § Kammaren åtskildes kl. 22.38.

In fidem

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 28 mars

1 § Anmälan om kompletteringsval till riksbanksfullmäktige	1
2 § Justering av protokoll	1
3 § Hänvisning av ärende till utskott	1
4 § Förnyad bordläggning	1
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 mars	1
Näringsutskottets betänkande NU19	2
Näringsutskottets betänkande NU23	2
Näringsutskottets betänkande NU27	2
6 § Meddelande om samlad votering	3
7 § Anslag till kriminalvården	3
Justitieutskottets betänkande JuU22	
Debatt	
Göthe Knutson (m)	
Lars Sundin (fp)	
Ingbritt Irhammar (c)	
Berith Eriksson (vpk)	
Kent Lundgren (mp)	
Birthe Sörestedt (s)	
Wiggo Komstedt (m)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
8 § Besöksförbud	27
Justitieutskottets betänkande JuU19	
Debatt	
Ingbritt Irhammar (c)	
Eva Johansson (s)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
9 § Anslag till åklagarväsendet	30
Justitieutskottets betänkande JuU23	
Debatt	
Britta Bjelle (fp)	
Göran Ericsson (m)	
Kjell Ericsson (c)	
Kent Lundgren (mp)	
Bengt-Ola Rytter (s)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
10 § Vissa anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde	43
Finansutskottets betänkande FiU17	
Debatt	
Gunnar Björk (c)	
Marianne Carlström (s)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	

11 § Återförvisat ärende om tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag	44
Finansutskottets betänkande FiU32	
Debatt	
Lars Tobisson (m)	
Maggi Mikaelsson (vpk)	
Anna-Greta Leijon (s)	
<i>Beslut fattades under 12 §</i>	
12 § Beslut	48
Justitieutskottets betänkande JuU22.	49
Justitieutskottets betänkande JuU19.	50
Justitieutskottets betänkande JuU23.	51
Finansutskottets betänkande FiU17	51
Finansutskottets betänkande FiU32	52
13 § Beslut om samlad votering	52
Andre vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)	52
14 § Omsättningskatten på värdepapper	52
Skatteutskottets betänkande SkU25	
Debatt	
Knut Wachtmeister (m)	
Kjell Johansson (fp)	
Håkan Hansson (c)	
Lars Bäckström (vpk)	
Yvonne Sandberg-Fries (s)	
Gösta Lyngá (mp)	
<i>Beslut fattades under 16 §</i>	
15 § Ungdomsfrågor.	71
Kulturutskottets betänkande KrU14	
Debatt	
Göran Åstrand (m)	
Margareta Fogelberg (fp)	
Stina Gustavsson (c)	
Ylva Johansson (vpk)	
Kaj Nilsson (mp)	
Åke Gustavsson (s)	
Statsrådet Margot Wallström	
Erkki Tammenoksa (s)	
<i>Beslut fattades under 16 §</i>	
16 § Beslut	97
Skatteutskottets betänkande SkU25	98
Kulturutskottets betänkande KrU14.	98
17 § Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden.	99
18 § Anslag till idrott	99
Kulturutskottets betänkande KrU15	
Debatt	
Lars Ahlström (m)	
Jan Hyttring (c)	

	Björn Samuelson (vpk)	
	Kaj Nilsson (mp)	
	Andre vice talman Christer Eirefelt (fp)	
	Anders Nilsson (s)	
	<i>(forts. 21 §)</i>	
19 §	Ajournering för middagsuppehåll	115
20 §	Återupptagna förhandlingar	115
21 §	Anslag till idrott (forts. KrU15)	115
	Jan Hyttring (c)	
	Lars Ahlström (m)	
	Anders Nilsson (s)	
	Ewa Hedkvist Petersen (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 29 mars</i>	
22 §	Sjöfart	118
	Trafikskottets betänkande TU18	
	Debatt	
	Tom Heyman (m)	
	Hugo Bergdahl (fp)	
	Rune Thorén (c)	
	Viola Claesson (vpk)	
	Roy Ottosson (mp)	
	Birger Rosqvist (s)	
	Ewy Möller (m)	
	Ingrid Hasselström Nyvall (fp)	
	Gunhild Bolander (c)	
	Carl Frick (mp)	
	Ulla Pettersson (s)	
	Marianne Jönsson (c)	
	Bertil Danielsson (m)	
	<i>Beslut skulle fattas den 29 mars</i>	
23 §	Transportrådet, transportstödet m.m.	152
	Trafikskottets betänkande TU19	
	Debatt	
	Tom Heyman (m)	
	Anders Castberger (fp)	
	Rune Thorén (c)	
	Viola Claesson (vpk)	
	Roy Ottosson (mp)	
	Olle Östrand (s)	
	Göran Engström (c)	
	<i>Beslut skulle fattas den 29 mars</i>	
24 §	Bordläggning	165
25 §	Meddelande om frågor	
	1989/90:485 av Göran Ericsson (m) om automatisk hastighets- kontroll	168
	1989/90:486 av Siw Persson (fp) om polisens skyldighet att un- derrätta anhöriga om dödsfall	168

1989/90:487 av Siw Persson (fp) om anmälningar till hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd	169
1989/90:488 av Siw Persson (fp) om Älvdalens kommuns ansökan om statsbidrag till Brattströmmenprojektet.	169
1989/90:489 av Maggi Mikaelsson (vpk) om löneskillnaderna mellan män och kvinnor	170
1989/90:490 av Gunnar Hökmark (m) om behandlingen av balter, som flyr till Sverige från tjänstgöring i Röda armén. . .	170
1989/90:491 av Anneli Hulthén (s) om statens biografbyrås visning av censurerat filmmaterial	170
1989/90:492 av Berith Eriksson (vpk) om regeringsdelegationens rapporter om de mänskliga rättigheterna	171

Prot. 1989/90:95
 28 mars 1990
